

Śrī Śikṣāṣṭaka

śrī śrī guru-gaurāṅgau jayataḥ

Śrī Śikṣāṣṭaka

Śrī Sanmodana-bhāṣya

door Śrīla Bhaktivinoda Ṭhākura

Vivṛti

door Śrīla Bhaktisiddhānta Sarasvatī Prabhupāda

Vertaling en toegevoegd commentaar

ŚRĪ ŚRĪMAD

BHAKTIVEDĀNTA NĀRĀYAṆA GOŚVĀMĪ MAHĀRĀJA

Jaya Radhe

ŚRĪ ŚIKṢĀṢṬAKA

Oorspronkelijke titel: Sri Siksastaka

Auteur (Sanskriet): Srila Bhaktivinoda Thakura, 1838

Vivrti: Srila Bhaktisiddhanta Sarasvati Thakura, 1874

Vertaling en commentaar:

Sri Srimad Bhaktivedanta Narayana Gosvami Maharaja, 1921

4de Druk 2012 Gaudiya Vedanta Publications – Delhi, India

Nederlandse titel: Sri Siksastaka

Nederlandse vertaling: 2018 Indira dasi

Voorzien van Sanskriet verzen in Devanagari en Romeins diacritisch schrift

Foto van Sri Srimad Bhaktivedanta Svami Maharaja is courtoisie van © Bhaktivedanta Book Trust International, Inc., www.Krishna.com. Gebruikt met toestemming.

Vector art: Freedesignfile.com; Freepik.com

Pro Deo Uitgever Jaya Radhe: <https://purebhakti.com/jayaradhe.nl>

Email: banyantree@duck.com

Drukwerk: www.pumbo.nl

Papier: HVO biotop

Paperback: www.boekenbestellen.nl/boek/siksastaka

Alle Nederlandse titels van deze auteurs op één pagina:

www.boekenbestellen.nl – Zoekterm: BV Narayana Maharaja

Kosteloos Nederlandse titels in eBookformaten: jayaradhe.nl/boeken.html;
purebhakti.com/resources/ebooks-magazines/bhakti-books/dutch

Nederlandse vertalingen van de literaire nalatenschap van Sri Srimad Bhaktivedanta Narayana Gosvami Maharaja worden als Nederlands cultureel erfgoed geconserveerd door de Koninklijke Bibliotheek in Den Haag en het World Book Archive in Vrindavan.

Gaudiya Vedanta Filosofie; Caitanya; Vaisnavisme

NUR: 718 Oosterse religies

COPYRIGHT 2018 © I.H.M. GOOSEN – ENKELE RECHTEN VOORBEHOUDEN

BEHALVE WAAR ANDERS VERMELD VALT ALLEEN DE TEKST (NIET OPMAAK, FOTO'S EN KUNST) IN DIT BOEK ONDER CREATIVE COMMONS NAAMSVERMELDING-GEENAFGELEIDWERKEN 4.0 INTERNATIONALE PUBLIEKE LICENTIE

Overzicht licentie: <https://creativecommons.org/licenses/by-nd/4.0/legalcode.nl>

Inhoud

Voorwoord	i
Inleiding	vii
Gebeden aan Sri Caitanya.....	xiii

Vers Een

Wat is de meest uitmuntende vorm van sādhana?

Vertaling.....	2
Maṅgalācaraṇa	2
Śrī Sanmodana-bhāṣya	3
De absolute waarheid:	
1. Prominentie van de persoonlijke gestalte van de absolute waarheid.....	7
2. Vier kenmerken van de absolute waarheid.....	8
3. De absolute waarheid als vermogen en de eigenaar van alle vermogens.....	8
Gods vermogens:	
1. Het innerlijke vermogen	9
2. Het marginale vermogen.....	10
3. Het externe vermogen	11
4. Acintya-bhedābheda-tattva: Onbevattelijke gelijktijdige eenheid en verschil van God en Zijn vermogens	11
Het proces van een gevolgrijke hari-kīrtana:	
1. De betekenis van het levend wezen als marginaal vermogen ..	12
2. Het proces van het overwinnen van illusie.....	13
Zeven uitmuntende resultaten van śrī-kṛṣṇa-kīrtana:	
1. Ceto-darpaṇa-mārjanam	14
2. Bhava-mahā-dāvāgni-nirvāpaṇam:	17
3. Śreyaḥ-kairava-candrikā-vitaraṇam:.....	17
5. Vidyā-vadhū-jīvanam:.....	18
5. Ānandāmbudhi-varḍhanam:.....	21
6. Prati-padaṁ pūrṇāmṛtāsvādanam:	21
7. Sarvātma-snapanam:.....	22
Śrī Caitanya-caritāmṛta (Antya-līlā 20.11, 13-14).....	24

Śikṣāṣṭaka: Lied Een.....	25
Vivṛti	27
1. Ceto-darpaṇa-mārjanam:	30
2. Bhava-mahā-dāvāgni-nirvāpaṇam:.....	31
3. Śreyaḥ-kairava-candrikā-vitarāṇam:	32
4. Vidyā-vadhū-jīvanam:.....	32
5. Ānandāmbudhi-varadhanam:	33
6. Prati-padaṁ pūrṇāmṛtāsvādanam:.....	33
7. Sarvātma-snapanam:.....	33
Śrī Bhajana-rahāṣya verzen	34

Vers Twee

Waarom is de heilige naam zo toegankelijk?

Vertaling	46
Śrī Sanmodana-bhāṣya.....	46
Er zijn tien soorten overtredingen.....	56
Śrī Caitanya-caritāmṛta.....	61
Śikṣāṣṭaka Lied Twee	62
Vivṛti.....	63
Primaire en secundaire namen.....	63
De betekenis van durdaiva	64
De naam gechant met overtredingen, de schijn van de heilige naam en de zuivere naam	65
Het proces om vrij van nāma-aparādha te worden.....	66
Niyamitaḥ smarāṇe na kālaḥ	67
Śrī Bhajana-rahāṣya verzen	68

Vers Drie

Wat is het proces van het chanten van de heilige naam?

Vertaling	71
Śrī Sanmodana-bhāṣya.....	72
1. Tṛṇād api sunicena: nederiger dan een grasspriet	72
2. Taror api sahiṣṇunā: toleranter dan een boom.....	74
3. Amānī: afwezigheid van vals prestige.....	75
4. Mānada: het geven van alle respect aan anderen	76
Śrī Caitanya-caritāmṛta.....	77

Śikṣāṣṭaka: Lied Drie	78
Vivṛti	79
Śrī Bhajana-rahāṣya verzen	83

Vers Vier

Wat is het verlangen van de sādḥaka?

Vertaling	87
Śrī Sanmodana-bhāṣya	88
Śrī Caitanya-caritāmṛta	91
Śikṣāṣṭaka	92
Vivṛti	93
Śrī Bhajana-rahāṣya verzen	95

Vers Vijf

Wat is de intrinsieke natuur van de sādḥaka?

Vertaling	99
Śrī Sanmodana-bhāṣya	100
Śrī Caitanya-caritāmṛta	101
Śikṣāṣṭaka: Lied Vijf	102
Vivṛti	103
Śrī Bhajana-rahāṣya verzen	105

Vers Zes

Welke zijn de externe symptomen van perfectie?

Vertaling	113
Śrī Sanmodana-bhāṣya	114
Negen kenmerken van bhāva	115
De constitutionele aard van bhāva	116
Anubhāvas van bhāva-bhakti	117
Sāttvika-bhāvas van bhāva-bhakti	118
Śrī Caitanya-caritāmṛta	119
Śikṣāṣṭaka: Lied Zes	119
Vivṛti	121
Śrī Bhajana-rahāṣya verzen	124

Vers Zeven

Welke zijn de innerlijke symptomen van perfectie?

Vertaling	129
Śrī Sanmodana-bhāṣya	130
Ontwikkeling van prīti van rati tot mahābhava	132
Rati	132
Prema	133
Praṇaya	134
Māna	135
Sneha	137
Rāga	138
Anurāga	139
Bhāva of mahābhāva	146
Śrī Caitanya-caritāmṛta	160
Śikṣāṣṭaka: Lied Zeven in vier delen	161
Vivṛti	164
Śrī Bhajana-rahāṣya verzen	166

Vers Acht

Volharding in perfectie

Vertaling	180
Śrī Sanmodana-bhāṣya	172
Het belang van Śrī Śikṣāṣṭaka	176
Godsgeschenk voor de lezers van Śrī Śikṣāṣṭaka	179
Samenvatting door Śrīla Nārāyaṇa Mahārāja	180
Śrī Caitanya-caritāmṛta	180
Śikṣāṣṭaka: Lied Acht	182
Vivṛti	185
Samenvatting van Śrī Śikṣāṣṭaka	186
Śrī Bhajana-rahāṣya verzen	188
Samenvatting door Śrīla Nārāyaṇa Mahārāja	193
Glossarium	195

Voorwoord

[vertaald uit de Hindi uitgave]

NIET ALLEEN IN DE ŚRĪ GAUDĪYA VAIṢṇAVA literatuur, maar in de Śruti, Smṛti, Purāṇa's en de hele Indiase literatuur verschijnt *Śrī Śikṣā-ṣṭaka* uit de goddelijke mond van Śrī Caitanya Mahāprabhu als een supreem stralend, transcendentaal juweel. Het is voor mij een bron van grenzeloos geluk, dat vandaag door de inspiratie en grondeloze genade van mijn meest gerespecteerde geestelijk leermeester, *nitya-līlā-praviṣṭa om viṣṇupāda aṣṭotara-śata Śrī Śrīmad Bhakti Prajñāna Keśava Gosvāmī Mahārāja*, deze *Śrī Śikṣāṣṭaka* in het Hindi aan het lezende publiek wordt gepresenteerd.

Śrī Caitanya Mahāprabhu, de incarnatie, die de gevallen geconditioneerde zielen in het tijdperk van Kali bevrijdt, is rechtstreeks de Allerhoogste Persoonlijkheid Gods Śrī Kṛṣṇa Zelf. Vrajendra-nandana Śrī Kṛṣṇa, die werd overweldigd door een intens verlangen om een bepaald gevoel te proeven, nam de extatische gemoedsgesteldheid en de lichaamskleur aan van Śrīmatī Rādhikā, de belichaming van Zijn eigen ple-

ziervermogen (*hlādinī-śakti*), en gaf de hele wereld de geschenken van Zijn heilige naam en goddelijke liefde voor Hem. Met Zijn diepgaande eruditie, ongeëvenaarde verzaaking, bescheidenheid, buitengewoon stralend smetteloze karakter en vooraanstaande, transcendentaal devotionele sentiment heeft Hij niet alleen gerenommeerde geleerden verstedeld doen staan, maar heeft Hij ook gewone, godsvruchtige mensen en verheven toegewijden met het grootste gemak tot de religie van onvermengde, spirituele liefde aangetrokken.

Vanwege hun onderscheidende en edelmoedige eigenschappen – niet alleen van Śrī Caitanya Mahāprabhu, maar ook van Zijn volgelingen Śrī Svarūpa Dāmodara, Rāya Rāmānanda en de Zes Gosvāmī's tot de hedendaagse *ācāryas* en toegewijden – hebben de golven van devotie voor de Allerhoogste Godheid (*bhagavad-bhakti*) zich naar iedere stad en ieder dorp van de wereld verspreid. Overal weerklinkt het geluid van het gezamenlijk chanten van Kṛṣṇa's heilige namen (*harināma-saṅkīrtana*) begeleid door *mṛdaṅga* en *karatālas*.

Het is werkelijk een grote eer en vreugde voor ons, dat heden ten dage de uitgebreide Gauḍīya Vaiṣṇava literatuur in vele andere grote talen verschijnt en dat het Gauḍīya Vaiṣṇavisme naar de wereld wordt gebracht. Niettemin is het zeer verbazingwekkend, dat Śrī Caitanya Mahāprabhu ondanks zijn onbegrensde kwalificatie Zelf geen boeken heeft geschreven, zoals geestelijk leraren, die andere opinies voorstaan. In plaats daarvan heeft Hij Zijn volgelingen geïnspireerd om boeken te schrijven. Er zijn slechts acht verzen bekend als Zijn eigen compositie. Enkele andere verzen worden aan Hem toegeschreven, maar dit is tot nu toe niet bevestigd.

Deze *Śrī Śikṣāṣṭaka* is de essentie van alle Veda's. Of-
 schoon het Sanskriet heel eenvoudig is, is de betekenis zo
 diepgaand, dat men met zijn studie nooit klaar komt, ook al
 bestudeert men het zijn hele leven. Elke keer, dat men het
 leest en erover nadenkt, komen er nieuwe betekenissen aan
 het licht. Daarom blijft het eeuwigdurend fris. Deze *Śrī Śikṣā-
 ṣṭaka* is een waardig halssnoer voor alle Gauḍīya Vaiṣṇava's.

Śrī Bhaktivinoda Ṭhākura, de eeuwige metgezel van Śrī
 Caitanya Mahāprabhu in het moderne tijdperk en auteur van
 vele heilige teksten, die de glorie van *bhakti* uitdragen, heeft
 de stroom van de machtige Ganges-achtige rivier van *bhakti*
 opnieuw leven ingeblazen, een stroom, die de hele wereld
 onderdompelt in de vloed van liefde voor God (*kṛṣṇa-prema*).
 Hij heeft een aangrijpend commentaar op deze acht verzen
 geschreven, dat vol staat met belangrijke filosofische conclu-
 sies. Zijn commentaar is bekend onder de naam *Śrī Sanmo-
 dana-bhāṣya*, het commentaar dat de toegewijden in verruk-
 king brengt. Om de verborgen waarheden van de oorspronke-
 lijke verzen zonder de zorgvuldige bestudering van dit com-
 mentaar te kunnen begrijpen is niet alleen moeilijk, maar on-
 mogelijk. In deze verzen ligt het hoogste, extatische gevoel
 (*bhāva*) van de tot volle bloei gekomen, spiritueel stralende
 bekoorlijkheid van amoureuze liefde (*ujjvala-prema-rasa*, of
śṛṅgāra-rasa) verborgen, die zich in het hart bevindt van de
 incarnatie van goddelijke liefde, Śrī Śacīnandana Gaurahari.
 Door zich van deze onvergelijkbare *bhāva* gewaar te worden
 met behulp van dit boeiende commentaar raakt men bij iede-
 re stap verbijsterd. Verder wordt het hart grondig overstelpt
 door transcendentaal plezier, waarbij zich ongekend vertrou-

wen en devotioneel gevoel voor de heilige naam van Śrī Kṛṣṇa ontwikkelt.

Dit onderwerp is van het grootste belang en de grootsheid ervan is ongelimiteerd. Bovendien heeft de commentator dit onderwerp weliswaar samenvattend toegelicht, maar op een zeer betekenisvolle wijze. Door hierover meer te schrijven is hetzelfde als de zon verlichten met een lamp.

De waarheden van *sambhandha* (kennis over de ontwikkeling van onze relatie met God), *abhidheya* (het proces van het devotionele leven) en *prayojana* (het hoogste doel van devotie) zijn in *Śrī Śikṣāṣṭaka* prachtig ingesloten. Hoewel in alle acht verzen instructies worden gegeven met betrekking tot *abhidheya*, handelen Verzen Een tot en met Vijf over toewijding in het stadium van beoefening (*sādhana-bhakti*), Verzen Zes en Zeven handelen over toewijding op het niveau van extatische emotie (*bhāva-bhakti*) en Verzen Zeven en Acht beschrijven toewijding uitgevoerd op het platform van goddelijke liefde (*prema-bhakti*).

In het bijzonder in de Verzen Zeven en Acht treffen we een vooraanstaand voorbeeld aan van de diepe, emotionele zielsangst van Śrīmatī Rādhikā wegens Haar liefde in afgescheidenheid (*vipralambha-prema-vaicittya*) aangewakkerd door Haar eigen *adhirūḍha-mahābhāva*. [*Prema-vaicittya* wijst op een staat, waarin de minnares zelfs in aanwezigheid van haar geliefde door intense liefde niet in staat is de aanwezigheid van haar geliefde waar te nemen en daardoor wordt getergd door gevoelens van afgescheidenheid.]

In het jaar 1929 heeft *jagad-guru nitya-līlā-praviṣṭa om vi-ṣṇupāda Śrī Śrīmad Bhaktisiddhānta Sarasvatī Prabhupāda Śrī*

Śikṣāṣṭaka bewerkt en uitgegeven in het Bengaals in een boek getiteld *Sādhana-paṭha*. Hierin stonden de *Sanmodana-bhāṣya* en de liederen gecomponeerd door Śrīla Bhaktivinoda Ṭhākura met een kort commentaar van hemzelf, dat eenvoudig *Vivṛti* (commentaar) heet. Het feit, dat dit niet in Hindi beschikbaar was, werd door mij scherp gevoeld. Het was de wens van mijn meest eerwaarde geestelijk leermeester, dat deze Bengaalse literatuur met een ongeëvenaard beneficium in het Hindi moest worden gepubliceerd. Hij is zo goed geweest me te inspireren om dit doel te verwezenlijken.

Tenslotte, ik ben in het bijzonder verschuldigd aan het huidige hoofd en de *ācārya* van de Śrī Gauḍīya Vedānta Samiti, *parivrājakācārya* Śrī Śrīmad Bhaktivedānta Vāmana Mahārāja. Hij is een zeer invloedrijk *ācārya*, die diep is verzonken in spirituele kennis. Hij is bovendien een object van grote genegenheid van onze geestelijke leermeester. Op dit moment is hijzelf bezig met de voorbereiding en bewerking van Gauḍīya devotionele literatuur in het Bengaals. Deze uitgave wordt door zijn bijzondere enthousiasme en sterke inspiratie gepubliceerd. Moge hij zo goed zijn deze kostbare *Śrī Śikṣāṣṭaka* in de lotushanden van onze eerbiedwaardige *śrī gurudeva* te leggen en daarmee zijn diepste wens in vervulling te brengen. Dit is ons vurige gebed aan zijn gerespecteerde voeten.

Ik heb er volkomen vertrouwen in, dat dit boek op respectvolle wijze zal worden ontvangen door trouwe *sādhakas*, die hunkeren naar *bhakti*, en door geleerde kringen. Dergelijke personen kunnen door dit boek te bestuderen binnengaan in de smetteloze religie van goddelijke liefde (*prema-dharma*)

gepropageerd door Śrī Caitanya Mahāprabhu. Dit is ons verlangen.

Mogen Śrī Śacinandana Gaurahari en onze meest eerbiedwaardige, geestelijk leermeester, die de rechtstreekse belichaming van Gods genade is, die verdrietig zijn over de ellende van anderen nu tevreden zijn en ons de bekwaamheid schenken om een dienst te bewijzen aan hun innerlijke harte-wens – dit is ons enige, hartgrondige gebed aan hun lotusvoeten.

*Een aspirant voor een sprankje genade
van śrī guru en de Vaiṣṇava's,*

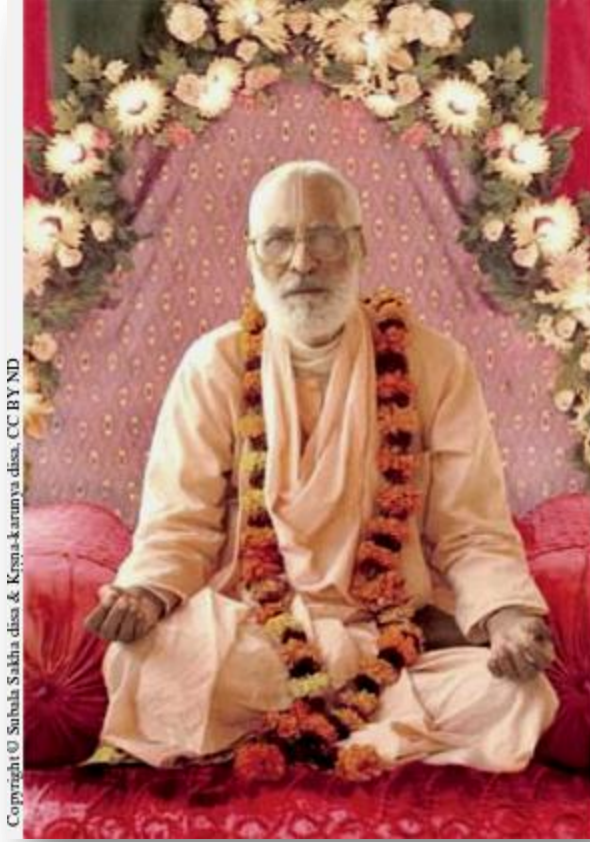
Tridaṇḍi-bhikṣu Śrī Bhaktivedānta Nārāyaṇa

Gaura-pūrṇimā, de goddelijke verschijningsdag
van Śrī Caitanya Mahāprabhu

17 maart 1984

Śrī Keśavajī Gauḍīya Maṭha
Mathurā, Uttar Pradesh, India

Copyright © Subhala Sakha dāsa & Kṛṣṇa-karṇya dāsa. CC BY ND

nitya-līlā praviṣṭha om viṣṇu-pāda aṣṭottara śata

ŚRĪ ŚRĪMAD

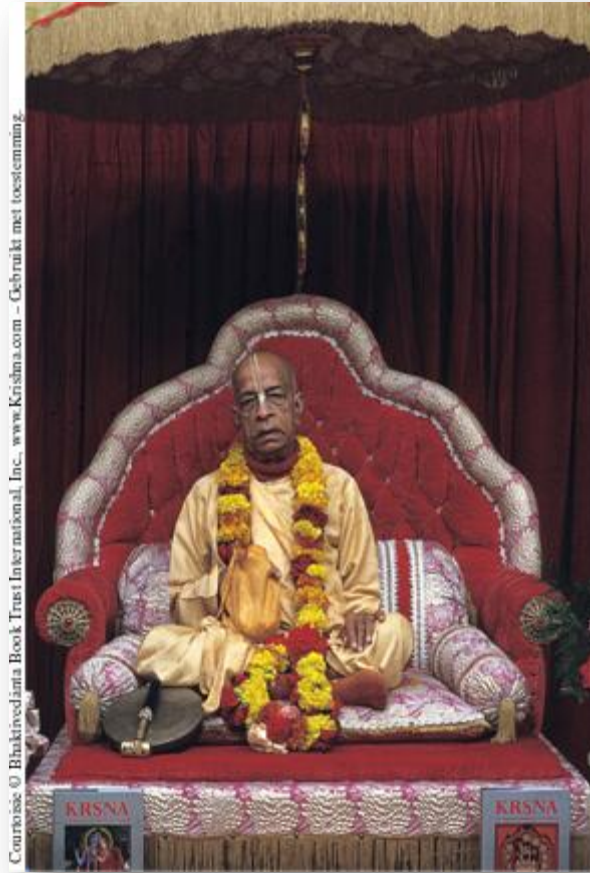
BHAKTIVEDĀNTA NĀRĀYAṆA GOŚVĀMĪ MAHĀRĀJA

nitya-lilā praviṣṭha om viṣṇu-pāda aṣṭottara śata

ŚRĪ ŚRĪMAD

BHAKTIVEDĀNTA VĀMANA MAHĀRĀJA

nitya-lilā praviṣṭha om viṣṇu-pāda aṣṭottara śata

ŚRĪ ŚRĪMAD

BHAKTIVEDĀNTA SVĀMĪ MAHĀRĀJA

nitya-lilā praviṣṭha om viṣṇu-pāda aṣṭottara śata

ŚRĪ ŚRĪMAD

BHAKTI PRAJÑĀNA KEŚAVA GOSVĀMĪ PRABHUPĀDA

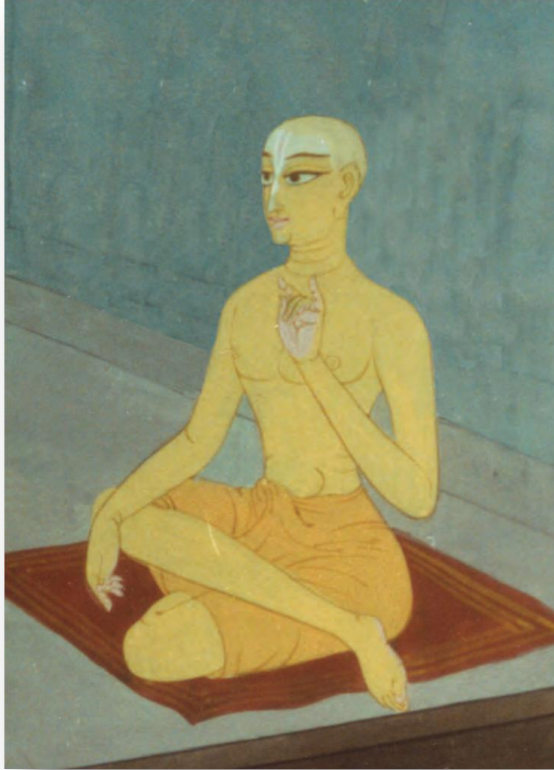
nitya-lilā praviṣṭha om viṣṇu-pāda

ŚRĪ ŚRĪMAD

BHAKTISIDDHĀNTA SARASVATĪ PRABHUPĀDA

ŚRĪLA BHAKTIVINODA ṬHĀKURA

ŚRĪ CAITANYA MAHĀPRABHU

Inleiding

SRĪ CAITANYA MAHĀPRABHU, DIE HET INNERLIJKE sentiment en de lichaamsuitstraling van Śrīmatī Rādhikā had, verscheen in deze wereld om de extatische gemoedsgesteldheden van Haar liefde voor Śrī Kṛṣṇa te proeven. Tegelijkertijd verspreidde Hij de heilige naam van Kṛṣṇa wijd en zijd voor de bevrijding van de gevallen, geconditioneerde zielen van het tijdperk van Kali. Maar welke heilige naam heeft Hij verspreid?

Het chanten van de Hare Kṛṣṇa *mahā-mantra* bestond al, voordat Mahāprabhu verscheen. De principes van het vaiṣṇavisme waren reeds over heel India gevestigd door vermaarde voorgangers, zoals Śrī Rāmānujācārya, Śrī Madhvācārya, Śrī Nimbāditya, Śrī Viṣṇu Svāmī en anderen. Maar vóór de komst van Śrī Gaurāṅga waren de beoefeningen van *bhakti* en zelfs

het chanten van de *mahā-mantra* gericht op het bereiken van Vaikuṅṭha.

De heilige naam kan de beoefenaar alles geven, dat hij verlangt. Maar tenzij men de hoogste aspiratie koestert, wordt het totale potentieel van de heilige naam niet gerealiseerd. Daarom was de unieke bijdrage van Śrī Caitanya Mahāprabhu de openbaring van de vertrouwelijke liefdesgevoelens van Śrīmatī Rādhikā, waarmee Hij de levende wezens inspireerde om te streven naar het hoogste doel – de spontane, liefdevolle, toegewijde dienst van Śrī Śrī Rādhā-Kṛṣṇa in Goloka Vṛndāvana. Hierop wordt gewezen in de volgende verzen van *Śrī Caitanya-caritāmṛta* (*Ādi-līlā* 4.15-16),

prema-rasa-niryāsa karite āsvādana
rāga-mārga-bhakti loke karite pracāraṇa
rasika-śekhara kṛṣṇa parama-karuṇa
ei dui hetu haite icchāra udgama

Het verlangen van Śrī Kṛṣṇa om te verschijnen werd geboren uit twee principiële oorzaken: Hij wilde de zoete essentie van de vloeibare gevoelens van goddelijke liefde (*prema-rasa*) proeven en Hij wilde *bhakti* in de wereld uitdragen op het platform van spontane aantrekkingskracht (*rāga-mārga*). Zo-doende is Hij bekend als *rasika-śekhara*, de hoogste kenner van bovenzinnelijke gevoelens en als *parama-karuṇa*, de meest genadevolle incarnatie van allemaal.

Het chanten van de heilige naam moet worden vergezeld van *sambandha-jñāna*, kennis betrekking hebbend op de ontwikkeling van zijn relatie met God. In de acht verzen genaamd *Śrī Śikṣāṣṭaka* heeft Śrī Caitanya Mahāprabhu de es-

sentie van Zijn lessen tot uitdrukking gebracht. Als we chanten volgens de methode, die in deze verzen wordt aangegeven, kunnen we er zeker van zijn, dat we dat uiterst kostbare en vertrouwelijke geschenk krijgen, dat Śrī Gaurāṅga kwam uitdelen.

De lessen van Śrī Gaurasundara, die in gecondenseerde vorm in de *Śikṣāṣṭaka* verschijnen, zijn uitgebreid toegelicht in de werken van Zijn volgelingen, zoals Śrī Rūpa Gosvāmī, Śrī Sanātana Gosvāmī, Śrī Jīva Gosvāmī, Śrī Raghunātha dāsa Gosvāmī, Śrī Kṛṣṇadāsa Kavirāja Gosvāmī, Śrī Narottama Ṭhākura, Śrī Viśvanātha Cakravartī Ṭhākura en anderen.

Śrī Caitanya Mahāprabhu en Zijn vertrouwelijke metgezellen hadden de intentie Zijn huidige volgelingen toegang tot al deze literatuur te verlenen om in hun hart het verlangen stevig te vestigen naar het volgen in het voetspoor van Śrī Kṛṣṇa's eeuwige metgezellen in Vraja. Deze boeken articuleren de exacte methode, waarmee dit doel kan worden bereikt.

Met dit doel in gedachten heeft onze verheven Śrīla Gurudeva, *om viṣṇupāda aṣṭottara-śata* Śrī Śrīmad Bhaktivedānta Nārāyaṇa Mahārāja, ons de inspiratie gegeven voor de presentatie van deze uitgave van *Śrī Śikṣāṣṭaka* in het Engels. Door de inhoud nauwgezet te bestuderen kan men gemakkelijk toegang krijgen tot de rijkdom van de literatuur, die door de Gosvāmī's is nagelaten. De diepe en vertrouwelijke mysteriën van *Śrī Śikṣāṣṭaka* worden in dit werk geopenbaard door de commentaren van Śrīla Bhaktivinoda Ṭhākura en Śrīla Bhaktisiddhānta Sarasvatī Prabhupāda. Zonder hun inzichten zouden we geen toegang hebben tot de waarheden, die in deze verzen besloten liggen. En toch, hebben ze zelfs bij het open-

baren van deze geheimen op bepaalde plaatsen nog andere geheimen ingevoegd, die kunnen worden ontdekt door degenen, die de ogen hebben verkregen om te zien. De inzichten van Śrīla Nārāyaṇa Mahārāja zijn van onschatbare waarde, omdat ze alle subtiliteiten van de betekenissen in deze commentaren naar voren brengen. Het resultaat is een verbazingwekkend heldere presentatie van zeer diepgaande en esoterische waarheden. Śrīla Gurudeva heeft geselecteerde punten van dit boek met zijn eigen commentaar verhelderd. Dit geeft ons een waarneming van onderwerpen, die anders buiten ons gezichtsveld zouden blijven liggen. Ze worden in het boek eenvoudig aangegeven als “Commentaar”. Het eind van deze commentaren wordt aangegeven met het icoon van een lotusbloem (☸), waarna de tekst terugkeert naar de vertaling van de commentaren.

Śrīla Bhaktivinoda Ṭhākura citeert in zijn commentaren dikwijls *Hari-bhakti-vilāsa* en *Bhakti-rasāmṛta-sindhu*. Op sommige plaatsen hebben we de commentaren van Śrīla Sanātana Gosvāmī en Śrīla Jīva Gosvāmī op die verzen toegevoegd om bepaalde filosofische kwesties te verhelderen. Het commentaar op Vers Zeven is aanzienlijk vergroot door de verzen en het commentaar uit de originele uitgaven van *Ujjvala-nīlamanī* en *Bhakti-rasāmṛta-sindhu* van Śrīla Bhaktivinoda Ṭhākura toe te voegen. Het commentaar van de Ṭhākura op Vers Zeven is ontleend aan *Prīti-sandarhba* (*Anuccheda* 84) van Śrīla Jīva Gosvāmī, dat de ontwikkeling van *prīti* van *rati* tot *mahābhāva* beschrijft.

In zijn doorgaande presentatie van vaiṣṇava literatuur in het Engels vermeldt Śrīla Gurudeva snel, dat hij louter volgt

in het voetspoor van zijn dierbare vriend en instructiegevend geestelijk leermeester, *nitya-lilā-praviṣṭa om viṣṇupāda Śrī Śrīmad A.C. Bhaktivedānta Svāmī Prabhupāda*. Door *Teachings of Lord Caitanya* en de complete *Śrī Caitanya-caritāmṛta* in het Engels uit te geven heeft Śrīla Prabhupāda gediend als de grote pionier, die de glorie van Śrīman Mahāprabhu door de hele wereld heeft rondgestuurd. Voor zijn immense daad van grootmoedigheid zullen de levende wezens in deze wereld hem altijd verschuldigd blijven.

Dit is de vierde [2012] Engelse uitgave van *Śrī Śikṣāṣṭaka*, die rechtstreeks is vertaald uit de Hindi editie van Śrīla Gurudeva. Ofschoon de basisvertaling hetzelfde is als de eerste drie uitgaven [1995, 1997, 2003], is het taalgebruik op sommige plaatsen verbeterd om de materie begrijpelijker te maken. We hebben ook ons best gedaan om het gebruik van Sanskriete terminologie te minimaliseren, waardoor het boek voor een breder publiek toegankelijker wordt. Bovendien is de typografie van het Devanagiri en Romeins diacritisch op het niveau van professionele standaarden gebracht. Dankbare erkenning gaat uit naar Lavaṅga-latā dāsī voor het bewerken van deze uitgave, naar Śānti dāsī en Giridhāri dāsa voor het proeflezen van het definitieve manuscript, naar Śrīpāda Bhaktivedānta Bhāgavata Mahārāja, Atula-kṛṣṇa dāsa en Ananta-kṛṣṇa dāsa voor de controle van het Sanskriet, naar Kṛṣṇa-prema dāsa voor het ontwerp van de nieuwe omslag en naar Subala-sakhā dāsa voor de toelevering van de nieuwe foto van Śrīla Gurudeva. Uit naam van de vele toegewijden, die hun diensten verlenen aan Gauḍīya Vedānta Publications, bidden we, dat Śrīla Gurudeva met deze nederige poging tevreden is.

*Een aspirant voor de dienst aan de
lotusvoeten van śrī guru en de Vaiṣṇava's*

Prema-vilāsa dāsa

Śrī Rādhāṣṭami, de goddelijke verschijningsdag

van Śrīmatī Rādhikā

4 september 2003

Gopīnātha-bhavana, Śrī Vṛndāvana

Gebeden aan Sri Caitanya

*anarpita-carim cirāt karuṇayāvātīrṇaḥ kalau
samartpayitum unnatojjvala-rasām sva-bhakti-sriyam
hariḥ puraṭa-sundara-dyuti-kadamba-sandīpitaḥ
sadā hṛdaya-kandare sphuratu vaḥ śacī-nandanah*

Moge Śrī Śacīnandana Gaurahari, die schittert met de uitstraling van gesmolten goud (die de lichaamskleur van Śrīmatī Rādhikā heeft aangenomen), Zich voor altijd in jullie hart manifesteren. Uit Zijn grondeloze genade is Hij neergedaald in het tijdperk van Kali om de wereld datgene te schenken, dat lange tijd niet was gegeven, de meest vertrouwelijke rijkdom van devotie aan Hem, de hoogste en meest stralend bekoorlijke emotie van amoureuze liefde.

Śrī Rūpa Gosvāmī, *Vidagdha-mādhava-nāṭaka* (1.2),
Śrī Caitanya-caritāmṛta (Ādi-līlā 1.4)

*rādhā-kṛṣṇa-praṇaya-vikṛtir hlādinī śaktir asmād
ekātmanāv api bhuvi purā deha-bhedam gatau tau
caitanyākhyam prakāṣam adhunā tad-dvayam caikyam āptam
rādhā-bhāva-dyuti-suvalitam naumi kṛṣṇa-svarūpam*

Hoewel Rādhā en Kṛṣṇa in Hun identiteit één zijn, bestaan Ze altijd in twee gedaanten vanwege het eeuwigdurende bestaan van het spel van amoureuze uitwisseling. Dit wordt tot stand gebracht door het aspect van plezier (*hlādinī*) van het innerlijke vermogen, dat zich tot uitdrukking brengt in de vorm van de transformatie van Hun liefde. Op dit moment hebben deze twee persoonlijkheden zich als één persoon in de gedaante van Śrī Caitanya Mahāprabhu gemanifesteerd. Ik bied mijn eerbiedige eerbetuigingen aan Hem, die de gedaante van Śrī Gaura heeft aangenomen, maar die precies dezelfde Śrī Kṛṣṇa is, die wordt bedolven onder het sentiment en de lichaamsuitstraling van Śrīmatī Rādhikā.

Śrī Svarṇpa Dāmodara Gosvāmī, *Kaḍaca*,
Śrī Caitanya-caritāmṛta (Ādi-līlā 1.5)

Śrī Śikṣāṣṭaka

Vers Een

Wat is de meest uitmuntende vorm van sādhana?

चेतोदर्पणमार्जनं भावमहादावाग्निनिर्वापणं
श्रेय कैरवचन्द्रिकावितरणं विद्यावधूजीवनम्
आनन्दाम्बुधिवर्धनं प्रतिपदं पूर्णामृतास्वादनं
सर्वात्मस्रपनं परं विजयते श्रीकृष्णसङ्कीर्तनम्

*ceto-darpaṇa-mārjanam bhāva-mahā-dāvāgni-nirvāpaṇam
śreyaḥ-kairava-candrikā-vitarāṇam vidyā-vadhū-jīvanam
ānandāmbudhi-varḍhanam prati-padam pūrṇāmṛtāsvādanam
sarvātma-snapanam param vijayate śrī-kṛṣṇa-saṅkīrtanam*

Anvaya

param – enig, of supreem; *vijayate śrī-kṛṣṇa-saṅkīrtanam* - moge het chanten van de heilige namen van Śrī Kṛṣṇa in het bijzonder zegevieren; *ceto-darpaṇa-mārjanam* – dat de spiegel van het hart reinigt; *nirvāpaṇam* – dat uitdooft; *mahā-dāvāgni* – de laaiende bosbrand; *bhāva* – van het materiële bestaan; *candrikā-vitarāṇam* – dat het maanlicht van spirituele extase spreidt; *śreyaḥ-kairava* – de witte lotus van goed fortuin van het levende wezen in bloei zet; *vidyā-vadhū-jīvanam* – dat de ziel en het leven is in de vorm van transcendente kennis, zoals een echtgenote; *ānandāmbudhi-varḍhanam* – die de oceaan van transcendente zegen vergroot; *prati-padam pūrṇāmṛtāsvādanam* – dat in staat stelt bij iedere stap complete nec-

tar te proeven; *sarvātma-snapanam* – en dat door een grondig bad reinigt en koeling geeft aan het zelf, zijn natuur, zijn vastbeslotenheid en het lichaam van binnen en van buiten.

Vertaling

Laat er allerhoogste zegen zijn voor het chanten van de heilige naam van Śrī Kṛṣṇa alleen, dat de spiegel van het hart zuivert en de uitslaande bosbrand van het materiële bestaan volkomen uitdooft. *Śrī-kṛṣṇa-saṅkīrtana* spreidt de verzachtende manenstralen van spirituele extase (*bhāva*), die de witte lotus van het goede fortuin van het levend wezen in bloei zet. De heilige naam is het leven en de ziel van transcendentale kennis, die hier wordt vergeleken met een echtgenote. Het doet de oceaan van transcendentale zegen voortdurend toenemen en stelt in staat om bij iedere stap complete nectar te proeven. De heilige naam van Śrī Kṛṣṇa zuivert grondig en geeft verkoeling aan het zelf, zijn natuur en zijn vastbeslotenheid, als ook aan het lichaam, zowel innerlijk als uiterlijk.

Maṅgalācarāṇa

Ondanks dat ik laag en onbeduidend ben en geheel onbekwaam, ben ik bezig deze *Śrī Sanmodana-bhāṣya* te vertalen door de genade van mijn uiterst eerbiedwaardige geestelijk leermeester, *nitya-līlā-praviṣṭa om viṣṇupāda aṣṭottara-śata Śrī Śrīmad Bhakti Prajñāna Keśava Gosvāmī Maharaja*; Śrīla Bhaktivinoda Ṭhākura, de eeuwige metgezel van Śrī Gaurasundara en schrijver van de *Śrī Sanmodana-bhāṣya*; en de oorspronkelijke auteur van *Śrī Śikṣāṣṭaka*, Śrī Kṛṣṇa Caitanya Mahāprabhu, de incarnatie, die de gevallen, geconditioneerde

zielen van Kali-yuga verlost en die precies dezelfde persoonlijkheid is, die bekend is als Śrī Nanda-nandana. Terwijl ik hun lotusvoeten, die alle verlangens vervullen, in mijn hart houd, ben ik met dit werk bezig om hun innerlijke hartewens in vervulling te brengen.

Śrī Sanmodana-bhāṣya

*pañca-tattvānvitaṁ nityaṁ
praṇiparya mahāprabhum
nāmnā sanmodanaṁ śikṣā-
ṣṭaka-bhāṣyaṁ praṇiyate*

Ik bied mijn nederige eerbetuigingen aan de lotusvoeten van de oorspronkelijke, Allerhoogste Persoonlijkheid Gods, Śrī Caitanya Mahāprabhu, die de heilige naam van Kṛṣṇa en de liefde voor Hem schenkt en die eeuwigdurend wordt vergezeld door Zijn vier primaire metgezellen in de *pañca-tattva*, terwijl ik een commentaar schrijf genaamd *Śrī Sanmodana* op *Śrī Śikṣāṣṭaka*, dat voortvloeyde uit de lotusmond van Bhagavān.

In *Śrīmad-Bhāgavatam* (2.2.34) wordt gezegd,

*bhagavān brahma kārtsnyena
trir anvikṣya maṇiṣayā
tad adhyavasyat kūṭa-stho
ratir ātmany ato bhavet*

Hoe kan er enig heil zijn voor de levende wezens, die in vergetelheid van God zijn en in het materiële bestaan in de kringloop van herhaaldelijke geboorte en dood zijn gevallen? In beslag genomen door deze kwestie dacht Śrī Brahmā, die de fundamentele waarheden met betrekking tot God kent, lang

na om de oplossing te vinden. Met een doortastende aandacht inspecteerde hij drie keer alle Veda's en met zijn intelligentie kwam hij tot de conclusie, dat de hoogste perfectie van religie datgene is, waarbij men exclusieve liefde kan verkrijgen voor Bhagavān Śrī Kṛṣṇa, de Superziel van al het bestaande.

Deze conclusie van *Śrīmad-Bhāgavatam* (2.2.34) bevestigt op heldere wijze, dat alleen devotie voor de Allerhoogste Persoonlijkheid Gods (*bhagavad-bhakti*) de hoogste standaard van religie is, dat voor de levende wezens het hoogste goed schenkt. Baatzuchtig streven, het cultiveren van kennis gericht op onpersoonlijke bevrijding, de beoefening van *yoga*, de uitvoering van soberheden en andere processen brengen niet het hoogste goed en zijn daarom niet de hoogste religieuze processen. Maar deze *bhakti* is uitermate zeldzaam. Het is alleen bereikbaar door bovenzinnelijk of buitenzintuiglijk vertrouwen (*pāramārthika-śraddhā*).

Zulke *pāramārthika-śraddhā* bestaat in twee soorten: (1) *śāstrārtha-avadhāraṇamayī-śraddhā* – vertrouwen dat leidt tot betrokkenheid op het pad van *bhakti* en dat wordt geïnspireerd door de regulerende principes van de geschriften en (2) *bhagavad-līlā-mādhurya-lobhamayī-śraddhā* – vertrouwen, dat leidt tot betrokkenheid in *bhakti* vanwege een intense hunkering (*lobha*), die voortkomt uit een of ander buitengewoon goed fortuin, waardoor men hoort over de ongeëvenaarde bekoorlijkheid van het spel en vermaak van Bhagavān.

Zelfs als een van deze twee typen vertrouwen zich aandient, kan onvermengde toewijding (*suddha-bhakti*) zich alleen ontwikkelen door een onafgebroken betrokkenheid in zuivere *hari-kathā* in de vorm van horen (*śravaṇa*) en chanten (*kīrta-*

na) in de associatie van onvervalste, zuivere toegewijden. Als men zich niet regelmatig bezig houdt met zulke *hari-kathā* in het gezelschap van heilige personen, zal zijn vertrouwen geleidelijk afnemen en uiteindelijk helemaal verdwijnen. In *Śrīmad-Bhāgavatam* (3.25.25) heeft Śrī Bhagavān gezegd,

*satām prasāṅgān mama vīrya-saṁvido
bhavanti hṛt-karṇa-rasāyanāḥ kathāḥ*

In de associatie van heilige personen heeft men de gelegenheid om vertellingen te horen, die Mijn glorie belichten en die zeer plezierig zijn voor het oor en het hart. Door zulke betrokkenheid in horen en chanten, welke zijn verzadigd van liefde, wordt onwetendheid onmiddellijk teniet gedaan en ontwikkelen zich achtereenvolgens vertrouwen (*śraddhā*), intens liefdevolle gehechtheid (*rati*) en toewijding op het platform van goddelijke liefde (*prema-bhakti*).

Door met vertrouwen te chanten en te horen over de namen, gedaante, kwaliteiten en het spel van Bhagavān in de associatie van zuivere toegewijden is zuivere *saṅkīrtana* mogelijk – anders niet.

De glorie van zuivere *saṅkīrtana* is het allereerste aspect, waarover in de lessen van Śrī Caitanya Mahāprabhu wordt gesproken. Omdat het chanten van de heilige namen van Kṛṣṇa juist de identiteit is van alle voorspoed, is in de vierde regel van Vers Een het woord *param* gebruikt. Het woord *param* (hetgeen betekent “supreem”, of “superieur”, of “opperst”) wijst hier specifiek op zuivere *śrī-kṛṣṇa-saṅkīrtana*, die wordt verkregen in achtereenvolgende stadia van vertrouwen (*śraddhā*), gevolgd door geheiligde associatie (*sādhu-saṅga*) en leidend naar de uitvoering van de onderdelen van *bhakti*

(*bhajana-kriyā*). Het verwijst niet naar *hari-kīrtana* in de categorie van *pratibimba-bhakti-ābhāsa*. [*Pratibimba-bhakti-ābhāsa* wijst op een schijn van devotie, welke wordt vertoond door personen, wier enige motivatie het bereiken van bevrijding of bevordering naar de hemelse planeten is.]

In deze *Śrī Śikṣāṣṭaka* bezingt de oceaan van genade, Śrī Caitanya Mahāprabhu, die verschijnt als een beoefenaar van het devotionele pad (*bhakti-sādhaka*), de glorie van *śrī-kṛṣṇa-saṅkīrtana* en de bovenzinnelijke gedaante en identiteit van Śrī Kṛṣṇa om de levende wezens te verlichten met de waarheden van *sambandha* (kennis die relevant is voor de ontwikkeling van onze relatie met God), *abhidheya* (het proces van het toegewijde leven) en *prayojana* (het hoogste doel van de toegewijding). In dit commentaar worden precies dezelfde waarheden van *sambandha*, *abhidheya* en *prayojana* op samenvattende wijze besproken.

Śrī Caitanya Mahāprabhu, de Allerhoogste Persoon voor iedereen, wiens lotusvoeten voortdurend worden gediend door zuivere Vaiṣṇava's, zegt, "*param vijayate śrī-kṛṣṇa-saṅkīrtanam*". Met andere woorden, laat er allerhoogste zege zijn alleen voor het chanten van de heilige naam van Śrī Kṛṣṇa. Hier kan een vraag rijzen. Kan *śrī-kṛṣṇa-saṅkīrtana*, dat immaterieel (*aprākṛta*) is en buiten het bereik van de begoochelende energie (*māyā*) ligt, zegenrijk worden in deze materiële wereld, die door de externe energie is geschapen? Ja, zelfs in deze illusoire materiële wereld kan *śrī-kṛṣṇa-saṅkīrtana* volkomen zegevieren. Hoor alsjeblijft hoe dit mogelijk is.

De absolute waarheid:

1. Prominentie van de persoonlijke gestalte van de absolute waarheid

Op basis van de verklaring van de Śruti's wordt de eenheid van de absolute waarheid gevestigd. Dit wordt tot uitdrukking gebracht in de *Chāndogya Upaniṣad* (6.2.1), “*ekam evādvitīyam* – de absolute waarheid is één zonder tweede”. Een andere uitspraak in de Śruti's stelt, dat de absolute waarheid *nirviśeṣa* is, verstoken van materiële vorm, eigenschappen en kwaliteiten. Dit wordt in de *Bṛhad-āraṇyaka Upaniṣad* (4.4.19) tot uitdrukking gebracht, “*neha nānāsti kiñcana* – behalve de ene, non-duale, absolute waarheid (*advaya-brahma*) bestaan er geen afzonderlijke vormen”. Toch is er nog een andere verklaring in de Śruti's, die stelt, dat de Absolute *saviśeṣa* is, in bezit van eeuwige eigenschappen en kwaliteiten. Dit wordt in de *Chāndogya Upaniṣad* (3.14.1) alsvolgt tot uitdrukking gebracht, “*sarvaṃ khalv idam brahma* – deze hele schepping is de gedaante van de absolute waarheid”.

Dus volgens de Śruti's is de absolute waarheid tegelijkertijd *saviśeṣa*, persoonlijk, en *nirviśeṣa*, onpersoonlijk. Het onpersoonlijke aspect is echter niet waarneembaar. Louter het ontberen van materiële kwaliteiten en eigenschappen vormt geen definitie van hetgeen absoluut is en blijft zodoende slechts een vaag begrip. Maar het persoonlijke aspect stelt datgene vast, dat wel absoluut is door Zijn transcendentale namen, gedaante, kwaliteiten, activiteiten, metgezellen en woonplaats te beschrijven. Vanwege de abstractie van het onpersoonlijke aspect en vanwege de eeuwige waarneembaarheid van het per-

soonlijke aspect is het persoonlijke aspect prominent en superieur.

2. Vier kenmerken van de absolute waarheid

Śrī Jīva Gosvāmī, onze *ācārya* van dergelijke filosofische conclusies, heeft in zijn *Bhagavat-sandarbhā* (*Anuccheda* 16.16) verklaard, dat onder invloed van Zijn inherent onbevattelijke vermogen (*svābhāvīkī acintya-śakti*) de ene absolute waarheid eeuwigdurend in vier aspecten bestaat: (1) *svarūpa* – Zijn originele gedaante; (2) *tad-rūpa-vaibhava* – Zijn persoonlijke uitstraling, waartoe Zijn woonplaats, eeuwige metgezellen en expansies, zoals Śrī Nārāyaṇa, behoren; (3) *jīvas* – de levende wezens en (4) *pradhāna* – de ongemanifesteerde staat van de drie geaardheden van de materiële natuur.

Hij vergelijkt deze vier aspecten met de vier onderdelen van de zon: (1) de uitstraling in het binnenste van het hemellichaam; (2) de bolvorm van de zon; (3) de atoomdeeltjes van het zonlicht voortkomend uit de zon en (4) de gereflecteerde zonnestrallen. Ofschoon de zon één geheel is, bestaat hij uit deze vier verschijningsvormen.

3. De absolute waarheid als vermogen en de eigenaar van alle vermogens

De absolute waarheid, die hierboven werd beschreven, wordt hier verder uiteengezet. Bhagavān Śrī Kṛṣṇa, die beschikt over zes vormen van overvloed, is de absolute waarheid. Hij is *sarva-śaktimān*, de ene, die over alle vermogens beschikt. In de *Brahma-sūtra* wordt gezegd, “*śakti-śaktimator abhedaḥ* – er is geen verschil tussen *śakti*, Gods vermogen, en *śaktimān*, Hij

die over alle vermogens beschikt”. Volgens deze uitspraak zijn *śakti* en *śaktimān* niet-verschillend. Maar dat ene transcendentale vermogen genaamd *para-śakti* is in verschillende vormen waarneembaar – *parāśya śaktir vividhaiva śrūyate* (*Śvetāśvatara Upaniṣad* 6.8).

Deze vedische *mantra* levert het bewijs, dat het onbevattelijke vermogen van Bhagavān genaamd *acintya-śakti* bedreven is in het uitvoeren van datgene, dat onmogelijk is. In de materiële wereld kunnen we niet bevatten, dat iets tegelijkertijd één en verschillend is. Als het vermogen en de eigenaar van alle vermogens één zijn, hoe kunnen ze dan verschillend zijn? En toch, als het vermogen van Bhagavān in alle opzichten één is, hoe kan het zich manifesteren in verschillende vormen, zoals hierboven aangegeven? Deze onbevattelijke macht wordt *aghaṭana-ghaṭana-paṭīyasī* genoemd; met andere woorden, de *acintya-śakti* van Bhagavān maakt datgene mogelijk, dat onmogelijk is. Daarom is ook het eeuwige verschil tussen *śakti* en *śaktimān* onvermijdelijk. De ongekwalficeerde monisten (*kevalādvaita-vādīs*) verdedigen, dat de absolute waarheid genaamd Brahman onpersoonlijk, vormloos en zonder vermogens is. De conclusie, die hierboven wordt aangegeven, bewijst, dat deze opvatting ingaat zowel tegen de geschriften als tegen de rede.

Gods vermogens:

1. Het innerlijke vermogen

De ene *para-śakti*, of het superieure vermogen, zoals hierboven beschreven, manifesteert zich in drie vormen: (1) *antarāṅga-śakti* – het innerlijke vermogen, (2) *taṭastha-śakti* – het

marginale vermogen en (3) *bahiraṅga-śakti* – het externe vermogen. Door Gods innerlijke vermogen bestaat de allerhoogste absolute waarheid in Zijn complete en oorspronkelijke uitvoering eeuwigdurend als Bhagavān, die geen fouten maakt, die het meest zegenrijk is en die de basis is van alle transcendentale eigenschappen.

Bovendien is Gods aspect genaamd *tad-rūpa-vaibhava*, dat wijst op Zijn transcendentale woonplaats, Vaikuṅṭha-dhāma, Zijn eeuwige metgezellen en de uiteenlopende manifestaties van Śrī Nārāyaṇa, eeuwigdurend gevestigd door hetzelfde alles-omvattende, innerlijke vermogen voor de totstandkoming van Zijn transcendentale spel en vermaak.

2. Het marginale vermogen

Wanneer dezelfde absolute waarheid beschikt over het marginale vermogen (*taṭastha-śakti*), bestaat het in de gedaante van ontelbaar vele, oneindig kleine, bewust levende wezens als afgescheiden expansies van God (*vibhinnāṁśa-svarūpa*). Zoals ontelbaar veel kleine, atomische lichtdeeltjes voortdurend schitteren in de stralen van de zon, zo bestaan de ontelbaar vele, oneindig kleine *jīvas* als moleculaire, geestelijke deeltjes in de stralen van Gods marginale vermogen.

De kleine atomische deeltjes in de stralen van de zon beschikken niet over een bestaan, dat onafhankelijk is van de zon en ze kunnen ook nooit met de zon worden gelijkgesteld. Op dezelfde manier hebben de oneindig kleine, bewust levende wezens geen bestaan onafhankelijk van God en ze kunnen nimmer als God worden behandeld, of God worden.

3. Het externe vermogen

Nogmaals, de allerhoogste absolute waarheid, Bhagavān, heeft deze hele materiële wereld, het vertoon van Zijn externe luister, met Zijn inferieure vermogen genaamd *bahiraṅga-māyā-śakti* gemanifesteerd. Deze materiële wereld is een transformatie van Gods *māyā-śakti* of *pradhāna*, die het totaal van het materiële bestaan omvat. Zoals de reflecterende stralen van de zon een kleurrijke regenboog vormen, zo manifesteert Gods *māyā-śakti* of *pradhāna* deze fascinerende, materiële wereld. De materiële wereld is een schaduw van de spirituele wereld, die wordt gemanifesteerd door Gods innerlijke vermogen. Als zodanig is ook de materiële wereld niet onafhankelijk van de absolute waarheid.

4. Acintya-bhedābheda-tattva: Onbevattelijke gelijktijdige eenheid en verschil van God en Zijn vermogens

In de bovenstaande discussie werd aangetoond, dat de levende wezens (*jīvas*), de materiële wereld (*jaḍa-jagat*) en Gods persoonlijke schittering met betrekking tot Zijn bestaan in Vaikuṅṭha (*tad-rūpa-vaibhava*) op onbevattelijke wijze zowel één zijn met als verschillend zijn van Zijn oorspronkelijke, spirituele gedaante (*bhagavat-svarūpa*). De oneindig kleine, levende wezens vormen vanwege hun afhankelijkheid van God Zijn afgescheiden deeltjes – hierin wordt hun eenheid, of non-distinctie (*abheda*), met God aangetroffen. Wegens de afwezigheid van kennis over de Allerhoogste Persoonlijkheid Gods zijn ze vooringenomen met de materiële energie – hierin ligt hun verschil (*bheda*).

Het proces, waarmee hari-kīrtana voor het levend wezen een succes wordt:

1. De betekenis van het levend wezen als marginaal vermogen

Zoals de zonnestralen worden afgedekt door wolken, zo worden de levende wezens afgedekt door de invloed van begoocheling (*māyā*), of onwetendheid (*avidyā*). Hoe is het voor een bewust wezen mogelijk om door materie te worden afgedekt? Hierin zien we de toepassing van het principe van *aghaṭana-ghaṭana-patīyasī*. Datgene, dat onmogelijk is, wordt mogelijk gemaakt door Gods onbevattelijke vermogens. Het oneindig kleine, levende wezen, dat wordt gemanifesteerd door Gods *taṭastha-śakti*, raakt door *māyā* bedekt vanwege zijn instrumentele functie ten behoeve van Gods spel inzake de materiële schepping. Hoe kan anders de bewuste *jīva* worden bedekt door bewegingloze materie?

Omdat hij door het marginale vermogen wordt gemanifesteerd, is de *jīva* ook marginaal. Dit betekent, dat hij ofwel ontvankelijk is voor de invloed van het innerlijke vermogen genaamd *svaṛūpa-śakti*, ofwel voor Gods externe vermogen genaamd *māyā-śakti*. Wanneer zijn verbinding met *svaṛūpa-śakti* is gevestigd, krijgt hij het geluk om de Allerhoogste Persoonlijkheid Gods te dienen in de hoedanigheid van bevrijding. Wanneer het levend wezen daarentegen naar materieel plezier verlangt, wordt hij door *māyā* afgedekt.

Het levend wezen, dat door *māyā* wordt begoocheld, ondergaat de pijn van het materiële bestaan. Maar wanneer hij zijn relatie met de *svaṛūpa-śakti* vestigt, wordt het externe

vermogen in de vorm van onwetendheid weggenomen. Als gevolg daarvan wordt hij van de materiële conditie bevrijd en in zijn zuivere, grondrechtelijke gedaante (*śuddha-svarūpa*) geplaatst.

2. Het proces van het overwinnen van illusie

Het levend wezen, dat door *māyā* wordt begoocheld, wordt keer op keer gekrenkt door de ellende van het materiële bestaan. Als hij door deze ellende uitgeput raakt, kan hij met een of ander groot geluk de dienstverlening aan heilige personen verkrijgen. Op dat moment ontwaakt zijn vertrouwen in de toewijding aan de Allerhoogste Persoon als het exclusieve doel van alle geschriften. Het alternatief is, dat in hem een intense hunkering ontwaakt voor de ongeëvenaarde bekoorlijkheid van Bhagavān (dit verwijst wederom naar de twee soorten vertrouwen, die men kan ontwikkelen, zoals voorheen genoemd). Tegen die tijd wordt hij bekwaam voor *bhakti*, dat wordt overheerst door het pleziergevend aspect (*hlādinī*) van Gods innerlijke vermogen.

Zodra zijn vertrouwen ontwaakt, neemt hij allereerst zijn toevlucht tot de lotusvoeten van een geestelijk leermeester door *harināma*-inwijding van hem te aanvaarden. Daarna, in de associatie van de geestelijk leermeester en zuivere vaiṣṇava's, krijgt hij een briljante gelegenheid om de waarheden uit de geschriften te horen. Wanneer hij *kīrtana* van de heilige namen (*nāma*), gedaante (*rūpa*), kwaliteiten (*guṇa*) en het spel (*līlā*) van Kṛṣṇa begint uit te voeren, neemt het proces van het overwinnen van *māyā* een aanvang. Dit betekent, dat zijn onwetendheid en de hindernissen (*anarthas*), die zijn spi-

rituele vooruitgang belemmeren, ook beginnen te verdwijnen. Tegelijkertijd begint de zuivere gedaante van de *jīva* helder te worden.

Dit is het ontwikkelingsproces, waarmee *hari-kīrtana* in de fenomenale wereld der materie zegeviert. Door dit proces maakt *hari-kīrtana* zijn afdaling naar deze illusoire wereld. Door het uitvoeren van *hari-kīrtana* volgens dit systeem verkrijgt men zeven uitmuntende resultaten. Deze zeven soorten resultaten worden in Vers Een genoemd met de woorden *ceto-darpaṇa-mārjanam* enzovoort. Ieder onderdeel wordt nu afzonderlijk besproken.

Zeven uitmuntende resultaten van śrī-kṛṣṇa-saṅkīrtana:

1. Ceto-darpaṇa-mārjanam

reinigt de spiegel van het hart

Met de eerste woorden *ceto-darpaṇa-mārjanam* wordt de waarheid betreffende de identiteit van het levende wezen onthuld. De conclusie van Śrī Jīva Gosvāmī met betrekking tot dit onderwerp is, dat het individuele levende wezen slechts een onbeduidend deel uitmaakt van de allerhoogste absolute waarheid, die beschikt over het samengevoegde vermogen, dat wordt vertegenwoordigd door het totaal van alle *jīvas*. Zoals de atomische lichtdeeltjes van de zon, die voortkomen uit de verzamelde uitstraling in de zon, zo zijn ook de levende wezens oneindig kleine deeltjes geest, die voortkomen uit de absolute waarheid, die Zich altijd in Zijn intrinsieke gedaante bevindt en die de personificatie is van onverdeelde, transcendente *rasa*.

Śrī Baladeva Vidyābhūṣaṇa, die een commentaar op de *Ve-dānta-sūtra* schreef getiteld *Śrī Govinda-bhāṣya*, heeft de Allerhoogste Persoonlijkheid Gods ook geanalyseerd als zijnde *vibhu-caitanya*, het alles-doordringende bewustzijn, en het levend wezen als *aṇu-caitanya*, oneindig klein bewustzijn. In de Allerhoogste Persoonlijkheid Gods bevinden zich eeuwigdurend onbepaalde, transcendentale kwaliteiten, die al het grote geluk schenken. In Hem bestaat zuiver ego als absolute kennis en als kenner (ego wordt hier omschreven als het gevoel van ik-heid). Op dezelfde manier heeft ook de *jīva* transcendentale kwaliteiten, maar in minimale mate, en een zuiver ego, dat zich zowel als kennis en als kenner manifesteert. Dit is niet tegenstrijdig aan logica, omdat kwaliteiten zoals hitte en licht, die in de zon kunnen worden waargenomen, ook in de atomische deeltjes van het zonlicht worden gezien.

Van God en de levende wezens is God één, onafhankelijk en de belichaming van alle vermogens. Hij gaat de materiële natuur binnen en reguleert haar. Hij creëert de materiële wereld en houdt hem in stand. Hij is de geconcentreerde vorm van spirituele zegen. Hij is eeuwigdurend gesitueerd in Zijn eigen intrinsieke gedaante en omdat Hij de extatische gevoelens van goddelijke liefde (*prema-rasa*) via het medium van *bhakti* schenkt, is Hij er de oorzaak van, dat anderen het ook proeven.

Maar er zijn ontelbaar veel levende wezens. Ze zien zich geplaatst in vele levenscondities, zowel geconditioneerd als bevrijd. Wanneer hun gezichtsveld van God is afgekeerd, raken ze gebonden door de materiële natuur. Wanneer hun aandacht op God is gericht, wordt de bedekking van *māyā*,

die de zuivere identiteit en kwaliteiten van de *jīva* afdekt, weggenomen. Daarna nemen ze rechtstreeks hun eigen spirituele gedaante waar.

Uit deze samenvatting mag duidelijk worden, dat de *jīvas* deeltjes spiritueel bewustzijn zijn. Ze hebben een spirituele identiteit, die bestaat uit zuiver ego, zuiver bewustzijn en een spiritueel lichaam. Wanneer hun visie van God is afgekeerd en wordt overweldigd door begoochelend materieel plezier, raken hun zuivere ego en zuivere bewustzijn besmet met het slijk van onwetendheid.

Hier wordt het hart vergeleken met een spiegel. Precies zoals jouw gezicht niet te zien is in een stoffige spiegel, zo kan het levend wezen zijn werkelijke gedaante in het hart niet zien, dat is besmet met het vuil van onwetendheid. Zodra de beoefening van *bhakti*, welke wordt overheerst door het *hlā-dinī*-vermogen van God, een aanvang neemt, krijgt men deel aan het proces van *śravaṇam*, horen. Daarna verschijnt automatisch *śrī-kṛṣṇa-saṅkīrtana*, dat het hart reinigt van het vuil van onwetendheid.

Tegen die tijd manifesteert zich het zuivere bewustzijn van de *jīva* en wordt hij in zijn zuivere ego geplaatst. Van hieruit gaat hij in de spiegel van zijn zuivere bewustzijn de volgende vijf waarheden zien: (1) *īśvara* – de Allerhoogste Godheid, (2) *jīva* – de levende wezens, (3) *prakṛti* – de materiële natuur, (4) *kāla* – tijd en (5) *karma* – vruchtdragende activiteiten. Wanneer de spiegel van het hart volkomen is gereinigd en gezuiverd, wordt het zien van de eigen grondrechtelijke gedaante (*svarūpa*) mogelijk gemaakt en als gevolg daarvan tevens zijn grondrechtelijke bezigheid (*svadharma*). De grondrechtelijke

bezigheid van het levend wezen is betrokken te zijn in de dienstverlening aan Bhagavān.

2. Bhava-mahā-dāvāgni-nirvāṇam:

dooft de bosbrand van het materiële bestaan

Door bestendig betrokken te zijn in de dienst van Bhagavān wordt de materialistische houding getransformeerd in de neiging tot dienstverlening aan Śrī Kṛṣṇa. De betekenis van het woord *bhava*, of werelds bestaan, is het keer op keer worden geboren van de *jīva* in deze materiële wereld. Het herhaaldelijk worden geboren en sterven wordt vergeleken met een grote bosbrand (*mahā-dāvāgni*). Deze uitslaande bosbrand kan op geen enkele manier worden gedooft dan alleen door *śrī-kṛṣṇa-saṅkīrtana*.

Hier kan de vraag rijzen, of men ophoudt met het chanten van de heilige naam, zodra men kennis verkrijgt van zijn grondrechtelijke plicht? Het antwoord is, dat dit nimmer gebeurt. *Hari-saṅkīrtana* is de eeuwige bezigheid van het levend wezen. De zin *śreyah-kairava-candrikā-vitaraṇam* is hier in een kwalitatieve zin gebruikt om erop te wijzen, dat de heilige naam eeuwigdurend de natuurlijke en karakteristieke functie van het levend wezen is.

3. Śreyah-kairava-candrikā-vitaraṇam:

spreadt de manenstralen van bhāva-bhakti

voor het hoogste goed van het levend wezen

Voor de levende wezens, die verstrikt zijn geraakt in *māyā*, is materieel plezier het enige, dat wenselijk is, en dat is de reden, dat ze moeten rondwentelen in de kringloop van her-

haaldelijke geboorte en dood in deze materiële wereld en te lijden hebben van de drievoudige ellende. In volslagen tegenstelling hiermee is afkeer van *māyā* en constante bezigheid in dienst van Śrī Kṛṣṇa het hoogste, dat men kan bereiken (*śrey-ah*). Dit hoogste bereik wordt vergeleken met de witte waterlotus. Zoals de verzachtende stralen van de maan de witte lotus in bloei zetten, zo maakt *śrī-kṛṣṇa-saṅkīrtana*, hetgeen de manenstralen van *bhāva-bhakti* spreidt, dat de witte lotus van het goede geluk voor de levende wezens tot bloei komt.

Volgens de uitspraak in *Śrīmad-Bhāgavatam* (11.3.31), “*bhaktiyā sañjātayā bhaktiyā – bhakti* komt voort uit *bhakti*”, men dient eerst constant betrokken te zijn in het proces van *sādhana-bhakti* door horen, chanten enzovoort. In dit stadium, zo wordt gezegd, is zijn toewijding *ābhāsa*, een schijn van ware *bhakti*. Door zulke beoefening doet onvermengde toewijding in het hart van het trouwhartig levende wezen zijn intrede. Hier wordt *śrī-kṛṣṇa-saṅkīrtana* met de maan vergeleken. Zoals het ambrozijnen licht van de maan de witte lotus in bloei zet, zo veroorzaakt *śrī-kṛṣṇa-saṅkīrtana* dat er extatische emotie (*bhāva*), die wordt beheerst door het *hlādinī*-vermogen, in het hart van de levende wezens verschijnt. Als gevolg hiervan verrijzen allerlei soorten godsgeschenken.

5. Vidyā-vadhū-jīvanam:

vormt het leven van alle transcendentale kennis

Er kan hier een vraag rijzen. Wanneer krijgen degenen, die reeds onvermengde toewijding hebben bereikt, hun zuiver spirituele gedaante? Als antwoord op deze vraag zegt Śrī Śa-cīnandana Gauracandra, “*vidyā-vadhū-jīvanam - saṅkīrtana* is

het leven van transcendentale kennis”. In werkelijkheid heeft Bhagavān slechts één vermogen, waarvan de beide functies *vidyā* (kennis) en *avidyā* (onwetendheid) zijn. Het innerlijke vermogen van Bhagavān, dat wordt gekend als *Yogamāyā svarūpa-śakti*, wordt *vidyā* genoemd. Het externe vermogen, of *Mahāmāyā*, dat verantwoordelijk is voor de schepping van de materiële wereld en dat de oorspronkelijke, spirituele gedaante van het levend wezen bedekt alsmede de kwaliteiten, welke met die gedaante gepaard gaan, wordt *avidyā* genoemd.

Wanneer zich in het hart van de *sādhaka* onvermengde toewijding aandient door constante beoefening van horen en zingen, verwijdt Bhakti-devī, die alle verlangens verdrijft behalve die voor de dienst van Bhagavān, deze *avidyā*. Door middel van de functie van het kennisvermogen (*vidyā-vṛtti*) vernietigt Bhakti-devī de grofstoffelijke en subtiele lichamen van het levend wezen. Tegelijkertijd manifesteert Bhakti-devī de oorspronkelijke, zuiver spirituele gedaante van de *jīva* voor zover men de zuiver spirituele gedaante van een *gopī* krijgt, indien men op basis van kwalificatie geschikt is om *mādhurya-rasa*, de smaak van amoureuze liefde, te proeven. [Men kan een gedaante in een van de vijf transcendentale relaties krijgen, namelijk *sānta* (neutraliteit), *dāsyā* (dienaarschap), *sakhyā* (vriendschap), *vātsalyā* (ouderschap) of *mādhurya* in overeenstemming met zijn bekwaamheid, of met andere woorden, in overeenstemming met de *sthāyibhāva*, zijn eeuwigdurend overheersende, devotionele sentiment.]

Zo is dus aangetoond, dat *śrī-kṛṣṇa-kīrtana* het leven is van alle transcendentale kennis, welke werd vergeleken met een *vadhū*, een echtgenote of metgezellin. Het innerlijke vermo-

gen, dat wordt vergeleken met Śrī Kṛṣṇa's metgezellin, is in het bijzonder opmerkelijk in de context van de beschrijving van Zijn amoureuze sport, dat bekend is als *līlā-vilāsa*.

Commentaar

Bhakti is een functie van het innerlijke vermogen (*svarūpa-śakti*) van Bhagavān. *Śuddha-sattva* is de essentie van de combinatie van de aspecten *hlādinī* en *sarṁvit* van het innerlijke vermogen. Wanneer *śuddha-sattva* wordt verkregen, is *bhakti* ook aanwezig. Door het uitvoeren van de diverse beoefeningen van *sādhana-bhakti*, zoals horen, chanten enzovoort, dient *śuddha-sattva* zich in het hart aan. *Śuddha-sattva* bevindt zich eeuwigdurend in het hart van de eeuwige metgezellen van Bhagavān. Door onder hun leiding *bhakti* uit te voeren manifesteert zich *śuddha-sattva* in het hart.

Deze *śuddha-sattva* wordt ook *rati* of *bhāva* genoemd. Bij de verdere beoefening van *bhakti* in het stadium van *rati*, wordt *bhava-bhakti* getransformeerd in *prema-bhakti*. De essentie van *prema-bhakti* is *bhāva* [niet te verwarren met *bhāva-bhakti*, maar een stadium, dat zich aandient in het systematische ontwikkelingsproces van *prema*, namelijk *rati*, *sneha*, *māna*, *praṇaya*, *rāga*, *anurāga*, *bhāva*, *mahābhāva*] en de essentie van *bhāva* is *mahābhāva*. Deze *mahābhāva* is de persoonlijke gedaante van Śrīmatī Rādhikā, of anders gezegd, Śrīmatī Rādhikā is de belichaming van *mahābhāva*. Dus waar *mahābhāva* aanwezig is, is de gedaante van Rādhikā aanwezig.

Śrīmatī Rādhikā is eeuwigdurend het *hlādinī*-aspect van Śrī Kṛṣṇa's innerlijke vermogen. Śrī Kṛṣṇa is de eigenaar van

vermogen en Śrīmatī Rādhikā is Zijn vermogen. Ze zijn per consequentie één in Hun identiteit. Ten behoeve van bovenzinnelijk spel en vermaak (*līlā-vilāsa*) manifesteren Ze zich als twee persoonlijkheden. Śrīmatī Rādhikā manifesteert zich verder als alle *gopīs*. *Bhakti* als wezenlijke functie van het innerlijke vermogen is altijd aanwezig in het hart van de *gopīs*. Śrīmatī Rādhikā is in het bijzonder de personificatie van de *svarūpa-śakti* en per consequentie de personificatie van *bhakti*. Daarom worden de *svarūpa-śakti* en *bhakti* vergeleken met de geliefde metgezellin van Śrī Kṛṣṇa. ❀

5. Ānandāmbudhi-varḍhanam:

doet de oceaan van zegen toenemen

Wanneer de grofstoffelijke en subtiele lichamen van het levend wezen volkomen zijn opgelost, wordt zijn oneindig nietige natuur duidelijk. Op basis van het feit, dat de inherente aard van de *jīva* oneindig nietig is, kan tegen die tijd worden verondersteld, dat zijn grondrechtelijke geluk ook oneindig nietig is. Om deze bezorgdheid weg te nemen licht Śrī Caitanya Mahāprabhu ons in, dat de heilige naam een altijd toenemende oceaan van zegen is, *ānandāmbudhi-varḍhanam*. Met andere woorden, *śrī-kṛṣṇa-saṅkīrtana* uitgevoerd in de bevrijde staat (nadat het levend wezen zijn zuiver spirituele gedaante heeft verkregen) doet het inherent transcendentale plezier van het levend wezen dankzij het *hlādinī*-vermogen onbeperkt toenemen.

6. Prati-padam pūrṇāmṛtāsvādanam:

stelt in staat bij iedere stap complete nectar te proeven

In die hoedanigheid proeft de *jīva*, die zich eeuwigdurend geplaatst ziet in een van de transcendentale *rasas* van *dāsya*, *sakhya*, *vātsalya* of *mādhurya*, bij iedere stap complete nectar dankzij de altijd toenemende vernieuwing van zijn gehechtheid aan Śrī Kṛṣṇa. Śrī Kṛṣṇa heeft vier unieke eigenschappen: (1) *līlā-mādhurya* – Hij is een ontstuimige oceaan van verbazingwekkend spel en vermaak, waaronder de *rāsa-līlā* het allerboeiendst is; (2) *prema-mādhurya* – Hij wordt omringd door toegewijden, die beschikken over onvergelykbare liefdevolle gevoelens, die zich tot het stadium van *mahābhāva* ontwikkelen; (3) *veṇu-mādhurya* – het zoete en bekoorlijke geluid van Zijn fluit trekt de aandacht van iedereen in de drie werelden en (4) *rūpa-mādhurya* – Zijn buitengewone schoonheid verbijstert alle bewegende en bewegingloze entiteiten. Deze vier unieke kwaliteiten van Bhagavān Śrī Kṛṣṇa zijn eeuwigdurend nieuw. Ofschoon de *jīvas*, die zijn ontwaakt voor hun liefde voor Śrī Kṛṣṇa, deze aspecten van Bhagavān's bekoorlijkheid onafgebroken drinken, blijven ze onverzadigd en blijven ze hunkeren naar meer. Daarom drinken ze in toenemende mate die bekoorlijkheid in eindeloos nieuwe variëteiten.

7. Sarvātma-snapanam:

Premānanda is volkomen zuiver

Hier kan een twijfel rijzen. Het verlangen of pogingen naar eigen plezier is tegengesteld aan zuiver spirituele liefde (*viśuddha-prema*). Wanneer het levend wezen de telkens nieuwe zegen van *prema* proeft, is hij ook aan het genieten. Hoe kan dan deze conditie, *nirmala-premānanda*, de smetteloos spiri-

tuele zegen van goddelijke liefde worden genoemd? Alsof Hij deze twijfel wil wegnemen heeft Śrī Caitanya Mahāprabhu, het kroonjuweel van alle *sannyāsīs*, de kwalificerende uitspraak gedaan, “*sarvātma-snapanam – śrī-kṛṣṇa-saṅkīrtana* baadt het levend wezen grondig van binnen en van buiten en maakt hem zeer rein en koel”.

In de hoedanigheid van *prema* zijn Kṛṣṇa’s zegenrijke gevoelens volkomen zuiver. Met andere woorden, omdat het levend wezen in de staat van *prema* onvervalst extatisch plezier aan Śrī Kṛṣṇa geeft, ontbreekt het hem aan enig zelfzuchtig motief voor zijn eigen plezier. Bij het verkrijgen van zijn spirituele gedaante wordt de *jīva* een dienstmaagd van Śrīmatī Rādhikā, die de belichaming vormt van het *hlādinī*-vermogen en die altijd is verzonken in de extase van *mahābhāva*. Het levend wezen proeft zodoende onbeperkte spirituele zegen in relatie tot het liefdesspel (*prema-vilāsa*) van het Goddelijk Paar. Daarom kan hij met geen mogelijkheid het minste of geringste spoor van materieel verlangen (*kāma*) koesteren, dat volslagen is tegengesteld aan de aard van *prema*.

De twee woorden *sarvātma-snapanam* werden gebruikt om de supreme zuiverheid aan te geven, die volkomen ontdaan is van de fout van opgaan in het onpersoonlijk Brahman, genaamd *sāyujya-mukti*, en zelfzuchtige lustbevrediging.

Śrī-kṛṣṇa-saṅkīrtana wordt zodoende getooid met zeven bovenzinnelijke kwaliteiten. Het is de belichaming van eeuwigheid, zegen en kennis. Moge *śrī-kṛṣṇa-saṅkīrtana* grondig zegevieren, vooral in het openbaren van het verbazingwekkende liefdesspel van Śrī Śrī Rādhā-Kṛṣṇa Yugala.

Commentaar

De heilige naam is als een jonge knop van een lotusbloem. Door constant te chanten verschijnt de heilige naam eerst in het hart van de *sādhaka*. Daarna worden Kṛṣṇa's gedaante, transcendente kwaliteiten en metgezellen, zoals de *gopas* en *gopīs*, allemaal in het hart manifest. De toegewijde neemt deze allemaal in het hart waar. Hij neemt ook het amoureuze spel van Bhagavān waar. Op het eind geeft hij dit materiële lichaam op en krijgt hij zijn eeuwige gedaante, waarin hij het spel van Bhagavān binnengaat. Daarom wordt gezegd, dat de heilige naam, die het liefdesspel (*prema-vilāsa*) van Śrī Śrī Rādhā-Kṛṣṇa openbaart, in het bijzonder dient te worden verheerlijkt. ❀

Śrī Caitanya-caritāmṛta (Antya-līlā 20.11, 13-14)

*nāma-saṅkīrtana hoite sarvānārtha-nāśa
sarva-śubhodaya, kṛṣṇa-premera ullāsa*

*saṅkīrtana hoite pāpa-saṁsāra-nāśana
citta-śuddhi, sarva-bhakti-sādhana-udgama*

*kṛṣṇa-premodgama, preāmṛta-āsvādana
kṛṣṇa-prāpti, sevāmṛta-samudre majjana*

Door het uitvoeren van *śrī-kṛṣṇa-saṅkīrtana* worden allerlei soorten hindernissen tot spirituele zuivering (*anarthas*) opgelost en wordt het hart gezuiverd. De reacties van zondige activiteiten over vele levens worden uitgewist en tegelijk hiermee het materiële bestaan van geboorte en dood, dat een bijproduct van die zonden is. Allerlei soorten godsgeschenken komen voort uit *śrī-kṛṣṇa-saṅkīrtana*, dat alle variëteiten van *sādhana* aanwakkert, welke aanleiding geven tot

prema-bhakti. Kṛṣṇa-prema verschijnt en men begint de nectar te proeven. Dan wordt Śrī Kṛṣṇa verkregen. Uiteindelijk bereikt men een smetteloze zuiverheid en wordt men grondig afgekoeld en opgefrist door complete onderdompeling in de nectaroceaan van dienstverlening aan Śrī Kṛṣṇa.

Śikṣāṣṭaka: Lied Een (uit Gītāvalī)

*pīta-varaṇa kali-pāvana gorā
gāoyai aichana bhāva-vibhorā*

*citta-darpaṇa-parimāṛjana-kārī
kṛṣṇa-kīrtana jaya citta-vihārī*

*helā-bhava-dāva-nirvāpaṇa-vṛtti
kṛṣṇa-kīrtana jaya kleśa-nivṛtti*

*śreyaḥ-kumuda-vidhu-jyotsnā-prakāśa
kṛṣṇa-kīrtana jaya bhakti-vilāsa*

*viśuddha-vidyā-vadhū-jīvana-rūpa
kṛṣṇa-kīrtana jaya siddha-svarūpa*

*ānanda-payo-nidhi-vardhana-kīrti
kṛṣṇa-kīrtana jaya plāvana-mūrti*

*pade pade pīyūṣa-svāda-pradātā
kṛṣṇa-kīrtana jaya prema-vidhātā*

*bhaktivinoda-svātma-snapana-vidhāna
kṛṣṇa-kīrtana jaya prema-nidāna*

Śrī Śacīnandana Gaurahari, de hoogste bevrijder van de gevallen, geconditioneerde zielen van Kali-yuga, die het sentiment en de gouden uitstraling van Śrīmatī Rādhikā heeft aangenomen, chantte de heilige naam van Śrī Kṛṣṇa, waarbij Hij was verzonken in een diep emotionele staat. Door het vermogen

van Zijn *kīrtana* werden niet alleen de zondige en materieel gegriefde mensen van Kali-yuga bevrijd, maar ook de vogels, de zoogdieren, insecten en wormen. Toen Hij de glorie van de heilige naam beschreef, sprak Hij het volgende,

“Het chanten van de heilige naam van Śrī Kṛṣṇa reinigt de spiegel van het hart grondig. Het dooft de uitslaande bosbrand van het materiële bestaan heel gemakkelijk uit en verdrijft de drievoudige ellende voor eens en altijd: (1) *ādhyātmika* – ellende voortkomend uit zijn eigen lichaam en geest; (2) *ādhibhautika* – ellende voortkomend uit andere levende wezens en (3) *ādhidaiivika* – ellende voortkomend uit de materiële natuur of de halfgoden.

“Zoals de maan met zijn ambrozijnen, verzachtende en koelende stralen de witte lotus in bloei zet, zo zet de heilige naam de witte lotus van *bhāva-bhakti* in bloei, het hoogste godsgeschenk voor de levende wezens. Moge er alle zege heersen voor *śrī-kṛṣṇa-saṅkīrtana*, de belichaming van de gevarieerde manifestaties van *bhakti*.

“Onvermengde devotie is de belichaming van de hoogste kennis en het is als een nieuwe echtgenote (*vadhū*). *Śrī-kṛṣṇa-saṅkīrtana* is het leven van transcendentale kennis in de vorm van *bhakti*. Moge er keer op keer alle zege zijn voor het chanten van de heilige naam van Śrī Kṛṣṇa, dat de eeuwige, grondrechtelijke gedaante van de levende wezens manifesteert.

“*Śrī-kṛṣṇa-saṅkīrtana* vergroot de onpeilbare, ongelimiteerde oceaan van transcendentale zegen. Moge er alle zege zijn voor het chanten van de heilige naam van Śrī Kṛṣṇa, dat een onderdompeling van transcendentale zegen vormt. *Śrī-*

kṛṣṇa-saṅkīrtana stelt in staat om bij iedere stap steeds toenemende, nieuwe nectar te proeven.

“Moge er telkens weer alle zege zijn voor het chanten van de heilige naam van Śrī Kṛṣṇa, welke liefde voor Hem schenkt. De heilige naam baadt de chanteur en dompelt hem onder in deze liefde. Moge er telkens weer alle zege zijn voor het chanten van de heilige naam van Śrī Kṛṣṇa, welke een pakhuis vormt van liefde voor God.”

**Vivṛti (commentaar) door
Śrīla Bhaktisiddhānta Sarasvatī Prabhupāda**

śrī-kṛṣṇa-kīrtanāya namaḥ
śrī-kṛṣṇa-saṅkīrtana-kāri śrī gurudevera
o śrī-kṛṣṇa-kīrtana-vigraha
śrī-gaurasundarera jaya hauka

Ik bied mijn eerbiedige eerbetuigingen aan *śrī-kṛṣṇa-kīrtana*. Moge er alle zege zijn voor de geestelijk leermeester, die zich constant bezighoudt met de uitvoering van *śrī-kṛṣṇa-saṅkīrtana*, en voor Śrī Gaurasundara, die de personificatie van *śrī-kṛṣṇa-kīrtana* is.

Van de ontelbaar veel verschillende soorten *sādhana-bhakti* zijn vele beschreven in *Śrīmad-Bhāgavatam* en *Śrī Hari-bhakti-vilāsa*. In *sādhana-bhakti* bestaan in principe vierenzestig onderdelen van toewijding, die zijn beschreven in relatie tot *vaidhī-* en *rāgānuga-bhakti*. Ook in de uitspraken van Prahlaḍa Mahārāja in *Śrīmad-Bhāgavatam* treffen we verwijzingen aan naar onvermengde toewijding (*śuddha-bhakti*). Śrī Gaurasundara heeft gezegd, “*Śrī-nāma-saṅkīrtana* is de allerbeste uitvoering van alle onderdelen van *bhakti*”.

Geleerden van de absolute waarheid hebben de allerhoogste non-duale substantie genaamd *advaya-jñāna-vastu* in drie verschillende stadia beschreven. Wanneer die non-duale substantie uitsluitend door kennis wordt gerealiseerd, of met andere woorden, door middel van de functie van het *cit*-vermogen, wordt het Brahman genoemd. Wanneer het wordt gerealiseerd door de gecombineerde functies van de *sat* en *cit*-vermogens, heet het Paramātmā, en wanneer het wordt gerealiseerd door de functies van alle vermogens – *sat*, *cit* en *ānanda* – wordt die allerhoogste waarheid Bhagavān genoemd.

Wanneer de absolute waarheid, of met andere woorden, Bhagavān, wordt gezien in termen van Zijn rijkdommen, vermogens, of majesteit (*aiśvarya*), wordt Hij waargenomen als Vāsudeva-Kṛṣṇa en wanneer Hij wordt gezien in termen van Zijn bekoorlijkheid (*mādhurya*), wordt Hij waargenomen als Vrajendra-nandana Śyāmasundara Śrī Kṛṣṇa, de beste proefmeester van transcendentale *rasa*. Śrī Nārāyaṇa is het vereenswaardige object van tweeënehalf *rasas*. Hij wordt voornamelijk gediend in de relaties *sānta* en *dāśya*. De relaties *sakhya* en *vātsalya* zijn zwak aanwezig, maar aangezien de natuurlijke gevoelens van intimiteit enigszins gebrekkig zijn door het idee van Gods majesteit, worden ze als een half geteld. Śrī Kṛṣṇa wordt gediend in alle vijf vooraanstaande transcendentale *rasas* genaamd *mukhya-rasa*.

Vrajendra-nandana Śyāmasundara Śrī Kṛṣṇa is de allerhoogste waarheid, de oorspronkelijke bron van alle manifestaties. Zijn *vaibhava-prakāśa* (expansie), Śrī Baladeva Prabhu, manifesteert het rijk van Mahā-Vaikuṅṭha. Hij bevindt zich

daar in Zijn eeuwige *catur-vyuha* (expansies), Vāsudeva, Saṅkarṣaṇa, Pradyumna en Aniruddha.

Wanneer een *mantra* alleen mentaal wordt gereciteerd, wordt het *japa* genoemd. Op dat moment verkrijgt de zanger de perfectie van het doel, waarop hij zijn geest heeft gericht. Maar *kīrtana*, dat wordt uitgevoerd met de vibratie van de lippen, levert een groter resultaat dan *japa*. Wanneer het zingen hoorbaar wordt uitgevoerd met de beweging van de lippen, wordt het *kīrtana* genoemd. *Kīrtana* is superieur aan *japa* in de geest, want men krijgt groot voordeel door de geluidsvibratie te horen. Anderen, die dergelijke *kīrtana* horen, krijgen tegelijkertijd ook voordeel. Er is dus voordeel voor zowel de zanger als de toehoorders.

Het woord *saṅkīrtana* betekent *sarvatobhāvena kīrtana*, complete *kīrtana*, of met andere woorden, *kīrtana* die wordt uitgevoerd in vol bewustzijn van *sambhandha-jñāna* en vrij is van alle hindernissen (*anarthas*) en overtredingen (*aparādhas*). Hieronder verstaan we *kīrtana*, waarvan de uitvoering geen assistentie behoeft van enig ander onderdeel van *sādhana*. Gedeeltelijke *kīrtana* van de heilige naam van Śrī Kṛṣṇa wordt niet *saṅkīrtana* genoemd. Wanneer er gedeeltelijk of imperfect zingen van de heilige naam van Śrī Kṛṣṇa plaats heeft, krijgt de *jīva* niet het volle resultaat. Het gevolg is, dat veel mensen gaan twifelen aan het vermogen van de heilige naam. Laat er daarom alle zege zijn voor het perfect en compleet zingen van de heilige naam van Śrī Kṛṣṇa.

Door het bespreken van materiële onderwerpen krijgt men gefragmenteerd materieel geluk. In het transcendentale gebied is Śrī Kṛṣṇa het enige object, dat men kan bereiken. Daar

zijn met geen mogelijkheid materiële objecten aanwezig. Dus door het chanten van de heilige naam van Śrī Kṛṣṇa krijgt men alle vormen van perfectie, die zich buiten de materiële natuur bevinden. Van de diverse soorten perfectie worden er zeker zeven in het bijzonder verkregen door *śrī-kṛṣṇa-sankīrtana*. Deze zeven soorten perfectie worden hier beschreven.

1. Ceto-darpaṇa-mārjanam:

reinigt de spiegel van het hart

Het chanten van de heilige naam van Śrī Kṛṣṇa reinigt de spiegel van het hart van het levend wezen. De spiegel van het hart van het geconditioneerd levende wezen wordt zwaar bedekt door het stof van materiële besmetting. Deze materiële besmetting, die een aanwijzing vormt voor de onverschilligheid van de *jīva* voor God, bestaat in drie soorten: (1) *any-ābhilāṣa* – het levend wezen, dat is afgeleid van God zit vol verlangens, die verstoken zijn van het belang van God; (2) *phala-bhoga* – plezier van de vruchten van wereldse activiteiten en (3) *phala-tyāga* – verzaking, die niet wordt ondernomen voor het plezier van God.

Het chanten van de heilige naam van Śrī Kṛṣṇa is het meest effectieve instrument voor het reinigen van de spiegel van het hart van het levend wezen. Zolang het vuil van materiële besmetting aanwezig is, wordt de zuiver spirituele gedaante van het levend wezen niet in de spiegel van zijn hart gereflecteerd. Daarom zijn de drie soorten besmetting, die hierboven worden genoemd, allemaal vormen van bedrog, die de ware visie

van het zelf verduisteren. Het zijn obstakels, die het hart van de *jīva* volkomen bedekken.

Door het chanten van de heilige naam van Śrī Kṛṣṇa worden al deze obstakels weggenomen. Tenslotte, wanneer de spiegel van het hart is gereinigd door het compleet chanten van de heilige naam, wordt de zuiver spirituele gedaante in de spiegel van het hart gereflecteerd en dan begrijpt men, “Ik ben de dienaar van Śrī Kṛṣṇa”.

2. Bhava-mahā-dāvāgni-nirvāṇam:

dooft de uitslaande bosbrand van het materiële bestaan

Aan de buitenkant lijkt deze materiële wereld heel fraai, betoverend en plezierig. Maar in werkelijkheid is het een uitslaande brand in een dicht oerwoud. Deze materiële wereld staat in vuur en vlam door ontelbaar veel pijnen, die in drie hoofdgroepen uiteen vallen: (1) *ādhyātmika*; (2) *ādhidāivika* en (3) *ādhibhautika*.

Zoals een laaiend vuur alle bomen en dieren in het bos met de grond gelijk maakt, zo verbrandt de bosbrand van het materiële bestaan in de vorm van herhaaldelijke geboorte en dood constant de levende wezens, die van Śrī Kṛṣṇa zijn afgeleid. Maar wanneer men overgaat tot het chanten van de heilige naam van Bhagavān Śrī Kṛṣṇa onder deskundige leiding van een gekwalificeerde *guru* en *vaiṣṇavas*, krijgt men – zelfs terwijl men zich in deze materiële wereld bevindt – verlichting van het woedende vuur van het materiële bestaan. Dit komt, omdat men een houding aanneemt, die gunstig gestemd is jegens Śrī Kṛṣṇa. Door *śrī-kṛṣṇa-nāma-saṅkīrtana* wordt al deze ellende verdreven.

3. Śreyah-kairava-candrikā-vitaranam:
spreidt de manenstralen van bhāva-bhakti uit
voor het hoogste goed van het levend wezen

Het complete chanten van de heilige naam van Śrī Kṛṣṇa spreidt de straling van het allerhoogste geluk uit. Het woord *śreyah* betekent “heil”, of “geluk”; *kairava* betekent “witte lelies”; en *candrikā* betekent “de stralen van de maan”. Precies zoals de verzachtende stralen van de opkomende maan de witte lelies in bloei zetten en op die manier hun witte kleur versterken, zo verspreidt het chanten van de heilige naam van Śrī Kṛṣṇa het goede geluk van de levende wezens. Goed geluk kan niet worden verkregen door afzonderlijke verlangens (*anyābhilāṣa*), vruchtdragende activiteiten (*karma*) of het ontwikkelen van onpersoonlijke kennis (*jñāna*). Maar *śrī-kṛṣṇa-saṅkīrtana* bevordert het hoogste welzijn van het levend wezen.

4. Vidyā-vadhū-jivanam:
het leven van alle transcendentale kennis

In de *Muṇḍaka Upaniṣad* (1) worden twee soorten kennis beschreven: (1) materiële kennis (*laukikī-vidyā*) en (2) transcendentale kennis (*parā-vidyā*). Indirect is *śrī-kṛṣṇa-saṅkīrtana* het leven van materiële kennis, maar het is primair het leven van transcendentale kennis. Onder invloed van *śrī-kṛṣṇa-saṅkīrtana* raakt het levend wezen bevrijd van het vals-ego, dat voortkomt uit wereldse kennis, en hij verkrijgt *sambandha-jñāna*. Het doel, dat wordt bereikt met transcendentale kennis, is *śrī-kṛṣṇa-saṅkīrtana* (dat wil zeggen, het chanten

van de heilige naam van Vrajendra-nandana Śyāmasundara Śrī Kṛṣṇa). Hiermee wordt Kṛṣṇa Zelf verkregen.

5. Ānandāmbudhi-varḍhanam:

laat de oceaan van transcendentale zegen toenemen

Śrī-kṛṣṇa-saṅkīrtana vergroot de oceaan van transcendentale zegen voor de levende wezens. Het woord “oceaan” kan niet worden toegepast op een klein waterreservoir. Daarom is de onbeperkte zegen, die voortkomt uit het chanten van de heilige naam, alleen vergelijkbaar met een grenzeloze oceaan.

6. Prati-padaṁ pūrṇāmṛtāsṵdanam:

stelt in staat nectar te proeven bij iedere stap

Śrī-kṛṣṇa-saṅkīrtana maakt, dat men bij elke stap complete nectar proeft. In het proeven van transcendentale *rasa* is gebrek noch incompleet plezier (*ānanda*). Door het uitvoeren van *śrī-kṛṣṇa-saṅkīrtana* proeft men de complete en ononderbroken zegen van *rasa* op ieder moment.

7. Sarvātma-snapanam:

baadt lichaam, geest en ziel volkomen

Zelfs transcendentale objecten worden door het chanten van de heilige naam van Śrī Kṛṣṇa verzacht. In het materiële gebied worden lichaam, geest en ziel niet alleen door *śrī-kṛṣṇa-saṅkīrtana* gezuiverd, maar ze worden ongetwijfeld ook verzacht.

Het levend wezen, dat in beslag wordt genomen door lichamelijke aanduidingen, wordt afgedekt door het vuil van grofstoffelijke en subtiele lichamen. Door de kracht van de heilige naam worden al deze besmettingen weggespoeld.

Wanneer de gehechtheid aan het wereldse bestaan is overwonnen, krijgt het levend wezen, dat is toegewijd aan Śrī Kṛṣṇa, de verkoelende en verzachtende dienst aan Zijn lotusvoeten.

Śrī Jīva Gosvāmī heeft in *Bhakti-sandharbha* (273) en in zijn *Krama-sandarbha* commentaar op *Śrīmad-Bhāga-vatam* geschreven,

*ata eva yadyapy anyā bhaktiḥ kalau kartavyā
tadā kīrtanākhyā-bhakti-samyogenaiva*

Hoewel het in Kali-yuga noodzakelijk is om alle acht onderdelen van *bhakti* uit te voeren [deze zijn: horen (*śravaṇam*), herinneren van de glorie van Bhagavān (*smaranam*), het dienen van Zijn lotusvoeten (*pāda-sevanam*), Hem vereren (*arcanam*), tot Hem bidden (*vandanam*), Zijn opdrachten uitvoeren (*dāsyam*), vriend van Hem worden (*sakhyam*), en zichzelf aan Hem overgeven (*ātma-nivedanam*)] moeten ze worden uitgevoerd in relatie tot het chanten van de heilige naam (*kīrtanam*). Met deze methode wordt *bhakti* geheel voltooid.

Śrī Bhajana-rahāṣya verzen
van Śrīla Bhaktivinoda Thākura

Ceto-darpaṇa-mārjanam

In het materiële bestaan wordt het hart gesloten door gehechtheid aan grof plezier, onbetaamd gedrag, lust, woede, hebzucht, bedwelmings, illusie en afgunst. De spiegel van het hart wordt gereinigd van al deze onzuiverheden door het chanten van Bhagavāns heilige namen. Dit is mogelijk, omdat de heilige naam eeuwig, vol kennis en spiritueel zegenrijk

(*sac-cid-ānanda*) is, zoals is beschreven door Śrī Rūpa Gosvāmī in zijn *Śrī Nāmāṣṭaka* (7) uit *Stava-mālā*,

sūditāsrita-janārtir-āśaye
ramya-cid-ghana sukha-svarūpiṇe
nāma! gokula mahotsavāya te
kṛṣṇa! pūrṇa-vapuṣe namo namaḥ

O Heilige Naam, O Kṛṣṇa, Jij vernietigt al het lijden (dat voortkomt uit overtredingen, die tegen Jou worden begaan) van degenen, die hun toevlucht tot Jou hebben genomen. Je bent de gedaante van de allerhoogste schoonheid, geconcentreerd bewustzijn en spiritueel geluk, en Je bent de belichaming van zegen voor de inwoners van Gokula (de *gopas*, *gopīs*, koeien, kalveren en alle andere levensvormen van Gokula). Daarom bied ik herhaaldelijk eerbetuigingen aan Jou, die de personificatie is van de complete manifestatie van Vaikuṅṭha.

Bhava-mahā-dāvāgni-nīrvāpaṇam

De uitslaande bosbrand van het materiële bestaan in de vorm van herhaaldelijke geboorte en dood en de drievoudige ellende, die daaruit voortkomt, wordt moeiteloos uitgedoofd door *nāma-saṅkīrtana* uit te voeren. Dit wordt bevestigd in *Hari-bhakti-vilāsa* (11.371) geciteerd in *Śrīmad-Bhāgavatam* (6.2.46),

nātaḥ paraṁ karma-nibandha-kṛntanaṁ
mumukṣatāṁ tīrtha-padānukīrtanāt
na yat punaḥ karmasu sajjate mano
rajas-tamobhyāṁ kalilāṁ tato 'nyathā

Daarom is voor personen, die verlichting wensen van materiële gebondenheid, geen methode superieur aan het chan-

ten van de heilige naam van de Allerhoogste Persoonlijkheid Gods, aan wiens voeten zich alle pelgrimsoorden bevinden. Dergelijk chanten vernietigt de grond-oorzaak van zondige activiteit. Het gevolg is, dat men door het uitvoeren van *nāma-saṅkīrtana* nooit meer verstrengeld raakt in vruchtdragende activiteiten (*karma-kāṇḍa*). Dit is echter niet het geval met materiële methoden van loutering, omdat het hart zelfs na dergelijke uitvoeringen wederom besmet raakt met de geaardheden hartstocht en onwetendheid.

Śreyah-kairava-candrikā-vitarāṇam

De heilige naam van Śrī Kṛṣṇa staat ambrozijnen stralen af, die de witte lelie van het hoogste geluk in bloei zetten. Zoals de maan door zijn stralen de oorzaak is, dat de witte lelie gaat bloeien en geur gaat verspreiden, zo is de heilige naam door de overdracht van zijn vermogen de oorzaak, dat allerlei soorten goed geluk voor de *jīvas* oprijzen. Het volgende vers uit de *Prabhāsa-khaṇḍa* van de *Skanda Purāṇa* is als bewijs hiervan in *Hari-bhakti-vilāsa* (11.451) geciteerd,

*madhura-madhuram etan maṅgalaṁ maṅgalānām
sakala-nigama-vallī-sat-phalaṁ cit-svarūpaṁ
sakṛd api parigītaṁ śraddayā helayā vā
bhṛgu-vara nara-mātraṁ tārayet kṛṣṇa-nāma*

Van alles, dat gunstig is, spant de heilige naam van Śrī Kṛṣṇa de kroon. Van alles, dat bekoorlijk is, is de heilige naam nog bekoorlijker. Het is de eeuwige, spirituele vrucht van de wensboom van alle Veda's en de belichaming van de absolute waarheid begiftigd met vol bewustzijn. O beste der Bhṛgu's, als wie dan ook de heilige naam van Śrī Kṛṣṇa zelfs

maar één keer chant, hetzijn met vertrouwen of op onverschillige wijze, bevrijdt de heilige naam hem van de oceaan van het materiële bestaan.

Commentaar

Śrīla Sanātana Gosvāmī heeft in zijn commentaar, *Dig-darsīni*, op het vers hierboven uitgelegd, dat het woord *cit-svarūpam* betekent *caitanya-brahma-svarūpam*. Dit betekent, dat de heilige naam de belichaming is van dat Brahman, dat is begiftigd met vol bewustzijn. Met andere woorden, de heilige naam is identiek aan de Allerhoogste Persoonlijkheid Gods Zelf. De woorden *sakṛd api* betekenen, dat alles volgt – zelfs inclusief bevrijding – als een noodzakelijk gevolg, als de heilige naam zelfs maar één keer wordt gechant. Sanātana Gosvāmī benadrukt dit punt door de gebiedende wijs (*bhavet*) te gebruiken, hetgeen wil zeggen, dat het zo móet zijn. Hij zegt, dat het voorvoegsel *pari* in *parigūtam* erop wijst, dat het een dergelijk resultaat levert, zelfs als de heilige naam onduidelijk of incompleet wordt uitgesproken.

Het voorvoegsel *pari* wijzigt de betekenis van woorden op verschillende manieren. Het drukt de volgende ideeën uit: tegen, tegenovergesteld aan, weg van, behalve, ongeveer, overvloedig, rijkelijk, in hoge mate, enzovoort. Śrīla Bhaktisiddhānta Sarasvatī Prabhupāda heeft het woord *pari* op een andere manier geïnterpreteerd. Hij ziet het in de zin van onderscheidend of volkomen, hetgeen wil zeggen, dat de heilige naam zonder overtreding dient te worden gechant. Als de heilige naam op deze manier wordt gechant, bevrijdt het de beoefenaar onmiddellijk. ❀

Vidyā-vadhū-jivanam

De heilige naam is het leven van alle transcendentale kennis, die hier wordt vergeleken met een echtgenote. Dit wordt onderbouwd in *Hari-bhakti-vilāsa* (11.411), waarin het volgende wordt geciteerd uit de *Garuḍa Purāṇa*,

*yadīcchasi paraṁ jñānaṁ
jñānād yat paramaṁ padam
tadādareṇa rājendra
kuru govinda-kṛtanam*

O beste der koningen, als je die hoogste kennis wilt verkrijgen, waarmee het hoogste doel wordt bereikt, chant dan met grote eerbied en oprechte devotie de heilige naam van Śrī Govinda.

Commentaar

In zijn *Dig-darsinī* commentaar op dit vers legt Śrīla Sanātana Gosvāmī uit, dat het woord *jñānam* hier verwijst naar kennis met betrekking tot de glorie van de hoogste *bhagavad-bhakti*. Door het chanten van de heilige naam van Govinda krijgt men zulke kennis gemakkelijk en als gevolg daarvan bereikt men de allerhoogste bestemming genaamd *paraṁ padam*. *Paraṁ padam* wijst niet op onpersoonlijke bevrijding. Boven Brahman, boven Vaikuṅṭha, zelfs boven Ayodhyā en Mathurā – hier wordt gewezen op *paraṁ padam* als het bereiken van de dienst aan de lotusvoeten van Śrī Kṛṣṇa in Vraja. Deze vrucht wordt verkregen door het chanten van de naam van Govinda, niet door gewone kennis. ❀

Verder staat in *Śrīmad-Bhāgavatam* (3.5.40),

*dhātar yad asmin bhava īśa jīvās
tāpa-trayeṇābhihatā na śarma
ātman labhante bhagavaṁś tavāṅghri-
cchāyām sa-vidyām ata āśrayema*

O instandhouder van het universum, O Meester, de levende wezens in deze materiële wereld, die God veronachtzamen, worden continu overweldigd door de drievoudige ellende: *ādhyātmika*, *ādhibhautika* en *ādhidaiivika*. Ze zijn dus niet in staat om enig geluk of enige rust te vinden. O Bhagavan, daarom nemen we in vol bewustzijn onze toevlucht tot de schaduw van Uw lotusvoeten.

Commentaar

De woorden *sa-vidyām* – in volkomen kennis of vol bewustzijn – betekenen “met *bhakti*”. Van alle vormen van kennis is *bhakti* de beste, want door *bhakti* wordt Bhagavān gekend. ❀

In *Śrīmad-Bhāgavatam* (4.29.49) wordt gesteld, “*sā vidyā tanmatir yayā* – datgene, waarbij de aandacht is geconcentreerd op de Allerhoogste Persoonlijkheid Gods, wordt *vidyā* genoemd”. Śrīla Bhaktivinoda heeft twee verzen in dit verband gecomponeerd, waarin hij uitlegt, hoe de heilige naam van Kṛṣṇa het leven van zulke kennis is (*Bhajana-rahāṣya* (1.21),

*ye śaktite kṛṣṇe mati kare udbhāvana
vidyā-nāme sei kare avidyā-khaṇḍana
kṛṣṇa-nāma sei vidyā-vadhūra jīvana
kṛṣṇa-pāda-padme ye karaye sthira māna*

Dat vermogen, waarmee de intelligentie zich richt op Śrī Kṛṣṇa, heet *vidyā*. Alleen met *bhakti* kan de aandacht op de lotusvoeten van Bhagavān worden gericht. Daarom is de ken-

nis, waar hier naar wordt verwezen, *bhakti*. Deze kennis verdrijft onwetendheid. De heilige naam van Śrī Kṛṣṇa is het leven van transcendentale kennis, waarmee het bewustzijn stevig op de lotusvoeten van Kṛṣṇa wordt gericht en waarmee men wordt betrokken in de dienst van Zijn lotusvoeten.

Ānandāmbudhi-varḍhanam

Nāma-kīrtana vergroot de oceaan van transcendentale zegen in het hart, zoals wordt gesteld in *Hari-bhakti-vilāsa* (10.193), waarin wordt geciteerd uit *Śrīmad-Bhāgavatam* (8.3.20),

*ekāntino yasya na kañcanārtham
vāñchanti ye vai bhagavat-prapannāḥ
aty-adhutam tac-caritam sumaṅgalam
gāyanta ānanda-samudra-magnāḥ*

Toegewijden, die zich volkomen en uitsluitend hebben overgegeven aan Bhagavān, worden ondergedompeld in de oceaan van zegen door Zijn transcendentale spel en vermaak te bezingen en te reciteren. Ze hebben geen andere verlangens dan de lotusvoeten van Bhagavān te verkrijgen. Ik bid aan die hoogste Brahman, de Allerhoogste Persoonlijkheid Gods.

Prati-padam pūrṇāmṛtāsvādanam

Wanneer de spiegel van het hart wordt gereinigd door het chanten van de heilige naam van Bhagavān, dienen zich bij de beoefenaar alle soorten goed geluk aan. Daarna krijgt hij de waarneming van zijn grondrechtelijke identiteit. Voor iemand, die de heilige naam in dat stadium chant, wordt de oceaan van transcendentale zegen vergroot en proeft hij bij iedere stap complete nectar in telkens nieuwere variëteiten.

Commentaar

Een gewone, geconditioneerde ziel ervaart geen spiritueel plezier bij het chanten van de heilige naam. Wanneer men echter de heilige naam chant volgens dit proces – met andere woorden, na zich te hebben bevrijd van alle belemmeringen in zijn toewijding (*anarthas*) en zich zijn eeuwige identiteit te hebben gerealiseerd (*svarūpa*), chant men de heilige naam met liefde en spirituele emotie (*bhāva*) en proeft hij bij iedere stap de nectar van de naam. ❀

Daarom wordt gezegd in *Hari-bhakti-vilāsa* (11.504), waarin het volgende vers wordt geciteerd uit de *Padma Purāṇa*,

*tebhyo namo 'stu bhava-vāridhi-jīrṇa-pāṅka-
sammagna-mokṣaṇa-vicakṣaṇa-pādukebhyaḥ
kṛṣṇeti varṇa-yugalaṁ śravaṇena yeṣāṁ
ānandathur bhavati narita-roma-vṛndaḥ*

Ik bied mijn eerbiedige eerbetuigingen keer op keer aan de sandalen van de lotusvoeten van die persoon, wiens hart trilt van zegen bij het chanten en het horen van de heilige naam van Śrī Kṛṣṇa, wiens lichaamshaar overeind gaat staan en die danst van extase en deskundig is in het bevrijden van geconditioneerde zielen, die zijn weggezonden in de modder van de oceaan van het materiële bestaan.

Sarvātma-snapanam

Het zelf wordt grondig gezuiverd bij het baden in de heilige naam, zoals wordt vastgesteld in *Hari-bhakti-vilāsa* (11.359), waarin het volgende vers uit *Śrīmad-Bhāgavatam* (12.12.48) wordt geciteerd,

*sāṅkīrtiyamāno bhagavān anantaḥ
śrutānubhāvo vyasanam hi puṁsām
praviśya cittaṁ vidhunoty aśeṣam
yathā tamo 'rko 'bhram ivāti-vātaḥ*

Door de transcendentale eigenschappen of het spel van Bhagavān Śrī Hari te beschrijven, of door te horen over Zijn glorie, gaat de Allerhoogste Persoonlijkheid Gods Śrī Kṛṣṇa het hart binnen (als *hari-kathā*) en verdrijft alle onwetendheid precies zoals de zon duisternis verdrijft. En zoals een sterke wind een massa wolken wegblaast, zo elimineert het horen van vertellingen over het spel van Bhagavān al het lijden van het materiële bestaan.

De onwetendheid, waarnaar hier wordt verwezen, duidt op de diverse besmettingen van het hart, zoals *anarthas* en *aparādhās*.

Śrīla Bhaktivinoda Ṭhākura heeft in dit verband de volgende verzen in het Bengaals gecomponeerd (*Bhajana-rahāṣya* 1.24),

*śruta anubhūta yata anartha-samyoga
śrī-kṛṣṇa-kīrtane saba haya ta viyoga
je rūpa vāyute megha sūrya tamaḥ nāṣe
citta praveśiyā doṣa aśeṣa vināṣe
kṛṣṇa-nāmāśraye citta-darpaṇa-mārjana
atisighra labhe jīva kṛṣṇa-prema-dhana*

Alle soorten *anarthas*, waarvan men ooit heeft gehoord of die men ooit heeft ervaren, worden vernietigd door het chanten van de heilige naam van Śrī Kṛṣṇa. Zoals de wind de wolken uiteen drijft, of zoals de zon de duisternis verdrijft, zo gaat de Allerhoogste Persoonlijkheid Gods via het

medium van het horen van vertellingen over Zijn transcendentale spel het hart binnen en vernietigt de uitgestrekte materiële besmetting. Door zijn toevlucht te nemen tot de naam van Śrī Kṛṣṇa wordt de spiegel van het hart gereinigd en krijgt het levend wezen heel snel de schat van liefde voor Hem (*kṛṣṇa-prema*).

De heilige naam van Śrī Kṛṣṇa is *caitanya*, volkomen bewust, en hij is de personificatie van *mādhurya*, zoete liefde, en van bovenzinnelijke *rasa*. Zoals in de *Nāmāṣṭaka* (8) staat,

nārada-viṇojjīvana!
sudhormi-niryāsa-mādhuri-pūra!
tvaṁ kṛṣṇa-nāma! kāmaṁ
sphura me rasane rasena sadā

O heilige naam van Kṛṣṇa, Jij bent de levensader van de *vī-nā* van Śrī Nārada. Jij bent de kroon op de golven nectar, die oprijzen uit de oceaan van zoete liefde. Moge Jij uit Jouw zoete wil altijd zeer prominent op mijn tong verschijnen vergezeld door grote gehechtheid.

De heilige naam is in het bijzonder vererenswaardig voor bevrijde personen. Eenvoudig door *nāma-ābhāsa*, de schijn van zuiver chanten, worden alle ellende en verdriet uitgebannen. Zoals staat in de *Nāmāṣṭaka* (2),

jaya nāmadheya! muni-vṛnda-geya!
jana-rañjanāya param akṣarākṛte
tvam anādarād api manāg udīritam
nikhilogra-tāpa-pāṭalīm vilumpasi

O Nāmadheya (Kṛṣṇa's verschijning in de vorm van de heilige naam), grote wijzen, zoals Nārada en anderen, chanten voortdurend Jouw glorie. Voor het genoegen van de hele

mensheid ben Je verschenen in de vorm van transcendentale lettergrepen. Hoewel Je direct de allerhoogste Brahman, Śrī Kṛṣṇa Zelf, bent, verschijn Je in de vorm van lettergrepen ten gunste van de mensen in het algemeen. Zelfs al chant men de heilige naam van Bhagavān op onverschillige wijze, of met andere woorden, met de vier soorten *nāma-ābhāsa* om iets anders aan te duiden, voor de grap, als musikaal amusement of veronachtzamd – de heilige naam is competent om de meest verschrikkelijke zonden te vernietigen en zodoende alle ernstige, materiële aandoeningen teniet te doen. O Heilige Naam, moge daarom alle zege op Jou rusten!

Daarom staat in *Śrī Caitanya-bhāgavata (Madhya-khaṇḍa 23.76-8)*,

*hare kṛṣṇa hare kṛṣṇa kṛṣṇa kṛṣṇa hare hare
hare rāma hare rāma rāma rāma hare hare*

*prabhu kahe – kahilān ei mahā-mantra
ihā japa, jiyā sabe kariyā nirbandha*

*ihā haite sarva-siddhi haibe sabāra
sarva-kṣaṇa bala' ithe vidhi nāhi āra*

[Śrī Caitanya Mahāprabhu zei:] Ik heb deze *mahā-mantra* uitgesproken en nu gaan jullie allemaal naar huis en gaan jullie met grote liefde en vertrouwen *japa* en *kīrtana* van de heilige naam uitvoeren, waarbij je het aantal rondjes dat je chant bijhoudt. Door deze beoefening zullen alle vormen van perfectie verrijzen. Chant de heilige naam altijd en overall, want er zijn geen regels en beperkingen met betrekking tot de uitvoering. Spreek deze *mahā-mantra* op ieder moment uit.

Vers Twee

Waarom is de heilige naam zo toegankelijk?

नाम्नामकारि बहुधा निजसर्वशक्तिस्
तत्रार्पिता नियमित” स्मरणे न काल”
एतादृशी तव कृपा भगवन् नमापि
दुर्दैवमीदृशमिहाजनि नानुराग”

*nāmnām akāri bahudhā nija-sarva-śaktis
tatrārpitā niyamitaḥ smaraṇe na kālāḥ
etādṛśī tava kṛpā bhagavan namāpi
durdaivam idṛśam ihājani nānurāgaḥ*

Anvaya

(he) bhavavan – O Bhagavān (gedwongen door grondeloze genade);
akāri bahudhā nāmnām – Je hebt ontelbaar veel namen gemanifesteerd, zoals Kṛṣṇa en Govinda, om de levende wezens te begunstigen; tatra – en in al die namen; arpitā – heb Je vastgelegd; nija-sarva-śaktiḥ – alle vermogens van Jouw achtereenvolgende persoonlijke gedaanten; smaraṇe kālāḥ api – bovendien door de heilige namen van Bhagavān te herinneren; na niyamitaḥ – Je hebt geen beperkingen gegeven, zoals het geval is met sandhyā-vandanā of sāvitṛ-gāyatrī, die door brāhmaṇas alleen op specifieke tijdstippen van de dag moeten worden gechant. Met andere woorden, de heilige naam kan op ieder moment van de dag of nacht worden gechant en herin-

nerd. Deze voorziening heb Je gemaakt; *tava etādr̥ṣī kīpā* – ofschoon Jouw genade zo groot is; *mama idr̥ṣam durdaivan* – mijn ongeluk (in de vorm van overtredingen tegen de heilige naam) is zodanig dat; *anurāgaḥ na ajani* – in mij geen gehechtheid is ontwaakt; *iha* – voor deze heilige namen, die alle zegeningen schenken en zo gemakkelijk toegankelijk zijn.

Vertaling

O Bhagavān, Jouw heilige naam schenkt alle zegeningen aan de levende wezens. Ten gunste van de levende wezens manifesteer Je eeuwigdurend Jouw ontelbaar vele namen, zoals Rāma, Nārāyaṇa, Kṛṣṇa, Mukunda, Mādhava, Govinda, Dāmodara, enzovoort. Je hebt in die namen alle vermogens van Jouw respectievelijke, persoonlijke gedaanten neergelegd. Uit Jouw grondeloze genade heb Je niet eens beperkingen op het chanten en herinneren van zulke namen opgelegd, zoals het geval is met *sandhyā-vandanā*, dat alleen op specifieke tijdstippen van de dag moet worden uitgevoerd. Met andere woorden, op ieder moment van de dag of nacht kan de heilige naam worden gechant en herinnerd. Deze voorziening heb Je gemaakt. O Bhagavān, dit is Jouw grondeloze genade aan de levende wezens. Desondanks ben ik wegens het begaan van overtredingen zo onfortuinlijk, dat geen enkele gehechtheid in mij is ontwaakt voor Jouw heilige naam, die zo gemakkelijk toegankelijk is en al het goede geluk schenkt.

Śrī Sanmodana-bhāṣya

Śrī-kṛṣṇa-saṅkīrtana bestaat uit vier variëteiten, die worden onderscheiden door namen (*nāma*), gedaanten (*rūpa*), kwali-

teiten (*guṇa*) en spel (*līlā*). De heilige naam van Śrī Kṛṣṇa is het oorspronkelijke zaad van alle geluk. Het woord *nāmī* betekent letterlijk “iemand die een naam heeft”. Het wordt praktisch uitsluitend gebruikt onder verwijzing naar de Allerhoogste Persoonlijkheid Gods om de persoon aan te duiden, die met de heilige naam wordt aangesproken. *Śrī-nāma*, de heilige naam, en *śrī-nāmī*, de eigenaar van de naam, zijn één en dezelfde fundamentele waarheid; er bestaat tussen Hen geen verschil. *Śrī-kṛṣṇa-nāma-saṅkīrtana* is voor iedereen in alle opzichten uitermate heilzaam. Svayam Bhagavān Śrī Caitanya Mahāprabhu heeft daarom persoonlijk het beste gebruik van *kṛṣṇa-nāma-saṅkīrtana* uitgedragen om onder de levende wezens vertrouwen te wekken voor de heilige naam van God.

Hij zegt, “O Bhagavān, O meest genadevolle, door mij zonder enige toevlucht te zien heb Je uit Jouw grondeloze genade Jouw heilige namen gemanifesteerd. Je hebt vele namen, die allemaal niet-verschillend van Jou zijn. Deze worden in twee groepen geclassificeerd: (1) *mukhya* - primair en (2) *gauṇa* - secundair. De namen Hari, Kṛṣṇa, Govinda, Acyuta, Rāma, Ananta, Viṣṇu enzovoort zijn primaire namen, terwijl de namen Brahma, Paramātmā, Niyantā (de bestuurder), Pātā (de instandhouder), Sraṣṭā (de schepper) en Mahendra (de hoogste koning) secundaire namen zijn. Verder heb Je in Jouw primaire namen alle vermogens en de volmaakte bekwaamheid van Jouw *svarūpa-śakti* neergelegd.”

Dit wordt aangetoond door de uitspraken van vele geschriften. De eerste referentie beschrijft de kracht van de heilige naam om zonden teniet te doen. Dit vers wordt aangetroffen

in *Hari-bhakti-vilāsa* (11.486), waarin wordt geciteerd uit *Śrīmad-Bhāgavatam* (6.16.44),

*na hi bhagavann aghaṭitam idaṁ
tvad-darśanān nṛṇām akhila-pāpa-kṣayaḥ
yan-nāma sakṛc chravaṇāt
pukkaśo 'pi vimucyate saṁsārāt*

O Bhagavān, door Jou eenvoudig te zien worden alle zonden van de mensheid teniet gedaan. Dit is helemaal niet onmogelijk, want zelfs een lage-klasse hondenvleeseter (*caṇḍāla*), die Jouw naam slechts eenmaal hoort, is uit het materiële bestaan bevrijd.

De volgende twee verzen leggen de superioriteit van het chanten van de heilige naam om de Veda's te bestuderen uit. Deze verzen worden aangetroffen in *Bhakti-sandarbha* (*Anuccheda* 265), welke worden geciteerd uit de *Viṣṇu-dharmottara Purāṇa*. Het tweede vers in deze reeks wordt ook in *Hari-bhakti-vilāsa* (11.378) aangetroffen,

*vedākṣarāṇī yāvanti
paṭhitāni dvijātibhiḥ
tāvanti harināmāni
kīrtitāni na saṁśayaḥ

ṛg-vedo yaḥpur-vedaḥ
sāma-vedo 'py atharvaṇaḥ
adhītās tena yenoktaṁ
harir ity akṣara-dvayam*

Voor zover de tweemaal geboren *brāhmaṇas* de lettergrepen van de Veda's reciteren, chanten ze zeer zeker (indirect) de heilige naam van God. Hierover bestaat geen twijfel. Maar degene, die de twee lettergrepen “Ha-ri” heeft uitgespro-

ken, dient te worden begrepen als iemand, die de studie van alle Veda's heeft voltooid – de *Ṛg Veda*, *Yajur Veda*, *Sāma Veda* en *Atharva Veda*.

Het volgende vers handelt over hetzelfde thema. Het wordt aangetroffen in *Bhakti-sandarbha* (*Anuccheda* 265) en in *Hari-bhakti-vilāsa* (11.379), waarin wordt geciteerd uit de *Skanda Purāṇa*,

*mā ṛco mā yajus tāta
mā sāma paṭha kiñcana
govindeti harer-nāma
geyaṁ gāyasva nityaśaḥ*

Ga daarom niet de *Ṛg*, *Yajur*, *Sāma*, *Atharva* of enig ander werk van de Veda's bestuderen. Zing eenvoudig de naam van Govinda en blijf op die manier constant bezig met het chanten van de heilige naam van God.

Het volgende vers toont het effect aan van het gebrek aan respect voor de heilige naam. Het wordt aangetroffen in *Bhakti-sandarbha* (*Anuccheda* 265) en in *Hari-bhakti-vilāsa* 11.509), waarin wordt geciteerd uit de *Vaiśākha-māhātmya* van de *Padma Purāṇa*,

*avamanya ca ye yānti
bhavavat-kīrtanaṁ narāḥ
te yānti narakaṁ ghoraṁ
tena pāpena karmaṇā*

Degenen, die voor het chanten van de heilige naam van de Allerhoogste Persoonlijkheid Gods geen respect hebben en hun eigen gang gaan, belanden als gevolg van een dergelijke, zondige daad in een geduchte hel.

Het volgende vers stelt vast, dat het chanten van de heilige naam de meest effectieve methode is van *sādhana*, zowel voor praktiserende toegewijden als voor de geperfectioneerde zielen. Dit vers wordt aangetroffen in *Śrīmad-Bhāgavatam* (2.1.11). Het is geciteerd in *Bhakti-sandarbhā* (*Anucceda* 265), *Hari-bhakti-vilāsa* (11.414) en *Bhakti-rasāmṛta-sindhu* (1.2.230),

*etan nirvidyamānānām
icchatām akuto bhayam
yoginām nṛpa nirṇītam
harer nāmānukīrtanam*

[Śrī Śukadeva Gosvāmī zei:] O Koning, de mening van alle geschriften en alle voorgaande *ācāryas* is, dat men de heilige naam van God met grote liefde dient te chanten, ongeacht of men een onvermengde toegewijde is, die is onhecht van het materiële bestaan op basis van zijn rechtstreekse ervaring van de ellende van het materiële leven, ongeacht of men verlangt naar bevordering naar de hemelse planeten, of bevrijding, en ongeacht of men een zelfgenoegzame (*ātmārāma*) yogī is.

Śrīla Viśvanātha Cakravartī Ṭhākura legt in zijn *Bhakti-rasāmṛta-sindhu* commentaar op dit vers uit, dat de term *nirvidyamānānām* betekent “van degenen, die zijn verstoken van alle verlangens, inclusief het verlangen naar bevrijding”. Deze term verwijst naar de toegewijden, die zich geheel en exclusief hebben overgegeven (*ekānta-bhaktas*). Het woord *icchatām* betekent “van degenen, die de hemelse planeten en bevrijding zoeken”. Dit verwijst naar de *jñānīs* en de *karmīs*. Het woord

yoginām betekent “van de *yogīs*”. Dit verwijst naar de *ātmārāmas*, degenen die zichzelf genoeg zijn.

Het woord *akutobhayam* betekent, dat er absoluut geen twijfel bestaat over de effectiviteit van *nāma-kīrtana*. Het is niet afhankelijk van tijd, plaats, persoon, artikelen of verering, zuiverheid of onzuiverheid. Zelfs al komt de heilige naam in contact met een onbeschaafde vleeseter (*mleccha*), die intolerant is jegens de dienst van God, zal de heilige naam zijn werk doen. De woorden *nāma-anukīrtanam* betekenen hetzij “constant chanten” of “chanten voor zover dat geschikt is voor zijn beoefening van *bhakti*”. Deze beoefening is geschikt in de stadia van zowel *sādhana*, beoefening, als *sādhya*, perfectie. De betekenis van het woord *nirṇītam* (hetgeen betekent “het is besloten”) is, dat dit feit tot stand is gekomen door unanieme overeenstemming van voorgaande wijzen en heiligen, wier alle twijfel werd weggenomen na hun rechtstreekse ervaring en realisatie.

Het volgende vers beschrijft de zelf-onthullende kracht van de heilige naam en zijn vermogen om de levende wezens van het materiële bestaan te bevrijden. Dit vers wordt aangetroffen in *Hari-bhakti-vilāsa* (11.512) en wordt geciteerd uit de *R̥g Veda* (1.156.3),

*āsya jānanto nāma cid-viviktana
mahas te viṣṇo sumatīm bhajāmahe
om̐ ity etad brahmaṇopadiṣṭam̐ nāma
yasmād uccāryamāṇam eva saṁsāra
bhayāt tārayati tasmād ucyate tāraḥ*

O Viṣṇu, Uw naam is volkomen spiritueel en daarom is hij zelf-gemanifesteerd. Hoewel we niet volkomen op de hoogte

zijn met de glorie van het uitspreken van Uw heilige naam, als we chanten met een beetje kennis van zijn glorie, verkrijgen we volkomen kennis over dat onderwerp. Brahmājī propageerde het transcendentale geluid *om*, waarvan louter het uitspreken bevrijdt van de angst voor het materiële bestaan. Daarom wordt de vibratie *om* gekend als *tāraka-brahma*.

Het woord *tāraka-brahma* betekent “die vorm van Brahman, welke bevrijdt of in staat stelt te doorkruisen.”

Het volgende vers toont aan, hoe louter het uitspreken van de heilige naam van de beoefenaar een geschikte kandidaat voor bevrijding maakt. Dit vers wordt geciteerd in *Hari-bhakti-vilāsa* (11.417) en is overgenomen uit de *Padma Purāṇa* (*Uttara-khaṇḍa*, Hoofdstuk 46),

*sakṛd uccāritam yena
harir ity akṣara-dvayam
baddhaḥ parikaras tena
mokṣāya gamanam prati*

Degenen, die vrij zijn van alle overtredingen en die slechts eenmaal de twee lettergrepen “Ha-ri” uitspreken, worden vastbesloten om bevrijding van het materiële bestaan te bewerkstelligen en dienst aan de lotusvoeten van de Allerhoogste Persoonlijkheid Gods te verkrijgen.

Śrīla Sanātana Gosvāmī heeft in zijn *Dig-darsinī* commentaar op dit vers uitgelegd, dat de woorden *baddhaḥ parikaraḥ*, zijn broekriem aanhalen, betekenen “hij is onmiddellijk bereid”, en dat *mokṣāya gamanam prati* betekent “om bevrijding te verkrijgen”. Hij zegt, dat door deze simpele daad zijn *sādhana* is voltooid, *sādhanam samyag anuṣṭhitam ity arthaḥ*.

Het volgende vers uit *Śrīmad-Bhāgavatam* (2.3.24) toont indirect de kracht van de heilige naam aan om het hart te doen smelten. Het vers wordt geciteerd in *Hari-bhakti-vilāsa* (11.505),

*tad aśma-sāraṁ hrdayaṁ batedaṁ
yad grhyamāṇair hari-nāmadheyaiḥ
na vikriyētātha yadā vikāro
netre jalaṁ gātra-ruheṣu harṣaḥ*

O Sūta, als het hart niet gaat smelten en naar de Allerhoogste Persoonlijkheid Gods begint te stromen bij het horen en chanten van Zijn heilige naam, als de ogen niet vol tranen staan en het lichaamshaar niet overeind gaat staan door extase, moet men weten, dat dit hart zo hard als ijzer is geworden vanwege het begaan van *nāma-aparādha*.

Het volgende vers bevestigt, dat de heilige naam de rijpe vrucht van alle Veda's is en daarom gemakkelijk van het materiële bestaan kan bevrijden. Dit vers wordt aangetroffen in *Hari-bhakti-vilāsa* (11.451) en wordt geciteerd uit de *Prabhāsa-khaṇḍa* van de *Skanda Purāṇa*,

*madhura-madhuram etan maṅgalaṁ maṅgalānām
sakala-nigama-vallī-satphalaṁ cit-svarūpam
sakṛd api pariḡitāṁ śraddhayā helayā vā
br̥ḡu-vara naramātraṁ tārayet kṛṣṇa-nāma*

Van alles, dat gunstig is, spant de heilige naam van Śrī Kṛṣṇa de kroon. Van alles, dat lieflijk is, is de heilige naam nog lieflijker. Het is de eeuwige, spirituele vrucht van de wensboom van alle Veda's en de belichaming van de absolute waarheid begiftigd met vol bewustzijn. O beste der Bhṛgu's, als wie dan ook de heilige naam van Śrī Kṛṣṇa zelfs maar

één keer chant, hetzijn met vertrouwen of op onverschillige wijze, bevrijdt de heilige naam hem van de oceaan van het materiële bestaan.

Het volgende vers uit de *Ādi Purāṇa* toont de kracht van de heilige naam aan om Kṛṣṇa onder controle te brengen. Dit vers wordt geciteerd in *Hari-bhakti-vilāsa* (11.446) en *Bhakti-rasāmṛta-sindhu* (1.2.231),

*gītvā ca mama nāmāni
vicaren mama sannidhau
iti bravīmi te satyaṁ
krīto 'haṁ tasya cārjuna!*

O Arjuna, Ik verklaar deze waarheid aan jou: aan degenen, die Mij benaderen door Mijn naam te chanten, ben Ik verkocht. Aan hen raak Ik geheel ondergeschikt.

De laatste twee verzen in deze sectie, die zijn geciteerd uit de *Padma Purāṇa*, stellen vast, dat de heilige naam totaal buiten de materiële natuur staat en daarom niet met materiële zintuigen kan worden bevat. Deze verzen verschijnen in *Bhakti-rasāmṛta-sindhu* (1.2.233-4). Het eerste vers in deze reeks verschijnt ook in *Hari-bhakti-vilāsa* (11.503),

*nāma cintāmaṇiḥ kṛṣṇaś
cāitanya-rasa-vibrahāḥ
pūrṇaḥ śuddho nitya-mukto
'bhinnatvān nāma-nāminoḥ*

De heilige naam van Śrī Kṛṣṇa schenkt alle zegeningen, zoals de *cintāmaṇi*-steen. Het is Kṛṣṇa Zelf, de belichaming van alle transcendentale, zoete smaken (*cāitanya-rasa-vigraha*). De heilige naam is compleet, bevindt zich buiten

de invloed van *māyā* en is eeuwigdurend bevrijd, omdat Kṛṣṇa's naam en Kṛṣṇa Zelf niet-verschillend zijn.

*ataḥ śrī-kṛṣṇa-nāmādi
na bhaved grāhyam indriyaiḥ
sevonmukhe hi jihvādau
svayam eva sphuraty adaḥ*

Daarom kunnen de transcendentale namen, gedaante, kwaliteiten en het spel van Śrī Kṛṣṇa niet met de grofstoffelijke zintuigen worden waargenomen. Ze manifesteren zich automatisch op de tong en in andere zintuigen, die gretigheid hebben opgewekt voor de transcendentale dienst van Bhagavān.

Dus het bestaan van al het vermogen in de heilige naam wordt door de uitspraken van de Śruti, de Smṛti en de Tantra's gevestigd. Nadat Hij heeft uitgelegd, hoe Bhagavān alle vermogens op genadevolle wijze in Zijn heilige namen heeft neergelegd, zegt Śrī Caitanya Mahāprabhu, "In de processen van vruchtdragende activiteit (*karma*), onpersoonlijke kennis (*jñāna*) en mystieke *yoga* wordt nadruk gelegd op regels of inachtnemingen met betrekking tot tijd, plaats en uitvoerder. Maar voor het chanten en herinneren van Jouw heilige naam heb Je geen enkele beperking opgelegd met betrekking tot tijd, plaats en uitvoerder. Dit is een voorbeeld van Jouw onbeperkte genade aan ons. Desondanks zijn we zo onfortuinlijk, dat we er niet in zijn geslaagd om zelfs maar de minste aantrekkingskracht te ontwikkelen voor Jouw uitermate milddadige namen."

Het woord *durbhāgya*, ongeluk, wijst op de aanwezigheid van overtredingen jegens de heilige naam (*nāma-aparādha*).

Nāma-aparādha zal in de volgende discussie kort worden beschreven. Śrī Caitanya Mahāprabhu vervolgt, “In deze materiële wereld gemodelleerd door de begoochelende energie worden de levende wezens, die van God zijn afgeleid, gebonden door gehechtheid aan ontelbaar veel soorten zintuigelijke lustbevrediging. Ze ondernemen nooit een poging om hun aandacht op God te richten. Ze worden altijd in beslag genomen door *karma*, *jñāna* en andere methoden, die eenvoudig ellende opleveren.

“Met dit alles in gedachten heeft de onbegrensd genadevolle Śrī Kṛṣṇa Zijn heilige namen voor de levenden wezens gemanifesteerd als methode om *bhakti* te verkrijgen. *Bhakti* wordt overheerst door het *hlādinī*-vermogen van de *svarūpa-śakti* van Śrī Kṛṣṇa en door het chanten van de heilige naam wordt het overgebracht op het hart van de levende wezens. Maar ondanks horen en chanten krijgen de *jīvas* geen gehechtheid aan de heilige naam vanwege overtredingen. Daarom dienen personen, die vertrouwen hebben, de heilige naam te ontvangen uit de mond van een geestelijk leermeester. Door op te passen voor het maken van overtredingen dienen ze *japa* en *nāma-saṅkīrtana* met groot vertrouwen uit te voeren voor zover hun capaciteiten dat toestaan.”

Er zijn tien soorten overtredingen

De tien overtredingen tegen de heilige naam worden genoemd in de *Padma Purāṇa* (*Svarga-khaṇḍa* 48). Ze zijn ook geciteerd in *Hari-bhakti-vilāsa* (11.521-4) en *Bhakti-sandarbhā* (*Anuccheda* 265),

(1) *satām nindā nāmnah paramam aparādham vitanute; yataḥ khyātirṁ yātām katham u sahate tad vigarhām* - Kritiek leveren op de toegewijden van Bhagavān is een zeer ernstige overtreding tegen de heilige naam. Hoe kan Śrī Kṛṣṇa kritiek tolereren van zulke grote zielen, die diepgaand zijn toegewijd aan de heilige naam en die zijn glorie in de wereld verspreiden? Kritiek leveren op heilige personen en toegewijden is daarom de eerste overtreding tegen de heilige naam.

(2) *śivasya śrī-viṣṇor ya iha guṇa-nāmādi-sakalam; dhiyā bhinnam paśyēt sa khalu harināmāhita-karaḥ* – Degenen, die in deze wereld met hun doffe intelligentie verschil zien in de zegenrijke, transcendentale heilige namen, gedaanten, kwaliteiten en het spel van Śrī Viṣṇu – met andere woorden, die deze als materiële verschijnselen beschouwen en daardoor als verschillend van Bhagavān Zelf – begaan een overtreding tegen de heilige naam. En verder begaat iemand een ernstige overtreding, die de kwaliteiten, namen en andere eigenschappen van Śrī Śiva verschillend van die van Viṣṇu beschouwt.

Śrīla Sanātana Gosvāmī heeft gezegd in zijn *Dig-darsinī* commentaar op dit vers geciteerd in *Hari-bhakti-vilāsa* (11.521), “*ādi-śabdena rūpa-lilādi, dhiyāpi harināmni ahitam aparādham karotīti tathā saḥ* – het woord *ādi* wijst op de andere eigenschappen van Śrī Śiva, zoals zijn gedaante en spel. Als men zelfs maar denkt, dat Śiva’s namen, gedaanten, kwaliteiten en spel verschillend zijn van die van Śrī Viṣṇu, begaat hij een ernstige overtreding tegen de heilige naam.”

Śrīla Jīva Gosvāmī heeft de betekenis van deze uitspraak mooi uitgelegd in *Bhakti-sandarbhā* (*Anuccheda* 265). Hij zegt, als de bezitsvorm wordt gebruikt, moet het woord *ca*

(dat betekent “en”) achter Śrī Viṣṇu worden geplaatst. Dit betekent, dat de namen, gedaanten, kwaliteiten en het spel van Śiva en die van Śrī Viṣṇu identiek zijn. De betekenis is hier, dat de Śiva, naar wie hier wordt verwezen, niemand anders is dan Viṣṇu in een andere vorm. Het woord *śrī* in het vers verschijnt vóór de naam van Viṣṇu en niet vóór de naam van Śiva om voorrang aan Viṣṇu te verlenen. Het woord *nāma-aparādha* gebruikt onder verwijzing naar Śiva wijst erop, dat de naam Śiva hier eenvoudig duidt op Śrī Viṣṇu. De naam van Śiva wordt ook op deze manier onder de duizend namen van Viṣṇu vermeld. Dus de eenheid, waarnaar hier wordt verwezen, betekent eenvoudig, dat Śiva niet anders is dan een manifestatie van Viṣṇu in een andere gedaante. Daarom mag men geen verschil tussen hen zien. Als men mocht denken, dat Śiva een afzonderlijke, onafhankelijke, machtige Godheid is, is dat een overtreding tegen de heilige naam.

(3) *guror avajñā* – Het veronachtzamen van de geestelijk leermeester, die is verankerd in alle waarheden met betrekking tot de heilige naam, en hem beschouwen als een gewone man met een vergankelijk lichaam samengesteld uit materiële elementen, is de derde overtreding tegen de heilige naam.

(4) *śruti-sāstra-nindanam* – De vierde overtreding is de Veda's, de Purāṇa's, die zijn gecomponeerd in de geaardheid goedheid [sommige worden in de lagere geaardheden beschouwd] en andere geschriften van fouten te betichten.

(5) *tathārtha-vādo* – De vijfde overtreding is de glorie van de heilige naam als overdreven beschouwen.

(6) *hari-nāmni kalpanam* – De zesde overtreding is zijn eigen ingebeeelde betekenis aan de heilige naam toeschrijven.

(7) *nāmno balād yasya hi pāpa-buddhir na vidyate tasya yamair hi śuddhiḥ* – Personen, die de neiging hebben om zondige activiteiten te begaan op basis van de kracht van de heilige naam, kunnen door geen enkel kunstmatig proces van *yoga*, zoals *yama* (beheersing van de zintuigen), *niyama* (beheersing van het verstand), *dhāraṇā* (stabiliseren van het verstand), *dhyāna* (meditatie) enzovoort, worden gezuiverd. Dit is zeker.

(8) *dharmavrata-tyāga-hutādi-karma-śubha-kriyā-sāmyam api pramādaḥ* – Het gelijkwaardig beschouwen van routinematige religie, boetedoening, verzaking, offers en andere gewone, vrome activiteiten in de materiële geaardheid goedheid (*satkarma*) aan de transcendente heilige naam van Bhagavān is veronachtzaming en wordt als een overtreding beschouwd.

(9) *aśraddadhāne vimukhe 'py aśṛṇvati yaś copadeśaḥ śivanāma-aparādhaḥ* – Instructies geven over de glorie van de heilige naam aan personen zonder vertrouwen, die gekant zijn tegen het horen en chanten van de heilige naam, is ook een overtreding.

(10) *śrutvāpi nāma-māhātmyaṁ yaḥ prīti-rahito 'dhamāḥ ahaṁ-mamādi-paramo nāmni so 'pi aparādha-kṛt* – Degenen, die ondanks het horen over de verbazingwekkende glorie van de heilige naam aan het idee blijven vasthouden “ik ben dit materiële lichaam” en deze aardse objecten zijn “van mij” en die geen doorzettingsvermogen of liefde vertonen voor het uitspreken van de heilige naam, maken overtredingen tegen de heilige naam.

Het is essentieel om de heilige naam zonder deze tien soorten overtredingen te chanten. De chanteur van de heilige naam hoeft geen moeite te doen om zonden op te ruimen door *sat-karma* uit te voeren en hij hoeft ook geen moeite te doen om vrome tegoeden te verzamelen, zoals de baazuchtig werkers dat doen. Zulke vruchtdragende activiteiten staan niet langer onder zijn rechtsbevoegdheid. Met andere woorden, hij heeft reeds van het gezag alsmede van de verplichting om ze uit te voeren afgezien.

Indien men echter een of andere overtreding tegen de heilige naam begaat, dient men de heilige naam constant te chanten en daarbij veel spijt in het hart te hebben. Door op die manier constant *harināma* te chanten bestaat er geen gelegenheid meer om nog meer overtredingen te maken en worden alle voorgaande overtredingen vereffend.

Dit wordt verklaard in de *Padma Purāṇa* (*Svarga-khaṇḍa* 64),

*nāma-aparādha-yuktānām
nāmāny eva haranty agham
avisrānti prayuktāni
tāny evārtha-karāṇi ca*

Alleen de heilige naam is in staat de zonden te vernietigen van personen, die met *nāma-aparādha* zijn besmet. Men dient daarom constant de heilige naam van Bhagavān te chanten. Door dit proces worden alle overtredingen verdreven en krijgt men liefde voor Kṛṣṇa, het hoogste bereik van het leven.

Wanneer alle overtredingen op die manier zijn verdreven, ontwaakt gehechtheid aan de heilige naam. Op dat moment

wordt complete spirituele perfectie bereikt. Hier impliceert “complete spirituele perfectie” liefde voor Kṛṣṇa (*kṛṣṇa-prema*). Dit is de tweede instructie van Śrī Caitanya Mahāprabhu.

Śrī Caitanya-caritāmṛta
(Antya-līlā 20.17-19)

*aneka-lokera vāñchā – aneka-prakāra
kṛpāte karila aneka-nāmera pracāra*

*khāite suite yathā tathā nāma laya
kāla-deśa niyama nāhi, sarva siddhi haya*

*“sarva-śakti nāme dilā kariyā vibhāga
āmāra durdaiva – nāme nāhi anurāga!”*

Degenen, die zijn afgeleid van Bhagavān, omdat ze worden gebonden door de begoochelende energie, hebben in hun hart ontelbaar veel verlangens naar lustbevrediging. Hierdoor worden ze bedrogen en zijn ze verstoken van hun grondrechtelijke bezigheid, namelijk betrokken te zijn in *bhagavad-bhakti*. De Allerhoogste Persoonlijkheid Gods is zeer genadig. Geroerd door groot mededogen heeft Hij Zijn vele namen gemanifesteerd en in de vibratie van zulke namen heeft Hij geen enkele beperking aangebracht met betrekking tot tijd, plaats of persoon. Zelfs door de heilige naam van Śrī Kṛṣṇa te chanten bij het eten, drinken en slapen wordt alle perfectie bereikt. Ach, Kṛṣṇa heeft al Zijn vermogens in Zijn heilige namen gelegd, maar ik ben zo onfortuinlijk om er zelfs niet de minste gehechtheid aan te hebben.

Śikṣāṣṭaka Lied Twee
(Gītāvali)

*tuñhu dayā-sāgara tārayite prāñī
nāma aneka tuyā śikhāoli āñi'*

*sakala śakati dei nāme tohārā
grahaṇe rākhali nāhi kāla-vicārā*

*śrī-nāma-cintāmañi tohāri samānā
viśve bilāoli karuṇā-nidānā*

*tuyā dayā aichana parama udārā
atiśaya manda nātha bhāga hāmārā*

*nāhi janamala nāme anurāga mora
bhakativinoda-citta duḥkhe vibhora*

O oceaan van genade, Śrī Kṛṣṇa, Je hebt Jouw ontelbaar vele namen in deze wereld gemanifesteerd om de levende wezen te verlossen uit de oceaan van het materiële bestaan. Uit Jouw goedheid heb Je alle vermogens van Jouw respectievelijke, transcendentale gedaanten in die namen neergelegd. Voor het chanten van de heilige naam heb Je helemaal geen beperkingen opgelegd met betrekking tot tijd, plaats of andere overwegingen. De praktiserende toegewijde kan op ieder moment, op iedere plaats, onder alle omstandigheden *japa*, *kīrtana* of *smaraṇa* van de heilige naam uitvoeren. Evenals Jouw transcendentale gedaante is de heilige naam eeuwig, volkomen bewust en spiritueel zegenrijk (*sac-cid-ānanda*) en is zelfs superieur aan *cintāmañi*, wenssteen. Je hebt deze wenssteen-achtige heilige naam in de hele wereld verspreid. Dit is het grootste gebaar van Jouw genade. Aan één kant is Jouw genade uiterst vrijgevig en onvergelijkbaar. Toch is mijn ongeluk erg groot, want ik heb niet eens de

minste aantrekkingskracht voor de grootmoedige naam van Śrī Kṛṣṇa. Daarom zegt Bhaktivinoda, “Mijn hart wordt overweldigd door treurnis. Wat moet ik doen? O Bhagavān! Nu zit ik eenvoudig vol verwachting te hunkeren naar Jouw grondeloze genade.”

Vivṛti

“O Bhagavān, uit Jouw grondeloze genade heb Je ontelbaar veel namen gemanifesteerd voor het welzijn van de hele wereld. In iedere naam heb Je alle vermogens van Jouw respectievelijke, persoonlijke gedaanten neergelegd. Voor het chanten en herinneren van deze namen heb Je geen enkele beperking opgelegd met betrekking tot het tijdstip, waarop dergelijk chanten dient te worden uitgevoerd. Zelfs tijdens het eten, liggen of slapen – op ieder moment – kan men de heilige naam van Bhagavān chanten. Hiervoor geldt geen ongeschikt moment. Desondanks ben ik zo onfortuinlijk, dat ik niet eens de minste aantrekkingskracht heb voor het chanten of herinneren van zulke vrije en grootmoedige namen.”

Primaire en secundaire namen

Hierboven wordt gezegd, dat Bhagavān ontelbaar veel (*bahu*) namen manifesteert. Het woord *bahu* wijst erop, dat Bhagavāns heilige namen bestaan uit twee soorten: primaire (*mukhya*) en secundaire (*gauṇa*). De primaire namen bestaan ook uit twee soorten: *mādhurya* – namen die het bekoorlijke, intiem liefdevolle aspect van Bhagavān vertegenwoordigen, en *aiśvarya* – namen die Zijn weelderige en eerbiedwaardige aspect vertegenwoordigen. Tot de eerste categorie behoren Kṛṣṇa, Rādhā-ramaṇa en Gopījana-vallabha; tot de tweede

categorie behoren Vāsudeva, Rāma en Nṛsimha. De afgescheiden expansies van Bhagavān, of met andere woorden, Zijn deelmanifestaties, zoals Brahma, Paramātmā, enzovoort, behoren tot de secundaire namen van Bhagavān. De belangrijkste namen van Bhagavān zijn niet-verschillend van Hem en beschikken over alle vermogens, die worden aangetroffen in Zijn persoonlijke gedaante. De secundaire namen beschikken slechts gedeeltelijk over geselecteerde vermogens.

De betekenis van durdaiva

Het levend wezen is *cetana*, bewust. De belangrijkste betekenis van het woord *cetana* is, dat het levend wezen beschikt over onafhankelijkheid. Maar als de *jīva* zijn onafhankelijkheid misbruikt en ongeïnteresseerd blijft in Bhagavān, raakt hij gebonden in het vergankelijke koninkrijk van *māyā*. Dit is zijn *durdaiva*, ongeluk. Het woord *durdaiva* verwijst naar de apathie van het levend wezen met betrekking tot de dienst van Bhagavān genaamd *bhagavat-sevā-vimukhatā*.

Als het levend wezen het drievoudige pad van plezier inslaat – namelijk *anyābhilāṣitā*, *karma* en *jñāna* – vergeet hij zijn ware identiteit en overkomen hem rampen. De term *anyābhilāṣitā* betekent letterlijk “vol verlangen”. Het verwijst naar de staat, waarin men door materiële verlangens wordt gedreven of gedwongen. Onder invloed van *anyābhilāṣitā* raakt het levend wezen bedwelmd door verlangens om zijn eigen lichaam en geest te bevredigen. Op die manier raakt hij gehecht aan het geluk van deze trage, materiële wereld.

Het woord *karma* verwijst naar de plichten, die in de Veda's worden voorgeschreven en gericht zijn op superieur plezier. Het levend wezen houdt zich bezig met *sat-karma* om

hemelse genoegens van voorbijgaande aard te verkrijgen. Zodra hij temidden van dergelijk plezier wordt gedwongen om ellende te ervaren, verzaakt hij de neiging om te zoeken naar materieel plezier. Dan gaat hij kennis (*jñāna*) ontwikkelen, die gericht is op bevrijding, door te willen samensmelten met het onpersoonlijke, ongedifferentieerde aspect van de Allerhoogste.

De naam gechant met overtredingen, de schijn van de heilige naam en de zuivere naam

Met een of ander groot geluk krijgt de *jīva* de associatie van de toegewijden van Bhagavān. Door de associatie van zulke toegewijden, door de instructies van de geestelijk leermeester en door de genade van Bhagavān ontwaakt het levend wezen voor een verlangen om Śrī Kṛṣṇa te dienen. Dit is de eeuwige, beroepsmatige plicht van de *jīva* in zijn grondrechtelijke positie.

Omdat het levend wezen bedekt blijft door de onzuiverheden van de drie paden, zoals hierboven aangegeven, is zijn grote geluk ernstig beschadigd. Soms blijft hij bezig op zijn zoektocht naar drievoudig materieel geluk – namelijk wereldse religiositeit (*dharma*), vergaren van rijkdom (*artha*) en lustbevrediging (*kāma*). Soms gaat de *jīva* over op het chanten van de heilige naam, omdat hij is bezoedeld door onreligieus gedrag, persoonlijke gebreken en onbevredigde materiële verlangens. Omdat hij is besmet met de tien overtredingen, begaat hij nog meer overtredingen tegen de naam. De naam, die hij tegen die tijd chant, is niet de zuivere, heilige naam (*śuddha-nāma*), maar de naam gechant met overtredingen (*nāma-aparādha*).

Soms loopt hij door zijn rusteloze staat schade op en vermijdt lustbevrediging in de hoop om rust en vrede te vinden. Hij gaat dan voor zijn eigen welzijn over op het chanten van de heilige naam, maar blijft onverschillig jegens de ontwikkeling van *sambhandha-jñāna*. Ook op dat moment is de naam, die hij chant, niet de zuivere naam, maar *nāma-ābhāsa*, een schijn van de heilige naam. Door het chanten in de staat van *nāma-ābhāsa* wordt hij bevrijd van zijn materialistische idee van het leven en wordt geschikt om de dienst van Bhagavān aan te nemen.

Zuivere toegewijden, die zich van hun ongeluk in de vormen van werelds bestaan en onpersoonlijke bevrijding hebben bevrijd, chanten de zuivere heilige naam van Bhagavān; het gevolg is, dat ze onvermengde liefde voor Kṛṣṇa (*kṛṣṇa-prema*) verkrijgen.

Het proces om vrij van *nāma-aparādha* te worden

Omdat Śrī Gaurasundara het probleem van de geconditioneerd levende wezens observeerde, gaf Hij hen instructies over het systeem voor de uitvoering van *nāma-bhajana*. De *jīvas*' afwezigheid van gehechtheid aan de heilige naam van Bhagavan is hun ongeluk. Maar ondanks dergelijk ongeluk is de genade van Bhagavān altijd aanwezig. Er bestaat een methode om uit de greep van *nāma-aparādha* te komen. In overweging genomen, dat overtredingen zoiets zijn als een blikseminslag, moet men zich er nooit mee bezighouden en door onophoudelijk de heilige naam te chanten is er geen gelegenheid om zulke overtredingen te begaan.

Door het chanten van een schijn van de naam krijgt men *mukti*, of met andere woorden, bevrijding van de gehechtheid

aan materieel zintuiglijk plezier. Daarna krijgt de *jīva* de kwalificatie om de heilige naam zuiver te chanten. Het krijgen van al dergelijke kansen is een aanwijzing voor de genade van Bhagavān. Door de invloed van de primaire namen – namelijk Rādhā-kānta, Rādhā-ramaṇa, Madana-mohana, Govinda, Madhusūdana en andere dergelijke namen – verkrijgen de levende wezens uitzonderlijk en exclusief voordeel.

Niyamitaḥ smarāṇe na kālaḥ

Wat betreft de vervulling van verlangens naar onbeduidend materieel zintuiglijk plezier dienen rigide consideraties met betekking tot tijd, plaats, persoon, bekwaamheid, enzovoort in acht genomen te worden. Maar uit Zijn genade heeft Bhagavān degenen, die de heilige naam chanten, ontlast van de ijzere ketenen van dergelijke, onbuigzame beperkingen. Men kan de heilige naam van Bhagavān altijd en onder alle omstandigheden chanten.

In dit verband heeft Śrī Caitanya Mahāprabhu het volgende gezegd in *Śrī Caitanya-bhāgavata (Madhya-khaṇḍa 28.28, 23.78)*,

*ki śayane, ki bhojane, kivā jāgaraṇe
ahar-niśa cinta kṛṣṇa, balaha vadane*

Of je nu slaapt, eet of waakt, chant en herinner je dag en nacht de heilige naam van Śrī Kṛṣṇa.

sarva-kṣana bala' ithe vidhi nāhi āra

Chant gewoon de heilige naam van Bhagavān op ieder moment! Behalve deze regel gelden geen strikte reguleringen.

Verder wordt in *Śrī Caitanya-caritāmṛta (Antya-līlā 20.18)* verklaard,

*khāite suite yathā tathā nāma laya
kāla-deśa-niyama nāhi, sarva siddhi haya*

De heilige naam kan altijd worden gechant, zelfs onder het eten of tijdens het slapen. Wat dit betreft zijn er geen overwegingen met betrekking tot tijd en plaats. Door het chan-ten van de heilige naam bereikt men alle perfectie.

Śrī Bhajana-rahāṣya verzen

Nija-sarva-śaktiḥ tatrārpitā

Śrī Kṛṣṇa heeft al het vermogen in Zijn heilige namen neergelegd, zoals wordt verklaard in *Hari-bhakti-vilāsa* (11.398), waarin wordt geciteerd uit de *Skanda Purāṇa*,

*dāna-vrata-tapas-tīrtha-kṣetrādīnām ca yāḥ sthītaḥ
śaktayo deva-mahatām sarva-pāpa-harāḥ śubhāḥ
rājasūyāśvamedhānām jñānasyādhyātma-vastunaḥ
ākṣya hariṇā sarvāḥ sthāpitāḥ sveṣu nāmasu*

Śrī Kṛṣṇa heeft alle vermogens in Zijn heilige namen neergelegd. Welke vermogens ook in de halfgoden mogen worden aangetroffen, waarmee ze zonden teniet kunnen doen, of godsgeschenken kunnen geven, als ook alle vermogens, die zich bevinden in liefdadigheid, geloften, boetedoening, heilige plaatsen, de konings- en paardenoffers, of de kennis van spirituele verschijnselen, zijn door de Allerhoogste Persoonlijkheid Gods bijeen gebracht en in Zijn heilige namen neergelegd.

Śrīla Bhaktivinoda Ṭhākura heeft in dit verband het volgende vers in het Bengaals gecomponeerd (*Bhajana-rahāṣya* 2.3),

*dharmā-yajñā-yoga-jñāne yata śakti chila
saba hari-nāme kṛṣṇa svayaṁ samarpila*

Śrī Kṛṣṇa heeft alle vermogens, die aanwezig zijn in de strikte naleving van de regulerende principes gerelateerd aan kaste of overtuiging (*dharmā*), de uitvoering van offers (*yajñā*), de beoefening van mystieke *yoga* en het ontwikkelen van spirituele kennis (*jñāna*), afgeleid en toegekend aan Zijn heilige namen.

Niyamitaḥ smarāṇe na kālaḥ

Er zijn voor het chanten en herinneren van de naam van Bhagavān geen regels met betrekking tot tijdstip. Voor de uitvoering van *nāma-bhajana* worden condities als reinheid of onreinheid, zuiverheid of onzuiverheid, of de geschiktheid van de gelegenheid niet in overweging genomen. Dit wordt gestaafd in *Hari-bhakti-vilāsa* (11.411), waarin wordt geciteerd uit *Vaiṣvānara-saṁhitā*,

*na deśa-kāla-niyamo
na śaucāśauca-nirṇayah
param saṅkīrtanād eva
rāma-rāmeti mucyate*

Voor *nāma-bhajana* zijn geen regels met betrekking tot tijd en plaats, en reinheid of onreinheid hoeven niet in overweging te worden genomen. Door eenvoudig de heilige namen “Rāma, Rāma” te herhalen worden de levende wezens verlost van het materiële bestaan.

Durdaivam idṛśam ihājani nānurāgaḥ

Maar we zijn zo onfortuinlijk, dat we zelfs niet over de minste gehechtheid beschikken voor Jouw heilige naam, die alle zegeningen schenkt. De eigenschappen van dergelijk ongeluk

worden vermeld in *Hari-bhakti-vilāsa* (10.466), waarin wordt geciteerd uit *Śrīmad-Bhāgavatam* (3.9.7),

*daivena te hata-dhiyo bhavataḥ prasaṅgāt
sarvāsubhopaśamanād vimukhendriyā ye
kurvanti kāma-sukha-leśa-lavāya dīnā
lobhābhībhūta-manaso 'kuśalāni śaśvat*

O Bhagavān, door het horen, chanten en herinneren van vertellingen over Jouw goddelijke spel en vermaak wordt al het ongeluk verdreven. Personen, die zijn afgekeerd van dergelijk horen en chanten, hetgeen alle verdriet lenigt, houden zich continu bezig met onheilzame activiteiten, waarbij hun hart wordt overweldigd door een obsessie voor het genieten van waardeloze, materieel zintuiglijke lustbevrediging. Vanwege hun noodlot zijn ze onfortuinlijk en zijn ze verstoken van al het goede inzicht.

Vers Drie

Wat is het proces van het chanten van de heilige naam?

तृणादपि सुनीचेन तरोरपि सहिष्णुना
अमानिना मानदेन कीर्तनीय” सदा हरि”

ṭṛṇād api sunīcena
taror api sahiṣṇunā
amāninā mānadena
kīrtanīyaḥ sadā hariḥ

Anvaya

ṭṛṇāt api sunīcena – volkomen vrij zijnd van materialistische trots en zichzelf zelfs lager en waardelozer beschouwen dan onbeduidend gras, dat door ieders voeten is platgetrapt; *taror api sahiṣ-ṇunā* – toleranter zijnd dan een boom; *amāninā* – zonder trots zijnd; *mānadena* – respect betuigend jegens anderen in overeenstemming met hun respectievelijke positie; *sadā hariḥ kīrtanīyaḥ* – chant onophoudelijk de heilige naam van Śrī Hari.

Vertaling

Men dient de heilige naam van Śrī Hari constant te chanten met een nederige houding, waarbij men zich zelfs lager en waardlozer acht dan onbeduidend gras, dat onder ieders voe-

ten is platgetrapt, terwijl men toleranter is dan een boom, geen trots kent en iedereen volgens hun respectievelijke positie respect betuigt.

Śrī Sanmodana-bhāṣya

Er worden in de *sādhaka*, die de heilige naam van Śrī Kṛṣṇa zonder enige overtreding chant, vier symptomen waargenomen: (1) een natuurlijke bescheidenheid wegens volkomen onthechting van materiële lustbevrediging; (2) zuiver mededogen zonder afgunst; (3) een zuiver hart zonder materialistisch vals-ego en (4) een houding van respect jegens iedereen in overeenstemming met hun respectievelijke positie.

1. Tṛṇād api sunīcena: nederiger dan een grasspriet

Wanneer de heilige naam, die de personificatie is van transcendentale *rasa*, in het hart van de *sādhaka* verschijnt, overweldigt het zijn hart en hij gaat vervolgens denken, “Ach, ik ben van nature een oneindig klein bewustzijn en een dienaar van Śrī Kṛṣṇa. Ik heb volstrekt niets aan wereldse materiële voorwerpen. Ach en wee! Vanwege mijn apathie jegens Śrī Kṛṣṇa bevind ik mezelf in een benarde situatie. Ik ben in de kringloop van herhaaldelijke geboorten en dood gevallen en word verschroeid door diverse soorten aandoeningen. Door de genade van de geestelijk leermeester en de *vaiṣṇavas* heb ik nu begrepen, dat mijn onverschilligheid alleen kan worden uitgebannen door de *sādhana* van toewijding aan de Allerhoogste Persoonlijkheid Gods uit te voeren.

“Door opnieuw in mijn grondrechtelijke identiteit te gaan staan, kan ik liefde voor God krijgen. Dus totdat ik met de

gratie van Bhagavān verlichting van het materiële bestaan krijg, zal ik steun moeten vinden bij het principe van geschikte verzaking (*yukta-vairāgya*). Tijdens de ontwikkeling van die kennis, welke van belang is voor het cultiveren van mijn relatie met Bhagavān (*sambandha-jñāna*), zal ik alleen die zaken aanvaarden, welke toereikend zijn voor de instandhouding van het leven.

“De ellende, die voortkomt uit schaarste, ziekte, verdriet en ouderdom, maar ook geluk, dat voortkomt uit rijkdom, een goede gezondheid, kracht, kennis enzovoort, zijn allemaal manifeste reacties op voorgaande activiteiten genaamd *prārabdha-karma*. Deze zal ik zeker moeten ondergaan, zowel datgene, dat fijn is, als datgene, dat pijn is. Winst en verlies, leven en dood, geluk en verdriet zijn niet *pāramārthika*, hetgeen betekent, dat ze niets te maken hebben met de hoogste, spirituele realiteit. Daarom heb ik dus volstrekt niets aan deze wereldse objecten. Met deze gedachten zeg ik met grote nederigheid, ‘Ach, ach! Kṛṣṇa! Gauracandra! O Heer van mijn eigen leven! Wanneer krijg ik onvervalste dienst aan Jou? Wees alsjeblieft genadig voor deze gevallen, miserabele ziel en accepteer me zonder uitstel’. Nu ik dit zeg, zal ik mijn dagen op de een of andere manier moeten slijten door hetzij thuis of in het bos te wonen.

“Ook al is gras een materieel object, zijn ego in relatie tot de materie is natuurlijk en redelijk. Maar mijn ego in relatie tot de huidige subtiel en grofstoffelijk materiële lichamen is fundamenteel verkeerd, want het heeft geen relatie tot mijn zuiver grondrechtelijke natuur. Het ego van het gras is authentiek, maar mijn materiële ego is onecht. Daarom is het

voor mij alleen juist om zelfs lager dan een grasspriet te worden.”

2. Taror api sahiṣṇunā: toleranter dan een boom

De betekenis van de uitspraak *taror api sahiṣṇunā* is, dat de boom zo tolerant is, dat hij niet nalaat zijn schaduw en zoete vruchten zelfs te geven aan de persoon, die hem komt omhakken. Omdat de toegewijde van Kṛṣṇa zelfs genadevoller is dan de boom, doet hij goed aan iedereen – vriend en vijand. Dit mededogen, dat vrij is van afgunst, is het tweede symptoom van heilige personen, die zich bezighouden met de uitvoering van *harināma-kīrtana*.

Personen, die de heilige naam vrij van alle overtredingen chanten, denken als volgt, “O Kṛṣṇa, mijn metgezellen, die zich allemaal in de groep geconditioneerde zielen bevinden, zijn erg onfortuinlijk. Hoe kunnen ze gehecht raken aan Jouw al-gunstige heilige naam? Verblind door de begoochelende energie zijn ze ondergedompeld in geluk en verdriet van vrouw en kinderen, rijkdom en eigendom, overwinning en aftocht, winst en verlies, geboorte en dood. Ze zitten vol *anarthas* en beschikken niet over de minste onthechting van wereldse zaken. Ze zitten vast aan de strakke koorden van ontelbaar veel verlangens naar lustbevrediging. Ze zijn te allen tijde druk bezig met zoeken naar de vruchten van *karma* en *jñāna*. De vrucht van *karma* is het tijdelijke geluk van materieel plezier, dat in deze wereld en in de hemelse planeten beschikbaar is. Dit tijdelijke geluk leidt uiteindelijk tot lijden. De vrucht van *jñāna* is onpersoonlijke bevrijding. Hoe kan in hen het verlangen worden gewekt om hun werkelijke gedaante waar te nemen?” De praktiserende toegewijde, die dit zegt

en diep is geroerd door emotie, begint met zeer luide stem te zingen,

*harer nāma harer nāma
harer nāmaiva kevalam
kalau nāsty eva nāsty eva
nāsty eva gatir anyathā*

Bṛhan-nāradya Purāṇa (38.126)

In Kali-yuga is er geen andere manier, geen andere manier, geen andere manier dan het chanten van de heilige naam, het chanten van de heilige naam, het chanten van de heilige naam van Śrī Hari.

3. Amānī: afwezigheid van vals prestige

Het woord *amānī* wijst op het derde symptoom van de *sādha-ka*, die zich bezighoudt met de uitvoering van *kīrtana*, namelijk dat hij vrij is van vals-ego. Al het egoïsme, dat voortkomt uit mystieke vermogens, materiële weelde, rijkdom, schoonheid, een hoge geboorte, sociaal aanzien, kracht, prestige en een hoge positie, die betrekking hebben op de grofstoffelijke en subtiele lichamen van het levend wezen, dat gebonden is door de begoochelende energie, is ongegrond en tegengesteld aan zijn ware identiteit. Vrij zijn van dergelijke, loze aanduidingen is vrij zijn van vals-ego.

Iemand, die ondanks de beschikking over al deze kwalificaties tevens is getooid met de kwaliteiten tolerantie en vrijheid van vals-ego, is uitermate bekwaam om de heilige naam te chanten. Een dergelijke, zuiver praktiserende toegewijde, die als huiseigenaar de trots van zijn brahmaanse afkomst, of het egoïsme van zijn wereldverzakende levensorde volkomen verzaakt, hecht zijn geest uitsluitend aan de lotusvoeten van

Śrī Kṛṣṇa en houdt zich constant bezig met de *kīrtana* van Kṛṣṇa's naam.

4. Mānada: het geven van alle respect aan anderen

Tenslotte, het woord *mānada* wijst op het vierde symptoom van een *sādhaka*, die zich bezig houdt met het chanten van de heilige naam, namelijk, dat hij iedereen gepast respect biedt volgens hun respectievelijke positie. Omdat ze weten, dat alle levende wezens dienaren zijn van Kṛṣṇa, koesteren ze jegens niemand boosheid of vergelding. Ze doen iedereen een plezier met hun lieve woorden en positieve houding, die bedoeld zijn voor het goed van de hele wereld. Ze verlenen op bescheiden wijze respect, dat past bij de positie van ieder individu, of hij nu een gekwalificeerd *brāhmaṇa* is of een ander waardig persoon van deze wereld, of een verheven halfgod, zoals Brahmā en Rudra. Ze bidden tot hen om te ontwaken voor de devotie voor de Allerhoogste Persoonlijkheid Gods. In het bijzonder houden ze zich diepgaand en op liefdevolle wijze bezig met dienstverlening aan de zuivere toegewijden van Bhagavān.

Dus *śrī-kṛṣṇa-saṅkīrtana* uitgevoerd met de vier bovengenoemde symptomen is de enige methode om de hoogste perfectie van het menselijk leven te bereiken. Dit is de instructie van Śrī Caitanya Mahāprabhu, de incarnatie, die de geconditioneerde zielen in Kali-yuga bevrijdt.

Śrī Caitanya-caritāmṛta
(Antya-līlā 20.22-6)

*uttama hañā āpanāke māne tṛṇādharma
dui-prakāre sahiṣṇutā kare vṛkṣa-sama*

*vṛkṣa yena kāṭileha kichu nā bolaya
śukāñā maileha kāre pānī nā māgaya*

*yei ye māgaye, tāre deya āpana-dhana
gharma-vṣṭi sahe, ānera karaye rakṣaṇa*

*uttama hañā vaiṣṇava habe nirabhimāna
jīve sammāna dibe jāni’ ‘kṛṣṇa’-adhiṣṭhāna*

*ei-mata hañā yei kṛṣṇa-nāma laya
śrī-kṛṣṇa-caraṇe tāñra prema upajaya*

Ofschoon de chanteur van de heilige naam zeer verheven is, beschouwt hij zichzelf waardelozer en onbeduidender dan het lage gras. Op twee manieren is hij zo tolerant als een boom. Zelfs op het moment, dat een boom wordt gerooid, tekent hij geen protest aan. Ook al is hij uitgedroogd en staat hij op het punt van sterven, vraagt hij niemand om water. Maar aan iedereen, die hem iets vraagt, biedt de boom zijn vruchten, bloemen, hout, schors en sap – alles waarover hij beschikt. Terwijl de boom persoonlijk allerlei vormen van hitte en neerslag verdraagt, biedt hij tegen dezelfde ontberingen bescherming aan anderen. Op dezelfde manier verlangt een *vaiṣṇava* niets voor zichzelf, maar geeft alles aan anderen en biedt hen bescherming door hen hun grondrechtelijke taak van *kṛṣṇa-prema* te geven. Ondanks dat een *vaiṣṇava* de meest verheven persoon is, kent hij geen vals-ego. Hij biedt iedereen respect, dat past bij zijn positie, omdat hij weet, dat iedereen de woonplaats is van Śrī Kṛṣṇa.

Een dergelijk persoon is waarachtig geschikt om Kṛṣṇa's naam te chanten. Alleen degenen, die de heilige naam van Śrī Kṛṣṇa met zulke kwalificaties chanten, krijgen liefde voor Hem.

Śikṣāṣṭaka: Lied Drie
(Gītāvali)

*śrī-kṛṣṇa-kīrtane yadi mānasa tohāra
parama yatane tanhi labha adhikāra
tṛṇādḥika hīna, dīna, akiñcana chāra
āpane mānabi sadā chāḍi' ahañkāra
vrkṣa-sama kṣamā-guṇa karabi sādhana
pratihimsā tyaji' anye karabi pālana
jīvana-nīrvāhe āne udvega nā dibe
para-upakāre nija-sukha pāsaribe
haile-o sarva-guṇe guṇī mahāśaya
pratiṣṭhāśā chāḍi' kara amānī hṛdaya
kṛṣṇa-adhiṣṭhāna sarva-jīve jāni' sadā
karabi sammāna sabe ādare sarvadā
dainya, dayā, anye māna, pratiṣṭhā-varjana
cāri guṇe guṇī hai', karaḥa kīrtana
bhakativinoda kāñdi, bale prabhu-pāya
hena adhikāra kabe dibe he āmāya*

Als je de heilige naam van Śrī Kṛṣṇa wilt chanten, moet je oprecht pogingen in het werk stellen om de juiste kwalificatie te krijgen. Geef jouw valse, materiële ego op en beschouw jezelf meer gevallen en onbeduidend dan het lage gras. Word zo tolerant en vergevingsgezind als een boom. Laat geweldpleging en wraakzucht achterwege en geef be-

scherming en bied instandhouding aan iedereen. Veroorzaak voor jouw eigen instandhouding geen overlast bij anderen. Zie af van jouw eigen geluk en werk aan het welzijn van alle anderen. Hoewel je een pakhuis van allerlei goede kwaliteiten kunt zijn, dien je de aspiratie voor het verkrijgen van reputatie en prestige te schuwen. In de wetenschap, dat alle levende wezens de woonplaats zijn van Śrī Kṛṣṇa, bied je iedereen op nederige wijze jouw respect volgens hun positie. Door op die manier te beschikken over vier kwaliteiten – bescheidenheid, mededogen, respect voor anderen en verzaking van het verlangen naar persoonlijk prestige – kun je de heilige naam van Śrī Kṛṣṇa chanten. Terwijl ik keer op keer moet huilen, bidt Bhaktivinoda aan de lotusvoeten van de Allerhoogste Persoonlijkheid Gods, “O mijn Heer, wanneer geef Je me de kwalificatie om de heilige naam te chanten?”

Vivṛti

Wegens zijn grondrechtelijke aard is de *jīva* een eeuwige dienaar van Kṛṣṇa. Dus of hij nu in deze wereld resideert of in de spirituele wereld, het chanten van de heilige naam van Śrī Kṛṣṇa is de eeuwige roeping van het levend wezen. De heilige naam is zowel het middel tot het doel (*upāya*) als het te verkrijgen object (*upeya*) en dient zowel ten behoeve van de vervulling van het zelf als om anderen te begunstigen. Niets anders kan ermee worden vergeleken. Het chanten van de heilige naam geeft zowel aan zichzelf als aan anderen allerlei soorten voordelen. Uit Zijn genade voor de levende wezens heeft Śrī Caitanya Mahāprabhu het vers *trṇād api sunīcena* gecomponeerd om een beschrijving te geven van de manier, waarop

de *jīvas* de heilige naam kunnen chanten zonder *nāma- aparādha* en *nāma-ābhāsa* te begaan.

Degenen, die in hun hart niet de neiging hebben om Kṛṣṇa te dienen en door materieel plezier worden bedwelmd, kunnen de betekenis hiervan nooit herkennen. Een dergelijke herkenning is vreemd aan de functionele opmaak van hedonisten (levensgenieters). Ook tolerantie ontbreekt in hun karakter. Hedonisten zullen nimmer hun vals-ego en materiële prestige opgeven. Geen enkele genietter van materiële zintuigen heeft de neiging om respect te bieden aan een andere genietter van materiële zintuigen. Het behoort tot hun aard om afgunstig op elkaar te zijn.

Aan de andere kant zijn de *vaiṣṇavas*, die voor altijd zijn toegewijd aan de verering van de heilige naam, zelfs nederiger dan een grasspriet; ze zijn toleranter dan een boom; en terwijl ze onverschillig zijn jegens hun eigen prestige, staan ze altijd klaar om anderen respect te betuigen. In deze materiële wereld zijn zij de enigen, die bekwaam en in staat zijn om constant de heilige naam van Bhagavān te chanten.

De eerbied, die zuivere *vaiṣṇavas* aan hun respectievelijke geestelijk leermeesters en andere *vaiṣṇavas* schenken, wordt geïnspireerd door hun aangeboren neiging om anderen te eren. Dit wordt *svabhāvika-mānada-dharma* genoemd. Om hun volgelingen of degenen, die van hen afhankelijk zijn, voor *bhajana* enthousiast te maken tonen zuivere toegewijden genegenheid jegens hen en moedigen hen aan. Dit doen ze, omdat ze geen eigenwaan kennen. Dit wordt *amāni-svabhāva* genoemd. Met andere woorden, het respect, de eerbied en de genegenheid, die zulke toegewijden bieden, komen voort uit

een aangeboren gevoel in het hart. Zuivere toegewijden beschouwen zulke vriendelijke woorden vol genegenheid geen goedkope, materiële vleierij. Bovendien tonen ze hun kwaliteit van lankmoedigheid door de beschimpende opmerkingen van dwazen te verdragen.

Zuivere toegewijden, die constant de heilige naam chanten, beschouwen zichzelf zelfs lager dan een strootje in de straat, dat onder de voeten van de levende wezens in deze wereld wordt platgelopen. Ze zien zichzelf nooit als *gurus* of *vaiṣṇavas*. Ze zien zichzelf als leerling van de hele wereld en als de meest gevallen en onbeduidende van allemaal. Doordat ze weten, dat ieder atoom en ieder minuskuul levend wezen de woonplaats is van Śrī Kṛṣṇa, beschouwen ze niets inferieur aan zichzelf. Toegewijden, die zijn verzonken in het chanten van de heilige naam, verlangen of vragen nooit iets van wie dan ook in deze wereld voor zichzelf. Zelfs als anderen boosaardigheid jegens hen koesteren of geweld tegen hen gebruiken, zullen ze nooit verhaal halen of een wraakzuchtige houding aannemen; integendeel, ze bidden aan Bhagavān voor het welzijn van hun treiteraars.

De toegewijden, die de heilige naam chanten en zijn getooid met de bovengenoemde kwaliteiten, zullen het devotio-
nele process, dat ze van hun geestelijk leermeester ontvingen, nooit verlaten met het doel om nieuwe en afwijkende gezichtspunten te propageren. Ze fabriceren geen zelfbedachte verzen en gaan ze chanten in plaats van de Hare Kṛṣṇa *mahā-mantra*. Het prediken van de glorie van de heilige naam, het schrijven van boeken gebaseerd op onvermengde toewijding en het uitvoeren van *kīrtana* allemaal onder leiding van de

geestelijk leermeester druist niet in tegen het principe van de nederigheid van de *vaiṣ-ṇava*. In dergelijke activiteiten schuilt geen overschrijding van bescheidenheid, want de toegewijde beschouwt zichzelf altijd onbeduidend en gevallen. Een vals vertoon van nederigheid met behulp van spraak of gedrag om anderen te misleiden met een of andere bijbedoeling van iemand, die het ontbreekt aan authentieke eenvoud, duidt niet op een waar teken van bescheidenheid.

Terwijl ze zich bezighouden met het chanten van de heilige naam van Śrī Kṛṣṇa, beschouwen de hoogste toegewijden van Bhagavān (*uttama-mahā-bhāgavatas*) de bewegende en stationaire wezens in deze materiële wereld daarentegen nooit als objecten voor hun eigen genoegen; ze zien deze hele materiële wereld juist als gunstig voor de dienst van Kṛṣṇa en de toegewijden van Kṛṣṇa. Met andere woorden, ze zien alles in deze wereld in relatie tot Kṛṣṇa; ze zien alle bewegende wezens als dienaren van Kṛṣṇa en alle onbeweeglijke wezens als objecten voor het plezier van Kṛṣṇa.

Ze zullen deze materiële wereld nooit zien als een object voor hun eigen genoegen, maar voor Kṛṣṇa's genoegen. Ze zullen nooit nieuwe *mantras* bedenken en het chanten van de *mahā-mantra*, die ze van hun geestelijk leermeester kregen, opgeven. Ze houden zich niet bezig met het propageren van nieuwe theorieën en opinies.

Zichzelf zien als *guru* van *vaiṣṇavas* doet afbreuk aan zijn bescheidenheid. Degenen, die niet naar de instructies van *Śikṣāṣṭaka* luisteren, welke door Śrī Gaurasundara zijn voortgebracht, degenen die hun werkelijke spirituele identiteit vergeten, die gretig zijn naar prestige en materiële winst en die

vervolgens hunkeren naar de status van *vaiṣṇava* of *guru* om hun zintuigen te bevredigen, kunnen nimmer de heilige naam van Bhagavān chanten. Een leerling, die vertrouwen heeft in de uitvoering van *kīrtana* door een dergelijk persoon, kan dan ook niet de kwalificatie verkrijgen om de heilige naam te horen. Daarom dient men de heilige naam van Bhagavān te chanten, waarbij men zichzelf lager acht dan het strootje in de straat, waarbij men toleranter is dan een boom, geen vals prestige koestert en alle respect biedt aan anderen.

Śrī Bhajana-rahāṣya verzen

Kīrtaniyaḥ sadā hariḥ

Iedereen dient altijd de heilige naam van Bhagavān te chanten. Dit staat in *Śrīmad-Bhāgavatam* (2.1.11),

*etan nirvidyamānānām
icchatām akuto bhayam
yoginām nṛpa nirṇītaṁ
harer nāmānukīrtanam*

[Śrī Śukadeva Gosvāmī zei:] O Koning, door voorgaande *ācāryas* is overeengekomen, dat ongeacht of men een onvermengde toegewijde is, die grondig onthecht is van het materiële bestaan, ongeacht of men bevordering naar de hemelse planten of dat men naar bevrijding verlangt en ongeacht of men een zelfgenoegzame *yogī* is, in alle gevallen dient men de transcendentale namen, gedaante, kwaliteiten en het spel van Śrī Hari te horen, te chanten en te herinneren. Deze drie activiteiten worden beschouwd als de hoogste vorm van *sādhana* en *sādhya*. Met andere woorden, voorgaande *ācāryas* hebben vastgesteld, dat deze drie activiteiten zowel het middel als het doel zijn om perfectie te berei-

ken door middel van zulke beoefening, die is bestemd voor alle typen personen.

Allereerst dient men het lichaamsbewustzijn op te geven. Dit wordt gezegd door Śrīman Kulaśekhara in de *Mukunda-mālā-stotra* (37),

*idaṁ sarīraṁ sata-sandhi-jarjjaram
pataty avaśyaṁ pariṇāma-peśalam
kim auśadhiṁ pṛcchasi mūḍha durmate
nirāmayaṁ kṛṣṇa-rasāyanam piba*

O dwaas, O dom schepsel, dit lichaam, dat voortdurend mu-teert en gebukt gaat onder ontelbaar veel gehechtheden, gaat ongetwijfeld op zekere dag ten onder. Welk medicijn ben je aan het zoeken om deze situatie te herstellen? Drink onophoudelijk het medicijn van de heilige naam van Śrī Kṛ-ṣṇa, die de aandoening geneest van dit materiële bestaan, de bron van alle andere aandoeningen.

Śrīla Bhaktivinoda Ṭhākura heeft in dit verband de volgen-de verzen in het Bengaals gecomponeerd (*Bhajana-rahāṣya* 3.3),

*sata sandhi jara-jara, tava ei kalevara,
patana haibe eka-dina
bhasma, kṛmi, viṣṭhā habe, sakalera ghrṇya tabe,
ihāte mamatā arvācīna
ore māna, śuna mora e satya-vacana,
e rogera mahauśadhi, kṛṣṇa-nāma-niravadhi,
nirāmaya kṛṣṇa-rasāyana*

Jouw materiële lichaam, dat onder honderden gehechtheden gebukt gaat, zal ongetwijfeld op zekere dag vergaan. Dan verandert het in as, wormen en mest en wordt stuitend voor

iedereen. Het is zeker dwaas om aan dit lichaam gehecht te raken. O verstand, luister naar mijn waarheidslievende woorden. De enige remedie voor deze ziekte is het constant horen, chanten en herinneren van de heilige naam van Śrī Kṛṣṇa. Dit elixer (*rasāyana*) van de heilige naam van Śrī Kṛṣṇa is het enige, dat alle ziekten geneest.

Vers Vier

Welk verlangen heeft de sādḥaka?

न धनं न जनं न सुनरीं कवितां वा जगदीश कामये
मम जन्मनि जन्मनीश्वरे भवताद्भक्तिरहैतुकी त्वयि

*na dhanam na janam na sunarim
kavitam va jagadisa kamaye
mama janmani janmanisvare
bhavatad bhaktir ahaituki tvayi*

Anvaya

(he) jagadisa! (aham) dhanam na, janam na, sundarim kavitam va na kamaye – O Meester van het universum, ik verlang niet naar rijkdom, volgelingen zoals een vrouw, zonen en familieleden, of wereldse kennis tot uitdrukking gebracht in poëtische taal; *mama janmani janmani* – mijn enige gebed is, dat leven na leven; *tvayi isvare ahaituki bhaktih bhavatāt* – (1) moge ik onvervalste toewijding aan U hebben, mijn lieve God.

Vertaling

O Meester van het universum, ik verlang niet naar rijkdom, volgelingen zoals een vrouw, zonen, vrienden en familieleden, of wereldse kennis tot uitdrukking gebracht in poëtische taal.

Mijn enige wens is, O Meester, dat ik leven na leven ongemotiveerde toewijding aan Uw lotusvoeten mag hebben.

Śrī Sanmodana-bhāṣya

De *sādhaka*, die vertrouwen heeft, moet allereerst de heilige naam van Śrī Hari uit de mond van de geestelijk leermeester horen. Wanneer hij daarna is bevrijd van alle overtredingen, moet hij met groot vertrouwen *harināma* chanten. Door de namen van Bhagavān volgens deze methode te chanten, gaan de vier symptomen genoemd in Vers Drie zich in het hart manifesteren. Maar deze positieve verzekering (*anvaya*) wordt vergezeld door een negatieve overweging (*vyatireka*). Indien de *sādhaka* niet alle verbinding met het zinnelijke geluk van deze materiële wereld opgeeft, zal zijn zuiver spirituele gedaante niet ontluiken. Zonder het ontwaken van zijn ware, spirituele identiteit kan *bhakti*, wier essentie het *hlādinī* vermogen is, niet worden getransformeerd in *bhāva-bhakti*, toewijding gekenmerkt door extatische liefde.

Hiermee rekening houdend wordt het zuivere karakter van *sādhana-bhakti* in de vorm van *śrī-nāma-saṅkīrtana* in de twee eerste regels van dit vers (*na dhanam na janam*, etc.) duidelijk omschreven met een negatieve aanwijzing. De positieve aanwijzing refereert aan *svarūpa-lakṣaṇa*, het intrinsieke kenmerk van *bhakti*. Bij het omschrijven van een object verwijst de *svarūpa-lakṣaṇa* naar die kenmerken, welke onderdeel zijn van zijn fundamentele natuur (*svarūpa*). Het intrinsieke kenmerk van *bhakti* is de cultivering van activiteiten, die gunstig zijn voor Śrī Kṛṣṇa. Dit heet *ānukūlyamaya kṛṣṇānuśilana*.

De negatieve aanwijzing refereert aan *taṭastha-lakṣaṇa*, de extrinsieke kenmerken van *bhakti*. Bij de omschrijving van een object verwijst de *taṭastha-lakṣaṇa* hetzij naar die kenmerken, welke zichtbare bijproducten van de intrinsieke kwaliteit zijn, of naar symptomen, die van het object worden uitgesloten. In het tweede geval helpen ze het object te omschrijven door te duiden, wat het niet is. Er zijn twee extrinsieke eigenschappen van *bhakti*: (1) *anyābhilāṣitā-śunya – bhakti* zonder verlangens naar iets anders dan het plezier van Kṛṣṇa en (2) *jñāna-karmādy-anāvṛta – bhakti* die niet wordt bedekt door vruchtdragende activiteit (*karma*), de ontwikkeling van onpersoonlijke kennis (*jñāna*) enzovoort. Zolang het cultiveren van activiteiten, die gunstig zijn voor Kṛṣṇa, bedekt blijft door *anyābhilāṣa*, *karma*, *jñāna* en *yoga*, wordt het geen *suddha-* of *uttama-bhakti*; het blijft dan louter een schijn van *bhakti*.

Met het doel om de schijn (*ābhāsa*), waarnaar hier wordt verwezen, te verdrijven wordt de volgende instructie gegeven, “O Jagadīśa, ik verlang niet naar rijkdom, volgelingen of mooie poëzie.” Het woord *dhana* verwijst naar de rijkdom aan religiositeit van degenen, die zich op devotionele wijze met de uitvoering van de plichten in *varṇāśrama* bezig houden. Het verwijst ook naar alle vormen van verlangens naar materieel plezier in deze wereld en de hemelse planeten en alle bijbehoren voor het genoegen van de grove en subtiele zintuigen, zoals rijkdom, eigendom, enzovoort.

Het woord *jana* wijst op vrouwen, zonen, dienaren, dienstmeiden, onderdanen, vrienden en verwanten. Het woord *vidyā* wordt gedefinieerd in *Śrīmad-Bhāgavatam* (4.29.49), “*sā*

vidyā tan-matir yayā – datgene, waarbij het intellect stevig verankerd blijft in de lotusvoeten van Bhagavān, wordt ware kennis genoemd.” Maar de woorden *sundarī kavītā* wijzen op gewone kennis van wereldse dichtkunst. Die verwijzen niet naar transcendentale poëzie over beschrijvingen van het spel van Bhagavān, filosofische principes, die Hem als de Allerhoogste vestigen, en verheerlijking van Hem.

Śrī Caitanya, die bad in de stemming van een toegewijde, zegt, “Ik bid niet aan Jou voor al die dingen. Mijn enige gebed is, dat ik leven na leven ongemotiveerde toewijding (*ahaitukī-bhakti*) aan Jou mag hebben, Śrī Kṛṣṇa, Meester van mijn leven.” *Ahaitukī-bhakti* wordt hier met de volgende eigenschappen omschreven: (1) *phala-anusandhāna-rahita* – het is zonder baatzuchtige mentaliteit; (2) *cinmaya-svabhāva-āśraya* – het is volkomen transcendentaal en van nature bewust; (3) *kṛṣṇānanda-rūpa* – het geeft Śrī Kṛṣṇa plezier; (4) *śuddha* – het is zuiver; (5) *kevalā* – het is exclusief; (6) *amīṣā* – het is onvermengd en (7) *akiñcana* – het is vrij van alle materiële gehechtheden.

Het oplossen van de ellende van het materiële bestaan in de vorm van herhaaldelijke geboorte en dood is een onderneming, die buiten het vermogen van de levende wezens ligt, want het is uitsluitend afhankelijk van de wil van Bhagavān. Jouw bevrijding van de ellende voltrekt zich automatisch bij de stopzetting van de kringloop van geboorte en dood, hetgeen plaats vindt door de wil van God. Dus wat is de noodzaak van bidden voor het wegnemen van zulke ellende, als een dergelijke mentaliteit is tegengesteld aan *bhakti*? Śrī Caitanya bidt dus, “Totdat de kringloop van geboorte en dood

door de wil van Bhagavān is beëindigd, laat me ongeacht mijn materiële omstandigheden leven na leven op ongemotiveerde wijze toegewijd zijn aan Zijn lotusvoeten – dit is mijn enige gebed.”

Śrī Caitanya-caritāmṛta
(Antya-līlā 20.27, 28, 30-1)

‘suddha-bhakti’ kṛṣṇa-ṭhāṇi māgite lāgilā

*premera svabhāva – yāhān premera sambandha
sei māne, -- ‘kṛṣṇe mora nāhi prema gandha’*

dhana, jana nāhi māgoṇi, kavita sundarī

‘suddha-bhakti’ deha’ more, kṛṣṇa kṛpā kari

*ati-dāinye punaḥ māge dāsya-bhakti-dāna
āpanāre kare saṁsārī jīva-abhimāna*

Svayam Bhagavān Śrī Caitanya Mahāprabhu, die Zichzelf beschouwt als een gewone, geconditioneerde ziel, bidt tot Śrī Kṛṣṇa voor onvermengde toewijding. De aard van goddelijke liefde (*prema*) is zodanig, dat iedereen, die erover beschikt, begint te denken, dat hij zelfs niet over een zweem van *kṛṣṇa-bhakti* beschikt. Daarom zegt Śrīman Mahāprabhu, die Zelf de belichaming van *prema* is, “Ik wil geen rijkdom, volgelingen zoals vrouw, zonen, vrienden en verwanten, of het plezier van wereldse kennis uitgedrukt in dichterlijke taal. O uitermate mededogende Śrī Kṛṣṇa, geef me alsjeblieft grondeloze genade en geef me alleen zuivere toewijding aan Jou. Op nederige wijze smeed ik om het geschenk van toegewijde dienst aan Jouw lotusvoeten.”

Śikṣāṣṭaka
Lied Vier (Gītāvali)

*prabhu tava pada-yuge mora nivedana
nāhi māgi deha-sukha, vidyā, dhana, jana
nāhi māgi svarga, āra mokṣa nāhi māgi
nā karo prārthanā kona vibhūtira lāgi'
nija-karma-guṇa-doṣe ye ye janma pāi
janme janme yena tava nāma-guṇa gāi
ei mātra āsā mama tomāra caraṇe
ahaitukī bhakti hṛde jāge anukṣaṇe
viṣaye ye prīti ebe āchaye āmāra
sei-mata prīti hauka caraṇe tomāra
vipade sampade tāhā thākuka samabhāve
dine dine vṛddhi hauka nāmera prabhāve
paśu-pakṣi ha'ye thāki svarge vā niraye
tava bhakti rahu bhaktivinoda-hṛdaye*

O Heer vol genade, dit is mijn specifieke overgave aan Jouw lotusvoeten. Ik vraag niet om lichamelijk geluk, kennis, rijkdom, volgelingen, het bereiken van de hemelse planeten, bevrijding van het materiële bestaan, of enig ander ding. Ik vraag Jou niet om enige vorm van rijkdom of perfectie. Mag ik in iedere levenssoort, waarin ik wordt geboren als gevolg van mijn goede en slechte daden, constant Jouw lieflijke namen chanten en Jouw bovenzinnelijke kwaliteiten beschrijven. Mag in ieder leven altijd ongemotiveerde toewijding in mijn hart ontwaakt blijven – dit is mijn enige gebed aan Jouw lotusvoeten. Moge alle aantrekkingskracht, die ik op dit moment heb voor materiële lustbevredingen, getrans-

formeerd worden in aantrekkingskracht en genegenheid voor Jouw lotusvoeten. Ik bid niet alleen, dat deze genegenheid voor Jouw lotusvoeten onder alle omstandigheden van geluk en verdriet stabiel blijft, maar dat zij dag na dag blijft groeien onder invloed van het chanten van Jouw heilige namen. Waar ik ook word geboren, zij het in de dierenwereld, op de hemelse planeten, of in de hel, moge onvervalste toewijding het hart van deze dienaar, Bhaktivinoda, altijd zegenen.

Vivṛti

“O Meester van het universum, ik verlang niet naar rijkdom, volgelingen of het genoegen van het zingen van prachtige poëzie opgesmukt met literaire verfraaiingen. Jij bent leven na leven mijn vererenswaardige Godheid. Mijn enige wens is, dat ik ongemotiveerde toewijding aan Jouw lotusvoeten mag hebben.”

De woorden *sundarī kavītā* verwijzen naar materiële religiositeit, zoals wordt voorgeschreven in de Veda's. Het woord *dhana* verwijst naar rijkdom, en *jana* wijst op vrouw, kinderen, familie enzovoort.

“Ik wijs niet alleen *bhukti*, materieel plezier in de vorm van religiositeit (*dharma*), een verzameling rijkdom (*artha*) en zintuigelijk plezier (*kāma*) af, maar ook bevrijding (*mokṣa*). Ik wens geen bevrijding van de kringloop van herhaaldelijke geboorte en dood. Ik wil geen dienst aan Jou om de vier vedische doelstellingen te verkrijgen, namelijk *dharma*, *artha*, *kāma* en *mokṣa*. Ik wil Jou alleen dienen voor Jouw eigen plezier.”

Het gebed van Koning Kulaśekhara uit *Mukunda-mālā-stotra* (4-5) is waard om hier in beschouwing te nemen,

*nāhaṁ vandetava-varaṇayor dvandvam advandva-hetoḥ
kumbhīpākaṁ gurum api hare nārakaṁ nāpanetum
ramyā-rāmā-mṛdu-tanu-latā nandane nābhirantuṁ
bhāve bhāve hrdaya-bhavane bhāvayeyaṁ bhavantam*

O Śrī Hari, ik bid niet aan Jouw lotusvoeten om monistische bevrijding te verkrijgen. Ik bid niet voor bevrijding uit de hel geheten Kumbhīpāka, of een andere vreselijke hel. Ik bid niet om van het gezelschap van ontzettend mooie, hemelse nimfen in de Nandana-kānana tuinen van plezier of op de hemelse planeten te genieten. Ik bid alleen, dat ik leven na leven met grote liefde op Jou in de tempel van mijn hart kan mediteren.

*nāsthā dharme na vasu-nicaye naiva kāmopabhoge
yad yad bhavyaṁ bhavatu bhagavan pruva-karmānurūpam
etaḍ prārthyaṁ mama bahu-mataṁ janma-janmāntare 'pi
tvat-pādāmbhoruha-yuga-gatā niścālā bhaktir astu*

O Bhagavān, ik heb geen belangstelling voor *varṇāśrama-dharma*, dat bestaat uit vrome activiteiten met betrekking tot lichaam en verstand. Ik hoef geen rijkdom te vergaren of van materieel plezier te genieten. Als er reacties zijn, die ik moet ondergaan of genieten vanwege activiteiten in mijn voorgaande levens, laat ze maar komen. Mijn enige gebed is om leven na leven onwankelbare *prema-bhakti* voor Jouw lotusvoeten te hebben.

Personen met vertrouwen in de Veda's, die verlangen naar routinematige religiositeit, vereren Sūrya, de zongod. Degenen, die naar weelde verlangen, vereren Gaṇeśa. Degenen met verlangens naar allerlei soorten zinnelijk plezier vereren

godin Durgā. Degenen, die naar bevrijding verlangen, vereren Śīva, en de vermengde toegewijden vereren Śrī Viṣṇu door middel van *sakāma-bhakti*, toewijding vermengd met materiële verlangens. De verering van deze vijf persoonlijkheden wordt *pañcopāsana* genoemd. *Pañcopāsana* is *sakāma-upāsana*, verering met materiële verlangens. Terwijl de verering van Gods ongedifferentieerde, onpersoonlijke aspect, Brahman, wordt verwezenlijkt in het stadium van *niṣkāma* of vrijheid van gehechtheid aan de resultaten van activiteiten, wordt Śrī Viṣṇu vereerd met zuivere toewijding vrij van vervalsing of persoonlijke motivatie.

Śrī Bhajana-rahāṣya verzen

Exclusieve, ongemotiveerde toegewijde dienst genaamd *ekāntikī-ahaitukī-bhakti* wordt op diverse plaatsen in de geschriften genoemd, zoals in *Śrīmad-Bhāgavatam* (1.2.14),

*tasmād ekena manasā
bhagavān sātvatām patih
śrotavyaḥ kīrtitavyaś ca
dhyeyaḥ pūjyaś ca nityadā*

Zuivere toegewijden zonder verlangens naar wereldse religiositeit, het verzamelen van rijkdom, zintuiglijke bevrediging en bevrijding dienen met eenpuntige aandacht constant de namen, gedaante, kwaliteiten en het spel van Bhagavān Śrī Hari, de beschermheer van de toegewijden, te horen, te verheerlijken, te vereren en te contempleren.

Śrīla Bhaktivinoda Ṭhākura zegt in dit verband (*Bhajana-radhasya* 4.6),

*ananya-bhāvēte kara śravaṇa-kīrtana
nāma-rūpa-guṇa-dhyāna-kṛṣṇa-ārādhana*

*saṅge saṅge anartha-nāśera yatna kara
bhakti-latā phala-dāna karibe satvara*

Men dient met onverdeelde aandacht de transcendente namen, gedaante, kwaliteiten, spel en metgezellen van Śrī Kṛṣṇa te horen, te verheerlijken en te contempleren. Tegelijkertijd dient men Kṛṣṇa in alle opzichten te vereren. Men dient zijn best te doen om alle *anarthas*, de belemmeringen tot spirituele vooruitgang, uit te sluiten.

De toegewijde heeft geen verlangen naar de hemelse planeten, Brahmaloeka, soevereiniteit over de Aarde, bestuur van Rasātala, of de acht of achttien mystieke perfecties. Al deze zaken zijn voor hem oninteressant. Dit wordt in *Śrīmad-Bhāgavatam* (6.11.25) bevestigd,

*na nāka-prṣṭham na ca pārameṣṭhyam
na sārva-bhauṃyam na rasādhipatyam
na yoga-siddhīr apunar-bhavam vā
samañjasa tvā virabhayya kāṅkṣe*

[Śrī Vṛtrāsura bad:] O Bhagavān, woonplaats van alle welzijn, ik heb geen verlangen om Dhruvaloka, Brahmaloeka of soevereiniteit over de Aarde te verkrijgen. Ik verlang niet naar de acht mystieke perfecties (zoals *aṇimā* en *mahimā*), de negen onschatbare juwelen van Kuvera (*padma*, *mahā-padma*, *śaṅkha*, *makara*, *kacchapa*, *kunda*, *mukunda*, *nīla* en *kharva*) en ook geen bevrijding, indien ik daarvoor mijn dienst aan U moet opgeven.

De symptomen van vooruitgang in ongemotiveerde toewijding worden in *Śrīmad-Bhāgavatam* (11.2.42) gegeven,

*bhaktiḥ pareśānubhavo viraktir
anyatra caiṣa trika eka-kālah
pradadyamānasya yathāśnataḥ syus
tuṣṭiḥ puṣṭiḥ kṣud-apāyo 'nughāsam*

[Śrī Kavi zei:] Met iedere hap voedsel, die een hongerig persoon tot zich neemt, worden tegelijkertijd drie effecten bewerkstelligt: hij krijgt voldoening, hij krijgt voeding en zijn honger wordt gestild. Zo ervaren overgegeven zielen, die zich bezighouden met de uitvoering van *bhajana* drie effecten tegelijkertijd: het ontwaken van *bhakti*, die zich uiteindelijk ontwikkelt tot *prema*, rechtstreekse manifestatie van de geliefde gedaante van Bhagavān en onthechting van materiële objecten.

Men moet zijn best doen om toewijding te krijgen, die zuiver en ongemotiveerd is. Dit staat in *Śrīmad-Bhāgavatam* (1.5.18),

*tasyaiva hetoḥ prayateta kovido
na labhyate yad bhramatām upary-adhaḥ
tal labhyate duḥkhavad anyataḥ sukham
kālena sarvatra gabhīra-ramhasā*

[Śrī Nārada zei:] Zoals ellende zich zonder moeite aandient door het effect van voorgaande baatzuchtige activiteiten, zo komt ook materieel geluk automatisch onder de ondoordringelijke invloed van de niet te onderdrukken tijd. Daarom moeten intelligente personen streven voor dat hoogste object, dat zelfs niet kan worden verkregen door zich in het universum van het hoogste gebied, Brahmaloeka, te begeven naar de laagste positie van het stationaire leven.

Śrīla Bhaktivinoda Ṭhākura heeft hetzelfde tot uitdrukking gebracht in de volgende verzen (*Bhajana-rahāṣya* 4.15) in het Bengaals,

*vinā yatne duḥkhera ghaṭanā yena haya
sei rūpa kāla-krame sukhera udaya*

*ataeva caudda-loke durlabha ye dhana
sei bhakti janya yatna kare budha-gaṇa*

Zoals men zonder moeite ellende krijgt, komt ook geluk in de loop der tijd vanzelf. Daarom doen intelligente personen zelfs niet de minste moeite voor wereldse religiositeit, het vergaren van rijkdom, lustbevrediging, bevrijding, enzovoort. Ze doen alleen moeite voor *bhakti*, de meest zeldzame schat in de veertien planetaire stelsels.

Vers Vijf

Wat is de intrinsieke gedaante van de sādḥaka?

अयि नन्दतनुज किङ्करं पतितं मां विषमे भवाम्बुधौ
कृपया तव पादपङ्कज स्थितधूलीसदृशं विचिन्तय

*ayi nanda-tanuja kiṅkaram
patitam mām viṣame bhavāmbudhau
kṛpayā tava pāda-pankaja-
sthita-dhūli-sadṛśam vicintaya*

Anvaya

ayi nanda-tanuja – O zoon van Mahārāja Nanda; *mām kṛpayā* – door mij genadig te zijn; *kiṅkaram* – Jouw eeuwige dienaar; *patitam* – gevallen; *viṣame bhava-ambudhau* – in de verschrikkelijke oceaan van het materiële bestaan; *vicintaya* – beschouw (me) alsjeblijft; *dhūli-sadṛśam* – als een stofdeeltje; *tava pāda-pankaja-sthita* – vastgezet op Jouw lotusvoeten (met andere woorden, als Jouw verkochte dienaar voor de eeuwigheid).

Vertaling

O zoon van Nanda Mahārāja, wees me alsjeblijft genadig, Jouw eeuwige dienaar, die in de verschrikkelijke oceaan van het materiële bestaan is gevallen als gevolg van zijn baatzuch-

tige activiteiten. Beschouw me alsjeblieft als een stofje op Jouw lotusvoeten en aanvaard me voor altijd als Jouw verkochte dienaar.

Śrī Sanmodana-bhāṣya

Is het gepast voor de *sādhaka*, die het proces van *harināma-saṅkīrtana* heeft opgepakt, te mijmeren over de ellende van het materiële bestaan? Om deze twijfel uit de weg te ruimen heeft Śrī Gaurasundara ons dit vers gepresenteerd.

“O Nanda-nandana, in werkelijkheid ben ik Jouw eeuwige dienaar, maar nu ben ik in deze vreselijke oceaan van het materiële bestaan gevallen als gevolg van mijn eigen wandaden. Lust, woede, afgunst en andere besmettingen lijken op krokodillen met gapende bekken, die klaar staan me te verzwelgen. Ik drijf hier en daar naartoe op de golven van mijn valse hoop en misplaatste bezorgdheden, die zwaar op me drukken. De sterke windstoten in de vorm van corrupt gezelschap hebben mijn scherpe verstand verbrijzeld. In een dergelijke conditie heb ik geen andere toevlucht dan Jou.

“Vruchtdragende activiteit, onpersoonlijke kennis, mystieke *yoga*, soberheden enzovoort lijken op bundels stro, die men hier en daar ziet drijven. Maar is iemand erin geslaagd de oceaan van het materiële bestaan over te steken door zijn toevlucht ertoe te nemen? Personen, die in de oceaan van het materiële bestaan dreigen te verdrinken, grijpen zich vast aan deze bundels stro, die hen meetrekken onder water.

“Welnu, er is geen andere toevlucht dan Jouw genade. Jouw heilige naam alleen is de enige sterke boot, waarmee de *jīva*, die zijn toevlucht neemt tot deze boot, gemakkelijk de

oceaan van het materiële bestaan kan oversteken. Door dit allemaal in overweging te hebben genomen heb ik door de grondeloze genade van de lotusvoeten van de geestelijk leermeester mijn toevlucht genomen tot de zeer sterke boot van Jouw heilige naam. Je bent zeer genegen jegens de overgegeven zielen. Vergeef mij al mijn fouten, want ik heb geen andere toevlucht en beschouw me als een stofje op Jouw lotusvoeten. Dan zal ik nooit meer van Jouw lotusvoeten afgezonderd zijn.”

Dit is de betekenis van het bovengenoemde vers. Hieruit dient te worden opgemaakt, dat de *bhakti-sādhaka* zijn verlangens naar materieel plezier en bevrijding volkomen dient te verwerpen.

Srī Caitanya-caritāmṛta
(Antya-līlā 20.33-5)

*tomāra nitya-dāsa mui, tomā pāsariyā
paḍiyāchoṅ bhavārṇave māyā-baddha hañā*

*kṛpā kari' kara more pada-dhūli-sama
tomāra sevaka karoṅ tomāra sevana*

*punaḥ ati-utkaṅṭhā, dainya haila udgama
kṛṣṇa-ṭhāñi māge prema-nāma-saṅkīrtana*

“O Bhagavān, ik ben Jouw eeuwige dienaar. Door groot ongeluk heb ik Jou verlaten. Ik word gebonden door *māyā* en verdrink in de bodemloze oceaan van het materiële bestaan. Wees zo goed me te aanvaarden als een stofdeeltje op Jouw lotusvoeten. Ik zal Jouw dienaar worden en eeuwigdurend dienst aan Jou verlenen.” Als Hij zo sprak, wilde een groot verlangen op in het hart van Śrī Caitanya Mahāprabhu. Met

een hele nederige houding begon Hij dan opnieuw aan Śrī Kṛṣṇa te bidden om liefde voor *nāma-saṅkīrtana* op te wekken.

Śikṣāṣṭaka: Lied Vijf

(Gītāvalī)

*anādi karama-phale, paḍi' bhavārṇava jale,
taribāre nā dekhi upāya
e viṣaya-halāhale, divā-niśi hiyā jvale,
māna kabhu sukha nāhi pāya
āśā-pāśa śata-śata, kleśa deya avirata,
pravṛtti-ūrmira tāhe khelā
kāma-krodha-ādi chāyā, vāṭapāḍe deya bhaya,
avasāna haila āśi' belā
jñāna-karma-ṭhaga-dui, more pratāriyā lai,
avaśeṣe phele sindhu-jale
e hena samaye bandhu, tumi kṛṣṇa kṛpā-sindhu,
kṛpā kari' tola more bale
patīta-kiṅkare dhari,' pāda-padma-dhūli kari,'
deha bhaktivinoda āśraya
āmi tava nitya-dāsa, bhuliyā māyāra pāśa,
baddha ha'ye āchi dayāmaya*

O uiterst genadevolle Kṛṣṇa, ik verdrink in de bodemloze oceaan van het materiële bestaan als gevolg van mijn baatzuchtige activiteiten, die geen begin kennen. Ik zie geen mogelijkheid om deze oceaan over te steken. Mijn hart wordt verschroeid door het dodelijke vergif van zintuiglijke lustbevrediging. Mijn verstand is ernstig verstoord. Ik heb onophoudelijk problemen, omdat ik word gebonden door de strakke koorden van onbepaalde, zinnelijke verlangens. Ik

word hier en daar naartoe geslingerd en geteisterd door het gewelddadige breken van de golven van de materiële natuur. Enerzijds neemt mijn levensduur af en nadert de dood. Anderzijds lijken lust, woede, illusie, afgunst, hebzucht en waanzin op zes inbrekers, die me hebben neergeslagen. *Karma* en *jñāna* zijn twee zwendelaars, die me hebben opgelicht en me in een bodemloze oceaan hebben geworpen. O oceaan van genade, bij het ondergaan van een dergelijke groteske kwelling ben Jij de enige vriend. O Kṛṣṇa, wees zo goed me te redden. Ik ben Jouw eeuwige dienaar. Ik heb Jou vergeten en raak daardoor hecht gebonden aan de begoochelende energie. Aanvaard alsjeblieft deze gevallen dienaar, Bhaktivinoda, en zet me als een stofje vast op Jouw lotusvoeten.

Vivṛti

Śrī Nanda-nandana is het vererenswaardige object voor alle levende wezens. Iedere *jīva* is van nature een dienaar van Kṛṣṇa. Dienstbaarheid aan Kṛṣṇa is inherent aan de eeuwige, grondrechtelijke aard van ieder levend wezen. De *jīva*, die onverschillig is geworden voor het gevoel van dienstbaarheid aan Śrī Kṛṣṇa, verdrinkt in de onoverkomelijke en angstaanjagende oceaan van het materiële bestaan. Hierdoor wordt hij geteisterd door de drievoudige ellende van het materiële leven. In deze hoedanigheid is de enige steun van het levend wezen de genade van Bhagavān. Als Śrī Kṛṣṇa uit Zijn grondeloze genade de *jīva* aanvaardt als een stofdeeltje op Zijn lotusvoeten, kan de afgedekte identiteit en de eeuwige aanleg voor dienstbaarheid aan Śrī Kṛṣṇa opnieuw manifest worden.

De poging om de lotusvoeten van Śrī Kṛṣṇa op eigen kracht te bereiken wordt *āroha-panthā* genoemd. Kṛṣṇa kan met deze methode niet worden bereikt, want deze is tegengesteld aan de inherente functie van de *jīva*. Alleen door een dienstwillige houding aan te nemen, die in overeenstemming is met de wil van Kṛṣṇa, is het mogelijk Zijn lotusvoeten te bereiken. Met de beschikking over een dergelijk sterk vertrouwen dient men zich in het proces van *sādhana* en *bhajana* te begeven. De woorden *pāda-dhūli*, stofdeeltje, wijzen op de eeuwige identiteit van het levend wezen als een oneindig klein onderdeel van Bhagavān, *vibhinnāmśa* geheten.

Zolang de *jīva* nog niet in zijn inherent spirituele gedaante is gesitueerd, zijn ongewenste zaken (*anarthas*), die zijn vooruitgang belemmeren, onvermijdelijk. In een dergelijke conditie blijft de verzekering van het hoogste doel tweeslachtig. Zuivere *harināma-saṅkīrtana* begint bij het ontwaken van *sambandha-jñāna* en alleen met dergelijk zuiver chanten wordt *prema* bereikt. Wanneer het hart wordt gezuiverd door het onophoudelijk chanten van de zuivere naam van Bhagavān, manifesteert zich *rati* in het hart van het levend wezen. Deze *rati*, ook wel *bhāva* geheten, is de eerste spruit van onvermengde liefde voor Kṛṣṇa. Het is een combinatie van de *saṁvit* en *hlādinī* vermogens van de innerlijke energie van Bhagavān en bevindt zich eeuwigdurend in het hart van Bhagavāns eeuwige metgezellen. Door de genade van Śrī Kṛṣṇa en de geestelijk leermeester wordt deze *bhāva* naar het hart van het levend wezen overgebracht en vanaf die tijd heet hij een *jāta-rati-bhakta*, een toegewijde in wie zich *rati* of *bhāva* heeft gemanifesteerd.

Er is een verschil tussen de *nāma-saṅkīrtana* van een *ajāta-rati-bhakta* (iemand in wie *rati* niet manifest is) en een *jāta-rati-bhakta*. Zichzelf presenteren als een *jāta-rati-bhakta*, voordat een dergelijk stadium is bereikt, is volslagen ongepast. Nadat men zich heeft gezuiverd van de belemmeringen tot devotionele beoefening (*anartha-nivṛtti*), ziet men zich geplaatst in *nairantarya*, ononderbroken standvastigheid in de beoefening van *sādhana*. Vervolgens ontwikkelt men *svecchā-pūrvikā*, contemplatie op het spel en vermaak van Bhagavān uit eigen wil. Dit is een gevorderd stadium van herinnering aan Bhagavān, dat zich aandient in het stadium van *āsakti*. Dit wordt gevolgd door de conditie genaamd *svārasikī*, wanneer het spel van Bhagavān zich automatisch als een ononderbroken stroom in het hart manifesteert. Dit komt in het stadium van *bhāva*, nadat de zuiver spirituele energie van *suddha-sattva* zich in het hart heeft gemanifesteerd. Tenslotte komt men in het stadium van *kṛṣṇa-prema*.

Śrī Bhajana-rahāṣya verzen

Wanneer *bhāva* zich in het hart van de *sādhaka* manifesteert, wordt *dāsyā-rati* gemakkelijk opgewekt. De *dāsyā-rati*, die hier wordt genoemd, is algemeen. Deze verwijst naar de natuurlijk aangeboren neiging om Kṛṣṇa te dienen. Zonder de manifestatie van *bhāva* is de dienst aan Kṛṣṇa oppervlakkig. Maar wanneer *suddha-sattva* zich in het hart manifesteert, wil men Kṛṣṇa van nature met heel zijn hart dienen. Dit wordt onderbouwd door *Śrīmad-Bhāgavatam* (6.11.24),

*ahaṁ hare tava pādaika-mūla-
dāsānudāso bhavatāsmi bhūyaḥ*

*manaḥ smaretāsu-pater guṇāms te
grṇīta vāk karma karotu kāyaḥ*

[Śrī Vṛtrāsura zei:] O Śrī Hari, zou ik weer in staat zijn een dienaar van Jouw dienaren te worden, die hun exclusieve toevlucht aan Jouw lotusvoeten hebben genomen? Ik bid, dat mijn gedachten zich altijd zullen bezighouden met het herinneren van Jouw transcendentale kwaliteiten, mijn woorden met het beschrijven van die kwaliteiten en mijn lichaam met het verlenen van allerlei diensten aan Jou, Meester van mijn leven.

Śrīla Bhaktivinoda Ṭhākura zegt dan (*Bhajana-rahāṣya* 5.6),

*chinu tava nitya-dāsa, gale bāndhi' māyā-pāśa,
saṁsāre pāinu nṇā-kleśa
ebe punaḥ kari āśa, haña tava dāsera dāsa,
bhaji' pāi tava bhakti-leśa*

*prāṇeśvara tava guṇa, smaruka māna punaḥ punaḥ,
tava nāma jihvā karuka gāna
kara-dvaya tava karma, kariyā labhuka śarma,
tava pade saṅpinu parāṇa*

Ik ben Jouw eeuwige dienaar, maar vanwege mijn ongeluk ben ik Jou vergeten. Het gevolg is, dat *māyā* me bij mijn nek gevangen heeft en me in deze materiële atmosfeer heeft geworpen. Ik heb in dit materiële bestaan hier en daar rondgezworven en ben door een kringloop van duizenden verschillende levenssoorten gegaan. Ik word verpletterd door uiteenlopende soorten ellende. Nu, in het gezelschap van de *vaiṣṇavas* wordt mijn intelligentie gewekt. Nu is de enige aspiratie in mijn hart, dat ik een dienaar van de dienaar van Jouw dienaren mag worden. Ik kan me dan bezighouden

met *bhajana* aan Jou en een sprankje *bhakti* krijgen. O Meester van mijn ziel en zaligheid, laat mijn geest zich constant bezighouden met het herinneren van Jouw transcendente glorie en eigenschappen; laat mijn tong altijd Jouw heilige namen, gedaante, kwaliteiten en spel chanten; laat mijn beide handen allerlei soorten dienst aan Jou verlenen. Op die manier kan ik de zegen proeven van de dienst aan Jou. Mijn hele wezen wordt aan Jouw lotusvoeten geofferd.

Door zijn grondrechtelijke positie is het levend wezen bedoeld te worden genoten (*bhogyā*), terwijl Kṛṣṇa de hoogste genietster (*bhoktā*) is. Door de onafgebroken beoefening van *bhajana* verschijnt in het hart het vurige verlangen om een dienstmaagd van Śrīmatī Rādhikā te worden, die de belichaming van transcendente zegen (*ānandamayī*) vormt. Op dat moment ontwaakt in het hart *gopī-bhāva*, het liefdesgevoel, dat de koeherdersmeisjes van Vraja vertonen. Dit wordt in *Śrīmad-Bhāgavatam* (10.2.38) bevestigd,

*tan naḥ prasīda vṛjinārdana te 'nghri-mūlam
prāptā viśṛjya vasatī tvad-upāsanāśāḥ
tvat-sundara-smita-nirikṣaṇa-tivra-kāma-
taptātmanām puruṣa-bhūṣaṇa dehi dāsyam*

[The *gopīs* zeiden:] O meester, Jij verlicht het lijden van een ieder, die zijn toevlucht neemt tot Jouw lotusvoeten. Wees nu ook zo goed voor ons en maak ons het object van Jouw genade. Met het verlangen om Jou te dienen, hebben we onze familie, verwanten, huishoudens en dorp verlaten en komen hier naartoe om onze toevlucht tot Jouw lotusvoeten te nemen. O liefste, er bestaat daar geen gelegenheid om Jou te dienen. O sierraad aller mannen, bij het zien van Jouw

verleidelijke glimlach en veelzeggende blik wordt ons hart met een onweerstaanbaar verlangen in vuur en vlam gezet. Aanvaard ons alsjebliedt als Jouw dienstmaagd en geef ons de dienst van Jouw voeten.

Śrīla Bhaktivinoda Ṭhākura heeft dit uitgedrukt in de vorm van verzen in het Bengaals (*Bhajana-rahāṣya* 5.7),

*tava-dāśya-āśe chāḍiyāchi ghara dvāra
dayā kari deha kṛṣṇa, caraṇa tomāra*

*tava hāśya-mukha-nirīkṣaṇa-kāmi-jane
tomāra kaṅkarya deha praphulla-vadane*

Met een verlangen om Jou te dienen hebben we huis en haard verlaten. Wees alsjebliedt genadig, O Kṛṣṇa, en geef ons de dienst aan Jouw voeten. Het zien van die bekoorlijke glimlach op Jouw gezicht heeft in ons hart een uitslaand vuur aangewakkerd van het verlangen om Jou te ontmoeten. Laat ons alsjebliedt Jouw bloeiende lotusgezicht zien en aanvaard ons als Jouw dienstmaagd.

De noodzaak om toevlucht te nemen tot de lotusvoeten van Śrīmatī Rādhikā wordt door Śrīla Raghunātha dāsa Gosvāmī in *Śrī Stavāvalī* (*Sva-saṅkalpa-prakāśa-stotram* 1) tot uitdrukking gebracht,

*anārādhya rādhā-padāmbhoja reṇum
anāsritya vṛndātavīm tat-padāṅkām
asambhāśya tad-bhāva-gamghīra-cittān
kutaḥ śyāma-sindho rasasyāvagāhaḥ*

Als je het stof van de lotusvoeten van Śrīmatī Rādhikā nooit hebt vereerd, of je toevlucht hebt genomen tot Śrī Vṛndāvana, dat is getekend door de afdrukken van Haar lotusvoeten, of hebt gesproken met toegewijden, wier hart diep is ver-

zonken in de peilloze liefdegevoelens van Śrīmatī Rādhikā, hoe kun je dan geabsorbeerd raken in de zwartige nectarocean, die we kennen als *śyāma-sindhu-rasa*?

Śrīla Bhaktivinoda Ṭhākura heeft gezongen (*Bhajana-rahāṣya* 5.10),

*rādhā-padāmbhoja-reṇu nāhi ārādhile
tānhāra padānka-pūta vraja nā bhajile
nā sevile rādhikā-gambhīra-bhāva-bhakta
śyāma-sindhu-rase kise habe anurakta?*

Als je het stof van de lotusvoeten van Śrīmatī Rādhikā nooit hebt geëerd, of het land van Vraja, dat is getekend door de afdrukken van Haar lotusvoeten, of als je de voeten van toegewijden, die de peilloze liefdegevoelens van Śrīmatī Rādhikā proeven, niet hebt gediend, hoe raak je dan gehecht aan de zwartachtige nectarocean, die we kennen als *śyāma-sindhu-rasa*?

Het verwerven van dienstverlening aan de lotusvoeten van Śrīmatī Rādhikā is het enige doel van toegewijden, die zich in het stadium van extatische emotie bevinden (*bhāvuka-bhaktas*). Dit wordt getoond in het achtste vers van *Vilāpa-kusumāñjali* uit *Stavāvalī*,

*devī duḥkha-kula-sāgarodare
dūyamānam ati-durgataṁ janam
tvaṁ kṛpā-prabala-naukayā ‘dbhutaṁ
prāpaya sva-pada-paṅkajālayam*

O Śrīmatī Rādhikā, die bedreven is in het amoureuze spel en vermaak, ik verdrink in een oneindige ocean van verschrikkelijke ellende. Ik word zwaar onderdrukt en ben zonder bescherming. Plaats me alsjeblieft op de onwankel-

bare boot van Jouw grondeloze genade en leid me naar het buitengewone toevluchtsoord van Jouw lotusvoeten.

Śrīla Bhaktivinoda Ṭhākura heeft het volgende gezongen (*Bhajana-radhasya* 5.17),

*duḥkha-sindhu-mājhe devī, durgata e jana
kṛpā-pote pāda-padme uṭhāo ekhana*

O Godin, deze miserabele ziel verdrinkt in een oceaan van ellende. Til me nu alsjeblieft in de boot van Jouw genade en plaats me aan Jouw lotusvoeten.

Commentaar

Degenen, die *rasa* proeven, worden *rasika* genoemd en degenen, die *bhāva* proeven worden *bhāvuka* genoemd. De *gopīs* en Kṛṣṇa zijn zowel *rasika* als *bhāvuka*. Wanneer *viśuddha-sattva*, of met andere woorden *bhāva*, van de *gopīs* neerdaalt op degenen, die zich in het stadium van *sādhana* bevinden, krijgen ze *svarūpa-siddhi*, of de waarneming van hun permanente, devotionele sentiment (*sthāyibhāva*), maar ze hebben nog niet hun geperfectioneerde, spirituele lichaam verkregen. In dat stadium heten ze *bhāvuka-bhaktas*. Wanneer door verdere vooruitgang te maken de *sthāyibhāva* zich gaat vermengen met de elementen van *vibhāva*, *anubhāva*, *sāttvika-bhāva* en *vyabhicāri-bhāva* en men kan *bhakti-rasa* proeven, welke wordt aangewakkerd door te horen over het spel en vermaak van Śrī Kṛṣṇa, wordt men een *rasika* genoemd.

Evenals in de *rāsa-līlā*, waar Kṛṣṇa danst en alle *gopīs* ook aan het dansen zijn. Kṛṣṇa neemt telkens kopjes *rasa* en geeft ze aan de *gopīs* – zij zijn *rasika* en degenen, die al deze dingen horen en in hun hart een onbeperkt aantal kopjes van die *rasa*

drinken – zijn ook *rasika* en *bhāvuka*. Degenen, die zich de *bhāva* herinneren en mediteren op de *bhāva*, die wordt uitgewisseld tussen Rādhā en Kṛṣṇa, of wordt aangetroffen in de *gopīs*, in de *sakhās*, of in *vātsalya-rasa*, worden *bhāvuka* genoemd. *Bhāva* is de spirituele emotie van de ziel; *bhāva* behoort niet tot dit lichamelijke hart.

Bijvoorbeeld, Kṛṣṇa sprak Śrīmatī Rādhikā aan, “Wie ben Jij? Hoe ben Jij hier naartoe gekomen (in Govardhana of Rādhā-kuṇḍa)? Waarom steel Jij al Mijn bloemen en verniel Je al Mijn bodembedekkers, die Mij erg dierbaar zijn?” Toen hield Śrīmatī op, draaide Zich naar Kṛṣṇa om en zonder een woord te zeggen staarde Ze Hem met een woedende blik aan. Wat wil dit zeggen? Ofschoon Ze niets zei, was Haar blik overduidelijk. Dit is *bhāva*. Welke *bhāva*? “Ben Jij een dief, of ben Ik een dief? Jij bent een dief, dus ga Mij niet op deze manier de schuld geven.” Dit zei ze niet, maar alles werd door Haar starende blik tot uitdrukking gebracht. ❀

De toegewijden, die de aspiratie hebben om een dienstmaagd van Śrīmatī Rādhikā te worden, zoeken constant Kṛṣṇa’s genade door middel van intentionele *saṅkīrtana*. Het volgende wordt erover gezegd in *Śrī Rādhā-rasa-sudhā-nidhi* (259),

*dhyāyaṁs taṁ śikhi-piccha maulim anīsaṁ tan-nāma-saṅkīrtayan
nityaṁ tac-caraṇāmbujaṁ paricaran tan-mantra-varyaṁ japan
śrī-rādhā-pada-dāsyam eva paramābhīṣṭaṁ hṛdā dhārayan
karhi syāṁ tad-anugraheṇa paramādbhūtānurāgotsavaḥ*

Terwijl ik in mijn hart mijn hoogste aspiratie koester om dienst aan de voeten van Śrī Rādhā te verkrijgen, mediteer ik constant op Śrī Kṛṣṇa, wiens hoofd is getooid met een

pauwenveer, ik chant Zijn bekoorlijke heilige namen, dien Zijn lotusvoeten en spreek Zijn *mantras* uit. Wanneer gaat met Zijn genade in mijn hart het hoogste festival van onaflettende liefde voor dienst aan de voeten van Śrīmatī Rādhikā ontwaken?

Śrīla Bhaktivinoda Ṭhākura heeft gezongen (*Bhajana-rahāṣya* 5.14),

nirantara kṛṣṇa-dhyāna, tan-nāma-kīrtana
kṛṣṇa-pāda-padma-sevā tan-mantra-japana
rādhā-pada-dāsyā-mātra abhīṣṭa-cintana
kṛpāya labhība rādhā-rāgānubhāvana

Mijn enige verlangen is dienst aan de lotusvoeten van Śrī Rādhā te verkrijgen. Met dit doel vastgezet in mijn hart mediteer ik constant op Śrī Kṛṣṇa, chant Zijn namen, dien Zijn lotusvoeten en spreek zijn *mantras* uit. Op deze manier krijg ik Zijn genade en zal diepe, spontane gehechtheid aan Haar lotusvoeten ontwaken.

Vers Les

Welke zijn de externe symptomen van perfectie?

नयनं गलदश्रुधारया वदनं गद्गदरुद्धया गिरा
पुलकैर्निचितं वपुः” कदा तव नामग्रहणे भविष्यति

*nayanam galad-aśru-dhārayā
vadanam gadgada-ruddhayā girā
pulkair nīcitam vapuḥ kadā
tava nāma-grahaṇe bhaviṣyati*

Anvaya

(O mijn God) *tava nāma-grahaṇe* – bij het chanten van Jouw heilige naam; (*mama* – mijn); *nayanam* – ogen; *galad-aśru-dhārayā* – overstroomd door een vloed van tranen; *vadanam* – mijn keel; *gadgada* – hakkelt; *ruddhayā girā* – met gebroken stem; *vapuḥ* – en al mijn lichaamsdelen; *pulkaiḥ nīcitam* - doortrokken met rijen haar, die rechtop staan van extase; *kadā bhaviṣyati* – wanneer gaat dit gebeuren?

Vertaling

O Bhagavān, wanneer vullen mijn ogen zich met een vloed van tranen? Wanneer breekt mijn stem? En wanneer gaat het

haar op mijn lichaam in extase overeind staan, wanneer ik
Jouw heilige naam chant?

Śrī Sanmodana-bhāṣya

In de vijf voorgaande verzen werd de systematische ontwikke-
ling van *parama-dharma* beschreven. *Parama-dharma* verwijst
naar het ontplooiën van de eeuwige, grondrechtelijke identi-
teit van het levend wezen, hetgeen plaats heeft door het me-
dium van *bhakti*, dat wordt overheerst door het *hlādinī*-
vermogen van Bhagavān. Deze systematische ontwikkeling,
die begint met vertrouwen (*śraddhā*), wordt beschreven in
Bhakti-rasāmṛta-sindhu (1.4.15-16),

*ādau śraddhā tataḥ sādhu-
saṅgo 'tha bhajana-kriyā
tato 'nartha-nivṛttiḥ syāt
tato niṣṭhā rucis tataḥ*

*athāsaktis tato bhāvas
tataḥ premābhyudañcati
sādhakānām ayaṁ premnaḥ
prādurbhāv bhavet kramaḥ*

Vertrouwen leidt tot associatie met heilige personen, *sādhu-
saṅga*. In hun gezelschap begint men het negenvoudige pad
van *bhakti* te beoefenen, dat bestaat uit horen (*śravaṇa*),
chanten (*kīrtana*), herinneren (*smaraṇa*), dienen van de lotus-
voeten van Bhagavān (*pāda-sevana*), verering van het gods-
beeld van Bhagavān (*arcana*), aanbieden van gebeden en eer-
betuigingen (*vandana*), dienstverlening (*dāśya*), vriendschap
(*sakhya*) en gehele overgave van het zelf (*ātma-nivedana*).
Door het uitvoeren van deze onderdelen krijgt men zelfreali-

satie (*ātma-svarūpa*), als gevolg waarvan alle *anarthas* in de vorm van onwetendheid teniet worden gedaan. Daarna ontwikkelt men standvastigheid (*niṣṭhā*), smaak (*ruci*), gehechtheid aan Bhagavān (*āsakti*) en tenslotte devotie gedrenkt in gevoelens van extase (*bhāva*).

Met het bereiken van *bhāva* krijgt *bhakti* haar zuivere identiteit, die nu onbreekbaar is geworden. *Bhāva* wordt ook *rati* genoemd. Het wordt gezien als de spruit (*aṅkura*) van *prema*. *Prema* is de volkomen tot bloei gekomen staat van *bhakti*. Van de diverse onderdelen van *bhakti*, zoals horen en zingen beoefend in het stadium van *sādhana-bhakti*, raakt vooral *śrī-kṛṣṇa-nāma-saṅkīrtana* geïntensiveerd in het stadium van *bhāva-bhakti*.

Negen kenmerken van bhāva

In het stadium van *bhāva* worden de volgende negen symptomen manifest, zoals beschreven in *Bhakti-rasāmṛta-sindhu* (1.3.25-6),

kṣāntir avyārtha-kālatvaṁ
viraktir māna-sūnyatā
āsā-bandhaḥ samutkaṅṭhā
nāma-gāne sadā ruciḥ
āsaktis tad-guṇākhyāne
prītis tad-vasati-sthale
ity ādayo 'nubhāvāḥ syur
jāta-bhāvāṅkure jane

(1) *kṣānti* – zelfs al is een aanleiding voor opwinding aanwezig, het hart van de toegewijde blijft onbewogen; (2) *avyārthakālatva* – een toegewijde verspilt geen tijd aan activiteiten, die niet zijn gericht op de cultivering van *bhakti*; (3) *virakti* – ont-

hechting van objecten voor zintuiglijk plezier; (4) *māna-sūnyatā* – verstoken zijn van trots; (5) *āśā-bandha* – vurige hoop om Bhagavān te bereiken; (6) *utkaṅṭhā* - intens verlangen naar Bhagavān; (7) *nāma-gāne sadā ruci* – het constant proeven van een sterke smaak om de heilige naam te chanten; (8) *āsaktis tad-guṇākhyāne* – gehechtheid aan het horen en chanten van de kwaliteiten van Bhagavān en (9) *prītis tad-vasati-sthale* – liefde voor de plaatsen, waar Bhagavān Zijn transcendente spel uitvoerde.

De constitutionele aard van bhāva

Bhāva-bhakti wordt in *Bhakti-rasāmṛta-sindhu* (1.3.1) als volgt beschreven,

*śuddha-sattva-viśeṣātmā
prema-sūryāmśu-sāmyabhāk
rucibhiḥ citta-māsṛṇya-
kṛd asau bhāva ucyate*

Wanneer het hart door *ruci* gaat smelten, of met andere woorden, wanneer men een intens verlangen naar Bhagavān krijgt, wordt datgene, dat eerst *sādhana-bhakti* heette, nu *bhāva-bhakti* genoemd. Het voornaamste kenmerk van *bhāva* is, dat het een verschijnsel is, dat geheel bestaat uit *viśuddha-sattva*. *Viśuddha-sattva* is de zelf-openbarende kracht van het innerlijke vermogen (*cit-śakti*), dat bestaat uit *hlādinī*, *sandhinī* en *saṁvit*, door middel waarvan Bhagavān en Zijn toebehooren aan de toegewijden worden geopenbaard. Dit betekent, dat *bhāva* zich volkomen buiten de invloed van de materiële natuur bevindt en als zodanig wordt vergeleken met een straal van de zon van *prema-bhakti*. De conclusie, die door het bo-

venstaande vers wordt gevestigd, is, dat *bhāva-bhakti* de spruit van *prema* en een atoom van *prema* is. Dit feit wordt nader bevestigd door de volgende twee verzen uit *Bhakti-rasāmṛta-sindhu* (1.3.2-3). Het eerste vers wordt geciteerd uit de Tantra en het tweede uit de *Padma Purāṇa*,

*premṇas tu prathamāvasthā
bhāva ity abhidhīyate
sāttvikāḥ svalpa-mātrāḥ syur
atrāśru-pulakādayaḥ
dhyāyaṁ dhyāyaṁ bhagavataḥ
pādāmbhujā-yugaṁ tadā
īśad-vikriyamāṇātmā
sārdra-dṛṣṭir abhūd asau*

In het eerste begin wordt *prema bhāva* genoemd. In dat stadium verschijnen diverse extatische transformaties uit *viśuddha-sattva*, zoals tranen, kippenvet, enzovoort, welke in zeer lichte mate worden waargenomen. Omdat zulke symptomen voortkomen uit *viśuddha-sattva*, worden ze *sāttvika-bhāvas* genoemd. In het stadium van *bhāva* smelt het hart en rollen de tranen uit de ogen bij het mediteren op de lotusvoeten van Bhagavān.

Volgens deze uitspraak zijn de *anubhāvas* en *sāttvika-bhāvas*, die zich zeer sterk manifesteren in het stadium van *prema*, in lichte mate zichtbaar in het stadium van *bhāva*.

Anubhāvas van bhāva-bhakti

De externe transformaties of symptomen, die de emoties vergezellen, welke in het hart worden ervaren, worden *anubhāvas* genoemd. Er zijn dertien *anubhāvas*, zoals wordt beschreven in *Bhakti-rasāmṛta-sindhu* (2.2.2),

*nṛtyaṃ viluṭhitaṃ gītaṃ
krośanaṃ tanu-moṭanam
huñkāro jṛmbhaṇaṃ śvāsa-
bhūmā lokānapekṣitā
lālāsravo 'ṭṭa-hāsaś ca
ghūrṇā-hikkādayo 'pi ca*

(1) *nṛtya* – dansen; (2) *viluṭhita* – over de grond rollen; (3) *gītā* – zingen; (4) *krośana* – hardop huilen; (5) *tanu-moṭana* – spartelen van het lichaam; (6) *huñkāra* – brullen; (7) *jṛmbhaṇa* – geeuwen; (8) *śvāsa-bhūmā* – zwaar ademhalen; (9) *lokānapekṣitā* – anderen veronachtzamen; (10) *lālāsrava* – kwijlen; (11) *aṭṭa-hāsa* – luid lachen; (12) *ghūrṇā* – rondstompelen; (13) *hikkā* – hikken.

Sāttvika-bhāvas van bhāva-bhakti

Er zijn acht *sāttvika-bhāvas* of transformaties van extase, die voortkomen uit *viśuddha-sattva*, zoals ze in *Bhakti-rasāmṛta-sindhu* (2.3.16) worden beschreven,

*te stambha-sveda-romāñcāḥ
svara-bhedo 'tha vepathuḥ
vaivarṇyam aśru pralaya
ity aṣṭau sāttvikāḥ smṛtāḥ*

(1) *stambha* – aan de grond genageld staan; (2) *sveda* – transpireren; (3) *romāñca* – kippenvel; (4) *svara-bheda* – breken van de stem; (5) *kampa* – beven; (6) *vaivarṇya* – verbleken; (7) *aśru* – tranen en (8) *pralaya* – het stoppen van alle activiteit en verlies van bewustzijn.

Van al deze symptomen (*sāttvika-bhāvas* en *anubhāvas*) worden dansen, zingen, tranen, kippenvel en het breken van de stem vooral in het stadium van *bhāva* waargenomen. Het kroonjuweel van instructeurs, Śrī Caitanya Mahāprabhu, heeft

gewezen op de conditie van *bhāva* door op deze wijze te spreken, “O Kṛṣṇa, zoon van Nanda Mahārāja, wanneer lopen er stromen tranen uit mijn ogen bij het chanten van Jouw heilige naam? Wanneer valt mijn stem weg door het dichtknijpen van mijn keel? En wanneer gaat mijn lichaamshaar door extase overeind staan? O Meester, wees alsjeblieft genadig, zodat al deze symptomen bij het chanten van Jouw heilige naam zo snel mogelijk in me verschijnen.”

Śrī Caitanya-caritāmṛta

(Antya-līlā 20.37)

*prema-dhana vinā vyartha daridra-jīvana
'dāsa' kari' vetana more deha prema-dhana*

Zonder de rijkdom van de liefde voor God is dit miserabele leven zinloos. O Bhagavān, aanvaard me alsjeblieft als Jouw dienaar en geef me de gage van *prema*.

Śikṣāṣṭaka: Lied Zes

(Gītāvalī)

*aparādha phale mama, citta bhela vajra-sama,
tuyā nāme nā labhe vikāra
hatāsa haiye hari, tava nāma ucca kari,
baḍa duḥkhe ḍāki bāra bāra
dīna dayāmaya karuṇā-nidāna
bhāva-bindu dei' rākhaha parāṇa
kaba tuyā nāma uccāraṇe mora
nayane jharaba dara dara lora*

*gadgada-svara kaṅṭhe upajaba
mukhe bola ādha ādha bāhirāba*

*pulake bharaba śarīra hāmāra
sveda-kampa-stambha habe bāra-bāra*

*vivarṇa-śarīre hārāobuñ jñāna
nāma-samāśraye dharabuñ parāṇa*

*milaba hāmāra kiye aiche dina
ro-oye bhaktivinoda mati-hīna*

Als resultaat van mijn overtredingen is mijn hart zo hard geworden als een blikseminslag. Het gevolg is, dat het zelfs niet een klein beetje smelt bij het chanten van Jouw heilige naam. O Bhagavān, nu voel ik me erg wanhopig. Ik ben zeer door verdriet bewogen en roep keer op keer Jouw naam. Je bent zeer genadevol. Geef me een enkele druppel extatische liefde en red mijn gejaagde leven. Wanneer breekt die gunstige dag aan, dat bij het chanten van Jouw heilige naam een stroom tranen uit mijn ogen vloeit? Wanneer breekt mijn stem en raken mijn woorden ontregeld? Wanneer gaat het haar op mijn lichaam door extase overeind staan? Wanneer word ik doordrenkt door transpiratie? Wanneer gaan mijn ledematen trillen? O Bhagavān, wanneer staat mijn lichaam aan de grond genageld? Wanneer verbleekt mijn kleur, wanneer ik word overweldigd door *bhāva* en wanneer verlies ik tenslotte het bewustzijn? Zodra ik mijn bewustzijn weer terugkrijg, zal ik dit leven in stand houden door eenvoudig mijn toevlucht te nemen tot Jouw heilige naam. Deze Bhaktivinoda, die over geen enkele intelligentie beschikt, weent onophoudelijk en zegt, “Komt er ooit zo’n dag voor deze ongelukkige ziel?”

Vivṛti

“O Gopījana-vallabha, wanneer vloeit er een stroom tranen liefdevol uit de ogen van deze *gopī* bij het chanten van Jouw heilige naam? Wanneer breekt mijn stem en wanneer gaat het haar op mijn lichaam door extase overeind staan? Wanneer word ik door een dergelijke conditie overgenomen?” Dit gebed is een voorbeeld van *lālasāmayī-vijñapti*. Het woord *vijñapti* betekent een soort smeekbede of onderworpen gebed. Deze zijn in drie soorten beschreven geworden: (1) *samprārt-hanātmikā* – een hartgrondig gebed in overgave van lichaam, geest en de rest aan Bhagavān. Dit is een gebed voor het doen ontwaken van *rati* of *bhāva* bij iemand, in wie het nog niet is verschenen; (2) *dainya-bodhikā* – het bekennen van de eigen onbeduidendheid en waardeloosheid; en (3) *lālasāmayī* – dit gebed is alleen van toepassing op iemand, in wie *rati* reeds is ontwaakt.

Lālasā betekent “intens verlangen”. Nadat *rati* zich in het hart heeft gemanifesteerd, komt er een intens verlangen om Bhagavān op een bepaalde manier te dienen in overeenstemming met zijn permanent devotionele aanleg (*sthāyibhāva*). Dit is een gebed om die dienst te krijgen, waarnaar men altijd hunkert. Een ander voorbeeld van *lālasāmayī-vijñapti* wordt in *Bhakti-rasāmṛta-sindhu* (1.2.156) gegeven,

*kadāhaṁ yanunā-tīte
nāmāni tava kīrtayan
udbāṣpaḥ puṇḍarikākṣa
racayiṣyāmi tāṇḍavam*

[Nārada Muni richtte zich als volgt tot Bhagavān:] O lotusogige Śrī Kṛṣṇa, wanneer slaat mijn keel dicht en breekt

mijn stem van extase bij het chanten van Jouw heilige naam aan de oever van de Yamunā? Wanneer raak ik verzonken in diepe spirituele gevoelens en begin ik als een gek te dansen zonder me iets van buitenstaanders aan te trekken?

Met de secundaire namen van Bhagavān, zoals Brahma, Paramātmā, Īśvara, Jagannātha enzovoort, is het niet mogelijk om *saṅkīrtana* met *prema* uit te voeren. Alleen met het chanten van de primaire namen van Bhagavān, zoals Kṛṣṇa, Govinda en Rāma is het mogelijk om *saṅkīrtana* met *prema* uit te voeren. Daarom heeft Śrī Gaurasundara gezegd, “*śrutam apy aupaniṣadam dūre hari-kathāmṛtāt yan na santi dravac-citta-kampāśru-pulakā-dayaḥ* – het onderwerp van de Upaniṣaden ligt ver verwijderd van de ambrozijnen onderwerpen van Śrī Hari. Daarom zijn ze niet in staat het hart te laten smelten of de ervaring van extatische trillingen, tranen of kippenvel te veroorzaken.”

Commentaar

Als iemand de secundaire namen van Bhagavān chant, komen er geen symptomen van *prema*, want in die namen is geen spel en vermaak ingesloten en ook geen *mamatā*, het gevoel van intieme relatie met Bhagavān gekenmerkt door een bezitsgevoel. *Mamatā* is het belangrijkste kenmerk van *prema*. Bij een intieme relatie behoort ook veel spel en vermaak. Zonder die ervaringen is er geen gevoel van *prema*. Maar wanneer men Kṛṣṇa's primaire namen chant en Zijn spel met de *gopīs* herinnert, komt er een speciaal soort *prema*. Dan vergeet de toegewijde vanzelf zijn lichaam en de rest. Soms rolt hij over de grond, soms huilt hij, soms lacht hij, of danst of zingt. Dit kan

geen plaats hebben, wanneer men de secundaire namen chant, want die namen sluiten geen spel en gevoel van bezit in. Als je Yaśodā-nandana chant, “*hā śrī yaśodā-tanaya prasīda* – O zoon van Yaśoda, wees geplezierd met mij”, komen er zoveel expressies. Maar wanneer je bijvoorbeeld de naam Īśvara chant, komt er niets. ❀

Het onderwerp Brahman, dat in de Upaniṣaden is beschreven, ligt ver buiten de ambrozijnen onderwerpen van Bhagavān Śrī Hari. Wanneer *hari-kathā* wordt besproken, kan het hart smelten en aanleiding geven tot de acht *sāttvika-bhāvas*, zoals het vergieten van tranen, het trillen van lichaamsdelen, kippenvel, enzovoort. Dit vers refereert niet aan degenen, bij wie de tranen gemakkelijk vloeien, zoals het geval is bij vrouwen, en het wijst ook niet op degenen, die er genoeg in scheppen om van zulke symptomen een vertoning te maken zonder zich werkelijk op het platform van *rati* of *bhāva* te bevinden. Een dergelijke show wordt *bhāva-ābhāsa* genoemd, de schijn van extatische devotie; dit is geen zuivere *bhakti*.

Maar zodra de zuiver spirituele ziel spontaan tot de dienst van Bhagavān geneigd is, kunnen zijn geest en zijn hele lichaam, die volkomen gunstig gestemd zijn jegens Kṛṣṇa's plezier, niet langer in oppositie blijven staan tot de *nitya-bhāva* in zijn hart. Op dat moment smelt het hart van nature en worden de *sāttvika-bhāvas* en lichamelijke transformaties van extase zichtbaar in zuivere toegewijden, die vrij zijn van *anarthas*.

Degenen met een zwak vertrouwen misleiden anderen door het gedrag van de hoogste toegewijden (*mahā-bhāgavatas*) te imiteren en door op aanmatigende wijze zogenaamd extatische symptomen te vertonen. De emotie uitgedragen door

middel van een dergelijke, nabootsende en misleidende praktijk is volkomen tegengesteld aan het ontwaken van onvermengde toewijding. Door in het voetspoor van zuivere toegewijden te volgen en zich constant met *bhakti* bezig te houden verschijnen de *sāttvika-bhāvas* en *anubhāvas* vanzelf in een zuivere toegewijde, in wie *rati* zich heeft gemanifesteerd.

Śrī Bhajana-rahāṣya verzen

De volgende referenties uit *Śrīmad-Bhāgavatam* (11.3.30-1) tonen de noodzaak aan van het ijverig uitvoeren van *nāma-bhajana* en *kīrtana* in het gezelschap van zuivere toegewijden om *bhakti* te krijgen, die wordt gekenmerkt door gevoelens van extase (*rati*),

parasparānu-kathanam
pāvanam bhagavad-yaśaḥ
mītho ratir mīthas tuṣṭir
nivṛttir mītha ātmanāh

smarantaḥ smārayantaś ca
mītho 'ghaughā-haram harim
bhaktyā sañjātayā bhaktyā
bibhraty utpulkām tanum

[Śrī Prabuddha zei:] In associatie van zuivere toegewijden wordt constant gechant en gesproken over de glorie van Bhagavāns transcendente spel, dat van nature zuiverend is en de hoogste deugd produceert. Dergelijke associatie heeft drie effecten: de gevoelens van wederzijdse genegenheid en liefde tussen toegewijden neemt toe, wederzijds geluk wordt ervaren en toegewijden zullen elkaar helpen om vrij te worden van allerlei materiële gehechtheden en verdriet. Dit wordt allemaal geleerd in de associatie van toegewijden. Op

die manier herinneren toegewijden zich Śrī Hari, die alle zonden teniet doet. Ze veroorzaken ook, dat in elkaars hart herinnering aan Śrī Hari verschijnt. Dus door *prema-bhakti*, die is opgewekt door de steevaste uitvoering van *sādhana*, blijven ze altijd bezig met gedachten aan Kṛṣṇa en vertonen transcendente symptomen van extase in hun lichaam, zoals lichaamshaar dat overeind gaat staan.

In dit verband heeft Śrīla Bhaktinoda Ṭhākura de volgende verzen gecomponeerd (*Bhajana-rahāṣya* 6.12),

*bhakta-gaṇa paraspara kṛṣṇa-kathā gāya
tāhe rati, tuṣṭi, sukha paraspara pāya*

*hari-smṛti nije kare, anyere karāya
sādhane udīta-bhāve pulakāśru pāya*

Toegewijden horen en chanten de onderwerpen met betrekking tot Śrī Kṛṣṇa constant onder elkaar. Ze raken bewust in zulke discussies verzonken, die de basis gaan vormen van wederzijdse, liefdevolle relaties, voldoening en geluk. Zelf herinneren ze Bhagavān Śrī Hari en maken, dat anderen dat ook doen. Door zich constant bezig te houden met *sādhana* manifesteert *bhāva* zich in hun hart, welke aanleiding geeft voor de acht *sāttvika-bhāvas*, zoals tranen en kippenvel.

De symptomen van extase vertoond door toegewijden in het stadium van *bhāva* worden als volgt beschreven in *Śrīmad-Bhāgavatam* (11.3.32),

*kvacid rudanty acyuta-cintayā kvacid
vasanti nandanti vadanty alaukikāḥ
nṛtyanti gāyanty anusīlayanty ajaṁ
bhavanti tūṣṇīm parametya nirvṛtāḥ*

[Śrī Prabhuddha zei:] Nadat ze vrij zijn geworden van het misverstand van identificatie van het zelf met het lichaam, worden ze van gewone, wereldse personen onderscheiden door hun diepe verzonkenheid in constante herinnering aan Bhagavān in het stadium gekenmerkt door aanvullende pogingen om *bhakti* te bereiken (met andere woorden, in het stadium van *bhāva*). In deze conditie huilen ze soms, soms lachen ze, soms raken ze verrukt, soms praten ze hardop tegen Bhagavān, soms dansen ze, soms zingen ze en soms voeren ze het transcendentale spel van Śrī Hari op. Als ze dan de persoonlijke audiëntie van Bhagavān hebben gekregen, worden ze daarna rustig en stil.

Śrīla Bhaktivinoda zegt in dit verband (*Bhajana-rahāṣya* 6.14),

*bhāvodaye kabhu kāṅde kṛṣṇa-cintā phale
hāse ānandita haya, alaukika bale
nāce gāya, kṛṣṇa-ālocane sukha pāya
līlā-anubhave haya, tuṣṇīmbhūta prāya*

Nadat *bhāva* in het hart is ontwaakt en men diep verzonken raakt in gedachten aan Kṛṣṇa, krijgt men soms tranen in de ogen, soms moet men lachen, soms raakt men overgelukkig in diepe extase, soms praat men op een buitengewone manier, soms danst men of zingt men, soms ervaart men groot geluk door een rechtstreekse waarneming van Kṛṣṇa en soms wordt men stil in het hart door getuige te zijn van het spel van Bhagavān.

Tegen die tijd wordt liefde ervaren voor de plaatsen, die Śrī Kṛṣṇa dierbaar zijn. Dit wordt gezegd in het volgende vers uit *Bhakti-rasāmṛta-sindhu* (1.2.156),

*kadāhaṁ yamunā-tīre
nāmāni tava kīrtayan
udbāṣpaḥ puṇḍarikākṣa
racayiṣyāmi tāṇḍavam*

[Nārada Muni richtte zich alsvolgt tot Bhagavān:] O lotusogige Śrī Kṛṣṇa, wanneer slaat mijn keel dicht en breekt mijn stem van extase bij het chanten van Jouw heilige naam aan de oever van de Yamunā? Wanneer raak ik in diepe spirituele gevoelens verzonken en begin ik als een gek te dansen zonder me iets van buitenstaanders aan te trekken?

Vers Leven

Welke zijn de innerlijke symptomen van perfectie?

युगायितं निमेषेण चक्षुषा प्रावृषायितम्
शून्यायितं जगत्सर्वं गोविन्दविरहेण मे

*yugāyitaṁ nimeṣeṇa
cakṣuṣā prāvṛṣāyitam
śūnyāyitaṁ jagat sarvaṁ
govinda-virahaṇa me*

Anvaya

govinda virahaṇa – in afgescheidenheid van Vrajendra-nandana Śrī Kṛṣṇa; *nimeṣeṇa* – zelfs maar een ogenblik; *yugāyitam* – lijkt duizend jaar; *cakṣuṣā* – uit mijn ogen; *prāvṛṣāyitam* – tranen stromen als regen uit moessonwolken; *sarvam jagat* – deze hele wereld; *śūnyāyitam* – lijkt leeg; *me* – aan mij.

Vertaling

O *sakhī*, in afzondering van Govinda lijkt voor mij slechts een ogenblik een millennium te zijn. Tranen stromen uit mijn ogen als regen uit moessonwolken en deze hele wereld lijkt leeg te zijn.

Śrī Sanmodana-bhāṣya

Rati werd in het voorgaande vers beschreven. Zodra *bhakti* beschikt over deze *rati*, neemt deze de vorm van de *sthāyibhāva* over, die wijst op de heersende emotie van het hart in een van de vijf bovenzinnelijke relaties met Śrī Kṛṣṇa. Wanneer deze zich dan gaat vermengen met de andere vier *bhāvas* – *vibhāva*, *anubhāva*, *sāttvika-bhāva* en *vyabhicāri-bhāva* – wordt deze getransformeerd in de begeerlijke ervaring, die we kennen als *bhakti-rasa*. In die staat worden de *anubhāvas* en *sāttvika-bhāvas* van *bhakti* ten volle vertoond. Śrīla Rūpa Gosvāmī vestigt in *Bhakti-rasāmṛta-sindhu* (1.4.1) de definitie van *prema* met de volgende woorden,

samyam masṛṇita-svānto
mamatvātiśayāṅkitaḥ
bhāva sa eva sāndrātmā
budhaiḥ premā nigadyate

Bhāva-bhakti, dat het hart veel verder doet smelten dan in het beginstadium en het daardoor helemaal zacht maakt, hetgeen leidt tot de hoogste vreugde van transcendentale zegen en dat aanleiding geeft tot een zeer sterke bezitsdrang (*mamatā*) in relatie tot Śrī Kṛṣṇa, wordt door de geleerden *prema* genoemd.

Volgens de filosofische conclusie van dit vers dient *bhāva-bhakti*, die volkomen rijp is geworden dankzij de golf zeer sterke *mamatā* in relatie tot Śrī Kṛṣṇa, te worden begrepen als *prema*.

In *Bhakti-rasāmṛta-sindhu* wordt geschreven, dat Śrī Kṛṣṇa de *viṣaya*, of het object van *prema*, voor de toegewijden is. De toegewijden zijn de *āśraya*, of het reservoir van *prema* voor

Kṛṣṇa. In de wederzijdse uitwisseling van liefde tussen Kṛṣṇa en de toegewijden zijn vijf typen relaties mogelijk: *sānta*, *dāsyā*, *sakhyā*, *vātsalyā* en *mādhuryā*. Deze vijf primaire relaties heten *mukhya-rati*.

In ieder van deze relaties is een bepaalde emotie aanwezig, die overheerst; deze wordt *sthāyibhāva* genoemd. In *sānta* is de heersende emotie *sānti-rati*, kalmte. In *dāsyā* is de heersende emotie *prīti-rati*, genegenheid in dienstbaarheid. In *sakhyā* is de heersende emotie *sakhyā-rati*, genegenheid in vriendschap. In *vātsalyā* is de heersende emotie *vātsalyā-rati*, ouderlijke genegenheid. En in *mādhuryā* is de heersende emotie *prīyatā-rati*, genegenheid in amoureuze verliefdheid. Wanneer deze vijf typen *mukhya-rati* een combinatie aangaan met de sentimenten van *vibhāva*, *anubhāva*, *sāttvika-bhāva* en *vyabhicāri-bhāva*, wordt genegenheid geconverteerd naar een begeerlijk sentiment, dat *mukhya-bhakti-rasa* heet, zoals wordt beschreven in *Bhakti-rasāmṛta-sindhu* (2.5.115),

*mukhyas tu pañcadhā sāntaḥ
prītaḥ preyaś ca vatsalaḥ
madhuraś cety amī jñeyā
yathā-pūrvam anuttamāḥ*

Mukhya-rasa bestaat in vijf variëteiten: (1) *sānta* – kalmte; (2) *prīta* (*dāsyā*) – dienaarschap; (3) *preyas* (*sakhyā*) – vriendschap; (4) *vātsalyā* – ouderlijke affectie en (5) *mādhuryā* – amoureuze liefde. Ieder type is achtereenvolgens beter dan het voorgaande.

De primair heersende emotie is altijd aanwezig in een toegewijde, die *prema* voor Kṛṣṇa heeft gewekt, en wordt daarom *sthāyibhāva* genoemd, de permanente emotie. Toch

gebeurt het soms, dat de heersende emotie van de toegewijde zich terugtrekt en voeding geeft aan secundaire emoties, die *gauṇa-rati* heten. *Gauṇa-rati* bestaat in zeven soorten en wanneer ze een combinatie aangaan met de emoties van *vibhāva*, *anubhāva*, *sāttvika-bhāva* en *vyabhicārī-bhāva*, produceren ze de smaakvolle sentimenten, die we kennen als *gauṇa-rasa*. Deze worden beschreven in *Bhakti-rasāmṛta-sindhū* (2.5.116),

hāsyo 'dbhutas tathā vīraḥ
karuṇo raudra ity api
bhayānakaḥ sa bībhatsa
iti gauṇās ca saptadhā

Gauṇa-rasa heeft zeven variaties: (1) *hāsyā* – humor; (2) *adbhuta* – verbazing; (3) *vīra* – heldhaftigheid; (4) *karuṇa* – mededogen; (5) *raudra* – woede; (6) *bhayānaka* – angst en (7) *bībhatsa* – afkeer.

Van de vijf typen *mukhya-rasa* is *mādhurya-rasa* de hoogste. Als de intensiteit van *prīti*, of liefde voor Kṛṣṇa, toeneemt binnen de *mukhya-rasas*, neemt het de vorm aan van *prema*, *praṇaya*, *māna*, *sneha*, *rāga*, *anurāga*, *bhāva* en *mahābhava*.

De ontwikkeling van *prīti* van *rati* tot *mahābhava*

Rati

De ontwikkeling van *prīti* wordt beschreven in *Prīti-sandarbhā* (*Anuccheda* 84). Het beginstadium van *prīti* heet *rati* en wordt als volgt gedefinieerd, “*tatrollāsa-mātrādhikya-vyañjikā prītiḥ ratiḥ, yasyām jātāyām tad-ekam tātparyam anyatra tucchatva buddhiś ca jāyate – prīti* die alleen wordt overheerst door een gevoel van *ullāsa*, opgetogenheid, wordt *rati*

genoemd. Deze *prīti*, die aanvangt bij *rati*, is uitsluitend gericht op Śrī Bhagavān, waardoor alle andere zaken, die geen relatie hebben met Bhagavān, als oninteressant worden beschouwd.” *Prīti*, die zich alleen uitstrekt tot het niveau van *rati*, is een aanwijzing voor *sānta-rasa*.

Prema

Prīti, die toeneemt tot het niveau van *prema*, wordt als volgt omschreven, “*mamatātiśayāvirbhāvena samṛddhā prītiḥ premā, yasmīn jāte tat prīti-bhaṅga-hetavo yad tyam udyamaṁ svarūpaṁ vā na glapayitum īsate* – wanneer *prīti* sterker wordt vanwege het verschijnen van een sterk gevoel van eigendom (*mamatā*) in relatie tot Śrī Kṛṣṇa, wordt het *prema* genoemd. Bij het verschijnen van *prema* is *prīti* zo diep, dat zelfs wanneer zich een meervoud van redenen zou voordoen, die een breuk in de genegenheid konden veroorzaken, deze niet in staat zou zijn om hetzij het enthousiasme dan wel het fundamentele karakter van die liefde te laten verdampen.” *Prīti*, dat zich uitstrekt tot het niveau van *prema*, is een aanwijzing voor *dāśya-rasa*. Het karakter van *prema* in *dāśya-rasa* wordt geïllustreerd in *Bhakti-rasāmṛta-sindhu* (3.2.169),

*dviṣadbhiḥ kṣodiṣṭair jagad avihatecchasya bhavataḥ
karād ākṛṣyeva prasabham abhimanyāv api hate
subhadrāyāḥ prītir danuja-damana! tvad-viṣayikā
prapede kalyāṇī na hi malini-mānaṁ lavam api*

[Śrī Nārada zei tegen Kṛṣṇa:] O moordenaar van demonen, in deze wereld kan niemand Jouw wil bestrijden. Alles gebeurt volgens Jouw wens. Toch werd door Jouw toedoen Abhimanyu met kracht gegrepen en gedood door luizige vijanden, zoals Karṇa en Jayadratha. Niettemin werd de verte-

derende liefde van Subhadrā voor Jou niet in het minst geschaad.

Subhadrā was de jongere zuster van Kṛṣṇa en daarom had ze de instelling, dat Kṛṣṇa voor haar zou moeten zorgen, hetgeen in de categorie *gaurava-prīti* valt, een onderverdeling van *dā-sya-rasa*. Ze wist, dat zonder de sanctie van Kṛṣṇa haar zoon Abhimanyu nooit gedood had kunnen worden, maar toch werd haar *prema* voor Kṛṣṇa er niet door aangetast. Dit is het symptoom van *prema*.

Praṇaya

Na *prema* volgt *praṇaya*, “*atha viśrambhātīśayātmakaḥ premā praṇayaḥ, yasmin jāte sambhramādi yogyatāyām api tad-adbhavaḥ* – als *prema* is verzadigd van een uitzonderlijk gevoel van intimiteit, dat *viśrambha* heet, wordt het *praṇaya* genoemd. Als *praṇaya* aanwezig is, is er volkomen afwezigheid van achting en eerbied voor de geliefde zelfs temidden van een omstandigheid, die normaal gesproken zulke gevoelens zou oproepen.” In *Bhakti-rasāmṛta-sindhu* (3.3.109) wordt hiervan een levendig voorbeeld gegeven,

*surais tripurajin-mukhair api vidhīyamāna-stuter
api prathayataḥ parām adhika-pārameṣṭhya-śriyam
dadhat pulakinam harer adhi-śirodhi savyam bhujam
samaskuruta pāmsulān śirasi candrakān arjunāh*

Zelfs toen Tripurāri (Śrī Śiva), die werd vergezeld door de andere halfgoden, Śrī Kṛṣṇa benaderde en gebeden begon aan te bieden, waarin hij Zijn superieure rijkdom en suprematie verklaarde, legde Zijn koeherdersvriend Arjuna zijn linker arm liefdevol op Kṛṣṇa’s schouder en tikte het stof van de pauwenveer, die Zijn hoofd tooide.

Śrīla Jiva Gosvāmī vermeldt in zijn commentaar, dat men dient te begrijpen, dat een dergelijk spel heeft plaats gevonden na het doden van een of andere demoon. Śrīla Viśvanātha Cakravartī Ṭhākura vermeldt, dat dit in Vraja plaats had en dat de Arjuna, naar wie wordt verwezen, een *priya-narma-sakhā* is.

Deze *praṇaya* is hart en ziel van *sakhya-rasa*. De basis ervan wordt gevormd door diep vertrouwen zonder eerbied, dat *viśrambha* heet. *Viśrambha* wordt omschreven als het gevoel, dat men identiek is aan de geliefde. Een dergelijk gevoel veroorzaakt, dat men zijn verstand, leven, intelligentie, lichaam en bezittingen als één ziet met het verstand, leven, intelligentie, lichaam en bezittingen van de geliefde. Het gevoel van eenheid, waarnaar wordt verwezen, betekent, dat men zich uit grote liefde even gemakkelijk bij de geliefde voelt als met zichzelf en dit gevoel wordt wederzijds ervaren.

Māna

Māna wordt als volgt omschreven, “*priyatvātiśayābhimānena kauṭilyābhāsa-pūrvaka-bhāva-vaicitrīm dadhat prana-yo mānaḥ, yasmin jāte śrī-bhagavān api tat-praṇaya-kopāt premayam bhayam bhajate* – wanneer het zelfbeeld van een toegewijde, waarbij hij weet, dat hij Bhagavān uitermate dierbaar is, veroorzaakt, dat *praṇaya* een bedriegelijke verschijning aanneemt en op die manier een verrassende en ongebruikelijke staat krijgt, wordt het *māna* genoemd. Wanneer *māna* aanwezig is, wordt zelfs Śrī Bhagavān Zelf uit liefde bevreesd vanwege de *praṇaya-kopa* van Zijn geliefde.”

De term *praṇaya-kopa* betekent “boosheid uit genegenheid”. Wanneer Kṛṣṇa’s geliefde *māna* vertoont, wordt Hij gedwongen haar gerust te stellen eenvoudig om haar liefdevolle sentiment van woede te proeven, dat werd opgeroepen door onenigheid met haar geliefde. De woorden *priyatva-atīśaya-abhimāna* betekenen letterlijk, “het egoïsme van Kṛṣṇa zeer dierbaar te zijn”. Dit gevoel veroorzaakt dat de heldin denkt, “Mijn liefde voor Hem is zo groot, het is oneindig. Hij wordt beheerst door mijn *prema*.” Vanwege deze vorm van trots vertoont *praṇaya* uiterlijk een trekje van bedriegelijke oneerlijkheid, waaraan wordt gerefereerd met de woorden *kauṭilya-ābhāsa*. Deze oneerlijkheid veroorzaakt op zijn beurt, dat *praṇaya* een uiterst verbazingwekkende vorm krijgt, *bhāva-vaicitrī*, die dan *māna* wordt genoemd. In *Ujjvala-nīlamanī* (15.74) worden de symptomen van *māna* als volgt beschreven,

*dam-patyor bhāva ekatra
sator apy anuraktayoḥ
svābhīṣṭāśleṣa-vikṣādi-
nirodhī māna ucyate*

Hoewel de minnaar en de minnares samen zijn en ofschoon ze zeer aan elkaar zijn gehecht en hoewel het hun innerlijke verlangen is elkaar te omhelzen, elkaar aan te kijken en lieve woordjes uit te wisselen, wordt het sentiment, dat hen ervan weerhoudt dat te doen, *māna* genoemd.

Indien genegenheid ontbreekt, indien de minnaar en de minnares niet samen zijn, of als er geen verlangen bestaat om elkaar te omhelzen, is er niets om zich over te verbazen. Maar in *māna* zijn alle drie condities aanwezig en toch vindt de uit-

wisseling, die door hen beiden wordt verlangd, geen plaats. Dit is de *bhāva-vaicitrī*, waarnaar hierboven wordt verwezen. Hoewel uiterlijk afwijzing wordt vertoond, neemt innerlijk de gehechtheid niet af vanwege de aanwezigheid van *praṇaya*.

Sneha

Sneha wordt als volgt omschreven, “*ceto dravāṭīśayātmakaḥ premaiva snehaḥ, yasmin jāte tat-sambandhābhāsenāpi mahā-bāṣpādi-vikāraḥ priyā-darśanādy-atrptis tasya parama-sāmarthyātau saty api keṣāñcid aniṣṭāsaṅkā ca jāyate* - alleen de *prema*, die het hart in overvloedige mate smelt, wordt *sneha* genoemd. Vanwege het verschijnen van *sneha* geeft zelfs het minste contact met de geliefde aanleiding tot een grote tranenvloed. Men raakt nooit verzadigd bij het zien van de geliefde en hoewel Śrī Kṛṣṇa het meest bekwaam is, wordt de toegewijde bevreesd, dat Hem een of andere schade treft.” Deze laatste twee symptomen worden vooral waargenomen in *vātsalya-rasa*. Het karakter van *sneha* in *vātsalya-rasa* wordt als volgt in *Bhakti-rasāmṛta-sindhu* (3.4.58) geïllustreerd,

*pīyūṣa-dyutibhiḥ stanādri-patitaiḥ kṣīrotkarair jāhnavī
kālindī ca vilocanābja-janitair jātāñjana-śyāmalaiḥ
ārān madhyama-vedim āpatitayoḥ klinnā tayoh saṅgame
vṛttāsi vraja-rājñī! tat-suta-mukha-prekṣām sphuṭam vāñchasi*

[Onder voorwendsel van het observeren van een zonsverduistering ging Śrī Yaśodā naar Kurukṣetra met een overweldigend verlangen om haar zoon te zien. Toen een vrouwelijke asceet, die Yaśodā voorheen had gekend, haar zag, zei ze:] O Vrajeśvarī, de prachtige stroom nec-tarmelk, die uit de bergen van jouw borsten vloeit, is de Jāhnavī Rivier. De stroom water uit jouw lotusogen, die zwart wordt van

jouw *kajjal*, is de Kālindī Rivier. Deze twee rivieren hebben elkaar ontmoet in de Prayāga van jouw taille. Toch is het vreemd, dat je – ondanks dat je baadt in de samenloop van deze twee rivieren – nog steeds openlijk verlangt alleen het gezicht van jouw zoon te zien.

Śrīla Viśvanātha Cakravartī Ṭhākura legt in zijn commentaar op dit vers uit, dat het bekend is, dat mensen gaan baden in de heilige plaats Prayāga alleen met het verlangen om *darśana* van Bhagavān te krijgen. Maar Yaśoda, hunkerde niet naar een *darśana* van Bhagavān, ondanks dat ze haar bad had voltooid. Ze wilde alleen het gezicht van haar zoon, Śrī Kṛṣṇa, zien. De symptomen van stromen tranen, melk die uit haar borsten vloeit en een drieste wens om haar zoon te zien zijn allemaal kenmerken van *sneha* in *vātsalya-rasa*.

Rāga

Rāga wordt als volgt omschreven, “*sneha evābhilāṣātīsayātma-ko rāgaḥ, yasmin jāte kṣaṇikasyāpi virahasyātyantaivāsahiṣṇutā, tat-saṁyoge paraṁ duḥkham api sukhatvena bhāti, tad-viyoge tad-viparītam – sneha*, die is verzadigd van een intens verlangen, wordt *rāga* genoemd. Vanwege het verschijnen van *rāga* is zelfs een ogenblik van afgescheidenheid van de geliefde ondraaglijk. In het ontmoeten lijkt groot verdriet op geluk, terwijl in afgescheidenheid precies het omgekeerde gebeurt (dat wil zeggen, groot geluk wordt een bron van ondraaglijk verdriet).” Een voorbeeld van pijn, die vanwege *rāga* wordt ervaren als geluk, wordt aangetroffen in *Ujjava-nīlamaṇi* (14.127),

*tivrārka-dyuti-dīpatair asilatā dhārā karālāsribhir
mārtanḍopala-maṇḍalaih sthapuṭite 'py adre tate tasthuṣi*

*paśyanti paśupendra-nandanam asāv indīvarair āstrte
talle nyasta-padāmbujeva muditā na spandate rādhikā*

[Lalitā, die werd vergezeld door haar vriendinnen, zag Śrīmatī Rādhikā van een afstand. Ze proefde Rādhā's *rāga* en zei tegen haar vriendinnen:] O *sakhīs*, moet je zien! Het is middag en hoog zomer. Het terrein van Govardhana is ruig en ongelijk en op sommige plaatsen staan stenen als zwaarden omhoog. De stenen zijn op dit moment van de dag als gloeiende kolen vanwege de intense hitte van de zon. Hoewel Śrīmatī Rādhikā aan de rand van Giri-Govardhana staat, ondergaat ze een ondraaglijke pijn. Ze is ondergedompeld in een oceaan van zegen door Śrī Kṛṣṇa te zien, die vlakbij met grote vreugde de koeien hoedt en door Zijn koeherdsvrienden wordt omringd. Geabsorbeerd door de zegen van het zien van Kṛṣṇa is het voor Haar, alsof Haar lotusvoeten op een bed van zachte lotusblaadjes staan en daarom verroert Ze Zich geen millimeter.

In dit voorbeeld wordt de pijn veroorzaakt door het contact met zeer hete, scherpe, harde stenen ervaren als geluk vanwege het zien van Kṛṣṇa. Dit is het symptoom van *rāga*.

Anurāga

Anurāga wordt als volgt omschreven, “*sa eva rāgo ‘nukṣaṇam sva-viṣayam nava-navatvenānubhāvayan svayam ca nava-navī bhavann anurāgaḥ, yasmīn jāte paraspara-vaśī bhāvātīsayah, prema-vaicittyam, tat-sambandhiny aprāṇiny api janma-lālasā, vipralambhe visphūrtīś ca jāyate* – alleen de *rāga*, die maakt, dat zijn object van genegenheid op ieder moment telkens als nieuwer en nieuwer wordt ervaren en zelf in steeds nieuwe variaties wordt ervaren, wordt *anurāga* genoemd. Vanwege het verschijnen van *anurāga* worden vier symptomen mani-

fest: (1) *paraspara-vaśī bhāvātīśaya* – een geweldige toename van het gevoel uitgewisseld tussen de minnaar en de minnares elkaar onder controle te hebben gebracht; (2) *prema-vaicittya* – angst voor afgescheidenheid van de geliefde zelfs in elkaars aanwezigheid; (3) *aprāṇiny api janma-lālasā* – de wens te worden geboren als een onbeweeglijk object, dat verbonden is aan Śrī Kṛṣṇa en (4) *vipralambhe visphūrti* – in afgescheidenheid van Śrī Kṛṣṇa begint de geliefde Kṛṣṇa overal waar te nemen, alsof Hij direct voor haar stond. Deze visie of verschijning wordt *visphūrti* genoemd.”

De kwaliteit van *anurāga*, die maakt dat de geliefde telkens op een nieuwe manier wordt ervaren, wordt met twee voorbeelden uit *Ujjvala-nīlamanī* (14.147-8) geïllustreerd. Het eerste voorbeeld is afkomstig uit *Dānakeli-kaumudī* (28),

*prapannaḥ panthānaṁ harir asaḅḅd asman-nayanayor
apūrvō ‘yaṁ pūrvaṁ kvacid api na dṛṣṭō madhurimā
pratīke ‘py ekasya sphurati muhur aṅgasya sakhī yā
śriyas tasyāḥ pātum lavam api samarthā na dṛg iyam*

[Toen Śrī Rādhā Śrī Kṛṣṇa van een afstand zag in Dāna-ghāṭī, zei Ze tegen Vṛndā:] O *sakhī*, Ik heb Śrī Kṛṣṇa zo vaak gezien, maar Ik heb nooit eerder zoveel ongekende bekoorlijkheid waargenomen. Mijn ogen zijn niet in staat om zelfs maar gedeeltelijk de schittering te proeven, die zelfs maar uit een enkel deel van Zijn ledematen straalt.

*ko ‘yaṁ kṛṣṇa iti vyudasyati dhṛtīm yas tanvi karṇaṁ viśan
rāgāndhe kim idaṁ sadaiva bhavatī tasyorasi kṛīḍati
hāsyam mā kuru mohīte tvam adhunā nyastāsyā haste mayā
satyaṁ satyam asau dṛg-aṅganam agād adyaiva vidyun-nibhaḥ*

[Toen Śrī Rādhā eens over Kṛṣṇa sprak, raakte Ze overweldigd door een intens verlangen, dat in Haar hart een krachtige golf *anurāga* opwekte. Ze begon tegen Lalitā te spreken:] “O meisje met jouw ranke taille (Kṛṣodarī), Lalitā, wie is die persoon met de naam Kṛṣṇa? Als die twee lettergrepen Mijn oren binnenkomen, verdwijnt Mijn zwaartekracht volkomen.” Lalitā zei, “O Jij, die door gehechtheid verblind is (Rāgāndhā), wat zeg je nu? Je bent altijd op Zijn borst aan het spelen.” Śrī Rādhā, “O *sakhī*, je moet niet met Mij de gek scheren. Waarom spreek je zulke onmogelijke woorden?” Lalitā, “Rādhā, wat ik zeg is onmogelijk, noch lachwekkend of verkeerd. Ach, je bent in de war (Mohitā), een ogenblik geleden heb ik Jou in Zijn handen gelegd.” Śrī Rādhā, “Lalitā, je bent zeker eerlijk, maar het schijnt Mij toe, dat Ik tot dit moment nooit eerder in Mijn leven Mijn ogen op Hem heb gericht en zelfs dan was de ervaring zo kortstondig, dat het leek op de duur van een bliksemflits.”

Alle vier symptomen van *anurāga* zullen nu worden geïllustreerd met voorbeelden uit *Ujjvala-nilamaṇi*.

(1) *Paraspara-vaśibhāva* (14.150),

*samārambhaṁ pārasparika-vijayāya prathayathor
apūrvā ke ‘yaṁ vām agha-damana saṁrambha-laharī
mano-hastī baddhas tava yad anayā rāga-nigadais
tvayāpy asyāḥ premotsava-nava-guṇaiś citta-hariṇaḥ*

[Gedreven door een intens verlangen waren Śrī Rādhā en Śrī Kṛṣṇa elkaar aan het zoeken en ontmoetten elkaar op het pad bij een *kuñja*, waar Ze elkaar in een vloed van zegen baadden. Kundalatā, die daar plotseling verscheen, proefde de lieflijkheid, die uit die ontmoeting voortkwam en sprak met genoegen en grote verbijstering tegen Kṛṣṇa:] O moor-

denaar van Agha, Jij en Śrī Rādhā verspreiden de golven van Jullie pogingen elkaar te verslaan. De verbijsterende ambitie, die Jullie beiden in deze poging vertonen, is onbeschrijflijk. Moet je zien, de dolle olifant van Jouw verstand wordt vastgebonden door de koorden van de *anurāga* van Śrī Rādhā en Jij hebt het hert van Haar hart vastgebonden met de nieuwe koorden van het festival van Jouw *prema*.

(2) *Prema-vaicittya* (14.151),

*prema-vaicittya saṁjñas tu
vipralambhaḥ sa vakṣyate*

Prema-vaicittya zal verderop worden beschreven in de paragraaf van *vipralambha*, afgescheidenheid.

Met andere woorden, hoewel *prema-vaicittya* een symptoom is van *anurāga*, is het een bijzondere conditie van *vipralambha* en wordt daarom verderop afzonderlijk behandeld. *Prema-vaicittya* is dus een vorm van *vipralambha*, die wordt geïnspireerd door *prema* in de hoedanigheid van *anurāga*.

In de paragraaf over *vipralambha* wordt *prema-vaicittya* als volgt omschreven (*Ujjvala-nīlamaṇi* 15.147),

*priyasya sannikarṣe 'pi
premotkarṣa-svabhāvataḥ
yā viśleṣa-dhiyārtis tat-
prema-vaicittiyam ucyate*

Het verdriet, dat wordt ervaren wegens de angst van afgescheidenheid zelfs in aanwezigheid van de geliefde, welke wordt teweeg gebracht door de inherente aard van een uitzonderlijke kwaliteit van *prema*, wordt *prema-vaicittya* genoemd.

In zijn commentaar op dit vers definieert Śrīla Jīva Gosvāmī het woord *prema-vaicittya* als *prema-janita-vicittatā*, de verbouwereerdheid, die ontstaat wegens *prema*. Dit duidt op een gewijzigde bewustzijnsstaat, waarin het verstand zodanig wordt geabsorbeerd door een bepaald ding, dat het ieder contact met andere objecten van waarneming verliest. Als het bewustzijn constant mediteert op een object, dat aan Śrī Kṛṣṇa is gerelateerd, en er zo diep in verzonken raakt, dat het in een staat komt van totale identificatie met dat object, bestaat op dat moment zelfs geen waarneming van andere objecten, die aan Kṛṣṇa zijn gerelateerd. Dus zelfs als Kṛṣṇa vlakbij aanwezig is, kan men Hem niet herkennen. Op die manier raakt men overweldigd door de angst voor afgescheidenheid van Kṛṣṇa. Deze unieke hoedanigheid van *prema* wordt gekend als *prema-vaicittya*.

Śrīla Viśvanātha Cakravartī Ṭhākura legt uit, dat de uitzonderlijke kwaliteit van *prema*, die deze conditie teweeg brengt, duidt op de *sthāyibhāva* in de staat van *anurāga*. Dit wordt duidelijk door het feit, dat *prema-vaicittya* eerder werd omschreven als een symptoom van *anurāga* (*Ujjvala-nīlamanī* 14.149). Deze *anurāga* vindt zijn oorsprong in een dermate overweldigende, onlesbare dorst, dat zelfs een object, dat keer op keer is ervaren, lijkt, alsof het helemaal nooit is ervaren.

In de staat van *anurāga* verliest de intelligentie soms de subtiliteit om in staat te zijn Śrī Kṛṣṇa en de bekoorlijkheid van Zijn kwaliteiten op hetzelfde moment te ervaren. Wanneer men Śrī Kṛṣṇa ervaart, is men niet in staat Zijn kwaliteiten te ervaren en wanneer men Zijn kwaliteiten ervaart, is men niet in staat Hem rechtstreeks te ervaren. In *sambhoga-*

rasa, de zoete smaak van hereniging met Kṛṣṇa, raakt Śrīmatī Rādhikā soms zo totaal ondergedompeld in gedachten over Kṛṣṇa's kwaliteiten, zoals Zijn deskundigheid in liefdesaffaires, Zijn slimme uitspraken, Zijn zang, musikaal vermogen, dansen en andere onbepaalde kwaliteiten, dat Ze de rechtstreekse waarneming van Kṛṣṇa verliest. Dan na een poosje herinnert Ze Zich de persoon, die die kwaliteiten bezit en vraagt, "Waar is Hij?" Op dat moment laat Ze Haar absorbtie in Zijn kwaliteiten los en gaat naar Hem op zoek. Omdat Ze wordt overweldigd door een gevoel van afgescheidenheid, is Ze niet in staat om Kṛṣṇa te zien, die pal vóór Haar aanwezig is. *Prema-vaicittya* wordt in de volgende uitspraak als volgt geïllustreerd (*Ujvala-nīlamanī* 15.148),

*abhīrendra-sute sphuraty api puras tivrānurāgotthayā
viśleṣa-jvara-sampadā vivaśa-dhīr atyantam udgūrṇitā
kāntam me sakhi darśayeti daśanair udgūrṇa śasyāṅkurā
rādhā hanta tathā vyaceṣṭata yataḥ kṛṣṇo 'py abhūd vismitaḥ*

[Toen Vṛndā de *prema-vaicittya* van Śrī Rādhā zag, zei ze tegen Paurṇamāsī-devī:] Zelfs in aanwezigheid van Vrajendra-nandana werd de intelligentie van Śrī Rādhā overweldigd door een acute koorts van afgescheidenheid, die voortkomt uit een intens gevoel van *anurāga* en terwijl Ze in verwarring rondstropelde riep Ze uit, "O *sakhi*, waar is Mijn grote liefde? Laat Hem Mij alsjeblieft maar één keer zien." Terwijl Ze dit zei, nam Ze een strootje tussen Haar tanden en gedroeg zich zodanig, dat zelfs Kṛṣṇa Zelf totaal verbijsterd was.

(3) *Aprāṇiny api janma-lālasā* (14.152) uit *Dānakeli-kaumudī*
(6),

tapasyāmaḥ kṣāmodari varayituṃ veṇuṣu janur
vareṇyam manyethāḥ sakhi tad akhilānām sujanuṣām
tapastomenocair yad iyam urarī-kṛtya murali
murārāter bimbādhara-madhurimāṇam rasayati

[Śrī Rādhā, die Zichzelf als niet geslaagd beschouwt in de poging om Śrī Kṛṣṇa te krijgen, zei tegen Lalitā:] O meisje met jouw ranke taille, wat heeft voor ons het verkrijgen van deze aantrekkelijke menselijke gedaante voor zin? We kunnen met deze gedaante Kṛṣṇa niet krijgen. Ik ga soberheden uitvoeren om als een fluit geboren te worden, want dat is de hoogst mogelijke geboorte, die men kan nemen. Want kijk, door het resultaat van zijn sterke soberheid kan deze fluit de zoetheid van de *bimba*-vrucht van Kṛṣṇa's lippen proeven.

(4) *Vipralambhe visphūrti* (14.153),

brūyās tvaṃ mathurā-dhvanīn mathurā-nātham tam ity uccakaiḥ
sandeśam vraja-sundarī kam api te kācin mayā prāhiṇot
tatra kṣmāpati-pattane yadi gataḥ svacchanda gacchādhunā
kiṃ kliṣṭām api visphuran diśi diśi kliśnāsi hā me sakhīm

[Lalitā zei tegen een reiziger, die onderweg was naar Mathurā:] Ga naar de meester van Mathurā en vertel Hem luid en duidelijk, dat een *vraja-sundarī* Hem via jou deze boodschap stuurt, “O Kṛṣṇa, nu Je naar de hoofdstad bent vertrokken, kun Je gaan en staan waar Je wilt. Maar waarom moet Je zonodig Jouw verschijningen (*visphūrti*) in alle vier windrichtingen manifesteren en op die manier mijn beangstigde vriendin keer op keer kwellen?”

Śrīla Viśvanātha Cakravartī Ṭhākura legt uit, dat Śrī Rādhā in iedere richting Kṛṣṇa's *sphūrti* zag vanwege de overwel- digende ervaring van *anurāga*, toen Śrī Kṛṣṇa naar Mathurā was vertrokken. Wanneer Śrī Rādhā, die door afgeschei- denheid gegriefd was, een *sphūrti* van Kṛṣṇa zag, dacht Ze, dat Kṛṣṇa rechtstreeks naar Haar was toegekomen. In Haar verrukking rende Ze dan naar voren om Hem te omhelzen. Maar opslag verdween het visioen en omdat ze niet langer in staat was Hem te zien, viel Ze in een oceaan van ver- driet. Haar pijn van afgescheidenheid werd dan vele malen vermenigvuldigd. Lalitā kon het acute lijden van Śrī Rādhā aanvoelen en stuurde daarom deze boodschap naar Kṛṣṇa met het verzoek haar *sakhī* op deze manier niet langer las- tig te vallen. Śrīla Cakravartīpāda vermeldt tevens, dat uit het voorbeeld van Bilvamaṅgala Ṭhākura blijkt, dat men kan aannemen, dat *sphūrtis* van Kṛṣṇa mogelijk zijn in het stadium van *rati* of *bhāva*. Maar de *visphūrtis*, die worden ervaren in het stadium van *anurāga*, zijn veel krachtiger.

Bhāva of mahābhāva

Mahābhāva wordt als volgt omschreven, “*anurāga evāsamord- dhva-camatkāreṇonmādako mahābhāvaḥ, yasmin jāte yoge nimeśāsahatā, kalpa-kṣaṇatvam ity ādikam, viyoge kṣaṇa- kalpatvam ity ādikam, ubhayatra mahodḍiptāśeṣa-sāttvika- vikārādikarṇ jāyate* – wanneer *anurāga* zijn weerga niet kent en wordt geladen met verbijstering, krijgt het een staat van volslagen waanzin (*unmāda*) en wordt *mahābhāva* genoemd. In de staat van *mahābhāva*, waarin de toegewijde zich in Kṛ- ṣṇa's gezelschap bevindt, is zelfs de onderbreking van een ogenblik, waarin Hij niet kan worden gezien vanwege het

knippen van de oogleden, ondragelijk en lijkt slechts een enkel ogenblik een heel millennium (*kalpa*) te zijn. En omgekeerd, wanneer de toegewijde van Kṛṣṇa is afgescheiden, lijkt zelfs maar een ogenblik een *kalpa* te zijn. In de staat van *mahābhāva* worden zowel in hereniging als in afgescheidenheid de *sāttvika-bhāvas* in hun hoogste vorm van intensiteit vertoond, hetgeen *mahā-uddīpta* wordt genoemd.”

In *Bhakti-rasāmṛta-sindhu* wordt een gradatie van *sāttvika-bhāvas* gegeven, waarvan *uddīpta* de hoogste staat is. Maar in de conditie van *mahābhāva* wordt deze staat geconverteerd naar *suddīpta-sāttvika-bhāva*, waarin alle acht symptomen zich tegelijkertijd tot de uiterste grens van hun pracht manifesteren. Naar dezelfde conditie wordt hier verwezen als *mahā-uddīpta*.

In *Ujyvala-nīlamanī* heeft Śrīla Rūpa Gosvāmī de termen *bhāva* en *mahābhāva* onderling uitgewisseld. Hij gebruikt beide woorden om naar dezelfde staat te verwijzen. Dit wordt aangetroffen in tenminste twee gevallen. In de paragraaf over *sthāyibhāva* (14.57) zegt hij, wanneer *samartha-rati*¹ rijp is geworden, krijgt het de staat van *mahābhāva*. Onmiddellijk daarna (14.59) zegt hij, dat *prema*, wanneer deze intenser wordt, op succesvolle wijze wordt getransformeerd in *sneha*, *māna*, *praṇaya*, *rāga*, *anurāga* en *bhāva*. In deze ontwikkeling wordt *bhāva* aangemerkt als het laatste stadium, waarnaar even hiervoor werd verwezen als *mahābhāva*. Later (14.154) heeft hij *bhāva* gedefinieerd. Dan zegt hij (14.156), “Deze

1 Het woord *samartha* betekent “capabel, geschikt, compleet”; daarom betekent *samartha-rati* “in staat om Kṛṣṇa te beheersen”.

bhāva is door Kṛṣṇa's koninginnen uiterst moeilijk te verkrijgen. Dit kan alleen worden ervaren door de meisjes van Vraja en is bekend als *mahābhāva*." Hier heeft hij opnieuw beide termen gebruikt om te wijzen op dezelfde staat.

In het commentaar op het vers, dat *bhāva* omschrijft (14.154), zegt Jīva Gosvāmī, "*bhāva-śabdasya tatraiva vṛttiḥ parākāṣṭhā, bhagavac-chabdasya śrī kṛṣṇa iveti bhāvaḥ, mahābhāva-śabdasya tu kvacit tatra prayogaḥ svayaṁ bhagavac-chabdasyeva jñeyaḥ* – in deze omstandigheid verwijst het woord *bhāva* naar de hoogst mogelijke grens in de ontwikkeling van de functie van *prema*. In die zin wordt het op precies dezelfde manier gebruikt, als waarop Śrī Kṛṣṇa de hoogst mogelijke grens van de term Bhagavān tot uitdrukking brengt. Het woord *mahābhāva* wordt soms elders gebruikt en zou dan in dezelfde zin dienen te worden begrepen als de term Svayam Bhagavān." Śrīla Jīva Gosvāmī laat hier zien, hoe zowel *bhāva* als *mahābhāva* naar de hoogste ontwikkeling van *prema* verwijzen, namelijk op precies dezelfde manier, als waarop de termen Śrī Kṛṣṇa en Svayam Bhagavān beide verwijzen naar de hoogste en oorspronkelijke gedaante van Bhagavān.

In Jīva Gosvāmī's beschrijving in *Prīti-sandarbhā* treffen we geen enkele afzonderlijke vermelding aan van de staat van *bhāva*. Volgens deze uiteenzetting wordt *anurāga* geconverteerd naar *mahābhāva*, wanneer *anurāga* wordt geïntensiveerd. Daarom wordt hier ook geen onderscheid tussen *bhāva* en *mahābhāva* aangelegd. *Bhāva* wordt in *Ujjvala-nīlamanī* (14.154) als volgt gedefinieerd,

*anurāgaḥ sva-saṁvedya-
dāsāṁ prāpya prakāśitaḥ*

*yāvad-āśraya-vṛttis ced
bhāva ity abhidhīyate*

Wanneer *anurāga* een speciale staat van intensiteit bereikt, wordt het *bhāva* genoemd. Deze staat van intensiteit kent drie karakteristieken: (1) *anurāga* bereikt de staat van *sva-saṁvedya*, hetgeen betekent, dat *anurāga* het onderwerp van zijn eigen ervaring wordt; (2) het wordt *prakāśita*, stralend manifest, hetgeen betekent, dat alle acht *sāttvika-bhāvas* op prominente wijze worden vertoond en (3) het bereikt de staat van *yāvad-āśraya-vṛtti*, hetgeen betekent, dat het actieve ingrediënt van deze geïntensiveerde staat van *anurāga* de ervaring van Rādhā's en Kṛṣṇa's *bhāva* overdraagt op een ieder, die aanwezig is en gekwalificeerd is deze te ontvangen. Hiertoe behoren zowel praktiserende als geperfectioneerde toegewijden.

Śrīla Jiva Gosvāmī en Śrīla Viśvanātha Cakravartī Thakura hebben gedetailleerde uiteenzettingen van dit vers gegeven. Het woord *saṁvedya* betekent “in staat te worden gekend of gerealiseerd”. Deze term is afkomstig van het woord *saṁvedana*, hetgeen betekent “grondig begrijpen of ervaren”. Het woord *sva* betekent “zichzelf”. Dus de term *sva-saṁvedya* betekent letterlijk “datgene, dat de kracht heeft om door zichzelf volkomen te worden geproefd of ervaren”. Wanneer *anurāga* de staat bereikt, waarin dit het onderwerp wordt van zijn eigen ervaring, wordt het *sva-saṁvedya* genoemd.

Er bestaan drie fundamentele vormen van deze verhoogde staat van *anurāga*: (1) *bhāva-svarūpa* – de ervaring van proeven; (2) *karaṇa-svarūpa* – de oorzaak van proeven en (3) *karma-svarūpa* – datgene, dat wordt geproefd. *Bhava-svarūpa* duidt op het ervaren van Kṛṣṇa dankzij het aspect van *hlādinī*,

dat aanwezig is in de geïntensiverde conditie van *anurāga*. Wanneer Kṛṣṇa's bekoorlijkheid wordt ervaren samen met een sterk verlangen in de ontwikkelde staat van *anurāga*, raakt de proever zo geabsorbeerd door de buitengewone smaak van die bekoorlijkheid, dat hij zichzelf totaal vergeet en zelfs ook het object, dat hij proeft een eenvoudig verzonken raakt in de daad van het proeven of ervaren zelf. Dit wordt de *bhāva-svarūpa* van *anurāga* genoemd.

Het volgende is de *karāṇa-svarūpa* van *anurāga*. Het woord *karāṇa* betekent "een oorzaak". Datgene, waarmee iets wordt voltooid, heet *karāṇa*. Kṛṣṇa's bekoorlijkheid wordt door *anurāga* in het aspect van *saṁvit* geproefd. Daarom vormt de geïntensiverde staat van *anurāga* de oorzaak van het proeven van Kṛṣṇa's bekoorlijkheid. Wanneer *anurāga* zijn hoogste grens bereikt, kan ook Kṛṣṇa's bekoorlijkheid in zijn hoogste bereik worden geproefd.

Het volgende is de *karma-svarūpa* van *anurāga*. *Karma* verwijst naar het object van een actie. Datgene, dat wordt geproefd, wordt het object van de smaak genoemd. Aangezien de bekoorlijkheid van Kṛṣṇa wordt geproefd door de uitmuntendheid van *anurāga*, wordt de uitmuntendheid van *anurāga* ook ervaren door Kṛṣṇa's bekoorlijkheid. Onder invloed van *anurāga* neemt Kṛṣṇa's onvergelykbare bekoorlijkheid toe en als gevolg van het proeven van Kṛṣṇa's bekoorlijkheid neemt de uitmuntendheid van *anurāga* eveneens buiten proporties toe. Dus zowel Kṛṣṇa's bekoorlijkheid als *anurāga* zelf zijn het *karma* van *anurāga*.

Wanneer *anurāga* zich in deze drie vormen – *bhāva*, *karāṇa* en *karma* – volkomen heeft manifesteerd, wordt spirituele

extase (*ānanda*) ten volle ervaren. Die staat wordt *sva-saṁvedya* genoemd. *Anurāga* is een uiterst geïntensiveerde staat van *rati* en *rati* is een functie van Bhagavān's innerlijke vermogen (*svarūpa-śakti*), dat wordt beheerst door de vermogens *hlādinī* en *saṁvit*. Daarom zijn *hlādinī* en *saṁvit* in *anurāga* aanwezig. Als wordt gezegd, dat *anurāga* de staat van *sva-saṁvedya* bereikt, betekent het, dat de *bhāva*, de *karāṇa* en het *karma* van *anurāga* ieder het object worden van de ervaring van *anurāga*. Ieder van deze onderdelen wordt achtereenvolgens gerealiseerd. Eerst wordt dankzij het aspect van *hlādinī* in *anurāga* de daad van de ervaring of het proeven van Kṛṣṇa gerealiseerd. Vervolgens wordt door het aspect van *saṁvit* in *anurāga* Kṛṣṇa geproefd vanwege de oorzakelijkheid van *anurāga*. Tenslotte wordt door een combinatie van zowel de vermogens *hlādinī* als *saṁvit* *anurāga* zelf het object van het proeven vanwege het effect van het proeven van Kṛṣṇa. In werkelijkheid is *rati* zelf verzadigd van smaak en wordt de oorzaak van het proeven van Kṛṣṇa.

De term *prakāśita* betekent, dat in het stadium van *bhāva* de *sāttvika-bhāvas* zich uiterlijk manifesteren in de mate van intensiteit genaamd *uddīpta*. Wanneer zich vijf, zes of alle acht *sāttvika-bhāvas* tegelijkertijd manifesteren en hun hoogste stand bereiken, wordt deze conditie *uddīpta* genoemd. Dus wanneer de geïntensiveerde conditie van *anurāga* veroorzaakt, dat de *sāttvika-bhāvas* zich tot deze mate van intensiteit manifesteren, zegt men, dat *anurāga* de kwaliteit van *prakāśita* heeft bereikt.

In de term *yāvad-āśraya-vṛtti* betekent *yāvat* “wie dan ook” en *āśraya* betekent “het voertuig of de plaats van de ervaring

van *anurāga*”. Dit wijst op zowel de praktiserende als de ge-perfectioneerde toegewijden. Het woord *vr̥tti* betekent “functie” of “activiteit”. De functie of overdracht, die zijn invloed uitstrekt tot een ieder, die zich in een positie bevindt om dit te ontvangen, wordt *yāvad-āśraya-vr̥tti* genoemd. Wanneer *anurāga* het hoogtepunt van zijn uitdrukking in Rādhā en Kṛṣṇa bereikt en zijn invloed uitstrekt tot het hart van welke toegeewijden ook aanwezig kunnen zijn, wordt gezegd, dat *anurāga* de staat van *yāvad-āśraya-vr̥tti* heeft bereikt.

De mate, waarin het hart wordt geroerd door de invloed van de *anurāga*, die zich in het hart van Rādhā en Kṛṣṇa bevindt, is afhankelijk van bekwaamheid. Niet ieder hart wordt in dezelfde mate aangeroerd. In de materiële wereld is de maan superieur onder de koele objecten en de zon is superieur onder de hete objecten. Hoewel de maan zijn koele stralen gelijkmatig verspreidt, nemen niet alle objecten dezelfde mate van koelte aan. Op dezelfde manier verspreidt de zon zijn hitte gelijkmatig, maar niet alle objecten stralen dezelfde mate van hitte uit. Op dezelfde manier wordt de *anurāga* in het hart van Śrīmatī Rādhikā, zoals het in zijn geïntensiveerde staat in Haar aanwezig is, overgebracht op welke praktiserende en geperfectioneerde toegewijden ook aanwezig zijn om het te ontvangen. De mate echter, waarin het wordt ervaren, is afhankelijk van hun bekwaamheid.

Yāvad-āśraya-vr̥tti heeft nog een tweede betekenis. *Āśraya* kan worden opgevat als “basis” of “fundering”. In dat geval betekent het, dat *rāga* de basis is van *anurāga*. *Vr̥tti* kan ook “staat” of “bestaan” betekenen. *Yāvat* betekent dan “zoveel als” of “tot zijn uiterste grens”. Wanneer *rāga* zijn hoogste

staat of conditie bereikt, wordt het *yāvad-āśraya-vṛtti* genoemd. De vraag kan rijzen, waarom hier het woord *rāga* wordt gebruikt, wanneer het een stadium is, dat zich vóór *anurāga* bevindt. *Rāga* wordt omschreven als de conditie, waarin verdriet wordt ervaren als groot plezier, indien het de gelegenheid schenkt om Kṛṣṇa te ontmoeten. Het woord *rāga* wordt hier gebruikt om aan te geven, dat *rāga* zijn hoogtepunt bereikt, wanneer de uiterste grens van verdriet wordt omgezet in het grootste geluk, dat *yāvad-āśraya-vṛtti* wordt genoemd.

Wat is het grootste zieleleed van de *vraja-sundarīs*? Voor kuisse meisjes bestaat er geen groter leed dan het verlaten van het pad van deugdzaamheid. Om hun kuisheid te bewaren zijn zulke meisjes bereid om een vuurzee in te stappen en hun leven zonder blikken of blozen op te geven. Maar voor de dienst van Śrī Kṛṣṇa geven de kuisse *vraja-sundarīs* zonder aarzeling hun familie en het pad van deugdzaamheid op. Deze uiterst moeilijke stap wordt door hen als het grootste geluk ervaren. Deze conditie heet de *yāvad-āśraya-vṛtti* van *anurāga*.

Samengevat, wanneer *anurāga* zijn hoogste grens van intensiteit bereikt, veroorzaakt het, dat men de zegen van het proeven van Śrī Kṛṣṇa's onvergelykbare bekoorlijkheid ten volle ervaart. Als gevolg van het proeven van Kṛṣṇa's bekoorlijkheid ervaart men ten volle de smaak geproduceerd door de hoogste uitmuntendheid van *anurāga*. Door de gecombineerde ervaring van deze twee smaken raakt men zo verzonken in de buitengewone kwaliteit van smaak, dat men zichzelf en het object van de smaak vergeet en alleen bewust blijft van de ervaring van het proeven zelf. In die staat manifesteren zich

vijf, zes of alle acht *sāttvika-bhāvas* zeer prominent. Vanwege de superexcellentie van *rāga* in die conditie verlaten de kuise meisjes van Vraja zonder schaamte zelfs hun eigen familie en het pad van deugdzaamheid voor de dienst van Kṛṣṇa en ze ervaren die moeilijkheid als het grootste geluk. In die geïntensiverende conditie strekt *anurāga* zijn invloed uit naar het hart van iedere praktiserende en geperfectioneerde toegewijde, die op dat moment aanwezig is. Wanneer dit alles plaats heeft, wordt het *bhāva* genoemd.

In *Ujvala-nīlamanī* (14.155) wordt een voorbeeld van *bhāva* gegeven,

*rādhāyā bhavataś ca citta-jatunī svedair vilāpya kramāt
yuñjann adri-nikuñja-kuñjara-pate nirdhūta-bheda-bhramanī
citrāya svayam anvarañjayad iha brahmāṇḍa-harmyodare
bhūyobhir nava-rāga-hiṅgula-bharaiḥ śṛṅgāra-kāruḥ kṛtī*

[In een *kuñja* op Heuvel Govardhana waren Śrī Rādhā en Śrī Kṛṣṇa verzonken in het proeven van elkaars bekoorlijkheid. Hun lichaam werd gedecoreerd door *uddīpta-sāttvika-bhāvas*. Vṛndā-devī apprecieerde de lieflijkheid van Hun *mahābhāva* en zei:] O koning der olifanten, die sport in de bossages van Heuvel Govardhana, de amoureuze liefde zelf, is een zeer bekwaam artiest, die met de hitte van Jullie transpiratie geleidelijk de lak van Jullie beider harten heeft gesmolten en ze vloeibaar heeft gemaakt in een ongedifferentieerde, verenigde substantie. Hij vermengt dat met een volle maat van het vermiljoen van Jullie nieuwe *rāga* om een buitengewoon beeld te schetsen op de binnenmuren van het paleis van dit universum.

In zijn commentaar op dit vers zegt Śrīla Viśvanātha Cakravartī Ṭhākura, dat evenals alle incarnaties aanwezig zijn in

Svayam Bhagavān ook alle stadia van *prīti* vanaf *rati* in *mahābhāva* aanwezig zijn. Daarna legt hij uit, hoe in dit voorbeeld alle stadia van *prema* worden vertoond, inclusief de bijzondere symptomen van *mahābhāva*.

In het bovenstaande vers betekenen de woorden *śṛṅgāra-kāruḥ kṛtī*, dat de artiest van amoureuze liefde in dit ambacht zeer bedreven is. Dit wijst op *rati*, want *rati* is de basis van *śṛṅgāra-rasa*. In *Ujjvala-nīlamanī* (14.1) wordt gezegd, “*sthāyibhāvo ‘tra śṛṅgāre kathyate madhurā rati - madhura-rati* is de *sthāyibhāva* van *śṛṅgāra-rasa*”. De *sthā-yibhāva* is de leidende emotie, die alle onderliggende emoties onder zijn beheer brengt. Dit betekent, dat *madhura-rati* een artiest is, die op handige wijze de kleuren van uiteenlopende emoties mengt en een afbeelding van *śṛṅgāra-rasa* schildert.

De woorden *rādhāyā bhavataś ca* betekenen “van Rādhā en Kṛṣṇa”. Het feit, dat Rādhā en Kṛṣṇa samen worden genoemd suggereert overspelige liefde. Rādhā’s en Kṛṣṇa’s negeren van de beruchtheid, die Ze in deze wereld en de volgende kunnen oogsten, betekent dat Hun liefde onaangetast blijft, zelfs al is er reden om die liefde te breken. Dit is het symptoom van *prema*.

Het hart van Rādhā en Kṛṣṇa wordt vergeleken met schelak, dat smelt door de hitte van Hun *prema*, die zichtbaar wordt in de vorm van transpiratie. Dit smelten van het hart is een symptoom van *sneha*. Het woord *yuñjan* betekent, dat het hart van Rādhā en het hart van Kṛṣṇa worden gecombineerd tot één substantie. Deze complete intimiteit is het symptoom van *praṇaya*. De woorden *nirdhūta-bheda-bhrama* betekenen “de illusie van dualiteit afgeworpen”. Dit betekent, dat Hun

harten zo volkomen verenigd zijn, dat er geen kans bestaat, dat er enig dualistisch bewustzijn kan rijzen. Deze vorm van eenheid is een symptoom van *susakhya*, intieme vriendschap, die elders wordt beschreven als *visrambha*. *Visrambha* is ook een symptoom van *praṇaya*.

Het woord *kramāt* betekent “langzaam” of “geleidelijk”. Dit wijst op de aanwezigheid van *vāmya*, dwarsliggen, hetgeen *māna* suggereert. Indien *māna* niet aanwezig zou zijn, zouden Hun harten ineens in elkaar smelten, zonder enige aarzeling.

De woorden *adri-nikuñja-kuñjara-pate* betekenen “de koning der olifanten, die in de loofhutten op Heuvel Govardhana speelt”. Dit suggereert *rāga*. Met een zorgelijk verlangen om elkaar dag en nacht te ontmoeten komen en gaan Rādhā en Kṛṣṇa over het ruwe terrein van Heuvel Govardhana, dat vol scherpe stenen en doornen ligt. Dit geeft grote pijn aan Hun zachte voeten. Toch ervaren Ze deze pijn als groot geluk. Dit is het symptoom van *rāga*.

De woorden *nava-rāga-hiṅgula-bharaiḥ* betekenen “met een volle maat vermiljoen van nieuwe gehechtheid”. Dit wijst op *anurāga*, want het toont de altijd nieuwe kwaliteit van *rāga* en zijn overvloed aan. Het woord *bhūyobhiḥ* betekent “in een enorme overvloed”. Dit betekent, dat de altijd nieuwe kwaliteit van *anurāga* wordt ervaren in een uiterst geïntensiverde conditie, die wijst op *mahābhāva*.

Nadat werd geanalyseerd hoe alle stadia van *prema* van *rati* tot *mahābhāva* in dit vers werden geïllustreerd, worden nu de drie speciale karakteristieken van *mahābhāva* getoond. De strekking van het commentaar van Śrīla Jīva Gosvāmī hierop is, dat de harten van Rādhā en Kṛṣṇa zodanig smelten en zich

verenigen, dat er niet alleen geen kennis meer bestaat over dualiteit tussen Hun harten, maar dat er zelfs geen illusie meer van zulke dualiteit aanwezig is. Hieruit kan worden afgeleid, dat Hun absorbtie in de ervaring van het proeven van elkaar zo compleet is, dat Ze van niets anders meer gewaar zijn. Niets anders kan Hun gewaarwording binnendringen. Deze waarneming is ook niet afhankelijk van enig ander object. Hun *anurāga* is zowel de oorzaak als het object van zijn eigen ervaring. Dit is het symptoom van *sva-sarīvedya*.

Jīva Gosvāmī legt vervolgens uit, dat schellak door blootstelling aan de hitte van vuur zowel van binnen als van buiten volkomen smelt. Op dezelfde manier smelten de harten van Rādhā en Kṛṣṇa van binnen en van buiten, wanneer Ze herhaaldelijk worden blootgesteld aan de golf van *sāttvika-bhāva* genaamd *sveda*, transpiratie. Dit wijst op de aanwezigheid van *uddīpta-sāttvika-bhāva*, het symptoom van *anurāga*, die zijn vorm van *prakāṣita* manifesteert.

Śrīla Viśvanātha Cakravartī Ṭhākura legt uit, dat een deskundig artiest de schellak, die van zichzelf rood is, met de hitte van vuur langzaam smelt om een afbeelding in het landhuis van een rijk persoon te schilderen. Daarna voegt hij er een flinke hoeveelheid vermiljoen aan toe om een mooie kleur te krijgen. Wanneer hij de binnenzijde van het landhuis met dat mengsel schildert, trekt hij alle harten van de mensen aan, die door verbazing worden overweldigd. Op dezelfde manier smelt *anurāga* de harten van Rādhā en Kṛṣṇa, die de conditie van *mahābhāva* ervaren. Hun harten worden dan gevuld met een grote golf altijd nieuwe *rāga*. Op het moment van Hun manifeste spel (*prakaṣa-līlā*) ervaren de toegewijden

in het universum de opwinding van Rādhā's en Kṛṣṇa's harten vanwege de conditie van *mahābhāva* en raken verbaasd. Het effect van het spel van Rādhā en Kṛṣṇa, dat is verzadigd van *mahābhāva*, wordt ervaren door ongeacht welke toegewijden daar aanwezig zijn, voor zover hun kwalificatie dat toestaat. Dit is het symptoom van *anurāga*, die de conditie *yāvad-āśraya-vṛtti* manifesteert. Op deze manier werden in dit vers alle symptomen tentoon gespreid.

Dus met hulp van de uitspraken in *Prīti-sandarbhā* is aange-
toond, hoe Śrī Caitanya Mahāprabhu in één vers heel beknopt de essentie van de systematische ontwikkeling van *prema* door diverse stadia heen tot uitdrukking heeft gebracht. Hij heeft in het bijzonder de volkomen ontwikkelde en stralende liefde van de *gopīs* in de amoureuze relatie (*unnata-ujjvala-mādhurya-prema-rasa*) beschreven.

Commentaar

Er kan worden opgemerkt, dat de volgorde van de stadia van *prema*, die door Śrīla Jīva Gosvāmī is aangehouden in de *Prīti-sandarbhā* enigszins verschilt van die van Śrīla Rūpa Gosvāmī in *Ujjvala-nīlamanī*. In *Prīti-sandarbhā* is de volgorde *rati, prema, praṇaya, māna, sneha, rāga, anurāga* en *mahābhāva*; en in *Ujjvala-nīlamanī* is de volgorde *rati, prema, sneha, māna, praṇaya, rāga, anurāga* en *mahābhāva*. Deze twee gezichtspunten zijn niet tegenstrijdig, want soms is de volgorde van *sneha, māna* en *praṇaya* omgekeerd in overeenstemming met verschillende *rasas*. ❀

Het woord *yugāyitam*, dat betekent “gelijkend op een millenium” is eenvoudig en duidelijk. De uitdrukking *govinda-*

viraheṇa drukt de houding van afgescheidenheid (*vipralambha*) van Govinda uit. *Vipralambha* wordt als volgt omschreven in *Bhakti-rasāmṛta-sindhu* (3.5.25),

*sa pūrva-rāgo mānaś ca
pravāsādi-mayas tathā
vipralambho bahu-vidho
vidvadbhir iha kathyate*

Zelfgerealiseerde *rasika* toegewijden hebben geschreven, dat *vipralambha* in vele variaties bestaat, zoals *pūrva-rāga* – de wederzijdse gehechtheid en anticipatie op een ontmoeting tussen geliefden, die elkaar nog niet hebben ontmoet; *māna* – boosheid die het consumeren van het verlangen naar vereniging van een liefdespaar voorkomt; en *pravāsa* – afgescheidenheid door in een ver afgelegen plaats woonachtig te zijn.

Het esoterische mysterie, dat de uitspraak van Śrī Caitanya Mahāprabhu impliceert, is, dat de praktiserende toegewijde, die zich nog in de wereld der materie bevindt, geschikt is om liefde in afgescheidenheid te proeven alleen in de hoedanigheid van *pūrva-rāga*.

Commentaar

Het is voor toegewijden in het stadium van beoefening van essentieel belang om het gevoel van afgescheidenheid te cultiveren en aangezien ze nooit een ontmoeting met Kṛṣṇa hebben ervaren, zal hun gevoel van afgescheidenheid zich alleen ontwikkelen in de categorie *pūrva-rāga*, want zonder Kṛṣṇa ooit te hebben ontmoet, kunnen ze geen afgescheidenheid van Hem in *pūrva-rāga* ervaren.

Door vertellingen over Śrī Kṛṣṇa's spel van anderen te horen wordt *pūrva-rāga* gewekt. Dit was het geval met de *dvijapatnīs* en met de dames van Mathurā, voordat Kṛṣṇa daar arriveerde. Ook Rukmiṇī had Kṛṣṇa nooit eerder gezien, maar door over Hem van Śrī Nārada te horen rees *pūrva-rāga* in haar hart. Zodoende raakte ze uiterst bezorgd om Kṛṣṇa te ontmoeten. Zo kunnen ook de levende wezens *vipralambha-pūrva-rāga* in hun hart opwekken door te horen van de geestelijk leermeester en de *vaiṣṇavas* of door de geschriften te lezen. De levende wezens zijn alleen tot dit niveau gekwalificeerd, omdat ze nooit eerder een ontmoeting met Kṛṣṇa hebben ervaren. Daardoor zijn de andere vormen van afgescheidenheid, zoals *māna* en *pravāsa* voor hen niet mogelijk. ❀

Er zijn tien condities, die ontstaan door afgescheidenheid: (1) *cintā* – zorgetlijke overweging; (2) *jāgaraṇa* - slapeloosheid; (3) *udvega* – opgewondenheid; (4) *tānava-kṛṣatā* – vermageren van het lichaam; (5) *malināṅgatā* – verbleken van de ledematen van het lichaam; (6) *pralāpa* - onsamenhangende spraak; (7) *vyādhi* – geslagen door een kwellende aandoening; (8) *unmāda* – waanzin; (9) *moha* - verwarring en (10) *mṛtyu* – dood, hetgeen ook bekend is als *mūrccā* – bewusteloosheid.

Śrī Caitanya-caritāmṛta

(Antya-līlā 2040-1)

*udvege divasa nā jāya, 'kṣaṇa' haila 'yuga'-sama
varṣāra megha-prāya asru varṣe nayana*

*govinda-virahe sūnya haila tribhuvana
tuṣānale poḍe – yena nā jāya jīvana*

[Śrī Caitanya Mahāprabhū, die was verzonken in intense gevoelens van afgescheidenheid in de extase van *mahābhāva* spreekt als volgt:] O *sakhī*, zonder de zoon van Nanda Mahārāja ben Ik zo opgewonden en verdrietig, dat mijn dagen eenvoudig niet verstrijken. Ieder moment lijkt een millennium te zijn. Tranen stromen onophoudelijk uit mijn ogen als stortregens uit de wolken. Nu kan Ik eenvoudig de afgescheidenheid van Govinda niet verdragen. Dit hele universum lijkt leeg te zijn. Mijn lichaam brandt voortdurend in het vuur van afgescheidenheid, alsof mijn ledematen zijn ingepakt in stro, dat is aangestoken. Toch blijf ik in leven. Wat moet ik nu doen?

Śikṣāṣṭaka: Lied Zeven in vier delen

(Gītāvalī)

(7-a)

*gāite gāite nāma ki daśā haila
kṛṣṇa-nitya-dāsa muñi hṛdaye sphurila
jānalāma māyā-pāṣe e jaḍa-jagate
govinda-virahe duḥkha pāi nānā-mate
āra ye saṁsāra mora nāhi lāge bhāla
kānhā yāi kṛṣṇa heri e cintā viśāla
kāṇdite kāṇdite mora āṅkhi varīṣaya
varṣā-dhārā hena cakṣe haila udaya
nīmeṣa haila mora śata yuga sama
govinda-viraha āra sahite akṣama*

Terwijl ik herhaaldelijk de heilige naam van Śrī Kṛṣṇa chant, word ik overgenomen door een zeer verbazingwekkende conditie. De realisatie, dat ik de eeuwige dienaar van

Śrī Kṛṣṇa ben, begon zich in mijn hart te manifesteren. Omdat mijn aandacht werd afgeleid van Śrī Kṛṣṇa, werd ik in de vreselijke greep van *māyā* vastgehouden. Daardoor lijd ik aan allerlei soorten ellende in deze materiële wereld. Nu heeft deze materiële wereld niet langer aantrekkingskracht op mij. Waar zal ik nu naartoe gaan? Wat zal ik doen? Waar ga ik Śrī Kṛṣṇa ontmoeten? Zonder Hem te zien krijg ik geen verlichting. Dit is een grote zorg geworden. Ik huil herhaaldelijk en de tranen rollen uit mijn ogen als een onophoudelijke stroom regen uit de wolken van de moesson. In afzondering van Śrī Govinda lijkt een enkel moment op honderden millennia. O *sakhī*, nu kan ik geen afgescheidenheid van Śrī Govinda verdragen.

(7-b)

*śūnya dharātala, caudike dekhiye,
parāṇa udāsa haya
ki kari ki kari, sthira nāhi haya,
jīvana nāhika raya*

*vraja-vāsī-gana, mora prāṇa rākha,
dekhāo śrī rādhānāthe
bhaktivinoda, minati māniyā
laohe tāhāre sāthe*

*śrī kṛṣṇa-viraha āra sahite nā pāri
parāṇa chādite āra dina dūi cāri*

Nu lijkt dit hele universum leeg en mijn leven is troosteloos geworden. Waar moet ik naartoe gaan? Wat moet ik doen? Ik ben niet in staat om rustig te worden. Mijn levensadem staat op het punt dit lichaam te verlaten. O inwoners van Vraja-dhāma, geef me een glimp van Śrī Rādhānātha en red mijn leven. Hoor alsjeblijft het gebed van deze Bhaktivino-

da en neem hem met jullie mee. Ik kan anders niet langer de afgescheidenheid van Kṛṣṇa verdragen. Binnen een paar dagen ga ik mijn leven opgeven.

(7-c)

*gāite govinda-nāma, upajila bhāva-grāma,
dekhilāma yamunāra kūle
vṛṣabhānu-sutā-saṅge, śyāma naṭavara raṅge,
vāṅsarī bājāya rūpa-mūle
dekhīyā yugala-dhana, asthira haila māna,
jñāna-hārā hailuṅ takhana
kata-kṣaṇe nāhi jāni, jñāna-lābha haila māni,
āra nāhi bhela daraśana*

Aho! Toen ik hardop de heilige naam van Śrī Govinda begon te chanten, begonnen zich diverse extatische symptomen in mijn lichaam te manifesteren. Ik zag opeens de prachtige oever van de Yamunā. In een bekoorlijk en overvloedig groen paviljoen onder een *kadamba*-boom vertoonde de beste danser, Śyāmasundara, Zijn gratieuze, drievoudig gebogen gedaante en speelde op Zijn fluit vergezeld door Śrī Vṛṣabhānu-nandīnī. Bij het zien van het ongeëvenaarde paar kon ik niet overeind blijven staan. Ik verloor mijn bewustzijn en viel op de grond. Hoe lang ik in die conditie heb gelegen, weet ik niet. Toen ik weer bijkwam, keek ik hier en daar. Maar ondanks een lange tijd met grote moeite te zoeken, was ik niet in staat Hun *darśana* te krijgen.

(7-d)

*sakhi go kemane dhariba parāṇa
nimeṣa haila yugera samāna*

*śrāvaṇera dhārā, āṅkhi variṣaya,
śūnya bhela dharātala
govinda-virahe, prāṇa nāhi rahe,
kemanē vāñciba bala*

*bhaktivinoda, asthira haiyā,
punaḥ nāmāśraya kari'
ḍāke rādhānātha, diyā darasana,
prāṇa rākha, nahe mari*

Nu is dit hele universum begonnen een leegte te lijken. Stromen tranen rollen uit mijn ogen als stortregens tijdens de maand Śrāvaṇa. O *sakhī*, de levensadem in dit lichaam is erg onrustig en opgewonden geworden. Ik heb het gevoel, dat mijn leven tot een eind komt – hoe moet ik verder gaan? In afzondering van Govinda lijkt een enkel ogenblik op honderd millennia. Met grote verontrusting chant deze Bhaktivinoda de heilige naam opnieuw en roept luid, “O Kṛṣṇa! O Rādhā! Alsjeblieft, geven Jullie beiden me Jullie *darśana* en red mijn leven. Ander ga ik zeker ten onder.”

Vivṛti

“O Govinda, in afgescheidenheid van Jou lijkt dit hele universum vacant. Een stroom tranen vloeit onophoudelijk uit mijn ogen als stortregens tijdens de moesson en het knippen van een ooglid lijkt op de duur van een millennium.”

Dit is een levendig voorbeeld van *vipralambha-rasa*, de zachte smaak van goddelijke afgescheidenheid. Voor toegewijden in wie extatische gevoelens van *bhāva* zijn gewekt (*jāta-rati-bhaktas*) is het volstrekt essentieel, dat ze proberen *vipralambha-rasa* te zoeken zonder vereniging met Bhagavān

(*sambhoga*) te willen bereiken. Dit vers werd geciteerd om dit punt duidelijk te maken.

Gevoelens van afgescheidenheid, die worden ervaren in materiële relaties, zijn eenvoudig vol ellende, terwijl men in de transcendentale *vipralambha-rasa* de hoogste zegen in het hart ervaart, ook al lijkt het uiterlijk op intens lijden. Daarom is met betrekking tot de gevoelens van het ervaren van afgescheidenheid door een Vaiṣṇava gezegd, “*yata dekha vaiṣṇava-va vyavahāra duḥkha, niścaya jānio sei parānanda-sukha* – hoewel de gevoelens van afgescheidenheid, die worden ervaren door een Vaiṣṇava, op gewoon verdriet lijken, moet je ervan uitgaan, dat ze op transcendentale zegen berusten.” *Vipralambha-rasa* geeft altijd voeding aan *sambhoga*.

In de conditie, die we kennen als *prema-vaicittya*, die valt onder de kop *vipralambha*, is een externe schijn van *sambhoga* aanwezig. Hoewel men direct in Kṛṣṇa’s aanwezigheid is, voelt men in deze conditie intens verdriet vanwege het innerlijke idee van afgescheidenheid, dat wordt voortgebracht door de unieke uitmuntendheid van *prema*. Contrasterend hiermee zijn de gedachten aan Kṛṣṇa in fysieke afgescheidenheid van Hem zo intens, dat er geen mogelijkheid bestaat om Hem zelfs maar een moment te vergeten. Dit stadium is het hoogtepunt van alle *bhajana*.

De groep genaamd Gaura-nāgarī, die in feite in vergetelheid zijn van Śrī Kṛṣṇa, maakt een ongebreidelde vertoning van *sambhoga-rasa*. Vanwege hun nalatigheid van Kṛṣṇa creëren ze eenvoudig obstakels naar de ontwikkeling van authentieke, bovenzinnelijke *rasa*. Degenen, die aspiraties hebben voor *sambhoga*, doen altijd pogingen voor de zelfzuchtige

bevrediging van hun eigen zintuigen. Daarom zijn ze verstoeken van *kṛṣṇa-bhakti*.

In *Śrī Caitanya-caritāmṛta* (*Ādi-līlā* 4.165) wordt gezegd, “*ātmendriya-prīti-vāñchā tāre bali ‘kāma’, kṛṣṇendriya-prīticchā dhare ‘prema’ nāma* – het verlangen om de eigen zintuigen te bevredigen is *kāma*, maar het verlangen om de zintuigen van Śrī Kṛṣṇa een plezier te doen is *prema*.” Als de Gaura-nāgarī’s de betekenis van dit vers zouden begrijpen, zouden ze Śrī Gaurāṅga niet zo snel in de positie van *nāgara*, de genieter, plaatsen en zichzelf als *nāgarī*, de genotenen, met een dringend verlangen om hun eigen *sambhoga-rasa* uit te dragen. Men dient dit achterwege te laten en *bhajana* aan de Allerhoogste Persoonlijkheid Gods uit te voeren zuiver onder leiding van *vaiṣṇavas*.

Het vertrouwelijke geheim van het spel van Śrī Gaurāṅga is, dat Śrī Kṛṣṇa Zelf – die het gevoel heeft van een *āśraya-jātīya* (een reservoir van liefdevolle sentimenten, of met andere woorden, een toegewijde) – Zich altijd in de stemming van *vipralambha* bevindt. De meest volkomen uitvoering van het gevoel van de *āśraya-jātīya-jīva*, die probeert voeding te geven aan *sambhoga-rasa*, wordt aangetroffen in de stemming van *vipralambha*. Om dit aan te tonen manifesteert Śrī Kṛṣṇa Zijn eeuwige gedaante van Śrī Gaura, de incarnatie van *vipralambha-rasa*.

Śrī Bhajana-rahāṣya verzen

Het volgende vers uit *Śrī Kṛṣṇa-karṇāmṛta* (41) is een voorbeeld van *pralāpa* (onsamenhangend spraakgebruik vol verdriet) van Śrīmatī Rādhikā, dat wordt opgewekt door gevoe-

lens van afgescheidenheid van Śrī Kṛṣṇa. Dit vers wordt ook geciteerd in *Bhakti-rasāmṛta-sindhu* (3.2.100) als een voorbeeld van de *vyabhicāri-bhāva* geheten *autsukya*, zorgelijk verlangen, dat wordt ervaren in de conditie van afgescheidenheid van Kṛṣṇa,

*amūny adhanyāni dināntarāṇi
hare tvad-ālokanam antareṇa
anātha-bandho karuṇaika-sindho
hā hanta hā hanta katharī nayāmi*

O Anātha-bandhu (vriend van de behoeftigen), O Hari, O Karuṇā-sindu (ocean van mededogen)! Alas, alas! Hoe kan ik het verstrijken van deze miserabele dagen en nachten verdragen zonder Jouw gezelschap?

In dit verband heeft Śrīla Bhaktivinoda Ṭhākura het volgende vers gecomponeerd (*Bhajana-rahāṣya* 7.14),

*nā heriye tava mukha, hṛdaye dāruṇa-duḥkha
dīna-bandho karuṇā-sāgara
e adhanya divā-niśi, kemane kātābe dāsī,
upāya balaha ataḥ para*

Omdat ik niet in staat ben Jouw gelaat te zien, is mijn hart vol ondraaglijk verdriet. O vriend van de gevallenen, ocaan van mededogen! Hoe moet ik door deze ellendige dagen en nachten heen komen? Ik ben Jouw dienstmaagd. Vertel me daarom alsjeblief onmiddellijk, wat ik hieraan moet doen?

Het volgende vers uit *Payāvalī* (330) is een verklaring van Śrī Mādhavendra Purī, die de *bhāvocchvāsa* van Śrī Rādhā illustreert. [*Bhāvocchvāsa* is een diepe gevoelsontlading, die het spirituele sentiment tot uitdrukking brengt, dat verborgen ligt in het hart van Śrīmatī Rādhikā. Er zijn hiervan

vele verschillende voorbeelden. Degene, die hier wordt genoemd, wordt aangestoken door gevoelens van afgescheidenheid. In de verwijzingen uit *Bhajana-rahāṣya*, die in Vers Acht worden gegeven, staat een uitspraak uit *Kṛṣṇa-karṇāmṛta*, dat een voorbeeld toont van Śrīmatī Rādhikā's *bhāvocchvāsa* aangewakkerd door het ontmoeten van Kṛṣṇa. Zie voor verdere uitleg over *bhāvocchvāsa* de commentaren, die daar worden gegeven.]

*ayi dīna-dayārdra-nātha he
mathurā-nātha kadāvalokyase
hṛdayaṁ tvad-aloka-kātaram
dayita bhrāmyati kiṁ karomy aham*

O Heer, wiens hart smelt van mededogen voor de behoeftigen, O Meester van Mathurā, wanneer krijg ik Jouw *darśana*? Doordat Ik verstoken ben van Jouw gezelschap, is Mijn hart zeer onstabiel en nerveus geworden. O geliefde, wat moet ik nu doen?

Śrīla Bhaktivinoda Ṭhākura zingt (*Bhajana-rahāṣya* 7.7),

*'he dīna-dayārdra-nātha, he kṛṣṇa, mathurā-nātha,
kabe punaḥ pāba daraśana
na dekhi se cānda-mukha, vyathīta hṛdaye duḥkha,
he dayita ki karo ekhana'*

O Heer, wiens hart smelt met mededogen voor de behoeftigen, O Kṛṣṇa, meester van Mathurā, wanneer zie ik Jou weer? Mijn hart is heel verdrietig, omdat ik Jouw vollemaansgezicht niet kan zien. O geliefde, wat moet ik nu doen?

Het volgende vers uit *Ujjvala-nīlamanī* (15.167) beschrijft tien condities, die ontstaan door afgescheidenheid van Śrī

Kṛṣṇa en die zodoende de staat van *bhāvonmāda* in Śrīmatī Rādhikā uitdragen. *Bhāvonmāda* is een vorm van goddelijke waanzin, die zich aandient in het stadium van *mahābhāva*,

*cintātra jāgarodvegau
tānavam malināṅgatā
pralāpo vyādhir unmādo
moho mṛtyur daśā daśa*

Er zijn tien condities, die zich voordoen in *sudūra-pravāsa-vipralambha*, afgescheidenheid door woonachtig te zijn op een ver afgelegen plaats. Deze condities zijn als volgt: (1) *cintā* – zorgelijke overweging; (2) *jāgaraṇa* - slapeloosheid; (3) *udvega* – opgewondenheid; (4) *tānava-kṛṣatā* – vermageren van het lichaam; (5) *malināṅgatā* – verbleken van de ledematen van het lichaam; (6) *pralāpa* - onsamenhangende spraak; (7) *vyādhi* – geslagen door een kwellende aandoening; (8) *unmāda* – waanzin; (9) *moha* - verwarring en (10) *mṛtyu* – dood, hetgeen ook bekend is als *mūrccā* – bewusteloosheid.

Śrīla Bhaktivinoda Ṭhākura zingt (*Bhajana-rahāṣya* 7.11),

*jāgara, udvega, cintā, tānavāṅga-malinatā,
pralāpa, unmāda āra vyādhi
moha, mṛtyu daśā daśa, tāhe rādhā suvivaśa,
pāila duḥkha-kulera avadhi*

Wanneer Śrī Rādhikā bedroefd is door deze tien condities wegens afgescheidenheid van Śrī Kṛṣṇa, bereikt Ze de uiterste grens van verdriet.

Vers Licht

Volharding in perfectie

आश्लिष्य वा पादरतां पिनष्टु माम् अदर्शनान् मर्महतां करोतु वा
यथा तथा वा विदधातु लम्पटो मत्प्राणनाथस्तु स एव नापरः

*āśliṣya vā pāda-ratām pinaṣṭu mām
adarśanān marma-hatām karotu vā
yathā tathā vā vidadhātu lampṭo
mat-prāṇa-nāthas tu sa eva nāparaḥ*

Anvaya

saḥ lampṭaḥ – die schooier, die handelt voor Zijn eigen plezier; *vā* – ofwel; *pinaṣṭu* – laat Hem verbrijzelen (me tot Zijn eigen maken); *mām* – mij (een dienstmaagd); *pāda-ratām* – gehecht aan de dienst van Zijn lotusvoeten; *āśliṣya* – door een stevige omhelzing; *vā* – of; *marmahatām karotu* – laat Hem mijn hart breken; *adarśanāt* – door niet zichtbaar te zijn; *vidadhātu* – laat Hem doen; *yathā tathā vā* – wat Hij ook wil (laat Hem zelfs genieten van het gezelschap van andere minnaressen); *tu eva* - niettemin (Hij alleen); *mat-prāṇa-nāthaḥ* – is de Meester van mijn leven; *aparaḥ na* – er is niemand anders dan Hij.

Vertaling

Laat Kṛṣṇa deze dienstmaagd, die gehecht is aan de dienst van Zijn lotusvoeten, stevig omhelzen en me zo Zijn eigen maken. Of laat Hem mijn hart breken door niet voor mij aanwezig te zijn. Hij is een levensgenieter en kan doen wat Hij wil. Ook al speelt Hij vlak voor mijn neus met andere minnaressen, Hij is toch de Meester van mijn leven. Er is niemand anders dan Hij.

Śrī Sanmodana-bhāṣya

In dit vers worden we op de hoogte gebracht met de mentale conditie van het levend wezen bij het bereiken van de staat van *prema*. “Dat kroonjuweel der schooiers kan deze dienstmaagd, die is gehecht aan de dienst van Zijn lotusvoeten, in verrukking brengen door haar stevig te omhelzen. Of Hij kan over me heen lopen, of mijn hart breken door niet in mijn gezichtsveld aanwezig te zijn. Hij kan doen wat hij wil. Zelfs al speelt Hij pal voor me met andere geliefden, Hij is en blijft de Meester van mijn leven. Er is geen ander dan Hij.” Dit kenmerk van eenpuntige devotie aan Śrī Kṛṣṇa heet *kṛṣṇaikaniṣṭhitā*. Dit wordt ook in *Śrīmad-Bhāgavatam* (11.29.34) gedemonstreerd,

*martyo yadā tyakta-samasta-karmā
niveditātmā vicikīṛṣito me
tadāmṛtatvaṁ pratipadyamāno
mayātma-bhūyāya ca kalpate vai*

[Śrī Bhagavān zei tegen Uddhava:] Wanneer sterfelingen alle baatzuchtige activiteiten achterwege laten en zich volkomen aan Mij overgeven, ontstaat bij Mij het verlangen om hen een speciale gunst te geven. Op dat moment veroorzaak

Ik, dat ze hun onsterfelijke gedaante krijgen en bevorder hen tot de status van Mijn dierbare, eeuwige metgezellen.

Uit dit kenmerk valt af te leiden, dat in het stadium van *prema Śrī Kṛṣṇa* het enige leven, de enige rijkdom en het enige hart van de toegewijde is. In die hoedanigheid wordt de perfectie van religie ten volle blootgelegd in de vorm van wederzijdse aantrekkingskracht tussen Bhagavān en de toegewijde. In *Śrīmad-Bhāgavatam* (7.5.14) heeft Śrī Prahlāda Mahārāja gezegd,

*yathā bhrāmyaty ayo brahman
svayam ākarṣa-sannidhau
tathā me bhīdyate cetaś
cakra-pāṇer yadṛchayā*

O *brāhmaṇa*, zoals ijzer door een magneet automatisch wordt aangetrokken, is mijn bewustzijn van dit doffe bestaan ontheven en wordt met kracht aangetrokken tot Cakrapāṇi Bhagavān, de Godheid, die een werpschijf in Zijn hand draagt, door de onweerstaanbare kracht van Zijn wilsvermogen genaamd *icchāsakti*.

Deze uitspraak ondersteunt het idee, dat er een *svabhāvika-dharma*, of natuurlijke functie, bestaat tussen het oneindig kleine, levende wezen en de alles-doordringende Bhagavān Śrī Kṛṣṇa en dat dit een wederzijdse uitwisseling betreft. Zolang de *jīva* zich in de staat van onverschilligheid jegens Bhagavān bevindt, is deze natuurlijke functie amper aanwezig. Maar wanneer het levend wezen door een of ander groot geluk wordt gereinigd en gezuiverd, wordt deze eeuwig gevestigde, natuurlijke functie, die tussen Kṛṣṇa en het levend wezen bestaat, weer manifest.

Op dat moment is de aantrekkingskracht van het levend wezen voor Bhagavān precies dezelfde als de aantrekkingskracht van gereinigd ijzer voor een magneet. Het enige doel van religie is deze eeuwigdurend bestaande, natuurlijke functie weer effectief te maken. Religie heeft geen ander doel dan dit. Daarom dient te worden begrepen, dat in de *sādhana*, welke leidt tot de manifestatie van *prema*, het zuiver levende wezen volkomen verstoken is van het verlangen naar enig ander resultaat. In *Śrīmad-Bhāgavatam* (10.32.22) heeft Kṛṣṇa Zelf hieraan zijn steun verleend met de volgende woorden,

*na pārāye 'ham niravadya-samyujām
sva-sādhu-kṛtyam vibuddhāyusāpi vaḥ
yā mābhajan durjara-geha-śṛṅkhalāḥ
saṁvṛścyā tad vaḥ pratiyātu sādhunā*

Mijn dierbare *gopīs*, jullie ontmoeting met Mij is volkomen zuiver en correct. Jullie hebben de taaie banden met het huishoudelijke gezinsleven compleet verbroken om Mij te dienen. Zelfs al krijg Ik een fantastische levensduur als die van de halfgoden, is het voor Mij niet mogelijk om jullie liefde, dienst en verzaking te vereffenen. Daarom zullen jullie tevreden moeten zijn met de vereffening van jullie eigen heilzame activiteiten.

Door deze uitspraak van Bhagavān wordt aangetoond, dat de liefde voor Kṛṣṇa de vrucht zelf is van het liefhebben van Kṛṣṇa. Met andere woorden, de toegewijden zijn totaal verstoken van ieder verlangen naar hun eigen geluk. Ze dienen Kṛṣṇa, bieden Hem hun liefde aan en ontmoeten Hem. Het enige doel van alles, dat ze ondernemen, is Kṛṣṇa een plezier te doen.

In dit vers van *Śrī Śikṣāṣṭaka* betekenen de woorden *adarśanān marmahatām* “het hart breken wegens afgescheidenheid”. In werkelijkheid is de doodsangst van het hart met betrekking tot afscheiding geen bron van verdriet, maar van het grootste geluk. Dit wordt aangetoond door de uitspraak van Śrī Kṛṣṇa in *Śrīmad-Bhāgavatam* (10.32.21),

*evam mad-arthojjhita-loka-veda-
svānām hi vo mayy anuvṛttaye ‘balāḥ
mayā parokṣaṁ bhajatā tirohitam
māsūyituṁ mārhatha tat priyam priyāḥ*

O geliefde *gopī*-vriendinnen, O tedere harten, jullie hebben om Mij niet wil alle sociale conventies, vedische principes en zelfs jullie familiebanden opgegeven. Ik ben uit jullie gezichtsveld verdwenen alleen om de intensiteit van jullie gevoelens voor Mij te verhogen en Ik heb in het geheim naar jullie van liefde doortrokken gesprekken geluisterd. Ik ben jullie geliefde. Weest daarom niet door Mij teleurgesteld.

Een ander belangrijk punt, waarover in dit Vers Acht wordt gesproken, is, dat er in de uitspraak “breng me in verrukking met jouw omhelzing” geen spoor van verlangen naar persoonlijk geluk aanwezig is. De betekenis van deze uitspraak is, dat de toegewijde Kṛṣṇa eenvoudig zijn liefde wil aanbieden en Hem vreugde wil geven. Het is volkomen in overeenstemming met de aard van *prema* en de conclusies van de geschriften.

Het belang van Śrī Śikṣāṣṭaka
in relatie tot het leven en de ervaring van
Śrī Caitanya Mahāprabhu

Nu zal de glorie van deze *Śrī Śikṣāṣṭaka* worden samengevat. Wat is de grootheid van de transcendente liefde van Śrīmatī Rādhikā, de personificatie van Bhagavāns innerlijke vermogen (*svarūpa-śakti*)? Wat is de buitengewone bekoorlijkheid van Śrī Kṛṣṇa, die Zij door Haar liefde proeft? En wat is de onbeschrijflijke vreugde, die Ze ervaart, wanneer Ze de bekoorlijkheid van Śrī Kṛṣṇa proeft? De allerhoogste absolute waarheid, Śrī Kṛṣṇa, die deze drie innerlijke vragen beantwoord wil zien, neemt de gedaante aan van Śrī Kṛṣṇa Caitanya Mahāprabhu. Hij is diep verzonken in het gevoel van grootmoedigheid (*audārya*) en voert eeuwigdurend ongelimiteerd spel uit in Śrī Navadvīpa-dhāma, dat zich in een speciale sectie van Vaikuṅṭha, genaamd Goloka, bevindt. Daar proeft Hij deze drie sentimenten in de zetel van Zijn eeuwige, transcendente spel.

Śrī Kṛṣṇacandra, die is verenigd met de lichaamskleur en het gevoel van Śrī Rādhā, verschijnt in dit universum slechts één keer tijdens een dag van Brahmā in de gedaante van Śrī Caitanya Mahāprabhu. Recent verscheen Hij aan de heilige oevers van de Bhāgirathī (Gaṅgā) in het Nadia district van West-Bengalen, in Śrī Navadvīpa-Māyāpura, dat niet-verschillend is van Śrī Vṛndāvana. Hij verscheen in het jaar 1486 op een zaterdag bij het vallen van de avond op de dag van de volle maan in de maand Phālgunī (februari-maart) tijdens een maansverduistering. Vanwege de maansverduiste-

ring vibreerde de hele stad met het melodieuze geluid van *harināma-saṅkīrtana*.

De naam van Caitanya Mahāprabhu's vader was Paṇḍita Śrī Jagannātha Mīśra en de naam van Zijn moeder was Śrīmatī Śacī-devī. Met Zijn transcendente spel, dat Hij in verschillende levensfasen uitvoerde, dompelde Hij het hele land van Gauḍa onder in transcendente zegen. In Zijn jeugd vertoonde Hij Zijn kinderlijke ondeugden en demonstreerde bij gelegenheid verbazingwekkend, bovenmenselijk spel en vermaak. Tijdens zijn jongensjaren was Hij verdiept in het spel van opleiding en studie. In Zijn jonge volwassenheid huwde Hij volgens de regulerende principes van de geschriften en gaf een ideaal voorbeeld van de manier, waarop de plichten van het huishoudelijke gezinsleven dienen te worden uitgevoerd. Dit was ook de periode, waarin Hij uiteenzettingen begon te geven over de principes van *bhakti*.

Daarna ging Hij naar Gayā en aanvaardde initiatie in de *gopāla-mantra* van tien lettergrepen van Śrī Īśvara Purī, de meest vooraanstaande bedelmonnik van de Śrī Madhva *sampradāya*. Door dit te doen gaf Hij alle levende wezens de instructie, dat het hun plicht is om hun toevlucht te nemen tot de lotusvoeten van een bonafide geestelijk leermeester, die beschikt over alle eigenschappen, die in de geschriften worden beschreven. Na Zijn terugkeer van Gayā dompelde Hij heel Gauḍa-bhūmī onder in de stroom van de rivier van *bhakti* door in het gezelschap van Zijn toegewijden *śrī-harināma-saṅkīrtana* uit te voeren. Op de leeftijd van vierentwintig jaar verliet Hij het huishoudelijke familielevens voorgoed en aanvaardde de wereldverzakende levensorde van Śrī Keśava

Bhārati, een *sannyāsī* in de disciplinaire lijn van Śrī Śaṅkarā-cārya.

Onder voorwendsel van een pelgrimstocht bracht Hij daarna zes jaar door op reis door Bengalen, Orissa, Zuid-India, Maharashtra, Uttar Pradesh (Mathurā, Vṛndāvana, Prayāga, Kāśī) en Bihar (Kānāi Nāṭasālā en Rāja Mahala). Tijdens Zijn reizen inspireerde Hij honderden duizenden mensen tot het bereiken van het hoogste doel door hen liefde voor de heilige naam te geven. Overal, waar Hij kwam, zaaide Hij de leer van onvermengde toewijding (*śuddha-bhakti*). Door middel van debatten en logica versloeg Hij vele personen, die doctrines onderschreven, die waren tegengesteld aan de principes van de geschriften. Hij vestigde op heldere wijze Zijn eigen leer, die de essentie vormt van alle conclusies van de vier Vaiṣṇava *sampradāyas*. Deze leer kennen we als *acintya-bhedābheda-tattva*, de onbevattelijke waarheid van gelijktijdige eenheid en verschil, die bestaat tussen de Allerhoogste Persoonlijkheid Gods, Zijn vormen van energie en de levende wezens.

Daarna bleef Hij gedurende achttien jaar onafgebroken in Śrī Jagannātha Purī. Om Zijn drie innerlijke verlangens in vervulling te brengen proefde Hij de nectar van goddelijke liefde in het gezelschap van Zijn eeuwige metgezellen. Hij zond Zijn invloedrijke predikers van *śuddha-bhakti* overal naartoe en droeg via hen Zijn zuivere leer uit. Dus Hij dompelde heel India onder in de vloed van *śrī-kṛṣṇa-prema*.

In de tussentijd bekrachtigde Hij het hart van Zijn eeuwige metgezellen, zoals Śrī Svarūpa Dāmodara, Śrī Rāya Rāmānanda, Śrī Prabodhānanda Sarasvatī, Śrī Rūpa, Śrī Sanātana, Śrī Raghunātha dāsa, Śrī Gopāla-bhaṭṭa, Śrī Jīva, Śrī Kavi

Karṇapura en anderen. Hij gaf hen de inspiratie om vele juwelen van transcendente literatuur te schrijven en gaf zodoende voeding aan Zijn eigen idealen.

Precies dezelfde Śrī Gaurāṅgadeva Zelf componeerde de *Śrī Śikṣāṣṭaka*, die vol staat met alle conclusies van *bhakti*, en gaf instructies aan personen op allerlei verschillende niveau's van kwalificatie. Hij proefde dikwijls de ambrozijnen essentie van deze *Śikṣāṣṭaka* op een afgesloten plek in gezelschap van Zijn twee meest vertrouwelijke metgezellen, Śrī Svarūpa Dāmodara en Rāya Rāmānanda. Dit onderwerp wordt beschreven in *Śrī Caitanya-caritāmṛta* en andere literatuur.

Middels Zijn spel en vermaak als ideale beoefenaar van *bhakti* in de *grhastha-āśrama* heeft Svayam Bhagavān Śrī Gaurāṅgadeva alle religieus levende gezinshoofden instructies gegeven over de manier, waarop het gezinsleven op de juiste wijze dient te worden uitgevoerd. Op dezelfde manier heeft Hij met zijn spel en vermaak als *sannyāsī* alle wereldverzakende bedelmonniken instructies gegeven door hen een ideaal voorbeeld van verzaking gecombineerd met het hoogste devotionele sentiment te tonen. De glorie van deze *Śikṣāṣṭaka* is ongelimiteerd.

Godsgeschenk voor de lezers van Śrī Śikṣāṣṭaka

Trouwhartige personen, die deze *Śrī Śikṣāṣṭaka*, welke voortvloeide uit de lotusmond van Śrī Gaurāṅgadeva, met grote toewijding lezen en bestuderen, raken verzadigd met gretigheid om de honing van de lotusvoeten van Śrī Gaura-sundara te proeven. Bovendien worden ze ondergedompeld in het reservoir van liefde voor Murāri, Śrī Kṛṣṇacandra. Vierhon-

derdeen jaar na de verschijning van Śrī Gaurāṅga werd dit commentaar op Śrī Śikṣāṣṭaka genaamd *Sanmodana-bhāṣya* gecomponeerd door mij – Kedāranātha Bhaktivinoda.

Samenvatting door Śrīla Nārāyaṇa Mahārāja
op het commentaar van Śrīla Bhaktivinoda

Voor zuiver *rasika vaiṣṇavas*, die *mādhurya-rasa* proeven, vormt deze Śrī Śikṣāṣṭaka de essentie van alle Veda's. Omdat deze voortkwam uit de lotusmond van Svayam Bhagavān, is het een wezenlijke waarheid (*mahā-vākya*). Daarom moeten alle fortuinlijke personen hun hals sieren met de bloemenkrans van deze Śikṣāṣṭaka door hem als een stevast principe dagelijks te lezen, te bestuderen en te vereren.

Aldus eindigt de vertaling van het commentaar op Śrī Śikṣāṣṭaka genaamd *Sanmodana-bhāṣya* gecomponeerd door de uiterst genadevolle, eeuwige metgezel van Śrī Gaurāṅga, Śrīla Saccidānanda Bhaktivinoda Ṭhākura.

Śrī Caitanya-caritāmṛta
(Antya-līlā 20.48-52)

āmi kṛṣṇa-pada-dāsī, teṅho rasa-sukha-rāṣī'
ālīṅgiyā kare ātma-sātha
kivā nā deya daraśana, jārena mora tanu-mana,
tabu teṅho mora prāṇa-nātha
sakhī he, śuna mora manera niścaya
kivā anurāga kare, kivā duḥkha diyā māre,
mora prāṇeśvara kṛṣṇa – anya naya

*chāḍī' anya nārī-gaṇa, mora vaśa tanu-māna,
mora saubhāgya prakāṣa kariyā
tā-sabāre deya pīḍā, āmā-sane kare krīḍā,
sei nārī-gaṇe dekhāṇa*

*kivā teṅho lampaṭa, śaṭha, dhr̥ṣṭa, sakapaṭa,
anya nārī-gaṇa karo' sātha
more dite manaḥ-pīḍā, mora āge kare krīḍā,
tabu teṅho mora prāṇa-nātha*

*nā gaṇi āpana-duḥkha, sabe vāñchi tāṅra sukha,
tāṅra sukha āmāra tātparya
more yadi diyā duḥkha, tāṅra haila mahā-sukha,
sei duḥkha mora sukha-varya*

[In de stemming van Śrīmatī Rādhikā zei Śrīman Mahāprabhu:] O *sakhī*, ik ben een dienstmaagd van de lotusvoeten van Śrī Kṛṣṇa. Hij is de oceaan van het hoogste geluk van transcendentale *rasa*. Hij mag me in bezit nemen door me stevig te omarmen, of Hij kan mijn lichaam en geest laten versterven door me Zijn *darsana* te ontzeggen. Wat Hij ook doet, Hij is de Meester van mijn leven. O *sakhī*, luister naar de overtuiging van mijn hart. Of Hij me nu liefheeft of kwelt, Kṛṣṇa is mijn meester – er is geen ander. Door die andere mooie koehedersmeisjes te verlaten kan Hij mijn grote geluk manifesteren door Zijn geest en lichaam onder mijn beheer te brengen. Door in aanwezigheid van die meisjes met mij te spelen zal Hij hen verdriet doen. Hij is een verdorven, schaamteloze en bedriegelijke schooier, die alleen is verzonken in de bevrediging van Zijn eigen bevliegingen. Hij kan me vernederen door in mijn aanwezigheid met andere koehedersmeisjes plezier te maken. Zelfs dan is Hij de Meester van mijn leven. Ik ben niet in het minst begaan met mijn eigen verdriet. Ik wens altijd alleen Zijn ge-

luk. De basis van mijn leven is eenvoudig Hem op alle manieren plezier te doen. Als Hij plezier heeft door mij verdriet te doen, wordt dat verdriet mijn grootste geluk.

Śikṣāṣṭaka: Lied Acht in twee delen

(Gītāvalī)

(8-a)

*bandhu-gaṇa śunaha vacana mora
bhāvete vibhora, thākiye yakhana,
dekhā deya citta-cora*

*vicakṣaṇa kari', dekhite cāhile,
haya āṅkhi-agocara
punaḥ nāhi dekhi', kāṅdaye parāṇa,
duḥkhera nāhi thāke ora*

*jagatera bandhu sei kabhu more laya sātha
yathā tathā rākha more, āmāra se prāṇa-nātha
darśana-ānanda dāne, sukha deya morea prāṇe,
bale more praṇaya-vacana
punaḥ adarśana diyā, dagdha kare mora hiyā,
prāṇe more māre prāṇa-dhana*

*yāhe tā'ra sukha haya, sei sukha mama
nija sukhe duḥkhe mora sarvadā-i sama*

*bhakativinoda, saṁyoge, viyoge,
tāhe jāne prāṇeśvara
tā'ra sukhe sukhī, sei prāṇa-nātha,
se kabhu nā haya para*

O dierbare vriendinnen, luister naar mijn woorden. Hoe moet ik het gevoel in mijn hart beschrijven? Als ik door emotie word overstelp, zie ik die verleidelijke persoon, die

mijn hart heeft gestolen. Maar zodra ik weer bij vol bewustzijn ben, zie ik, dat Hij is verdwenen. Zelfs als ik ga zoeken, is Hij nergens te vinden. Op dat moment kent mijn verdriet geen grenzen. Mijn lichaam begint te schudden en te trillen. Mijn levensadem wordt rusteloos en opgewonden. “Alas! Alas! Wat moet ik doen? Hij is de vriend van de hele wereld. Wanneer neemt Hij me met Zich mee? Waar Hij me ook neerzet, Hij is de Meester van mijn leven. Door me Zijn *daršana* te geven kan Mij me in verrukking brengen, me een plezier doen en me met toegenegen woorden tot bedaren brengen. Of Hij kan mijn hart verzengen door me Zijn *daršana* niet te geven. Laat Hij doen wat Hij wil. Zelfs al vermoordt Hij me door afzondering van Hem, blijft Hij de rijkdom van mijn leven. Wat Hem ook plezier geeft, is mijn geluk. Mijn eigen geluk en verdriet zijn voor mij allemaal eender. Hij is de meester van Bhaktivinoda zowel in afgescheidenheid als in hereniging. Mijn geluk ligt alleen in Zijn geluk. Hij alleen is de Meester van mijn leven, er is geen ander.

(8-b)

yoga-pīthopari-sthīta, aṣṭa-sakhī-suveṣṭita,
vṛndāraṇye kadamba-kānane
rādhā-saha vaṁśī-dhārī, viśva-jana-citta-hārī,
prāṇa mora tāñhāra caraṇe
sakhī-ājñā-mata kari doñhāra sevana
pālya-dāsī sadā bhāvi doñhāra caraṇa
kabhū kṛpā kari’, mama hasta dhari’,
madhura vacana bole
tāmbūla laiṇyā, khāya dui jane,
mālā laya kutūhale

*adarśana haya kakhana ki chale
nā dekhiyā doñhe hiyā mora jvale*

*jekhāne sekhāne, thākuka du'jane,
āmi ta' caraṇa dāsī
milane ānanda, virahe yātanā,
sakala samāna vāsi*

*rādhā-kṛṣṇa prāṇa mora jīvane maraṇe
more rākhī' māri' sukhe thākuka du'jane*

*bhaktivinoda, āra nāhi jāne,
paḍi' nija-sakhī-pāya
rādhikāra gaṇe thākiyā satata,
yugala-caraṇa cāya*

Śrī Nanda-nandana, die op Zijn fluit speelt en het hart van het hele universum steelt, is met Śrīmatī Vṛṣabhānu-nandini gracieus gezeten op de juwelen troon van de zetel van Hun transcendentale spel omringd door de acht belangrijkste *sakhīs* in een bos van *kadamba* in transcendentaal Vṛndāvana. De lotusvoeten van dit eeuwigdurend jeugdige Goddelijke Paar zijn mijn ziel en zaligheid. Ik heb mezelf aan Hun lotusvoeten overgegeven. Ik ben de dienstmaagd (*pālyadāsī*) van Hun lotusvoeten. Soms pakken Ze mijn handen vast en vragen me met lieve stem om *tāmbūla* en eten het dan. Soms nemen Ze met grote nieuwsgierigheid een bloemenkrans van me over en dragen hem. Terwijl Ze een andere keer onder een of ander voorwendsel verdwijnen. O *sakhī*, geluk vind je, waar Zij worden aangetroffen. Ik ben een dienstmaagd van Hun lotusvoeten. Zegen verkregen in Hun gezelschap en kwelling ondergaan in Hun afwezigheid zijn voor mij hetzelfde. In leven en dood – te allen tijde – zijn Śrī Śrī Rādhā-Kṛṣṇa mijn leven. Bhaktivinoda kent niemand anders dan Hen. Ik val aan de lotusvoeten van Hun meest dierbare

sakhīs en smeeek slechts om één ding: dat ze me in de persoonlijke groep van Śrīmatī Rādhikā aanvaarden en me altijd betrekken in de dienst van de lotusvoeten van het Goddelijk Paar.

Vivṛti

“Ik ben een dienstmaagd van de *gopīs*, die altijd bezig zijn de lotusvoeten van Śrī Kṛṣṇa op allerlei manieren te dienen. Hij kan me omhelzen, Hij kan me Zijn eigen maken, of Hij kan mijn hart breken door niet aanwezig te zijn. Hij is een schooier, die altijd bezig is de jonge vrouwen van de *gopas* te verleiden. Hij kan doen wat Hij wil, Hij is toch de Meester van mijn leven. Er is geen ander dan Hij. Śrī Kṛṣṇa is de onafhankelijke Allerhoogste Persoon. Handelen in overeenstemming met Zijn wens is mijn enige religie. Ik heb geen belangen buiten de Zijne en ik heb geen enkele neiging om dienst te verlenen, die is tegengesteld aan Zijn wil.”

In het stadium van perfectie is de *jīva* verstoken van alle materiële aanduidingen met betrekking tot lichaam en geest. Op dat moment wordt het levend wezen een vrouwelijke assistente van de *gopīs* in Vṛndāvana gelegen in het spirituele universum, de plaats waar Nanda-nandana Śrī Kṛṣṇa op informele wijze Zijn goddelijk spel en vermaak uitvoert. Daar is men bezig de verlangens van Śrī Kṛṣṇa in vervulling te brengen met de spirituele zintuigen van zijn spirituele lichaam. Dit is de werkelijke aard van *prema-bhakti*.

Het levend wezen mag zichzelf nooit als de *āśraya-vigraha* beschouwen. De *āśraya-vigraha* zijn de eeuwige metgezellen van Bhagavān, die van nature het liefdesreservoir voor Śrī

Kṛṣṇa zijn en onder wier leiding aspirerende toegewijden zich plaatsen om hun spontane aantrekkingskracht tot Bhagavān te wekken. Hier verwijst de *āśraya-vigraha* specifiek naar Śrīmatī Rādhikā. Een toegewijde beschouwt zich nooit als identiek met de *āśraya-vigraha*, maar heeft altijd het idee hun volgeling en aspirant voor Hun genade te zijn. Wanneer men zichzelf als de *āśraya-vigraha* beschouwt, wordt zijn verering *ahaṅgrahopāsanā*.

Ahaṅgrahopāsanā wijst op een soort verering, waarin de toegewijde zich als identiek met het object van verering beschouwt. De onvervalste conditie van de zuivere *jīva* is om altijd onder leiding te blijven staan van de *āśraya-jātīya*, Śrīmatī Rādhikā en Haar vertrouwelijke vriendinnen. Hoewel het levend wezen Kṛṣṇa dierbaar is, is hij grondrechtelijk en door de wil van Kṛṣṇa het afgescheiden deeltje van Bhagavān (*vibhinnāṁśa*).

Samenvatting van Śrī Śikṣāṣṭaka

In alle acht verzen van *Śrī Śikṣāṣṭaka* zijn drie onderwerpen aan de orde gekomen: *sambhandha* (kennis die relevant is voor de ontwikkeling van de relatie met Bhagavān), *abhidheya* (het proces van het devotionele leven) en *prayojana* (het hoogste doel van toewijding). In Vers Een werd *sādhana* in de vorm van *śrī-kṛṣṇa-saṅkīrtana* op een algemene manier beschreven. In Vers Twee werd de gewaarwording van de eigen onbekwaamheid om deze superuitmuntende vorm van *sādhana* uit te voeren aangetoond. Vers Drie leert ons de methode van het chanten van de heilige naam; Vers Vier, de noodzaak om ongewenste verlangens en bedrog in de vorm van aspiratie

voor bevrijding uit te bannen; Vers Vijf, kennis van de oorspronkelijke spirituele identiteit van het levend wezen; Vers Zes, hoe men goed geluk krijgt door in de nabijheid van Śrī Kṛṣṇa te komen; Vers Zeven, de gemoedsgesteldheid van afgescheidenheid in degenen, die de hoogste kwalificatie hebben verkregen; en Vers Acht, de hoogste perfectie van het gekoesterde doel.

In de Verzen Een tot en met Vijf werden instructies gegeven voor *sambhandha-jñāna*, dat de basis vormt van *abhidheya*. In alle acht Verzen werd *abhidheya-tattva* beschreven. In de Verzen Zes tot en met Acht worden instructies met betrekking tot *prayojana*, het hoogste doel, aangetroffen. In de Verzen Een tot en met Vijf werd het proces van *sādhana-bhakti* in de sectie *abhidheya-tattva* beschreven en in de Verzen Zes en Zeven *bhāva-bhakti*. De Verzen Zes tot en met Acht en vooral Verzen Zeven en Acht handelen over *sādhyā*, het geperfectioneerde stadium van *bhakti*, dat uitmondt in *prema*.

Met de presentatie van het volgende vers gecomponeerd door Śrīla Viśvanātha Cakravartī Ṭhākura bied ik mijn eerbetuigingen aan de voeten van alle lezers,

*ārādhyo bhagavān vrajeśa-tanayas tad-dhāma vṛndāvanam
 ramyā kācid upāsanaṁ vraja-vadhū-vargeṇa yā kalpitā
 śrīmad-bhāgavatam pramāṇam amalam premā pum-artho mahān
 śrī-caitanya-mahāprabhor matam idaṁ tatrādaro naḥ paraḥ*

Bhagavān Vrajendra-nandana Śrī Kṛṣṇa en Zijn transcendentale woonplaats, Śrī Vṛndāvana-dhāma, zijn mijn vereenswaardige objecten. De meest uitmuntende methode voor de verering van Kṛṣṇa is die, welke door de jonge huis-

vrouwen van Vraja werd aangenomen. *Śrīmad-Bhāgavatam* is het onfeilbare en meest gezaghebbende geschrift en *kṛṣṇa-prema* is het vijfde en hoogste bereik van het menselijk leven voorbij wereldse religiositeit (*dharma*), het verzamelen van rijkdom (*artha*), lustbevrediging (*kāma*) en bevrijding (*mokṣa*). Daardoor wordt het gekend als *pañcama-puruṣārtha* of *parama-puruṣa-ārtha*. Dit is de opvatting van Śrī Caitanya Mahāprabhu. We hebben de allerhoogste achting voor deze conclusie. We hebben geen hang naar of respect voor enig andere bedriegelijke mening.

Śrī Bhajana-rahāṣya verzen

Het volgende vers uit *Śrīmad-Bhāgavatam* (10.31.11) biedt een voorbeeld van de hoogontwikkelde liefde van de *gopīs* voor Kṛṣṇa. Toen Kṛṣṇa op blote voeten door de bossen zwierf om de koeien achterna te lopen, ervoeren de *gopīs* een enorme bezorgdheid door te denken aan de pijn, die Kṛṣṇa zou kunnen ervaren, en spraken als volgt,

*calasi yad vrajāc cārayan paśūn
nalina-sundaram nātha te padam
śīla-tṛṇāṅkuraiḥ sīdatīti naḥ
kalilatām manaḥ kānta gacchati*

O meester, O lieverd, wanneer Je uit Vraja vertrekt en het bos inloopt om de koeien te hoeden, raakt ons hart in doodsangst met de gedachte, dat Jouw voeten, die zachter en delicateser zijn dan een lotusbloem, worden gestoten door gebroken stenen en worden gestoken door uitstekend kaf van graan en scherp gras, scheuten en doornen.

Śrīla Bhaktivinoda Ṭhākura zingt als volgt (*Bhajana-radhasya* 8.14),

*dhenu la'ye vraja ha'te yabe yāo vane
nalina-sundara tava kamala-caraṇa
silāṅkure kaṣṭa habe manete vicāri'
mahā-duḥkha pāi morā ohe citta-hāri*

O geliefde, die mijn hart heeft gestolen, wanneer Je Vraja verlaat en de koeien naar het bos neemt, denk ik alleen aan de wijze, waarop Jouw prachtige, zachte lotusvoeten door scherpe stenen worden gepijnigd en daardoor ervaar ik een enorm verdriet.

Als de *gopīs* niet in staat zijn het lotusgezicht van Śrī Kṛṣṇa te zien, dat wordt omringd door krullende lokken haar, beschouwen ze ieder moment als honderden millennia. (De exacte woorden, die hier worden gebruikt om een ogenblik uit te drukken, zijn *nimeṣa*, dat betekent een knippering met de ogen, en *truṭi*, de tijd die nodig is voor de integratie van achttien atoomdeeltjes, of 1/1687,5 deel van een seconde.) Dit komt tot uitdrukking in het volgende vers van *Śrīmad-Bhāgavatam* (10.31.15),

*aṭati yad bhavān ahni kānanam
truṭi-yugāyate tvām apaśyatām
kuṭila-kuntalam śrī-mukham ca te
jaḍa udikṣatām pakṣma-kṛd dṛśām*

[De *gopīs* zeiden:] O liefste, wanneer Je naar het bos gaat om de koeien te hoeden, zijn we niet in staat Jou te zien en daarom lijkt een enkel ogenblik (*truṭi*) voor ons op een heel millennium. Op het eind van de dag kunnen we Jouw mooie gezicht zien, dat is omringd met krullende haarlokken. Maar zelfs op dat moment vormt het knipperen van onze ogen een belemmering om Jou te zien en dat kunnen we geen moment

(*nimeṣa*) verdragen. Dan beschouwen we de schepper van onze oogleden als een grote idioot.

Śrīla Bhaktivinoda Ṭhākura zingt (*Bhajana-radhasya* 8.15),

*pūrvāhne kānane tumi yāo go-cāraṇe
truṭi yuga-sama haya tava adarśane*

*kuṭila-kuntala tava śrī-candra-vadana
darśane nimeṣa-dātā vidhira nindana*

In de voormiddag, wanneer Je naar het bos gaat om de koeien te hoeden, lijkt een enkel ogenblik in Jouw afwezigheid voor ons op een heel millennium. Wanneer we Jouw prachtige vollemaansgezicht zien, dat is omringd door krullende haarlokken, onderbreekt het knippen van onze ogen het zicht op Jou en daarom keuren we de schepper met grote kracht af.

Het volgende vers van *Kṛṣṇa-karṇāmṛta* (12) is een voorbeeld van de *bhāvocchvāsa* van de *gopīs* op het moment van hereniging met Kṛṣṇa,

*nikhila-bhuvana-lakṣmī-nitya-lilāspadābhyām
kamala-vipina-vīthī-garva-sarvaṅkaṣābhyām
praṇamad-abhaya-dāna-prauḍhi-gāḍhādṛtābhyām
kim api vahatu cetaḥ kṛṣṇa-pādāmbujābhyām*

De lotusvoeten van Śrī Kṛṣṇa zijn de woonplaats, waar Śrīmatī Rādhikā, de oorspronkelijke bron van alle geluksgodinnen, Haar eeuwige spel uitvoert. De schoonheid van die voeten verbrijzelt de trots van het bospad, dat is gedecoreerd met rijen lotusbloemen, totaal. Ze zijn krachtig en uiterst alert om de overgegeven zielen vrijheid van angst te schenken. Mogen Zijn lotusvoeten voor altijd in mijn hart

manifest zijn en mogen ze het onbeschrijflijke geluk van hun dienst overdragen.

Śrīla Bhaktivinoda Ṭhākura zingt (*Bhajana-rahāṣya* 8.17),

*nikhīla-bhuvana-lakṣmī rādhikā-sundarī
tānra nitya-lilāspada parama-mādhurī*

*kamala-vipīna-garva kṣaya yāhe haya
praṇata-abhaya-dāne prauḍha-śakti-māyā*

*hena kṛṣṇa-pāda-padma, kṛṣṇa, mama māna
apūrva utsava-ratī karuka vahana*

Mag een ongekend liefdesfestival in mijn hart ontwakken voor Śrī Kṛṣṇa en Zijn lotusvoeten, die de hoogste zoetheid vormen, en voor de woonplaats van het eeuwige spel van de goddelijk mooie Śrīmatī Rādhikā, de bron van alle geluks-godinnen, die de trots verbrijzelen van het bospad bedekt met lotussen, en die volkomen bekwaam zijn om vrijheid van angst aan de overgegeven zielen te schenken.

Commentaar

Śrī Bilvamaṅgala Ṭhākura bidt hier met een intens verlangen om verzonken te raken in het plezier van het dienen van Bhagavāns lotusvoeten. Het woord *vahatu* betekent “dragen”, maar het wordt hier gebruikt in de zin van toevlucht of onderdak. Bilvamaṅgala Ṭhākura bidt, dat zijn verstand zijn toevlucht mag nemen tot Kṛṣṇa’s lotusvoeten. De woorden *kim api*, dat hier wordt gebruikt in combinatie met *vahatu* betekenen “hevig” of “in hoge mate”. Dit betekent, dat hij niet alleen zijn toevlucht tot die voeten wil nemen, maar dat hij ze ook wil dienen. Ook kan het woord *sukham*, geluk, hier worden verstaan. In dat geval betekent *kim api* “een zeker

geluk”. Het feit, dat het onbepaald is, impliceert, dat het zo buitengewoon is, dat het niet kan worden beschreven. Dit verwijst naar het geluk van het dienen van Kṛṣṇa’s lotusvoeten door ze te masseren enzovoort. Hij bidt, dat zijn verstand zijn toevlucht alleen tot dat geluk zal nemen.

Wat is zo aantrekkelijk aan die voeten? De term *nikhila-bhuvana-lakṣmī* verwijst naar Śrīmatī Rādhikā. Het betekent, dat Zij de oorspronkelijke bron is van alle geluksgodinnen, die bestaan in drie soorten: de *lakṣmīs* van Vaikuṅṭha, de koninginnen van Dvārakā en de jongedames van Vraja. De woorden *nitya-lilāspadābhyām* betekenen, dat Śrī Kṛṣṇa’s lotusvoeten de plek zijn, waar Śrīmatī Rādhikā Haar eeuwige spel ten uitvoer legt. *Nikhila-bhuvana-lakṣmī* wijst ook op de schoonheid, rijkdom en schittering van alle werelden inclusief Vaikuṅṭha. In dat geval betekenen de woorden *nitya-lilāspadābhyām*, dat alle rijkdom, schoonheid en schittering eeuwigdurend en met groot plezier aan Kṛṣṇa’s lotusvoeten wonen. In alle gevallen is de schoonheid van Kṛṣṇa’s voeten onvergelijkbaar. Het gevolg is, dat ze de trots van een prachtig bos afgezet met rijen geurende lotussen volkomen verbrijzelen.

Hoe kunnen die buitengewone voeten worden verkregen? *Praṇamat* – door eenvoudig met groot respect voor hen neer te buigen. Aan degenen, die zich op deze wijze verootmoedigen, schenken Kṛṣṇa’s voeten vrijheid van angst. En door dat te doen zijn ze *praudhī*, hetgeen betekent, dat ze vermetel zijn. Ze vertonen ongewone stoutmoedigheid en daarom kan niets ze in de weg staan. Verder zegt hij, dat ze *gādhādṛta* zijn, uiterst alert om dergelijke vrijheid van angst te schenken. Dus

ofschoon zulke voeten zo kostbaar zijn, vertrouwt hij erop zijn doel te bereiken.

De uitdrukking *bhāvocchvāsa* betekent “een gevoelsuitbarsting, die de spirituele sentimenten verborgen in het hart van de *gopīs* tot uitdrukking brengt”. Hoe gebeurt dat?

De *gopīs* zwegen en Kṛṣṇa zweeg. Ze ondergingen het gevoel van afgescheidenheid. De *gopīs* weenden en voelden zich in hun hart erg verdrietig. Maar Kṛṣṇa benaderde Śrīmatī Rādhikā opeens van achteren en hield Zijn handen voor Haar ogen. Ze wist door het gevoel van Zijn handen, dat Hij het was, maar Ze liet niet merken, dat Ze dat wist. Ze riep uit, “Viṣākhā” en Kṛṣṇa lachte, terwijl Hij Zich probeerde in te houden. Śrīmatī Rādhikā voelde zich meer dan gelukkig. En om Kṛṣṇa’s stemming te verhogen zei Ze, “Ja, Ik weet het. Je bent Lalitā”.

Toen kon Kṛṣṇa Zich niet langer inhouden en begon opeens hard te lachen. Toen zei Śrīmatī Rādhikā, “Oh Jij, Jij, Jij, Jij!” Daarna vielen Ze elkaar in de armen.

Dit is een voorbeeld van *bhāvocchvāsa*. Śrīmatī Rādhikā heeft altijd de ervaring van *bhāva* in Haar hart. Maar als er een stimulus komt, die maakt, dat deze stemmingen het hart uitkomen, zodat iedereen ze kan zien, wordt het *bhāvocchvāsa* genoemd. Deze *bhāvocchvāsa* is zo sterk, dat hij door niets kan worden tegengehouden, zoals de loop van een snel stromende rivier niet kan worden tegengehouden. ❀

Samenvatting door Śrīla Nārāyaṇa Mahārāja

Welnu, tot besluit citeert deze vertaler, die aspiraties heeft voor de dienst van de lotusvoeten van Śrīmatī Rādhikā, een

vers van Śrī Viśvanātha Cakravartī Ṭhākura en buigt zich nederig neer aan de gerespecteerde voeten van de trouwe lezers.

*ārādhyo bhagavān vrajeṣa-tanayas tad-dhāma vṛndāvanam
ramyā kācid upāsanā vraja-vadhū-vargeṇa yā kalpitā
śrīmad-bhāgavatam pramāṇam amalam premā pum-artho mahān
śrī-caitanya-mahāprabhor matam idaṁ tatrādaro naḥ paraḥ*

Bhagavān Vrajendra-nandana Śrī Kṛṣṇa en Zijn transcendente woonplaats, Śrī Vṛndāvana-dhāma, zijn mijn vereenswaardige objecten. De meest uitmuntende methode van het vereren van Kṛṣṇa is die, welke is aangenomen door de jonge echtgenotes van Vraja. *Śrīmad-Bhāgavatam* is het onfeilbare en meest gezaghebbende geschrift en *kṛṣṇa-prema* is het vijfde en hoogste bereik van het menselijk leven voorbij wereldse religiositeit (*dharma*), de opeenhoping van rijkdom (*artha*), zintuiglijk plezier (*kāma*) en bevrijding (*mokṣa*). Het wordt daarom gekend als *pañcama-puruṣārtha* of *para-ma-puruṣārtha*. We koesteren de hoogste achting voor deze conclusie. We hebben geen neiging tot of respect voor andere bedriegelijke opinies.

Woordenlijst

A

abhidheya – het middel waarmee het hoogste doel wordt bereikt; de beoefeningen van *sādhana-bhakti*.

ācārya – spiritueel voorganger; iemand die onderwijst door middel van voorbeeld.

adhirūḍha-mahābhāva – de hoogste staat van *mahābhāva*, die alleen wordt aangetroffen in de *gopīs* van Vraja. De stemming, waarin alle *anubhāvas*, die manifest zijn in standvastige *mahābhāva* bijzondere kenmerken krijgen, die zelfs verbazingwekkender zijn dan dezelfde *anubhāvas* in hun normale staat (zie *mahābhāva* en *anubhāva*).

ānanda – (1) transcendentale zegen; (2) het vermogen van Bhagavān, dat zich verhoudt tot Zijn aspect van zegen. Dit sluit aan bij het *hlādinī*-vermogen (zie *hlādinī*).

anartha – ongewenste verlangens in het hart, die vooruitgang in het spirituele leven belemmeren. Deze *anarthas* bestaan in vier soorten: (i) *duṣkṛtottha* – die welke voortkomen uit voorgaande zonden; (ii) *sukṛtottha* – die welke voortkomen uit voorgaande vrome activiteiten; (iii) *aparādhottha* – die welke voortkomen uit overtredingen en (iv) *bhakty-uttha* – die welke voortkomen in relatie tot *bhakti*.

anubhāva – een van de vijf essentiële ingrediënten van *rasa*. De acties, die de emoties, welke in het hart spelen, vertonen of onthullen, worden *anubhāvas* genoemd. Er zijn dertien *anubhāvas*, zoals beschreven op de pagina's 124-5.

anurāga – (1) gehechtheid in het algemeen; (2) spirituele gehechtheid; (3) een geïntensiveerd stadium van *prema*; een stadium in

de ontwikkeling van *prema* tot *mahābhāva*. In *Ujjvala-nīlamanī* (14.146) is *anurāga* als volgt gedefinieerd: “Hoewel men de geliefde regelmatig ontmoet en goed bekend is met de geliefde, veroorzaakt het telkens nieuwe gevoel van intense gehechtheid, dat de geliefde ieder moment opnieuw wordt ervaren, alsof men nooit eerder enige ervaring met een dergelijk persoon heeft gehad. De gehechtheid, die tot een dergelijk gevoel aanleiding geeft, wordt *anurāga* genoemd.”

āsakti – gehechtheid. Dit verwijst vooral naar gehechtheid aan Bhagavān en Zijn eeuwige metgezellen. *Āsakti* vindt plaats, wanneer de genegenheid voor *bhajana* leidt tot een rechtstreekse en diepe gehechtheid aan de persoon, die het object van die *bhajana* vormt. Dit is het zesde stadium in de ontwikkeling van de kruipplant van devotie en wordt opgewekt, nadat de smaak voor *bhajana* rijp is geworden.

B

Bhagavān – de Allerhoogste Persoonlijkheid Gods. In de *Viṣṇu Purāṇa* (6.5.72-4) wordt Bhagavān als volgt omschreven: “*śuddhe mahāvibhūty-ākhye pare brahmaṇi vartate maitreya bhagavacchabdaḥ sarva-kāraṇa-kāraṇe; sambharteti tathā bhartā bha-kāro ‘rtha-dvayānvitaḥ netā gamayitā sraṣṭā ga-kārārthas tathā mune; aiśvaryasya samagrasya dharmasya yaśasaḥ śriyaḥ jñānavairāgyayoś caiva saṅṅām bhaga itīṅganā* – het woord *bhagavat* wordt gebruikt om de hoogste Brahman te beschrijven, die beschikt over alle vermogens, die volkomen zuiver is en die de oorzaak van alle oorzaken is. In het woord *bhagavat* heeft de lettergreep *bha* twee betekenissen: iemand die alle levende wezens in stand houdt en iemand die alle levende wezens ondersteunt. Zo heeft de lettergreep *ga* ook twee betekenissen: de schepper en iemand die maakt dat alle levende wezens de resultaten van

karma en *jñāna* verkrijgen. Complete rijkdom, religiositeit, roem, schoonheid, kennis en verzaking worden gekend als *bhaga*, fortuin.” Het achtervoegsel *vat* betekent “bezitten”. Dus iemand, die beschikt over deze zes fortuinen wordt gekend als Bhagavān.

bhajana – (1) het woord *bhajana* is afgeleid van de werkwoordstam *bhaj*, dat in de *Garuḍa Purāṇa* (*Pūrva-khaṇḍa* 231.3) als volgt wordt omschreven: “*bhaj ity eṣa vai dhātuḥ sevāyām parikīrtitaḥ tasmāt sevā budhaiḥ proktā bhaktiḥ sādhana-bhūyasī* – de werkwoordstam *bhaj* wordt specifiek gebruikt in de zin van dienst, dienstverlening. Wanneer *sādhana* wordt uitgevoerd in het bewustzijn een dienaar te zijn, wordt het *bhakti* genoemd.” Volgens dit vers wordt liefdevolle toegewijde dienst aan Kṛṣṇa *bhakti* genoemd. Zulke dienstverlening is het intrinsieke kenmerk van *bhakti* of *bhajana*. Dus alle dienstverlening uitgevoerd in dit bewustzijn kan *bhajana* worden genoemd; (2) in algemene zin verwijst *bhajana* naar spirituele beoefeningen, vooral horen, chanten en mediteren op de heilige namen, gedaante, kwaliteiten en het spel van Śrī Kṛṣṇa.

bhakti – het woord *bhakti* is afkomstig van de werkwoordstam *bhaj*, dat “dienen” betekent (zie *bhajana*). Daarom is de eerste betekenis van het woord *bhakti* “dienst verlenen”. De uitvoering van activiteiten, die uitsluitend zijn bedoeld voor het plezier van de Allerhoogste Persoonlijkheid Gods Śrī Kṛṣṇa, en die zijn ingebed in een positieve houding verzadigd van liefde, en die verstoken zijn van alle andere verlangens en niet worden bedekt door *karma* en *jñāna*, wordt zuivere *bhakti* genoemd.

bhāva – (1) spirituele emoties, liefde, sentiment; een bepaalde liefdesstemming, waarin de toegewijde Kṛṣṇa dient als een dienaar, vriend, ouder of geliefde; (2) een geïntensiveerd stadium van *prema*, dat in *Ujjvala-nīlamaṇi* met *mahābhāva* wordt gelijkgesteld. Een uitgebreide beschrijving van *bhāva* is gegeven in het commentaar op Vers Zeven.

bhāva-bhakti – het eerste stadium van perfectie in devotie. Een stadium van *bhakti*, waarin *viśuddha-sattva*, de essentie van het innerlijke vermogen van Bhagavān bestaande uit spirituele kennis en zegen, vanuit het hart van Bhagavāns eeuwige metgezellen wordt overgebracht op het hart van praktiserende toegewijden en hun hart met diverse soorten smaak verzacht. *Bhāva-bhakti* is de eerste spruit van *prema*, zuivere liefde voor God, en het wordt ook *rati* genoemd. Dit is het zevende stadium in de ontwikkeling van de kruipplant van *bhakti*. Het dient te worden onderscheiden van *bhāva* genoemd onder (2) hierboven, dat een geïntensiveerd stadium van *prema* betreft in de ontwikkeling van *rati* tot *ma-hābhāva*.

Brahman – het onpersoonlijke, alles-doordringende aspect van God, dat geen eigenschappen en kwaliteiten heeft. De allerhoogste Brahman of Parabrahman verwijst naar de Allerhoogste Persoonlijkheid Śrī Kṛṣṇa.

brāhmaṇa – een van de vier kasten (*varṇas*) in het *varṇāśrama* stelsel; iemand, die lid is van die kaste, zoals een priester of een leeraar.

cit – het vermogen van Bhagavān, dat wijst op Zijn wetende aspect, of bovenzinnelijke kennis. Dit sluit aan bij het *saṁvit* vermogen (zie *saṁvit*).

darśana – zien, ontmoeten, bezoeken, waarnemen.

dāśya – (1) een van de vijf belangrijkste relaties met Bhagavān, welke in het stadium van *bhāva* of *prema* wordt gevestigd; liefde

voor of aantrekkingskracht tot Bhagavān, welke tot uitdrukking wordt gebracht in het gevoel een dienaar te zijn; (2) in deze wereld wordt de algemene relatie van praktiserende toegewijden met Bhagavān *kṛṣṇa-dāśya* of *bhagavad-dāśya* genoemd. Dit betekent eenvoudig de erkenning van de ware identiteit als dienaar van God.

dhāma – een heilige pelgrimsplaats; de plaatsen, waar Bhagavān verschijnt en Zijn transcendentale spel en vermaak uitvoert.

dharma – (1) de natuurlijke, karakteristieke functie van een ding; datgene, dat niet van zijn natuur kan worden gescheiden; (2) religie in het algemeen; (3) de sociaal religieuze plichten voor verschillende klassen in het *varṇāśrama* stelsel zoals voorgeschreven in de geschriften; (4) materialistische religiositeit.

dvija-patnīs – de echtgenoten van *brāhmaṇas*, zoals beschreven in *Śrīmad-Bhāgavatam*, Tiende Canto, Hoofdstuk 23.

G

Goloka Vṛndāvana – het hoogste gebied in de spirituele wereld. De woonplaats van Śrī Kṛṣṇa, waar Hij manifest is in Zijn oorspronkelijke en allerbeste uitvoering als koeherdersjongen omringd door Zijn intieme en liefhebbende toegewijden, de *gopas* en de *gopīs* van Vraja.

gopas – de koeherdersjongens, die Kṛṣṇa dienen met een gevoel een intieme vriend te zijn. Dit kan ook van toepassing zijn op de oudere *gopas*, die Kṛṣṇa dienen met het gevoel van ouderlijke genegenheid.

gopīs – de jonge koeherdersmeisjes van Vraja aangevoerd door Śrīmatī Rādhikā, die Kṛṣṇa dienen in de stemming van amoureuze liefde. Dit heeft ook betrekking op de oudere *gopīs* aange-

voerd door Moeder Yaśodā, die Kṛṣṇa dienen met een gevoel van ouderlijke genegenheid.

H

hari-kathā – vertellingen over de heilige namen, gedaante, kwaliteiten en het spel van Śrī Hari.

harināma – het chanten van de heilige namen van Bhagavān. Tenzij vergezeld van het woord *sankīrtana*, verwijst het doorgaans op de beoefening van het zachtjes voor zichzelf chanten van de Hare Kṛṣṇa *mahā-mantra* op een snoer *tulasī*-kralen.

hlādinī – dit verwijst naar het innerlijke vermogen (*svarūpa-śakti*), dat wordt overheerst door *hlādinī* (zie *svarūpa-śakti*). *Hlādinī* is het vermogen, dat wijst op het aspect van zegen (*ānanda*) van Bhagavān. Ofschoon de Allerhoogste Persoonlijkheid Gods de belichaming vormt van alle plezier, is *hlādinī* dat vermogen, waarmee Hij bovenzinnelijke zegen proeft en veroorzaakt, dat anderen zegen proeven.

J

japa – het voor zichzelf heel zachtjes uitspreken of fluisteren van de heilige namen van Bhagavān; het verwijst doorgaans naar de beoefening van het chanten van *harināma* op *tulasī*-kralen.

jīva – het eeuwige, individuele levende wezen, dat in de geconditioneerde staat van het materiële bestaan een materieel lichaam in een van de ontelbaar vele levenssoorten aanneemt.

jñāna – (1) kennis; (2) kennis van de afgescheidenheid van de ziel van materie en zijn identiteit met Brahman, welke leiden tot onpersoonlijke bevrijding.

K

Kali-yuga – het huidige tijdperk van ruzie en schijnheiligheid, dat vijfduizend jaar geleden een aanvang nam.

karatālas – kleine, bronzen handcymbalen gebruikt in devotionele muziek.

karma – (1) iedere activiteit uitgevoerd in de loop van het materiële bestaan; (2) baatzuchtige activiteiten; vrome activiteiten leidend tot materieel gewin in deze wereld of in de hemelse planeten na de dood; (3) noodlot; voorgaande daden leidend tot onvermijdelijke gevolgen.

kīrtana – gezamenlijk zingen van de heilige namen van Bhagavan, dat soms wordt begeleid door muziek. Dit kan ook verwijzen naar het luid, individueel chanten van de heilige naam, maar ook van orale beschrijvingen van Gods namen, gedaante, kwaliteiten, metgezellen en spel. Een van de negen belangrijkste segmenten van devotie.

kuñja – een loofhut of prieel; een natuurlijke, schaduwrijke schuilplaats, waarvan de zijden en overdekking voornamelijk worden gevormd door bomen en klimplanten.

L

līlā – goddelijk speels tijdverdrijf. De activiteiten van Bhagavān staan nimmer onder invloed van de materiële natuur ongeacht of ze plaats hebben voor de schepping van de materiële wereld of in de transcendentale liefdesuitwisselingen met Zijn toegewijden. Het zijn allemaal manifestaties van Zijn zelf-willende vermogens en daarom heten ze *līlā*, of goddelijk spel. Dit spel en vermaak wordt gehoord, beschreven en er wordt op gemediteerd door

toegewijden als onderdeel van de beoefening van *sādhana-bhakti*.

M

mādhurya-rasa – een van de vijf primaire relaties met Kṛṣṇa, welke wordt gevestigd in het stadium van *bhāva* en *prema*; liefde voor of gehechtheid aan Kṛṣṇa tot uitdrukking gebracht in de goedsgesteldheid van een geliefde. Dit gevoel is eeuwig aanwezig in de *gopīs* van Vraja.

mahābhāva – het hoogste stadium van *prema*, goddelijke liefde. In *Ujjvala-nīlamaṇi* (14.154) wordt *mahābhāva* als volgt omschreven: “Wanneer *anurāga* een speciale staat van intensiteit bereikt, wordt het *bhāva* of *mahābhāva* genoemd. Deze staat van intensiteit heeft drie kenmerken: (i) *anurāga* bereikt de staat van *sva-samivedya*, hetgeen betekent, dat het het object wordt van zijn eigen ervaring; (ii) het wordt *prakāśita*, stralend manifest, hetgeen betekent, dat alle acht *sāttvika-bhāvas* op prominente wijze worden vertoond; en (iii) het bereikt de staat van *yāvad-āśraya-vṛtti*, hetgeen betekent, dat het actieve ingrediënt van de geïntensiverde staat van *anurāga* de ervaring van Rādhā en Kṛṣṇa’s *bhāva* overdraagt op een ieder, die aanwezig is en gekwalificeerd is deze te ontvangen.”

māna – (1) jaloerse boosheid; (2) een geïntensiveerd stadium van *prema*; een stadium in de ontwikkeling van *prema* tot *mahābhāva*. Het wordt in *Ujjvala-nīlamaṇi* (14.96) als volgt omschreven, “Wanneer *sneha* zijn jubel bereikt en veroorzaakt, dat men de bekoorlijkheid van de geliefde in telkens nieuwe variëteiten ervaart, maar van buiten een bedriegelijke vorm aanneemt, wordt het *māna* genoemd.”

mantra – een mystiek vers gecomponeerd van de namen van Bhagavān, dat is gericht tot ieder individueel godsbeeld. *Mantras* worden op het moment van inwijding door een geestelijk leraar aan een leerling gegeven.

māyā – illusie; dat wat niet is; de externe energie van Bhagavān, die de levende wezens zodanig beïnvloedt, dat ze uit vals egoïsme aannemen onafhankelijke genietters van deze materiële wereld te zijn.

mṛdaṅga – een dubbelkoppige kleidrum, die wordt gebruikt bij de uitvoering van devotioneel gezang.

N

nāma – de heilige naam van Bhagavān, die door toegewijden wordt gechant als onderdeel van de beoefening van *sādhana-bhakti*.

P

Paramātmā – de Superziel in het hart van alle levende wezens als getuige en bron van herinnering, kennis en vergetelheid.

praṇaya – een geïntensiveerd stadium van *prema*; een stadium in de ontwikkeling van *prema* tot *mahābhāva*. In *Ujjvala-nīlamaṇi* (14.108) wordt het als volgt omschreven, “Wanneer *māna* de vorm aanneemt van ongeremde intimiteit genaamd *viśrambha*, noemen geleerde autoriteiten het *praṇaya*.” Het woord *viśrambha* gebruikt in dit vers betekent “volkomen vertrouwelijkheid zonder enige remming of formaliteit”. Deze vertrouwelijkheid maakt, dat men zijn leven, verstand, intelligentie en lichaam in alle opzichten als één beschouwt met het leven, verstand, intelligentie en lichaam van de geliefde.

prema – (1) liefde voor Kṛṣṇa, die uiterst geconcentreerd is, die het hart volkomen doet smelten en aanleiding geeft tot een diep gevoel van *mamatā*, of bezitsdrang, in relatie tot Bhagavān (dit is de algemene definitie van *prema*, die in *Bhakti-rasāmṛta-sindhu* 1.4.1 wordt gegeven); (2) wanneer *rati* stevig wortelt en door geen enkel obstakel wordt gehinderd, heet het *prema*. Wanneer *prema* toeneemt, wordt het geleidelijk getransformeerd in *sneha*, *māna*, *praṇaya*, *rāga*, *anurāga* en *bhāva*. Wanneer een of andere oorzaak verschijnt, die de relatie tussen de geliefden begrijpelijkerwijs kan ruïneren, en de liefde blijft desondanks onaangetast, heet een dergelijke, intieme liefdesband *prema* (*Ujjvala-nilamaṇi* 14.59, 63). (Zie ook *sneha*, *māna* enzovoort.)

prema-bhakti – een stadium van *bhakti*, dat wordt gekenmerkt door het verschijnen van *prema*; het geperfectioneerde stadium van devotie. Dit is het achtste en laatste stadium in de ontwikkeling van de kruipplant van devotie.

prīti – liefde voor Kṛṣṇa, die ook *prema* of *bhakti* wordt genoemd. Jīva Gosvāmī heeft *prīti* gedefinieerd in *Prīti-sandarbha* (*Anucheda* 65): “*tasyā hlādinyā eva kāpi sarvānandātisāyīnī vṛttir nityaṁ bhakta-vṛndeṣv eva nikṣipyamāṇā bhagavat-prītyākhyayā var-tate* – wanneer de eeuwigdurende, pleziergevendende faculteit van het *hlādinī*-vermogen, dat op zichzelf de kracht heeft om Kṛṣṇa in de hoogste verrukking te brengen, zich in het hart van de toegewijde manifesteert, wordt het *bhagavat-prīti*, liefde voor de Allerhoogste, genoemd.” Het symptoom van deze *prīti* is een ononderbroken verlangen om het object van liefde, Śrī Kṛṣṇa, een plezier te doen.

Purāṇa's – de achttien historische supplementen van de Veda's.

R

rāga – (1) een diepe verknochtheid, die is doordrongen van spontane en intense absorbtie in het object van genegenheid. Het primaire kenmerk van *rāga* is een grote en overweldigende dorst voor het object van genegenheid; (2) een geïntensiveerd stadium van *prema*; een stadium in de ontwikkeling van *prema* tot *mahābhāva*. In *Ujjvala-nīlamanī* (14.126) wordt het als volgt omschreven: “Wanneer *praṇaya* jubel bereikt, welke veroorzaakt, dat zelfs exteme ellende in het hart wordt ervaren als geluk, wordt het *rāga* genoemd.” In zijn commentaar op dit vers legt Jīva Gosvāmī uit, als het accepteren van een of andere narigheid uitzicht geeft op een ontmoeting met Kṛṣṇa, wordt die narigheid een bron van grote vreugde. En waar geluk geen gelegenheid veroorlooft om Kṛṣṇa te ontmoeten, wordt dat geluk de bron van groot verdriet. Wanneer een dergelijke staat wordt ervaren, heet het *rāga*.

rāgānuga-bhakti – een stadium van *bhakti*, die wordt gemotiveerd door spontane aantrekkingskracht of liefde; toewijding die volgt in het kielzog van de *rāgātmikā*-natuur, die aanwezig is in het hart van de eeuwige metgezellen van Bhagavān in Vraja.

rasa – de spirituele transformatie van het hart, die plaats vindt, wanneer de geperfectioneerde staat van liefde voor Kṛṣṇa genaamd *rati* wordt geconverteerd naar vloeibare emoties door de combinatie met diverse soorten transcendentale (bovenzinnelijke) extasen.

rāsa-līlā – Śrī Kṛṣṇa’s dans met de *vraja-gopīs*, die de zuivere uitwisseling is van spirituele liefde tussen Kṛṣṇa en de *gopīs*, Zijn meest vertrouwelijke dienaressen.

rati – (1) verknochtheid, dol zijn op; (2) een stadium in de ontwikkeling van *bhakti*, dat synoniem is met *bhāva* (zie *bhāva-bhakti*).

rūpa – vorm, gedaante, verschijning; wanneer het wordt gebruikt in relatie met Kṛṣṇa, verwijst het naar Zijn transcendente eeuwige gedaante, waarover wordt gehoord, geschreven, waarop wordt gemediteerd door toegewijden als onderdeel van de beoefening van *sādhana-bhakti*.

S

sādhaka – iemand die een spirituele discipline volgt om een bepaald doel te bereiken; vooral een beoefenaar van *bhakti*.

sādhana – de methode, die men aanneemt om en bepaald doel te bereiken, wordt *sādhana* genoemd. Zonder *sādhana* kan met *sādhya*, het doel van de beoefening, niet bereiken. Er bestaan vele verschillende soorten *sādhana* in overeenkomst met diverse doelstellingen. Degenen, die materieel plezier wensen, nemen het pad van *karma* aan als hun *sādhana*. Degenen, die bevrijding wensen, nemen het pad van *jñāna* aan als hun *sādhana*. En degenen, die aspireren naar de eeuwige, liefdevolle dienst van Śrī Kṛṣṇa, nemen het pad van *bhakti* aan als hun *sādhana*. De *sādhana* van *bhakti* verwijst naar spirituele beoefeningen, zoals horen, chanten enzovoort.

sādhana-bhakti – een stadium van *bhakti*, waarin diverse spirituele disciplines voor de tevredenheid van Śrī Kṛṣṇa worden uitgevoerd via het medium van de zintuigen om de manifestatie van *bhāva*, spirituele liefde voor God, tot stand te brengen. Het praktiserende stadium van devotie.

sakhī – een vriendin, vrouwelijke metgezel of assistente.

sakhya – een van de vijf primaire relaties met Kṛṣṇa, die in het stadium van *bhāva* of *prema* in het hart worden gevestigd; liefde of genegenheid voor Bhagavān, die tot uitdrukking wordt gebracht in de relatie van vriend.

śakti – de vermogens van Bhagavān, die ontelbaar zijn. Ze worden over het algemeen in drie categorieën ondergebracht: (i) *antarāṅga-śakti* – het innerlijke vermogen; (ii) *taṣṭha-śakti* – het marginale vermogen en (iii) *bahirāṅga-śakti* – het externe vermogen.

śaktimān – de Allerhoogste Persoonlijkheid Gods, Śrī Kṛṣṇa, die beschikt over alle vermogens.

sambandha-jñāna – kennis met betrekking tot *sambandha-tattva*, de wederzijdse relatie tussen God, de levende wezens en de materiële energie. Het woord *sambandha* betekent “verbinding”, “relatie” of “band”. De levende wezens zijn eeuwigdurend en onafscheidelijk verbonden aan de Allerhoogste Persoonlijkheid Gods. Daarom is Hij het ware object van betrokkenheid, of relatie. De algemene relatie tussen de levende wezens en God is die van dienaar en gediende. In het geperfectioneerde stadium van *bhakti* echter wordt men in een specifieke relatie met God geplaatst, hetzij als dienaar, vriend, ouder of geliefde.

sampradāya – een disciplinaire opvolging; een bepaald systeem van religieus onderwijs.

saṁvit – dit verwijst naar het innerlijke vermogen (*svarūpa-śakti*), dat wordt overheerst door *saṁvit* (zie *svarūpa-śakti*). Het het vermogen in relatie tot *cit*, het kennende aspect van de Allerhoogste Persoonlijkheid Gods. Hoewel God de belichaming is van kennis, is *saṁvit* het vermogen, waarmee Hij Zichzelf kent en maakt, dat anderen Hem kennen.

sandhinī – dit verwijst naar het innerlijke vermogen (*svarūpa-śakti*), dat wordt overheerst door *sandhinī* (zie *svarūpa-śakti*). *Sandhinī* is het vermogen, dat is verbonden met *sat*, het existentionele aspect van de Allerhoogste Persoonlijkheid Gods. Dit is het vermogen, waarmee God Zijn eigen bestaan en het bestaan van anderen in stand houdt.

saṅkīrtana – gezamenlijk luid zingen van de heilige namen van Bhagavān.

sānta – een van de vijf primaire relaties met Bhagavān, die in het hart wordt gevestigd, wanneer men zich in het stadium van *bhāva* of *prema* bevindt; liefde voor Kṛṣṇa in Zijn vierarmige gedaante als Paramātmā, welke tot uitdrukking wordt gebracht in perfect evenwicht van het verstand.

sat – het vermogen van God, dat betrekking heeft op Zijn existentiële aspect. Dit sluit aan bij het *sandhinī*-vermogen (zie *sandhinī*).

sac-cid-ānanda – datgene, dat is samengesteld uit *sat* (eeuwig bestaan), *cit* (vol spiritueel bewustzijn) en *ānanda* (spirituele zegen); het verwijst dikwijls naar de transcendentale gedaante van Śrī Kṛṣṇa.

sāttvika-bhāva – een van de vijf wezenlijke ingrediënten van *rasa*; acht symptomen van spirituele extase, die uitsluitend voortkomen uit *viśuddha-sattva*, of met andere woorden, wanneer het hart wordt overweldigd door emoties in verband met de primaire of secundaire vormen van *rati*.

Smṛti – het corpus van heilige literatuur, dat in de herinnering ligt (in tegenstelling tot Śruti, dat rechtstreeks wordt gehoord of wordt geopenbaard aan de wijzen en heiligen).

sneha – een geïntensiveerd stadium van *prema*; een stadium in de ontwikkeling van *prema* tot *mahābhāva*. Het wordt in *Ujjvala-nīlamaṇi* (14.79) als volgt omschreven: “Wanneer *prema* stijgt tot zijn uiterste grens, de waarneming van het object van liefde intensiveert en het hart doet smelten, wordt het *sneha* genoemd.”

śṛṅgāra-rasa – een andere naam voor *mādhurya-rasa*, het devotionele gevoel, dat een transformatie is van amoreuze aantrekkingskracht.

Śruti – het corpus van de literatuur, dat onfeilbare kennis belichaamt en werd ontvangen door Brahmā en de grote heiligen bij

de aanvang van de schepping en dat neerdaalt in disciplinaire opvolging; de oorspronkelijke vier Veda's en de Upaniṣaden.

sthāyibhāva – een van de vijf essentiële ingrediënten van *bhakti-rasa*; het permanente sentiment in een van de vijf primaire relaties van *sānta*, *dāsyā*, *sakhya*, *vātsalya* of *mādhurya*, welke *mukhya-rati* worden genoemd. Dit verwijst ook naar het dominante sentiment in de zeven secundaire stemmingen (*gauṇa-rati*) van humor, verbazing, moedigheid, mededogen, boosheid, angst en afkeer.

suddha-sattva – de staat van onvermengde goedheid (zie *viśuddha-sattva*).

svarūpa – (1) gedaante, identiteit, aard, natuur; (2) de eeuwige, grondrechtelijke aard en identiteit van het zelf, dat in het stadium van *bhāva* wordt gerealiseerd.

svarūpa-śakti – Gods goddelijke vermogen heet *svarūpa-śakti*. Het wordt *svarūpa-śakti* genoemd, omdat het zich in de gedaante van God bevindt. Dit vermogen is *cinmaya*, volkomen bewust en is daarom de tegenhanger en antithese van materie. Het gevolg is, dat het ook *cit-śakti* heet, of vermogen dat beschikt over bewustzijn. Omdat dit vermogen op intieme wijze met Bhagavān is verbonden, zoals het zich in Zijn gedaante bevindt, wordt het verder ook *antaraṅga-śakti*, innerlijk vermogen, genoemd. Omdat het wat betreft vorm en glorie bovengeschikt is aan Zijn marginale en externe vermogens, wordt het *para-śakti*, superieur vermogen, genoemd. Dus op basis van zijn vermogens wordt deze *para-śakti* onder verschillende namen gekend – *svarūpa-śakti*, *cit-śakti*, *antaraṅga-śakti* en *para-śakti*. De *svarūpa-śakti* kent drie onderverdelingen: (i) *sandhinī* – het vermogen, dat het spirituele bestaan van God en al Zijn metgezellen omvat; (ii) *saṁvit* – het vermogen, dat transcendentale kennis van God schenkt en (iii) *hlādinī* – het vermogen, waarmee Kṛṣṇa geniet van bovenzinnelijke zegen en zulke zegen ook aan Zijn toegewijden schenkt.

Svayam Bhagavān – de oorspronkelijke Allerhoogste Persoonlijkheid Gods, Śrī Kṛṣṇa. Hoewel het woord Bhagavān kan worden gebruikt voor iedere incarnatie van God, verwijst de term Svayam Bhagavān specifiek naar de oorspronkelijke gedaante van God, Śrī Kṛṣṇa, de bron van alle incarnaties (zie **Bhagavān**).

tattva – waarheid, realiteit, filosofisch principe; de essentie of substantie van wat dan ook.

vaibhava-prakāśa – een bepaald type expansie van Bhagavān Kṛṣṇa. Dit is omschreven in *Śrī Caitanya-caritāmṛta (Madhya-līlā 20.171)*. Wanneer een expansie enig verschil manifesteert met de oorspronkelijke gedaante wat betreft lichaamsvorm en volkomen absorbtie in een bepaalde stemming, heet het *vaibhava-prakāśa*.

vaidhī – een stadium van *bhakti*, dat wordt voorgeschreven en opgeroepen door de geboden en verboden van de geschriften te volgen.

Vaikunṭha – de spirituele wereld. Het majestueuze gebied van de spirituele wereld, dat wordt uitgeschitterd door Śrī Nārāyaṇa of Zijn diverse expansies.

vaiṣṇava – een toegewijde van Śrī Kṛṣṇa of Viṣṇu.

varṇāśrama-dharma – het vedische, sociale stelsel, dat de samenleving in vier beroepsgroepen (*varṇas*) en vier levensfasen (*āśramas*) organiseert.

vātsalya – een van de vijf primaire relaties met Kṛṣṇa, die in de stadia *bhāva* of *prema* worden vastgelegd; liefde of gehechtheid aan

Bhagavān tot uitdrukking gebracht met het gevoel van een ouderliefde.

vibhāva – een van de vijf essentiële ingrediënten van *rasa*; datgene, waarin en waardoor *rati* wordt gestimuleerd en zodoende wordt veroorzaakt te worden geproefd, wordt *vibhāva* genoemd. *Vibhāva* bestaat uit twee soorten: *ālabhana* (de ondersteuning) en *uddīpana* (de stimulus). Hij, voor wie *rati* wordt opgewekt, wordt *viṣayālabhana* (het object van *rati*) genoemd en iemand in wie *rati* wordt opgewekt wordt *āśrayālabhana* (het reservoir van *rati*) genoemd. Śrī Kṛṣṇa is de *viṣayālabhana* van *kṛṣṇa-rati* en de toegewijden zijn de *āśrayālabhana*. *Uddīpana-vibhāva* refereert aan al die zaken, die de herinnering aan Śrī Kṛṣṇa stimuleren, zoals Zijn kleding en ornamenten, het voorjaar, de oever van de Yamunā, boshutten, koeien, pauwenveren, enzovoort.

vīpralambha – liefde in afgescheidenheid. Deze *vīpralambha* bestaat in vele soorten, waarvan de belangrijkste zijn *pūrva-rāga*, *māna* en *pravāsa*. *Pūrva-rāga* is een wederzijds gevoel van gehechtheid tussen de geliefden, voordat ze elkaar ontmoeten. *Māna* verwijst naar jalouse boosheid in de heldin, welke wordt opgewekt door het onkuise gedrag van de held, hetgeen vervolgens resulteert in tijdelijke scheiding. *Pravāsa* wijst op afzondering wegens verblijf in een ver afgelegen plaats.

vīsuddha-sattva – de kwaliteit van een bestaan, dat zich buiten de invloedsfeer van de materiële natuur bevindt; Śrīdhara Svāmī heeft *vīsuddha-sattva* gedefinieerd in zijn commentaar op een vers uit de *Viṣṇu Purāṇa* (1.2.69): “*tad evaṁ tasyās try-ātmakatve siddhe yena svaprakāśatā-lakṣaṇena tad-vṛtti-viśeṣeṇa svarūpaṁ vā svarūpa-śakti-viśiṣṭaṁ vāvirbhavati, tad-vīsuddha-sattvaṁ tac-cānya-nīrapekṣas tat-prakāśa iti jñāpaṁ jñāna-vṛttikatvāt samīd eva. asya māyayā sparsābhāvāt vīsuddhatvam* – Gods *cit-śakti* heet *svaprakāśa*. De term *svaprakāśa* betekent “het onthult zichzelf en verlicht anderen ook”. Zoals wanneer de zon opkomt en

zich bekend maakt en andere objecten verlicht, zo kan men weten, wat *cit-śakti* is en men kan zichzelf kennen in zijn ware, spirituele identiteit. Omdat de *cit-śakti svaprakāśa* is, is haar *vṛtti* ook *svaprakāśa*. Het woord *vṛtti* betekent letterlijk “functie”, hetgeen wijst op het actieve medium, waar doorheen de *cit-śakti* opereert. De *cit-śakti* is samengesteld uit *hlādinī*, *sandhinī* en *saṁvit*. De bepaalde *svaprakāśa-vṛtti* van deze drievoudige *cit-śakti*, die Bhagavān, Zijn gedaante en de transformaties van Zijn *cit-śakti* openbaart, zoals Zijn metgezellen en *dhāma*, wordt gekend als *viśuddha-sattva*. Met andere woorden, *viśuddha-sattva* is de zelf-openbarende functie van de *cit-śakti*, via welk medium Bhagavān en Zijn toebehoren aan de toegewijden worden geopenbaard. Omdat het geen enkel contact heeft met de externe energie, wordt het *viśuddha-sattva* genoemd.”

Vraja – de vierentachtig vierkante mijl (134 km²) grondgebied in het District Mathurā, waar Kṛṣṇa Zijn spel uitvoerde.

vraja-sundarī – de *gopīs* van Vraja. Het woord *sundarī* betekent “een mooie jongedame”.

vyabhicāri-bhāva – een van de vijf essentiële emoties, die tevoorschijn komen uit de nectaroceaan van *sthāyibhāva*, die het doen aanzwellen en het dan weer laten terugzinken in die oceaan. Hiertoe behoren emoties, zoals mismoedigheid, verrukking, vrees en bezorgdheid, alsmede de verhulling van emoties.

yoga – (1) vereniging, ontmoetig, verbinding, combinatie; (2) een spirituele discipline gericht op het herstellen van de verbinding met de Allerhoogste. Er bestaan veel verschillende takken van *yoga*, zoals *karma-yoga*, *jñāna-yoga* en *bhakti-yoga*. Tenzij als

zodanig gespecificeerd, verwijst het woord *yoga* doorgaans op het *aṣṭāṅga-yoga* systeem van Patañjali.

yugala – een paar of een stel.

Centra & Contacten Wereldwijd

www.purebhakti.com/contact-us/centers-mainmenu-60.html

INDIA

Mathura: *Shri Keshavaji Gaudiya Math* – Jawahar Hata, U.P. 281001 (Opp. Dist. Hospital), Email: mathuramath@gmail.com • **New Delhi:** *Shri Raman-vihari Gaudiya Math* – Block B-3, Janakpuri, New Delhi 110058 (Near musical fountain park), Tel: 9810192540; *Karol Bagh Centre:* Rohini-nandana dasa, 9A/39 Channa Market, WEA, Karol Bagh, Tel: 9810398406, 9810636370, Email: purebhakti.kb@gmail.com • **Vrindavan:** *Shri Rupa-Sanatana Gaudiya Math* – Dan Gali, U.P. Tel: 09760952435; *Gopinath Bhavan* – Parikrama Marga (next to Imli-tala), Seva Kunja, Vrindavan 281121, U.P., Email: vasantidasi@gmail.com • **Puri:** *Jay Shri Damodar Gaudiya Math* – *Sea Palace*, Chakratirtha Road. Tel: 06752-223375 • **Bangalore:** *Shri Madan Mohan Gaudiya Math* – 245/1 29th Cross, Kaggadasa pura Balaji layout, Bangalore-93, Tel: 089044277754, Email: bvvaikhanas@gmail.com; *Shri Ranganath Gaudiya Math* – Hesaraghatta, Bangalore, Tel: 09379447895, 07829378386 • **Faridabad:** *Shri Radha Madhav Gaudiya Math* – 293, Sector-14, Hariyana, Tel: 09911283869 • **Navadvipa:** *Shri Shri Keshavaji Gaudiya Math* – Kolerdanga Lane, Nadiya, Bengal, Tel: 09153125442

AUSTRALIA

Garden Ashram – Akhileshvari dasi, Tel: 612 66795916, Email: akhileshvari.dasi@gmail.com • *Shri Gaura Narayan Gaudiya Math* – Brisbane, Queensland, Tel: +61 403 993 746, Email: bhaktibrisbane2010@gmail.com

CHINA / HONG KONG

15A, Hillview Court, 30 Hillwood Road, Tsim Sha Tsui, Kowloon, Tel: +85223774603

UNITED KINGDOM & IRELAND

Birmingham: *Shri Gour Govinda Gaudiya Math* – 9 Clarence Road, Handsworth, Birmingham, B21 0ED, U. K., Tel: (44) 121551-7729, Email: bvashram108@gmail.com • **London:** *Shri Gangamata Gaudiya Math* – 631 Forest Road, E17 4NE London, Tel: 02080578406, Email: gangamatas@hotmail.com • **Galway:** *Family Centre* – Tel: 353 85-1548200, Email: jagannathchild@gmail.com

USA

Gaudiya Vedanta Publications Offices – Tel: (800) 681-3040 ext. 108, Email: orders@bhaktiprojects.org • **Alachua:** *Shri Shri Radha-Govinda Mandir* – Tel: (1) 386-462-2682. Email: yourbvgi@gmail.com, Website: www.bvgi.org • **Houston:** *Shri Govindaji Gaudiya Math* – Tel: (1) 281-650-8689. Email: info@sggm.org, Website: www.sggm.org

Websites

Gauḍīya Vedānta Publications (GVP)

De GVP publiceert, conserveert en distribueert de boeken van Śrī Śrīmad Bhaktivedānta Nārāyaṇa Gosvami Mahārāja. Voor meer informatie over de inhoud van deze boeken kunt u de volgende websites bezoeken:

www.purebhakti.com – voor nieuws, updates en gratis downloaden van boeken, lezingen en *bhajans*.

www.purebhakti.tv – voor het kijken en luisteren naar lezingen online en voor links naar updates van live web-casts.

www.harikatha.com – voor het per email ontvangen van de lezingen en video's van Śrī Śrīmad Bhaktivedānta Nārāyaṇa Mahārāja op zijn wereldreis.

www.backtobhakti.com – voor het laatste nieuws over de IPBYS, de International Pure Bhakti Yoga Society.

Indien u meer wilt weten over boeken, lezingen, audio-opnamen, video's, lessen en de International Pure Bhakti Yoga Society (IPBYS) van Śrī Śrīmad BV Nārāyaṇa Mahārāja kunt u contact opnemen met

connectwithussoon@gmail.com

Voor het vinden van een centrum in uw buurt:

www.purebhakti.com/contact-us

Engelse publicaties van

ŚRĪ ŚRĪMAD

BHAKTIVEDĀNTA NĀRĀYAṆA GOŚVĀMĪ MAHĀRĀJA

<i>Arcana-dīpikā</i>	<i>Śrī Navadvīpa-dhāma-māhātmya</i>
<i>Śrī Bhajana-rahasya</i>	<i>Śrī Navadvīpa-dhāma Parikramā</i>
<i>Śrī Bhakti-rasāmṛta-sindhu-bindu</i>	<i>Śrī Prema-samputā</i>
<i>Bhakti-rasāyana</i>	<i>Śrī Rādhā-kṛṣṇa-gaṇoddeśa-dīpikā</i>
<i>Bhakti-tattva-viveka</i>	<i>Śrī Saṅkalpa-kalpadrumaḥ</i>
<i>Śrī Brahma-saṁhitā</i>	<i>Śrī Śikṣāṣṭaka</i>
<i>Essence of the Bhagavad-gītā</i>	<i>Śrī Upadeśāmṛta</i>
<i>Five Essential Essays</i>	<i>Śrī Vraja-maṅḍala Parikramā</i>
<i>Going Beyond Vaikuṅṭha</i>	<i>Śrī Rāya Rāmānanda Saṁvāda</i>
<i>Harmony</i>	<i>Śrīla Bhakti Prajñāna Keśava Gosvāmī – His Life and Teachings</i>
<i>Jaiva-dharma</i>	<i>The Distinctive Contribution of</i>
<i>Letters From America</i>	<i>Śrīla Rūpa Gosvāmī</i>
<i>Śrī Manaḥ-śikṣā</i>	<i>The Essence of All Advice</i>
<i>My Śikṣā-guru and Priya-bandhu</i>	<i>The Gift of Śrī Caitanya Ma-</i>
<i>Pinnacle of Devotion</i>	<i>hāprabhu</i>
<i>Śrī Prabandhāvalī</i>	<i>The Journey of the Soul</i>
<i>Secret Truths of the Bhāgavatam</i>	<i>The Nectar of Govinda-līlā</i>
<i>Secrets of the Undiscovered Self</i>	<i>The Origin of Ratha-yātrā</i>
<i>Śiva-tattva</i>	<i>The Way of Love</i>
<i>Śrī Bṛhad-bhāgavatāmṛta</i>	<i>Utkalikā-vallarī</i>
<i>Śrī Dāmodarāṣṭakam</i>	<i>Vaiṣṇava-siddhānta-mālā</i>
<i>Śrī Gauḍīya Gīti-guccha</i>	<i>Veṅu-gīta</i>
<i>Śrī Gīta-govinda</i>	<i>Walking with a Saint</i>
<i>Śrī Gopī-gīta</i>	<i>Rays of the Harmonist (periodical)</i>
<i>Śrī Harināma Mahā-mantra</i>	
<i>Śrīmad Bhagavad-gītā</i>	

Nederlandse publicaties

van **Śrī Śrīmad Bhaktivedānta Nārāyaṇa Gosvāmī Mahārāja**
vertaald en uitgegeven door Pro Deo Uitgever Jaya Radhe

<https://purebhakti.com/jayaradhe.nl>

<i>Bhagavad-gītā</i>	<i>Prabandha Pañcakam</i>
<i>Bhāgavata-rahāsyā</i>	<i>Prabandhavalī</i>
<i>Bhajana-rahasya</i>	<i>Prema-pradīpa</i>
<i>Bhakti-tattva-viveka</i>	<i>Prema-samputa</i>
<i>Boterdief</i>	<i>Reis van de ziel</i>
<i>Camatkāra-candrikā</i>	<i>Rāga-vartma-candrikā</i>
<i>Essentie van Bhagavad-gītā</i>	<i>Rāmānanda Rāya Saṁvāda</i>
<i>Geheimen van Bhajana</i>	<i>Śikṣāṣṭaka</i>
<i>Geheimen van het onontdekte Zelf</i>	<i>Śiva-tattva</i>
<i>Geluk in het paradijs der dwazen</i>	<i>Śrī Rādhā</i>
<i>Gift van Śrī Caitanya Mahāprabhu</i>	<i>Śrī Rūpa Gosvāmī's bijdrage</i>
<i>Gīta-govinda</i>	<i>Summum van toewijding</i>
<i>Gopi-gīta</i>	<i>Ujjvala-nilāmaṇi-kiraṇa</i>
<i>Hari-kathāṁṛta</i>	<i>Upadeśaṁṛta</i>
<i>Jagannātha Ratha-yātrā</i>	<i>Utkalikā-vallarī</i>
<i>Jaīva-dharma</i>	<i>Veṇu Gīta</i>
<i>Mādhurya-kādambinī</i>	<i>Verborgen pad van devotie</i>
<i>Maharṣi Durvāsā</i>	<i>Voorbij Nirvāṇa</i>
<i>Maṇḥ-śikṣā</i>	<i>Ware sentimenten van de ziel</i>
<i>Nitya-dharma</i>	<i>Wijze van Liefhebben</i>

Jaya Radhe